

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE SOL BİR POPÜLİZM ANLAYIŞI: EKREM
İMAMOĞLU ÖRNEĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

SEMA SERTKAYA

Tez Danışmanı

PROF. DR. CUMHUR ASLAN

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE SOL BİR POPÜLİZM ANLAYIŞI: EKREM İMAMOĞLU
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS

SEMA SERTKAYA

Tez Danışmanı

PROF. DR. CUMHUR ASLAN

ÇANAKKALE – 2022

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

(İmza)

Sema SERTKAYA

28/07/2022

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleşmesinde benden bir an olsun desteğini esirgemeyen bilgisi, tecrübesi, anlayışı ile en çıkmaza girdiğim anlarda bana ışık olan, benim için bir tez danışmanından çok daha öte olan çok sevdiğim ve saygı duyduğum hocam Prof. Dr. Cumhur Aslana sonsuz teşekkür ederim. Gerek lisans eğitimim döneminde gerek yüksek lisans eğitimimde beni destekleyen bu yolda yürümem için beni yüreklendiren tüm bölüm hocalarıma teşekkür ederim.

Bu uzun yolculuğumda tüm iniş çıkışlarımda yanımda olan, elimi hiçbir zaman bırakmayan, vazgeçmeye karar verdiğim her an beni tekrardan ayağa kaldıran, varlığını ve desteğini hep kalbimde hissettiğim sevgili eşim, yol arkadaşım Nurullah Sertkaya'ya çok teşekkür ederim.

Bu tez yazım süresince onunla geçirecek olduğum zamanlardan çalmış olma hissi içimde hep bir sızı olarak kalacak olan, o küçük kalbi sevgi, anlayış ve merhametle dolu olan biricik kızım Almıla Sertkaya teşekkürlerimin en büyüğü senin için al yanaklı güzel kızım.

Sema Sertkaya
Çanakkale, Temmuz 2022

ÖZET

TÜRKİYE’DE SOL BİR POPÜLİZM ANLAYIŞI: EKREM İMAMOĞLU ÖRNEĞİ

Sema Sertkaya

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Cumhuri Aslan

15/01/2020, 187

Dünya siyasetinde farklı zamanlarda ve farklı coğrafi bölgelerde ortaya çıkan popülizmin günümüzde de önemi gittikçe artmaktadır. Farklı zamanlarda ve farklı coğrafi bölgelerde ortaya çıkan popülizm ortaya çıkmış olduğu tarihsel dönem ve toplumsal koşullar çerçevesinde şekillenmiştir. Bu durum popülizm literatüründe birden çok tanımın ve görüşün oluşmasına yol açmıştır. Popülizm her ne kadar net bir tanımdan uzak olsa da günümüz siyasetinde kilit bir öneme sahiptir.

II. Meşrutiyet döneminde Rusya’daki Narodnik hareketler Osmanlı’da halkçılık ilkesi olarak karşılık bulmuş böylece popülizm Türk siyasi literatürüne girerek Türk siyasi tarihinin dönüm noktalarının saptanması ve açıklanmasında kullanılan önemli kavramlardan biri olmuştur. Popülizm 1980’li yıllarda dünya siyasetinde ideoloji temelli bir gelişim sergileyerek sağ ve sol ideoloji çerçevesinde şekillenmiş ve sol popülizm ve sağ popülizm çizgisinde temel popülist kodlara sahip olmuştur.

Bu çalışmada 31 Mart 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerini kazanan Ekrem İmamoğlu’nun bu seçimleri kazanmasının ardındaki asıl sebebin CHP eksenli bir siyasi anlayış doğrultusunda kullanmış olduğu Kemalist, laik, sol ideolojiye ait temel popülist kodlara ek olarak, muhafazakar, milliyetçi, sağ ideolojiye ait temel popülist kodları da etkin ve aktif bir şekilde kullanmış olduğu tezinden yola çıkılmıştır. Bu bağlamda bu çalışmada çalışmanın örnekleme doğrultusunda CHP’nin İstanbul Büyükşehir Belediye

Başkanı Adayının Ekrem İmamoğlu olduğunu açıkladığı 18 Aralık 2018 tarihinden başlayarak Ayasofya'nın müzeden camiye çevrildiği 24 Temmuz 2020 tarihine kadar olan süreçte Ekrem İmamoğlu'nun kullanmış olduğu muhafazakar, milliyetçi, sağ ideoloji ait temel popülist kodlar ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Popülizm, Sağ Popülizm, Sol Popülizm, Ekrem İmamoğlu

ABSTRACT

UNDERSTANDING OF LEFT-WING POPULISM IN TURKEY: EKREM İMAMOĞLU EXAMPLE

Sema SERTKAYA

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Animal Science

Advisor: Prof. Dr. Cumhuri ASLAN

01/15/2020, 187

The importance of populism, which has emerged in world politics at different times and different geographical regions, is rising currently as well. Populism, which emerged at different times and geographical regions, was shaped in accordance with the historical period and societal conditions it emerged. This resulted in formation of many definitions and opinions in the literature of populism. Although populism is far away from a clear definition, it has a key importance in current politics.

During the Second Constitutional Period, Narodnik movement in Russia was matched in the Ottoman Empire as the principle of populism, thus populism entered into Turkish political literature, and became one of the important concepts used for identification and explanation of turning points of Turkish political history. In 1980's Populism underwent an ideology based development, and formed in accordance with left-wing and Right-wing ideologies to acquire basic populist codes in the lines of left-wing and right-wing populism.

This study was started from the thesis that the main reason Ekrem İmamoğlu, who was elected as Mayor of the İstanbul Metropolitan Municipality at the election held on March

31, 2019, won the election is his active and effective use of the main populist codes of conservative, nationalistic, and right-wing ideology, in addition to the main populist codes of Kemalist, secular, left-wing ideology in accordance with a political view of CHP axis. Thus, in this study, as the focus of the study, the main populist codes of conservative, nationalistic, right wing ideology Ekram İmamoğlu used starting from December 18, 2018 when CHP nominated Ekrem İmamoğlu as their candidate for the Mayor of İstanbul Metropolitan Municipality, to July 24 when Ayasofya was converted from a museum to a mosque.

Keywords: Populism, Right-wing populism, Left-wing populism, Ekrem İmamoğlu

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ETİK BEYAN.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Popülizme Genel Bakış.....	4
1.2. Popülizmin Temel Kavramları.....	13
1.2.1. Halk.....	14
1.2.2. Seçkinler.....	17
1.2.3. Genel İrade.....	18
1.3. Tarihsel Bağlamda Popülizm	19
1.3.1. İlk Popülist Hareketler	20
1.3.2. Latin Amerika Popülizmi: Juan Domingo Peron ve Peronizm.....	21
1.3.3. 1980 Sonrası Popülizm	24
1.3.4. Sağ Popülizm	25
1.3.5. Sol Popülizm	29

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE'DE POPÜLİZM

2.1. II. Meşrutiyet Döneminde Halkçılık.....	35
2.2. Kurtuluş Savaşı Döneminde Halkçılık.....	37
2.3. Tek Parti Döneminde Halkçılık.....	39
2.4. Demokrat Parti Döneminde Popülizm.....	42
2.5. Adalet Partisi, Süleyman Demirel ve Popülizm.....	48
2.6. Bülent Ecevit, Ortanın Solu ve Popülizm.....	51
2.7. Turgut Özal, Liberalizm ve Popülizm.....	56
2.8. Recep Tayyip Erdoğan, Anti-Elitizm ve Muhafazakar Popülizm.....	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	78
3.2. Araştırmanın Amacı.....	79
3.3. Araştırmanın Önemi.....	79
3.4. Araştırmanın Hipotezleri (Varsayımları).....	80
3.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	80
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	81
3.7. Araştırmanın Metodolojisi.....	81
3.8. Veri Toplama ve Analiz Tekniği.....	83
3.9. Çalışma Planı	83

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM EKREM İMAMOĞLU VE POPÜLİZM

4.1. Ekrem İmamoğlu'nun Hayatı.....	85
4.1.1. Ekrem İmamoğlu'nun Siyasal Süreci	88
4.1.2. Ekrem İmamoğlu Beylikdüzü CHP İlçe Başkanlığı Dönemi.....	89
4.1.3. Ekrem İmamoğlu Beylikdüzü Belediye Başkanlığı Seçim Süreci...	93
4.1.4. Ekrem İmamoğlu İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Aday Seçilme Süreci.....	95
4.2. Ekrem İmamoğlu ve Temel Popülist Parametreler	112
4.2.1. Halk.....	113
4.2.2. Elitler-Seçkinler.....	125
4.2.3. Genel İrade	133
4.2.4. Din.....	135
4.3.5. Tavr, Davranış, Dil.....	145
4.3.6. Tarih-Milliyetçilik	153

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

SONUÇ.....	161
KAYNAKÇA	169

KISALTMALAR

Ak Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	Anavatan Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MKYK	Merkez Karar Yönetim Kurulu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	DP seçim afişi	45
Şekil 2	Süleyman Demirel ve Nazmiye Demirel	49
Şekil 3	Süleyman Demirel ve halk	50
Şekil 4	Bülent Ecevit	55
Şekil 5	Turgut Özal ve Semra Özal	59
Şekil 6	Günlük kıyafetleriyle Turgut Özal	59
Şekil 7	İhram Kıyafetleriyle Turgut Özal	61
Şekil 8	Turgut Özal, Medine'de Kuba Mescidi'nde namaz kıldırırken	62
Şekil 9	Prestogal ceketiyle Recep Tayyip Erdoğan	66
Şekil 10	Recep Tayyip Erdoğan yer sofrasında yemek yerken	69
Şekil 11	Recep Tayyip Erdoğan halkla buluşması	69
Şekil 12	Türkiye'nin ilk başörtülü kadın Subayı Teğmen Şule Şahbaz	73
Şekil 13	Kara Harp Okulundan mezun olan ilk başörtülü öğrenci Müberra Öztürk	74
Şekil 14	Türkiye'nin ilk başörtülü başsavcısı Tuba Ersöz	74
Şekil 15	Recep Tayyip Erdoğan Ayasofya'da Namaz Kılarken	76
Şekil 16	Recep Tayyip Erdoğan Ayasofya'da Kur'an-ı Kerim Okurken	76
Şekil 17	Ekrem İmamoğlu Kıbrıs Limasol Spor Kulübünde	86
Şekil 18	Kemal Kılıçdaroğlu'nun Ekrem İmamoğlu ziyareti	97
Şekil 19	Kemal Kılıçdaroğlu ve Ekrem İmamoğlu ailesi	97
Şekil 20	Ekrem İmamoğlu İBB adaylık açıklaması Twitter paylaşımı	98
Şekil 21	Ekrem İmamoğlu ve Yaşlı Amca konuşması	101

Şekil 22	Ekrem İmamoğlu ve Mahruze Keleş konuşması	101
Şekil 23	Ak Parti Billboard Görseli	105
Şekil 24	Ak Parti afişi	105
Şekil 25	Berkay Gezgin ve Ekrem İmamoğlu	106
Şekil 26	Ekrem İmamoğlu'nun Berkay Gezgin Paylaşımı	107
Şekil 27	Ekrem İmamoğlu, Mevlüt Uysaldan İBB başkanlığını devralırken	107
Şekil 28	Ekrem İmamoğlu'nun Maltepe Mitingi	108
Şekil 29	İBB çalışanları İBB binasına T.C. harflerini eklerken	109
Şekil 30	İmamoğlu, Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi ziyareti	120
Şekil 31	Ekrem İmamoğlu, Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesi ziyareti	121
Şekil 32	Ekrem İmamoğlu iftar yemeğinde	122
Şekil 33	Ekrem İmamoğlu yer sofrasında	123
Şekil 34	Ekrem İmamoğlu semt pazarda	132
Şekil 35	Ekrem İmamoğlu yer sofrasında	132
Şekil 36	Ekrem İmamoğlu Kur'an kursunda	136
Şekil 37	Ekrem İmamoğlu Kur'an kursunda	136
Şekil 38	Maltepe Mitingi	141
Şekil 39	Ekrem İmamoğlu Yasin okuyor	141
Şekil 40	Ekrem İmamoğlu ve Köse ailesi	142
Şekil 41	Ekrem İmamoğlu ve Sarar ailesi	142
Şekil 42	Ekrem İmamoğlu Cuma namazı kılarken	144
Şekil 43	Ekrem İmamoğlu Mevlit	144
Şekil 44	Ekrem İmamoğlu Mevlit	145
Şekil 45	Ekrem İmamoğlu Mahruze Keleş buluşması	147

Şekil 46	Ekrem İmamoğlu ve yaşı amca buluşması	148
Şekil 47	Ekrem İmamoğlu ve Ali Kasap konuşması	149
Şekil 48	Ekrem İmamoğlu ve Müzeyyen Teyze buluşması	150
Şekil 49	Ekrem İmamoğlu semt pazarında lahana satışı yaparken	151
Şekil 50	Ekrem İmamoğlu metroda	152
Şekil 51	Ekrem İmamoğlu yer sofrasında	152
Şekil 52	Mehter Takımı	154
Şekil 53	Ekrem İmamoğlu'nun Alparslan Türkeş Paylaşımı	156
Şekil 54	Ekrem İmamoğlu tarihi Kazlı Çeşme Ziyareti	157
Şekil 55	Ekrem İmamoğlu'nun İstanbul'un fethinin yıldönümü mesajı	158
Şekil 56	Ekrem İmamoğlu, Fatih Sultan Mehmet Türbesi'nde	159
Şekil 57	II. Abdülhamid'in torunun eşi Zeynep Osman ve Yılmaz Özdil'in Ekrem İmamoğlu Ziyareti	159
Şekil 58	Ekrem İmamoğlu Sıbyan Mektebi ve Turşucuzade Konağı paylaşımı	160
Şekil 59	Ekrem İmamoğlu Süleymaniye Camii Külliyesi paylaşımı	160

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Dünyada farklı zamanlarda ve farklı toplumlarda meydana gelen popülizm dönemsel ve toplumsal koşullar çerçevesinde şekillenmiştir. Bu durum popülizme ait net bir tanımı neredeyse imkansız bir hale getirmiş ve birçok farklı popülizm tanımı ortaya çıkmıştır. Popülizm her ne kadar tanımsal netlikten uzak olsa da günümüzde de siyasal alanda etkin ve dinamik bir kavramdır. Birçok araştırmacı popülizm nedir sorusunu farklı yaklaşımlarla ele alıp açıklamaya çalışmış, bu durum belli noktalarda benzerlik gösterirken belli noktalarda da farklılaşan popülizm tanımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Popülizme ait birçok tanım beraberinde popülizme ait farklı kavramların doğmasına yol açmıştır. Her araştırmacı popülizmin belli temel kavramlarına odaklanmış ve bu kavramlar üzerinden popülizm nedir sorunu cevaplamaya çalışmıştır. Mudde ve Kaltwasser (2019:16, 20)' e göre, *halk*, *seçkinler/anti-elitizm* ve *genel irade* popülizmin en temel üç kavramıdır ve en genel ifadeyle popülizm “*toplumu nihai bir biçimde ‘saf halk’a karşı ‘yozlaşmış seçkinler’ olarak iki homojen ve karşıt kampa ayrılmış olarak ele alan ve siyasetin, halkın volonte generale (genel irade) sinin bir dışavurumu olması gerektiğini ileri süren ince merkezli bir ideoloji*”dir.

Dünya üzerinde farklı zamanlarda ve farklı coğrafi bölgelerde ortaya çıkmış olan popülizm üç farklı tarihsel süreçten geçmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Rusya’da başlamış olan Narodnik hareketi ve eş zamanlı olarak Amerika’da ortaya çıkmış olan Halkın Partisi hareketleri popülizmin ilk dönemi olarak kabul edilmiştir. Popülizmin ikinci dönemi ise 1930 ve 1960’lı yıllarda meydana gelmiştir. Bu dönemin en çarpıcı örnekleri Güney Amerika’da, Brezilya’da (Vargas) ve Arjantin’de (Peron) gerçekleşmiştir. Popülizmin üçüncü ve son dönemi ise 1980’li yılların sonlarında ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan popülizm hareketleri sağ ve sol ideoloji çerçevesinde gelişmiştir (Sözen, 2017: 8-9).

Türk siyasi tarihinde popülizmin gelişimi konusunda ise iki temel görüş bulunmaktadır. Zafer Toprak (1992: 17-18) 'a göre Türkiye'de popülizmin iki evresi vardır. Bunlardan ilki CHP'nin halkçılık ilkesi ile yakın ilişki içinde olan ve Tek-Parti döneminin bitmesiyle birlikte sona eren "entelektüel" boyuttur. Diğeri ise çok partili döneme geçişten sonra gündem olan ve Demokrat Parti'den itibaren siyasal yaşamımızla yer alan "*popülist söylem*"dir. Yani Türk siyasi tarihinde popülizmin gelişimi halkçılık ilkesi çizgisinde ilerlemiştir. Asım Karaömerlioğlu (2001: 273) 'na göre ise halkçılık cumhuriyet döneminde oluşan bir kavram olmaktan ziyade kökleri Osmanlı dönemine kadar uzanan bir kavramdır. II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı'da Rusya'daki Narodnik etkiler halkçılık ilkesi çizgisinde görülmeye başlamıştır. Bu bağlamda II. Meşrutiyet dönemi halkçılık hareketleri Türkiye'de popülizmin tarihsel gelişiminin bütüncül olarak açıklanmasında oldukça önemlidir. II. Meşrutiyet döneminde halkçılık ilkesi çerçevesinde şekillenerek Türk siyasi literatürüne giren popülizm kavramı günümüze dek Türk siyasi tarihindeki dönüşümlerin ve değişimlerin açıklanmasında önemli bir rol oynamış ve günümüzde de varlığını korumaya devam etmektedir.

Bu çalışmanın temel konusu 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığını kazanan Ekrem İmamoğlu'nun Türkiye'de hem Kemalist, laik, sol popülist ideolojinin temel kodlarının hem de muhafazakar, milliyetçi, sağ popülist kodların tüm yönleriyle görünür olduğu bir siyasal kişilik olduğu tezini esas almaktadır. Bu çalışma Ekrem İmamoğlu'nun seçim başarısında halk ile kurmuş olduğu yakın ilişkide CHP ekseninde kullanmış olduğu Kemalist, laik, sol popülizmin temel kodları kadar, asıl olarak muhafazakar, milliyetçi, sağ popülizme ait temel kodları etkin ve etkili bir şekilde kullanmış olduğu savını temel veri olarak almıştır.

Bu bağlamda bu çalışma esas olarak 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde CHP'den İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına aday olan Ekrem İmamoğlu'nun İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sürecinde kullanmış olduğu Kemalist, laik, sol ideolojideki temel popülist kodlara ek olarak CHP eksenli bir siyaset içerisinde muhafazakar, milliyetçi, sağ ideolojideki temel popülist kodları kullanma biçimlerini saptamayı amaçlamaktadır.

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılandırılan çalışmada eleştirel söylem analizi tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın örnekleme ile ilintili olarak 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde CHP'nin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Adayının Ekrem İmamoğlu olduğunu açıkladığı 18 Aralık 2018 tarihi ile Ayasofya müzesinin camiye dönüştürüldüğü 24 Temmuz 2020 tarihleri arasında televizyon, internet, basılı yayın ve sosyal medyada yer alan içeriğinde popülist unsurları taşıyan demeçler toplanmış ve eleştirel söylem analizi tekniği kullanılarak gözden geçirilmiştir.

Çalışma beş ana bölüm olarak tasarlanmıştır. Birinci bölümde ilk olarak popülizm tanımının belirsizliği üzerine odaklanılmış ve alanyazında çalışmaları olan araştırmacıların popülizm tanımlarına yer verilmiştir. Popülizme dair genel bir çerçeve çizildikten sonra dünya üzerinde ortaya çıkan ilk popülist hareketlere değinilerek bu popülist hareketlerin sahip olmuş olduğu temel özelliklere dair bilgi verilmiştir. Böylece popülizmin tarihsel gelişimi hakkında kapsamlı bir bilgi sunularak popülizmin siyasal izdüşümleri ortaya konulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde popülizmin Türk siyasal tarihindeki gelişim evreleri üzerine odaklanılmıştır. İlk kez II. Meşrutiyet döneminde Rus Narodnik hareketleri etkisiyle Osmanlı'da halkçılık ilkesi ekseninde şekillenen popülizmden başlayarak günümüze dek popülizmin görünürlük kazandığı önemli dönemlere ve siyasal aktörlere yer verilerek popülizmin Türkiye'deki tarihsel gelişimi ve izdüşümleri hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın, konusu, amacı, önemi, örnekleme, sınırlılıkları ve metodolojisi ayrıntılı bir şekilde sunulduktan sonra nitel araştırma tekniğinden bahsedilerek eleştirel söylem analizi tekniği hakkında bilgi verilmiş ve çalışmada eleştirel söylem analizi tekniğinin tercih edilmesinin nedenleri anlatılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ilk olarak Ekrem İmamoğlu'nun özel hayatı ve siyasal hayata başlama süreçleri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından çalışmanın temel konusunu oluşturan 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye

Başkanlığı seçim sürecinde çalışmanın örneklemiyle ilintili olarak Ekrem İmamoğlu'nun CHP tarafından İBB başkan adaylığının ilan edildiği 18 Aralık 2018 tarihinden başlayarak Ayasofya'nın müzeden camiye çevrildiği 24 Temmuz 2020 tarihleri arasında Ekrem İmamoğlu'nun televizyon, internet, basılı yayın ve sosyal medyada yer alan konuşmaları eleştirel söylem analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünü oluşturan dördüncü bölümünde ise elde edilen bilgiler ışığında bütüncül bir değerlendirme yapılmıştır.

1.1. Popülizme Genel Bakış

Popülizm dünya üzerinde farklı zamanlarda ve farklı coğrafyalarda ortaya çıkmış olan son derece önemli bir kavramdır. Popülizm, tarihsel ve güncel bakımdan önemini sürdürmesinin yanı sıra anlaşılması ve açıklanması oldukça zor bir kavramdır. Ancak en net ifadeyle diyebiliriz ki popülizm hem Türk siyasetinin hem de dünya siyasetinin çözümlenmesinde kilit bir öneme sahiptir. Popülizm, dünya üzerinde farklı coğrafyalarda ve farklı zamanlarda ortaya çıkmış olduğu için zaman ve mekan bağlamından bağımsız bir popülizm anlayışından söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla popülizmin net bir tanımını yapmak ve “popülizm nedir?” sorusuna tek bir yanıt vermek neredeyse imkansızdır. Yani popülizm, üzerinde fikir birliğine varılamamış olan oldukça muğlak bir kavramdır. Popülizm dair bu muğlaklık doğal olarak birçok popülizm tanımının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Popülizm, net bir tanımdan uzak olduğu için birçok belirsizliği de beraberinde getirmektedir. Bu belirsizliğin ortadan kalkması ve tanıma net bir anlam kazandırılması amacıyla ilk kez 19-21 Mayıs 1967'de *London School of Economics and Political Science*'da bir konferans düzenlenmiştir (Toprak, 2013: 27). Bu konferansta, popülizm kavramının kuramsal içeriği ele alınmış ve Edward Shills, Jean Leca, Peter Worsley, gibi pek çok yazar tarafından farklı boyutlarına vurgu yapılarak tanımlanmıştır. Angus Stewart gibi bir grup düşünür popülizm kavramına tek bir tanım vermenin imkansızlığından bahsederken, Peter Wiles gibi bilim insanları ise en geniş tanımları yapmayı tercih etmişlerdir. Wiles'a göre popülizm “*fazilet, basit, olağan halkta ve onun ortak kolektif geleneklerinde*

yaşar” tarzında özetlenebilecek bir inanç veya harekettir (Toprak, 2013: 33). Yani buradan da anlaşılacağı üzere popülizm kavramının ne olduğuna dair fikir birliğine ulaşmak için düzenlenen tartışmalar da amacına ulaşmamış ve popülizm kavramı belirsizliğini korumuştur.

Bugün popülizm siyasal alanda önemini koruyan ve son derece dinamik bir kavramdır. Popülizm bu önemine karşın belirsizliğini de sürdürmeye devam etmektedir. Dolayısıyla günümüzde popülizmin ne olduğunu, hangi alanlarda kullanıldığını, hangi siyasal sistemlerle bağlantılı olduğunu vb. açıklayabilmek için bu alanda var olan yaklaşımların göz önünde bulundurulması son derece faydalı olacaktır. Bu bağlamda popülizme ilişkin tartışmalarda Baykan, dört temel yaklaşımı ön plana çıkartarak popülizmi açıklamaya çalışmıştır (Baykan, 2019: 15).

Popülizmi açıklayan en temel yaklaşımlardan biri Cas Mudde ve Cristobal Rovira Kaltwasser’e aittir. Mudde ve Kaltwasser (2019:16) popülizme ait farklı coğrafyalarda var olan yaklaşımların varlığını ve önemini kabul etmekle birlikte, popülizm kavramının daha çok düşünsel boyutuna vurgu yaparak onu “*düşünsel bir yaklaşım*” olarak değerlendirip açıklamıştır. Bu bağlamda Mudde ve Kaltwasser (2019: 16) popülizmi; “*toplumu nihai bir biçimde ‘saf halk’a karşı ‘yozlaşmış seçkinler’ olarak iki homojen ve karşıt kampa ayrılmış olarak ele alan ve siyasetin, halkın volonte generale (genel irade) sinin bir dışavurumu olması gerektiğini ileri süren ince merkezli bir ideoloji*” şeklinde tanımlamaktadır. Mudde ve Kaltwasser (2019: 16-17) için popülizmi, ince merkezli bir ideoloji olarak tanımlamak onun farklı yaklaşımlara göre şekil almasını açıklamak için oldukça önemlidir. Popülizmin ince ve kalın merkezli tanımını yapan diğer araştırmacılardan Jager ve Walgrave (2005: 3-4) ince popülizmi sadece halka yakınlık göstermek ve halk için konuşmak olarak tanımlarken, kalın popülizmin ise halka atıfta bulunmaya ek olarak “düzen karşıtlığını” ve “homojenlik/dışlanmayı” da kapsadığını belirtmişlerdir.

Diğer bir ifadeyle, popülizm ince merkezli bir ideoloji olduğu için birden fazla tanımı bulunan bir kavramdır. İnce merkezli ideolojilerin, ‘kalın merkezli’ ya da ‘eksiksiz ideolojilerden’ farklı olarak morfolojisi oldukça sınırlıdır. Dolayısıyla popülizm mecburi olarak diğer ideolojilere eklemlenmiş gibidir. Yani popülizm, feminizm, sosyalizm gibi

uluslararası alanda varlığını kabul ettirebilmiş bir ideoloji değildir. Bu durum doğal olarak popülizmi zorunlu olarak diğer ideolojilerle bağlantılı bir konuma getirmiştir.

Popülizme dair önemli bakış açılarından birine sahip olan diğer önemli isim de Kurt Weyland'dır. Weyland (Baykan,2019: 15)' a göre; "*popülizm en iyi, şahısçıl (personalist) bir liderliğin iktidara gelmek veya iktidar uygulamak için büyük sayıda ve çoğunlukla örgütlenmemiş takipçilerinin doğrudan, aracısız, kurumsallaşmamış desteğine dayandığı bir siyasal strateji olarak tanımlanır.*" Başka bir ifadeyle Weyland'ın popülizm tanımlaması siyasal aktörlerin liderliğinde, siyasal anlamda belirleyici rolleri ve onların örgütlü olmayan takipçilerinin geliştirmiş olduğu bir hareket anlayışı üzerinden biçim kazanmaktadır.

Popülizme yönelik önemli yaklaşımlardan bir diğeri de Ernesto Laclau'ya aittir. Laclau'nun popülizm yaklaşımı "söylem" merkezinde şekillenmektedir. Laclau (2007: 86); "*söylemle, özünde konuşma ve yazma alanlarıyla sınırlı bir şey değil, içerisinde ilişkilerin kurucu rol oynadığı karmaşık öğeleri kastediyorum*" der. Yani Laclau'ya göre popülizm, ilişkilerin kritik bir öneme sahip olduğu ve yalnızca söylemler üzerinden açıklanamayacak kadar kompleks bir içeriğe sahiptir. Popülizm kavramının açıklanmasında söylemin önemine vurgu yapan Laclau, popülizm kavramının ideolojiden farklı bir şey olduğuna da vurgu yapmaktadır. Laclau'ya göre popülizm, "toplumsal mantık" (Baykan, 2021: 16) olarak anlaşılmalıdır. Yani Laclau'ya göre popülizm bir ideoloji değildir. Popülizmin açıklanabilmesi için toplumsal bir mantık çerçevesinden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Popülizme dair güncel tartışmalara yönelik son yaklaşım da "kültürel-ilişkisel" yaklaşımdır. Bu yaklaşımın temsilcisi Pierre Ostiguy'dur. Pierre Ostiguy popülizmin açıklanmasında yalnızca söylemlerin ya da ideolojilerin yeterli olmayacağını vurgulamakta ve siyasi aktörlerin kullanmış oldukları dilin, kamu alanında sergilemiş oldukları tavırların vb. birçok faktörün de önemine dikkat çekmektedir. Kültürel-ilişkisel yaklaşıma göre (Ostiguy, 2017'den Akt. Baykan, 2019: 16); "*popülizm siyasette kültürel olarak popüler ve yerli olanın ve bir karar verme biçimi olarak personalizmin, uzlaşmaz karşıtlık içeren ve seferber edici biçimde, övünç dolu, gösterişli bir şekilde ortaya konulması*" olarak anlaşılmalıdır. Yani buna göre popülist çözümlerinde siyasal aktörlerin yalnızca söylemleri değil, kamusal alanda ortaya koymuş oldukları tüm içerikler çözümlenmeye dahil

edilmelidir. Necmi Erdoğan (2014: 264-265)'ın da ifade ettiği gibi popülizm yalnızca düşüncelerden ibaret değildir. Popülizmin aynı zamanda maddi pratikleri de bulunmaktadır. Popülist liderlerin giyim, kuşam, yaşam tarzları, kullandıkları dil vb. hepsi popülist söylemin pratiklerde maddileşmiş halidir. Diğer bir ifadeyle popülizmi yalnızca düşünceyle sınırlandırmak doğru değildir. Popülist bir liderin halkın karşısına çıkarken tercih ettiği kıyafetinin rengi ya da saçının şekli dahi onun popülist izler taşıdığına bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Sonuç olarak Cas Mudde'un ideoloji temelli popülizm anlayışından farklı olarak, Ernesto Laclau popülizmi bir ideolojiden ziyade toplumsal mantık çerçevesinden ele almış ve söylem temelli yaklaşımını geliştirmiştir. Pierre Ostiguy ise geliştirmiş olduğu kültürel-ilişkisel yaklaşımı ile Laclau'nun söylem yaklaşımına ek olarak siyasal aktörlerin, söylemleri dışında kamusal alanda ortaya koymuş oldukları tüm davranışlarının çözümlenmeye dahil edilmesi gerektiğini savunmuştur. Son olarak Weyland'ın geliştirmiş olduğu siyasal strateji yaklaşımında da siyasal aktörler doğrudan yani aracısız bir şekilde destekçileriyle iletişim kurmakta ve onların desteğini sağlamaktadır.

Popülizm kavramının açıklanması ve kavramın biraz daha netlik kazanmasına yardımcı olan bu yaklaşımlara ek olarak alanyazında çalışmaları bulunan diğer araştırmacıların da düşüncelerine değinmek son derece yerinde olacaktır.

Paul Taggart, popülizm alanında önemli çalışmalar yapmış ve o da Mudde, Kaltwasser, Laclau, Ostiguy ve Weyland gibi popülizm kavramının belirsizliğine dikkat çekmiştir. Taggart (2004: 2)'a göre "*Popülizm zor ve kaygan bir kavramdır. Onu daha elle tutulur kılabilecek niteliklerden yoksundur. İçine, onu özü itibarıyla değişken kılan özellikler yerleşmiştir. Bu nedenlerle, popülizmin bir fikir ya da siyasal hareket olarak, evrensel ve kapsamlı bir tanımını bir yana bırakalım, genelleştirilmiş bir anlatımını kurgulamak dahi son derece güçtür.*" Başka bir ifadeyle Taggart eksiksiz ve net bir popülizm tanımını yapmanın güçlüğüne yanı sıra popülizm kavramı üzerinde bir genelleme yapmanın dahi zor olduğu üzerine bir vurgu yapmaktadır.

Paul Taggart'ın popülizme yönelik çalışmaları Mudde ve Kaltwasser'in çalışmaları ve görüşleriyle birbirine oldukça yakındır. Taggart da tıpkı Mudde ve Kaltwasser gibi

popülizm kavramının net bir tanımının yapılamamasının nedeni üzerine odaklanmış ve o da Mudde'un düşüncelerine benzer bir sonuca ulaşmıştır. Taggart (2004:5) 'a göre, "*Popülizm ilericilerin, gericilerin, demokratların, mutlakıyetçilerin, solun ve sağın elinde bir araç olmuştur. Popülizmin koşullara uyabilmesinin nedeni yüreğinin boş oluşudur; popülizm bir kilit değer kümesine bağlılıktan yoksundur. Diğer ideolojiler eşitlik, özgürlük ve toplumsal adalet gibi bir dizi değere zımnen veya alenen bağlıyken, popülizmin bu tür bir çekirdeği bulunmaz. Bu durum, nasıl olup da bu kadar farklı siyasal konumlanışların popülizmi sahiplenebildiğini açıklar. Aynı zamanda, popülizmin neden başka ideolojilere yamandığını da açıklar.*" Yani popülizmin birçok farklı ideoloji ile iç içe geçmiş olmasının, popülizme dair mutlak bir tanımın yapılamamasının ve de birçok farklı siyasal görüşte popülizme ait izdüşümlerin bulunmasının en önemli nedeni popülizmin özündeki boşluktan kaynaklanmaktadır.

Popülizm kavramının muğlaklığına vurgu yapan bir diğer önemli isim de Jan-Werner Müller'dir. Müller, popülizmin ne olduğuna dair bir tanım yapmaktan ziyade popülizmin mantığını ortaya koymaya çalışmıştır. Müller'e göre, popülizmin en temel iki dinamiği halk ve seçkinler arasındaki ayırım ve de çoğulculuk karşıtlığıdır. Bu bağlamda Müller, (2019: 36) "*popülizmin siyasetin özgül bir ahlakçı bakışla tasavvur edilmesine dayandığını*" ifade etmektedir: "*Yani, siyasal dünyanın, en nihayetinde kurgusal bir şekilde, ahlaken saf ve bütünleşmiş halk ile ahlaken aşağı olan yozlaşmış seçkinler arasında bir ayırım üzerinden algılanması*"dır. Başka bir ifadeyle Müller'e göre, popülizmin temelinde yozlaşmış seçkinlere karşı bozulmamış, saf halk yer almaktadır ve seçkinlere yönelik bir eleştiri söz konusudur. Ancak Müller'e göre popülizmin mantığını anlamak ve açıklamak için seçkincilik karşıtlığı tek başına yeterli değildir. Buna ek olarak Müller (2019: 36), popülistlerin *çoğulculuk* karşıtı olduğuna da vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda "*popülistler kendilerinin ve yalnızca kendilerinin halkı temsil ettiğine inanır. İktidara gelmeden evvel tüm siyasal rakiplerinin ahlaksız ve yozlaşmış seçkinlerin bir parçası olduğuna, iktidara geldiklerinde ise kendileri karşısında muhalefetin meşru olmadığına inanırlar*". Diğer bir deyişle Müller de Mudde ve Kaltwasser ile benzer şekilde popülizmin anti-elitist boyutuna vurgu yapmakta ve "halk" ın önemine değinmekle birlikte anti-elitizm anlayışının popülizm için tek başına yeterli olmayacağına buna ek olarak popülizmin özünde çoğulculuk karşıtı bir anlayışın yer aldığına da vurgu yapmıştır.

Popülizmin açıklanması ve anlaşılması üzerine önemli çalışmalar yapan bir diğer önemli isim de Chantal Mouffe’ dur. Ona göre; *“Popülizm bir ideoloji değildir ve ona programatik bir içerik atfedemeyiz. Popülizm siyasi bir rejim de değildir. Zamana ve mekana göre çeşitli biçimler alabilen bir politika yapma yöntemidir ve çeşitli kurumsal işleyiş alanlarıyla uyumludur. Politik ve sosyoekonomik dönüşümlerin baskısı altında, hakim ideoloji -giderek çoğalan- doyurulmamış taleplerden [unsatisfied demands] dolayı istikrarsızlaştırıldığında bir ‘popülist moment’ ten söz edebiliriz”* (2019: 23). Yani Mouffe popülizmi bir siyasi rejim ya da bir ideolojiden ziyade politik bir yöntem olarak görmektedir. Popülizmi “popülist moment” olarak tanımlayan Mouffe’ ye göre, popülizmin ortaya çıkabilmesinin ön koşulu, halkın taleplerinin karşılanmasında egemen ideolojinin yetersiz kalmasıdır.

Mouffe, popülizm kavramını ‘Neoliberalizm’ ve ‘Post-demokrasi’ kavramları üzerinden açıklamaktadır. Mouffe (2019: 23)’ ye göre, *“Neoliberal hegemonik oluşumun temeli piyasanın egemenliğini dayatmaya –kuralsızlaştırma, özelleştirme, kemer sıkma- ve özel mülkiyet haklarını, serbest piyasayı ve serbest ticareti korumakla devletin rolünü sınırlamaya yönelik bir dizi politik-ekonomik uygulamayla atılmıştır.”* Başka bir ifadeyle neoliberal politikalar iktisadi alanda devletin etkinliğini azaltmak ve serbest bir ekonomi alanı inşa etmek amacıyla geliştirilmiştir.

Neoliberal politikalar zamanla kendi tarihi sınırlarına ulaşmıştır. Mouffe (2019: 24)’a göre 1980’li yıllarda birçok ülkede yaygınlaşan neoliberal anlayış kendi sınırlarına ulaşana kadar herhangi bir tepkiyle karşı karşıya kalmamıştır. Ancak 2008 yılında meydana gelen finansal krizin ardından neoliberal düşünceye karşı koymalar baş göstermiştir. Yani ortaya çıktığı ilk dönemden sonra birçok ülke tarafından kabul edilen ve uygulanan neoliberal anlayış zamanla kendi tarihini doldurmuş ve dolayısıyla ardından bir dizi sosyal ve ekonomik sıkıntının yaşanmasına neden olmuştur. Bu sorunların ardından da doğal olarak neoliberalizme tepkiler doğmaya başlamıştır ve neoliberalizm zamanla bir krizin doğmasına neden olmuştur.

Mouffe (2019: 24)’ a göre *“popülist moment, neoliberal hegemonya süresince şahit olunan politik ve iktisadi dönüşümlere karşı çeşitli direnişlerin ifadesidir”*. Diğer bir

ifadeyle popülist moment neoliberal hegemonyanın yol açtığı ekonomik ve siyasal dönüşümlere karşı bir tepkidir.

Neoliberal hegemonya iktisadi ve politik alanlarda yaratmış olduğu dönüşümler, demokrasinin iki temel dayanağı olan “eşitlik ve halk egemenliği” nin zarar görmesine neden olmuş ve böylece post- demokrasinin doğmasına yol açmıştır (Mouffe, 2019: 24). Mouffe post-demokrasiden ne kastettiğini şu sözleriyle açıklamıştır:

“Eşitlik ve halk egemenliğinin demokratik değerlerinin terk edilmesiyle birlikte, farklı toplum tasarımlarının birbiriyle karşılaşabildiği agonistik mekan ortadan kayboldu ve yurttaşlar demokratik haklarını kullanma imkanından yoksun bırakılmış oldu. Elbette hala ‘demokrasi’ diye bir şeyden söz edilebilir ancak demokrasi, kendisinin liberal bileşenine indirgenmiş durumdadır ve yalnızca özgür seçimleri ve insan hakları savunusunu ifade eder bir haldedir. Gitgide merkezi olan şey serbest piyasayı koruyan iktisadi liberalizmdir ve siyasi liberalizmin pek çok veçhesi, tamamen ortadan kalkmadıysa bile, ikincil bir konuma sürgün edilmiştir. Post-demokrasi’ den kastım da budur” (2019: 28). Yani en temel ifadeyle post-demokrasi iktisadi

liberalizmin ön plana çıkması ve siyasal liberalizmin ikinci plana düşmesidir.

Buraya kadar değinmiş olduğumuz birçok araştırmacının düşüncelerinin ışığında diyebiliriz ki, her araştırmacı popülizmin tanımını yaparken kendi yaklaşımını geliştirmiş ve bu çerçevede popülizm kavramını ele alıp değerlendirmiştir. “Popülizm nedir?” sorusunu cevaplamaya çalışan bu yaklaşımlar belli noktalarda kesişen, belli noktalarda ise birbirinden farklılaşan cevaplara ulaşmıştır.

Daha somut bir şekilde ifade edecek olursak Mouffe ve Laclau’ya göre popülizmden bahsedebilmek için toplumda birtakım sorunların meydana gelmesi gerekir. Yani onlara göre toplumsal sorunlar popülizmin önkoşuludur. Laclau (2007: 197)’nin net bir şekilde ifade ettiği gibi; *“popülizm hiçbir zaman mutlak bir dışarısından doğmaz ve ilişkilerin daha önceki durumunun etrafında çözüldüğü bir tarzda ilerlemez. Ama parçalanmış ve yerinden edilmiş talepleri yeni bir çekirdek etrafında eklemleyerek yürür. O yüzden eski yapıdaki belli*

ölçüde bir bunalım, popülizmin zorunlu önkoşuludur, çünkü görmüş olduğumuz gibi, popüler kimlikler, karşılanmamış taleplerin eşdeğerlik zincirlerini gereksinir". Başka bir anlatımla bir toplumda ortaya çıkan krizler, bunalımlar, sosyal ve ekonomik birçok sorun popülizmin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu duruma hem dünya siyasi tarihinden hem de Türk siyasi tarihinden örnek bulmak çok da zor değildir. Laclau (2007: 197)'ya göre, Hitler, De Gaulle, Peron gibi liderleri, popülist lidere dönüştüren, toplumda var olan bu popülist önkoşullardır. Yani diğer bir ifadeyle toplumların yaşamış olduğu krizler ve halkın giderilemeyen eksikleri popülizmin ve dolayısıyla popülist liderlerin ortaya çıkabilmesi için kaçınılmaz olan ön koşullardır.

Popülizmi neoliberalizm ve post-demokrasi kavramları üzerinden açıklayan Mouffe'ye göre neoliberalizmin zamanla kendi sınırlarına ulaşması, devamında işsizlik, yoksulluk vb. bir dizi toplumsal sorunun doğmasına neden olmuştur. Ayrıca neoliberalizm demokrasiyi zayıflatarak post-demokrasinin doğmasına neden olmuştur. Tüm bunların sonunda halkın taleplerinin karşılanması noktasında önemli sorunlar ortaya çıkmış ve bunlar toplumsal bir krize dönüşmüştür. Tüm bunların sonunda da popülist hareketler meydana gelmiştir.

Kısaca Mouffe ve Laclau benzer şekilde, popülizmin önkoşulu olarak toplumsal sorunların varlığına ve de talepleri karşılanamayan halk'a vurgu yapmıştır.

Mudde ve Kaltwasser ile Laclau ise popülizmin ne olduğu konusunda belli bir noktada birbirlerinden ayrı düşmektedir. Mudde ve Kaltwasser popülizmi "*ince merkezli bir ideoloji*" olarak ele alırken Laclau ise, popülizmi bir ideoloji olarak değerlendirmekten ziyade popülizmin "*toplumsal mantığı*" olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda Mouffe'nin, belli bir noktada Mudde ve Kaltwasser'den farklılaşan bir popülizm anlayışı olduğunu söylemek mümkündür.

Müller, Mudde ve Kaltwasser ise popülizmi açıklarken benzer düşüncelere sahiptirler. Her bir araştırmacı için de popülizmin özünde saf, bozulmamış bir halk kavramına karşı bozulmuş ve yozlaşmış bir seçkincilik anlayışı vardır. Mudde ve Kaltwasser'e ek olarak Müller yalnızca seçkincilik karşıtlığının yani anti-elitizmin popülizm

için yeterli olmayacağına “çoğulculuk karşıtlığı”nın da popülizmin önemli bir bileşeni olduğuna vurgu yapmıştır.

Sonuç olarak popülizm nedir sorusu birçok araştırmacı için farklı yaklaşımlarla ele alınmış ve farklı noktalarına vurgu yapılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşımlar belli oranda benzerlik taşırken belli noktalarda da birbirlerinden ayrı düşmektedir. Ancak genel olarak tüm bu farklı yaklaşımların ortak noktasının toplumsal sorunlar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Başka bir ifadeyle toplumdaki ister ekonomik ister sosyal ister siyasal alanda ortaya çıkan birçok sorun ya da kriz popülist anlayışın doğmasına neden olmaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında diyebiliriz ki popülizm ortak ve net bir tanımdan uzaktır. Ancak popülizm kavramı üzerinde var olan bu belirsizlik onun belirli ilkelerden uzak olduğu anlamına da gelmemektedir. Bu durumu Kaya (2019: 22) açık bir şekilde belirtmiştir; *“Bununla birlikte bir referans doktrinin yokluğu ya da açıkça reddedilmesi, popülist söylemde belirgin bir ilkeler özü olmadığı anlamına gelmez. Popülizmin sembolik özü aşağıdaki üç ilkeyi içerebilir”*

1. *“Genellikle organik bir yapı olarak atfedilen ‘halk’ kavramının sürekli kullanılması, politik düzenin elitist tasvirine karşı ‘sıradan vatandaşları’ siyasi meşrutiyetin biricik kaynağı olarak konumlandırır;”*

2. *“Aynı zamanda siyasal sınıfın bir bütün olarak reddedilmesine de vurgu yapan anti-elitizm. Mecazi olarak bir ‘kast’ olarak düşünülen tüm siyasi ve sosyal kurumlar ile bunların politikacılar bürokratlar, gazeteciler ve bilim insanları da dahil olmak üzere profesyonelleşmiş tüm unsurlarına yönelik öfke; ve”*

3. *“Temsili demokrasinin geleneksel kurumlarının kınanması. Bu nedenle temsili kurumlar, egemenliğin gerçekte halkın elinde olduğu ve politikacıların basitçe uygulayıcıları olduğu, ‘aşağıdaki’ ‘gerçek’ demokrasinin fark edilmesine engel teşkil eder”*

Sonuç olarak popülizm dünya üzerinde farklı coğrafyalarda farklı zamanlarda var olmuş olan oldukça önemli ve tartışmalı bir kavramdır. Popülizm kavramının bu kadar tartışmalı hale gelmesinin nedeni ise zaman ve mekandan bağımsız popülizm tanımının yapılamamasıdır. Yani popülizm, içinde bulunmuş olduğu coğrafi koşulların ve tarihsel dönemin koşulları bağlamında bir kimlik kazanmıştır. Bu durum doğal olarak birçok popülizm tanımının doğmasına ve bu kavramın tartışmalı bir kavram olmasına neden olmaktadır. Ancak her ne kadar popülizm üzerine bir fikir birliği oluşturulmasa da bu durum popülizm kavramının belli referans noktalarının olmadığı anlamına gelmemektedir. Popülizm kavramının en temel özellikleri özünde anti elitist olmasıdır. Yani seçkinlerin yozlaşmış kabul edilirken halkın saf ve bozulmamış olduğunun kabul edilmesidir. Ayrıca demokrasiye zarar verdiği düşüncesiyle toplumdaki geleneksel kurumlara karşı bir tepki söz konusudur. Son olarak bir toplumda popülist söylemlerin, popülist eylemlerin ya da popülist liderlerin ortaya çıkmasının en önemli önkoşulu eşitsizlik, adaletsizlik, işsizlik vb. bir dizi sosyal, siyasal ve ekonomik sorunların var olmasıdır.

1.2. Popülizmin Temel Kavramları

Popülizm nedir sorusuna cevap vermeye yönelik literatürde birbirinden farklılaşan ve ortak noktalara sahip birçok tanımın varlığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda popülizm alanında çalışmaları olan araştırmacıların her biri popülizmi farklı boyutuyla ele alıp açıklamaya çalışmış dolayısıyla popülizme ilişkin farklı temel kavramlar ön plana çıkmıştır. Bu çalışmada ise bu kavramları daha sistemli ele aldığımız ve dolayısıyla daha işlevsel bir görünüme büründürdüğümüze inandığımız Mudde ve Kaltwasser'in argümanlarına dayanarak kavramsal çerçevemizi şekillendirdik.

Mudde ve Kaltwasser (2019: 20)'e göre, *halk*, *seçkinler/anti-elitizm* ve *genel irade* popülizmin en temel üç kavramıdır. Dolayısıyla halk, anti-elitizm/seçkinler ve genel irade kavramlarının özünde ne anlama geldiğinin açıklanması ve popülizm ile ilişkisinin ortaya konması, oldukça muğlak bir görünüme sahip olan popülizm kavramının, anlaşılabilir bir konuma gelmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

1.2.1. Halk

Popülizm kavramına ilişkin tartışmalar büyük oranda “Halk” kavramının belirsizliği üzerine odaklanır. Bu durum birçok akademisyen tarafından bir sorun olarak görülürken bazı akademisyenler de bu belirsizliğin olumlu özellikler taşıdığını savunmuştur. Laclau, halk kavramının “*kof bir belirten*” olmasının, popülizm kavramının güçlü bir siyasi ideoloji olmasında önemli bir role sahip olduğunu savunmuştur (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 20). Yani popülizmin en temel kavramlarından biri olan halk da popülizm gibi muğlak bir yapıya sahiptir. Bu muğlaklık bazı araştırmacılar tarafından olumsuz değerlendirilse de Laclau’nun da içinde bulunduğu bir diğer araştırmacı grubu, bu muğlaklığın popülizmin güçlenmesinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu savunmuştur. Laclau (2015: 162)’ya göre popülizmi saran belirsizliğin temeli halk kavramının belirsizliğine dayanmaktadır. *Halk*, teorik tanımı olmayan bir kavramdır. Siyasal söylemlerde sıklıkla kullanılan bir kavram olmasına rağmen, kavramsal olarak net bir tanımı olmayan, imaya ve metafora dayanan bir anlamı bulunmaktadır. Yani halk, her ne kadar politik söylemlerde sıkça kullanılan bir kavram olsa da net bir tanımdan uzaktır. Dolayısıyla son derece muğlak bir görünüme sahiptir. Bu durum popülizm kavramının belirsizliğinin de temel sebebidir.

Laclau (2015: 162) ’ya göre bir söylemde ‘halka’ yönelik hitapların olması o söylemi doğrudan ‘popülist’ bir söyleme dönüştürmez. Ancak her halükarda ‘halka’ hitabın popülizmde göz ardı edilemeyecek bir önemi vardır. Yani halk kavramı her ne kadar tek başına bir söylemin popülist olarak kabul edilmesi için yeterli olmasa da popülizm için oldukça önemlidir. Paul Taggart ise, ‘halk’ kavramının niçin popülizmde bu kadar önemli olduğunu sorgulamaktadır. Taggart (2004: 116)’a göre, halkın popülizmin istediği oranda esnek ve bükülgen bir kavram olması onu popülizm açısından önemli bir konuma getirmektedir. Ancak bu durum ‘halk’ kavramının belirli bir içerikten yoksun olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine popülistlerin kullanmış olduğu halkın, bir özü yani temel bir çekirdeği vardır. Yani halk kavramı popülizmin onu kendi istekleri ve amaçları doğrultusunda şekillendirebileceği bir esnekliğe sahiptir. Dolayısıyla halkın sahip olduğu bu esnek yapı halk kavramını popülizm açısından oldukça önemli bir konuma getirmektedir. Ancak bu durum halk kavramının içi boş bir yapıya sahip olduğu anlamına gelmemektedir.

Aksine halk oldukça güçlü bir içeriğe sahiptir ve sağlam bir temele dayanmaktadır. Taggart (2004: 116)'a göre, halk kavramının popülizm açısından en önemli özelliklerinden biri sayı faktörüdür. Ona göre, bu terim halkın kalabalık ve çoğunlukta olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu durumun uygulamadaki en önemli faydası “onlar” kalabalık olduğu için onları temsilen konuşan kişilere de daha fazla meşruiyet sağlamasıdır. Yani diğer bir ifadeyle halk vurgusu yaptığımız zaman zihinde bir çoğunluk algısı oluşmaktadır. Dolayısıyla bu algı, halkı temsil eden popülist liderlerin gücüne güç katmaktadır.

Popülizmin önemli bileşenlerinden biri olan ‘halk’, tıpkı popülizm gibi oldukça karmaşık ve açıklanması zor bir kavramdır. Öte yandan bu kavrama belirli düzeyde bir açıklık getirmek beraberinde popülizmin de daha anlaşılır bir görünüme sahip olmasına olanak tanıyacaktır. Mudde ve Kaltwasser (2019: 20)'in, ifade ettiği üzere “halk” her ne kadar esnek bir yapıya sahip bir kavram olsa da genel olarak “*egemen olarak halk*”, “*sıradan insanlar*” ve “*ulus*” bileşimine dayanır. Yani halk kavramı özü itibarıyla hem muğlak hem de çok bileşenli bir yapıya sahiptir.

Egemen olarak halk kavramı, ABD başkanı Abraham Lincoln'un “*halk tarafından, halk için, bir halk yönetimi*” kuran Amerikan ve Fransız devrimleriyle yakından ilişkilidir. Halk, sadece siyasal gücün kaynağı olarak değil aynı zamanda yöneticiler olarak da görülmektedir (Mudde ve Kaltwasser,2019: 21). Yani egemen olarak halk kavramının özünde halkın hem siyasetin temel kaynağı hem de yönetici konumunda görülmesi vardır. Başka bir ifadeyle halkı yöneten bir halk anlayışı mevcuttur.

Halka ait bir diğer önemli bileşen de “sıradan insanlar”dır. Bu kavram Mudde ve Kaltwasser (2019: 22)'e göre, sosyoekonomik statüyü, kültürel gelenekler ve popüler değerlerle birleştiren ve geniş bir sınıf kavramına atıfta bulunan “avam” fikrine dayanır. “Avam” daha çok sıradan insanların zevklerinin ve kararlarının egemen kültür tarafından dışlanması anlamına gelmektedir. Ancak popülizmde, bu seçkin bakış açısından farklı olarak avam kavramı, sosyoekonomik ve sosyokültürel statüleri nedeniyle iktidardan dışlanan kesimlere karşı bir hassasiyet içerir ve popülist liderler aşağılık damgasına maruz kalan bu kültürel unsurları benimserler. Arjantin’de Peron’un, *gömlüksizler* ve *kara kafalılar*

olarak adlandırılan ve toplumdan dışlanan kesime övgüler yağdırması bu durumun en güzel örneklerinden biridir. Yani popülizm, toplumda olumsuz bir anlama sahip olan avam kelimesine karşı pozitif bir bakış açısı geliştirmiştir. Toplumsal alanda sahip oldukları kültürel değerleri ve sosyoekonomik statüleri nedeniyle dışlanan ve küçük görülen gruplar popülist liderler tarafından kabul edilmekte ve dahası onların kültürel unsurları kabul edilip övülmektedir. Bu da popülizmde, toplumda var olan egemen kültürün yanı sıra egemen kültürün dışladığı ve yok saydığı kültürlerin de varlığının kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Türk siyasi söyleminde de halk vurgusu Recep Tayyip Erdoğan tarafından da sıklıkla kullanılmıştır. Örneğin Erdoğan Ak Parti Genel Başkanı ve Başbakan olduğu dönemde Samsun Cumhuriyet Meydanı'ndaki mitingde Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile ilgili olarak “...400, 450 mi olsun? Siz ne dersiniz o olur. Benim halkım ne derse o olur. Halkım kimi isterse o Cumhurbaşkanı olacak, kimi isterse o başbakan olacak, kimi isterse onlar milletvekili olacak” (Hürriyet, 2007) sözlerinde halk vurgusunun ön plana çıktığı görülmektedir.

Halk kavramının son bileşeni ise “bir ulus olarak halk” kavramıdır. Burada ulusal topluluğa vurgu yapılır, örneğin “Brezilya halkı” ya da “Hollanda halkı” gibi. Burada bir ülkede yaşayan tüm “yerli” olanların oluşturduğu ve onların birlikte bir topluluk oluşturduğuna yönelik bir ima vardır (Mudde ve Kaltwasser,2019: 22). Yani bir toplumda tüm yerli olanlar bir arada yaşamakta ve o topluluktaki grup halk olarak kabul edilmektedir. Bu da halk kavramının ulus bileşenini ifade etmektedir.

Sonuç olarak popülizmin muğlak bir görünüme sahip olmasının nedeni yakın ilişki içinde olduğu halk kavramının özünde yatmaktadır. Yani halk kavramı son derece karmaşık ve dolayısıyla muğlak bir yapıya sahiptir. Bu durum popülizm kavramının da belirsizliğine neden olmaktadır. Bu belirsizlik birçok araştırmacının tepkisini toplasa da içinde Laclau'nun da bulunduğu araştırmacılar ise bu belirsizliğin halk kavramının ve beraberinde popülizmin güçlenmesinde önemli bir role sahip olduğunu savunmaktadır. Her ne kadar halkçılığa yönelik bakış açıları birbirinden farklı olsa da halk kavramının popülizm için oldukça önemli bir yere sahip olduğu son derece açıktır.

1.2.2. Seçkinler

Latince “*eligere*” ve “*electus*” kelimelerinden ve Fransızca “*elit*” kelimesinden gelen, 18. yüzyılın ortalarından ve 19. yüzyılın başlarından sonra genel olarak toplumsal konumu anlatmak için kullanılan bir kelime olan elite/seçkin (Williams,2018: 136) popülizmin temel kavramlarından biridir.

Mudde ve Kaltwasser (2019: 23)’e göre seçkinleri tanımlamanın birçok ölçütü bulunmakla birlikte ilk ve en önemlisi iktidar temelinde yapılan tanımlamadır. Bu bağlamda ekonomi, siyaset, medya ve sanatta önde gelen konumda bulunan kişiler seçkin olarak kabul edilmektedir. Mills (1974: 8)’e göre iktidarda bulunan seçkinler grubu, sahip olmuş oldukları imkanlar ve bilgiler aracılığıyla sıradan insanların olağan ortamını aşacak güce sahip kişilerden oluşmaktadır. Seçkinler bir toplumda en stratejik konumdadırlar. Büyük şirketleri ve devletleri bu insanlar yönetmektedir. Devletin isteklerini ve ihtiyaçlarını bu insanlar belirlemektedir. Başka bir ifadeyle var olan imkanları sayesinde iktidar seçkinleri grubu içerisinde yer alan kişiler, o toplumun en stratejik konumlarında yer alırlar ve toplumun genelini ilgilendiren konular hakkında yetkiye sahiptirler. Dolayısıyla Mudde ve Kaltwasser (2019: 23)’e göre birçok popülist tüm bu seçkin grupları, yalnızca eleştirmez aynı zamanda halkın “genel iradesi” ne karşı çıkan homojen ve yozlaşmış grup olarak görür. Başka bir ifadeyle popülist bir lider, halkın genel iradesine zarar veren toplumun seçkin gruplarını hem eleştirmekte hem de onların yozlaşmış olduğu düşüncesini savunmaktadır.

Popülizmin özünde bulunan seçkin karşıtlığını Mudde ve Kaltwasser (2019: 16) şu şekilde açıklamıştır; “*popülizm, toplumu nihai bir biçimde ‘saf halk’a karşı ‘yozlaşmış seçkinler’ olarak iki homojen ve karşıt kampa ayrılmış olarak ele alan ve siyasetin, halkın volonte generale (genel irade) sinin bir dışavurumu olması gerektiğini ileri süren ince merkezli bir ideoloji*”dir. Bu bağlamda Mudde ve Kaltwasser, seçkinler ve halk arasında keskin bir ayrıma giderek halka ait tüm değerleri yüceltirken seçkinlerin tüm özelliklerinin yozlaşmış olduğunu kabul etmişlerdir. Dolayısıyla Mudde ve Kaltwasser’in halk ve seçkin dikotomisi üzerine bir popülist anlayış inşa ettiklerini söylemek mümkündür.

Jagers ve Walgrave (2005: 4)'ye göre birçok popülizm araştırmacısı için anti-elitizm merkezi bir konuma sahiptir. Bir siyasi aktörün dikey konumlandırmasına vurgu yapan anti-elitist veya düzen karşıtı söylemler halk ve seçkinler arasındaki uzaklığı ve aralarında var olan mesafeyi ve yabancılaşmayı vurgulamaktadır. Seçkin karşıtı popülist liderler fildişi kulelerinde yaşayan ve yalnızca kendi çıkarlarını düşünene seçkinlere karşı halkın tarafında konum alırlar. Düşman halkın dışında, yukarıda ve sıradan insanların çok üstündedir.

Mudde, Kaltwasser, Jagers ve Walgrave ile benzer düşünelere sahip olan Jan-Werner Müller (2019: 15)'e göre de bir siyasi aktörün popülist kabul edilebilmesi için “*seçkinlere dair eleştirel bir tutum*” alması gerekmektedir. Bu bir liderin tek başına popülist sayılması için yeterli olmasa da en önemli önkoşullardan biridir. Yani anti elitist anlayışa sahip olmak bir lideri tek başına popülist bir lider yapmaya yetmese de olmazsa olmaz özelliklerinden biridir.

Sonuç olarak bir toplumda ekonomi, sanat, siyaset, medya gibi alanlarda, toplumun en stratejik konumunda söz sahibi olan kişiler, o toplumun seçkin kesimi olarak kabul edilmektedir. Popülist lider ve partilerin ise seçkinlere karşı negatif bir bakış açısı bulunmaktadır. Zira onlara göre seçkin grup halkın genel iradesi için bir tehdit oluşturmaktadır. Bu bağlamda anti elitizm popülizmin en temel özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir.

1.2.3. Genel İrade

“Genel İrade” (volonte generale) popülizmin üçüncü ve son temel kavramıdır. Rousseau'nun tüm siyaset düşüncesinin temelini oluşturan başlıca kavramlardan biri olan “genel irade” (volonté générale) Orhan (2012: 2)'a göre; Rousseau'nun tüm siyaset felsefesinin kilit taşıdır. Bu bağlamda genel iradenin doğru yorumlanması ve anlaşılması oldukça önemlidir.

Asıl sorun olarak özgürlüğü ele alan Rousseau'ya göre insanların sosyal bir yaşam sürmeye başlamasıyla birlikte doğa durumunun özgürlüğü ve eşitliği kaybolmuştur. Rousseau, toplumsal sözleşmeyi ve bu sözleşmenin uygulayıcısı olan genel iradeyi, özgürlük

sorununu çözmek için ortaya koymuştur (Orhan,2012: 2). Yani doğal yaşam sürecinden toplumsal bir yaşam sürecine geçilmesiyle birlikte insanlar sahip oldukları özgürlüklerini ve eşitlikçi yapılarını kaybetmeye başlamışlardır. Rousseau'ya göre bu sorunun çözümü için toplumsal bir sözleşmeye ve bu sözleşmenin uygulanabilmesi için de genel iradeye ihtiyaç vardır. Rousseau, *Toplum Sözleşmesi* eserinde (2012: 26-27), genel irade ve herkesin iradesi arasında bir ayrım olduğuna vurgu yapmıştır. Buna göre genel irade, yalnızca ortak yararı ön plana çıkarırken, herkesin iradesi ise özel çıkarlara odaklanmaktadır.

Mudde ve Kaltwasser (2019: 28)'in de ifade ettiği gibi; genel irade halkın birleşme sağlayarak bir topluluk oluşturmaya ve bu topluluğun ortak çıkarları için yasa yapabileceğine atıfta bulunurken, herkesin iradesi bireylerin özel çıkarlarına atıf yapmaktadır. Diğer bir ifadeyle herkesin iradesi salt olarak özel çıkarlara odaklanırken, genel iradede toplum menfaatleri ve toplumsal fayda bireylerin çıkarlarının üstündedir. Önemli olan toplumsal olarak iyi ve doğru olana ulaşmaktır.

Genel irade kavramı birçok popülist tarafından temsili yönetime karşı Rousseaucu bir eleştiri getirmek amacıyla kullanılmaktadır. Temsili yönetimde halk yalnızca belirli seçim dönemlerinde temsilcilerini seçmekte ve edilgen bir konumda yer almaktadır. Bu da iktidarın aristokratik şekli olarak yorumlanmaktadır. Popülistler ise bunun tam aksine vatandaşları yasaları yapma ve uygulamaya gücü yeten Rousseau'nun cumhuriyetçi ütopyasına başvurmuşlardır. Dolayısıyla popülist liderlerin doğrudan demokrasinin mekanizmalarından olan referandum ve plebisit gibi uygulamaları desteklemesi şaşırtıcı değildir (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 28).

Sonuç olarak popülist liderler halk için halk adına düşüncesiyle halkı, tek egemen güç olarak görür ve seçimi kazanarak iktidara geldiklerinde genel iradenin temsilcisi olarak yönetimi ele alır.

1.3. Tarihsel Bağlamda Popülizm

Dünya üzerinde farklı zamanlarda ve farklı coğrafi bölgelerde ortaya çıkmış olan popülizm üç farklı tarihsel süreçten geçmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında Rusya'da

başlamış olan Narodnik hareketi ve eş zamanlı olarak Amerika’da ortaya çıkmış olan Halkın Partisi hareketleri popülizmin ilk dönemi olarak kabul edilmiştir. Popülizmin ikinci dönemi ise 1930 ve 1960’lı yıllarda meydana gelmiştir. Her ne kadar bu dönem popülist hareketleri Kanada ve ABD’de de görülmüş olsa da bu dönemin en çarpıcı örnekleri Güney Amerika’da, Arjantin’de Peron ve Brezilya’da Vargas liderliğinde gerçekleşmiştir. Popülizmin üçüncü ve son dönemi ise 1980’li yılların sonlarında ortaya çıkmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan popülizm hareketleri sağ ve sol ideoloji çerçevesinde gelişmiştir (Sözen, 2017: 8,9). Yani popülizm en temel ifadeyle Rusya’daki Narodnik hareketleriyle başlamış ardından Latin Amerika’da varlık kazanmış ve son olarak da 1980’li yıllardan sonra ideoloji temelli gelişme imkanı bulmuştur. Bu doğrultuda popülizmin açıklanabilmesi ve anlaşılabilmesi için tarihsel ve toplumsal bağlamda incelenmesi kaçınılmazdır.

1.3.1. İlk Popülist Hareketler

Popülizm hem dünya siyasetinin hem de Türk siyasetinin açıklanmasında kullanılan oldukça kilit bir kavramdır. Dolayısıyla popülizmin tarihsel gelişimine değinmek son derece önemlidir. Moffitt (2020: 31)’e göre, popülizm kavramı tarihte iki temel fenomene dayanmaktadır. Bunlardan ilki 1890’lı yıllarda Birleşik Devletler’in güney ve orta batı eyaletlerinde ortaya çıkan toprak reformunu savunan ve Halk Partisi’ni kuran harekettir. Kendilerine Latince *populus* “halk” kelimesinden türetilen “Popülistler” takma adını veren bu parti, gümüş paranın tedavülden kalkmasına karşı bir tepki olarak doğmuştur. İkinci olay ise 1860 ve 1870 yılları arasında Rusya’da entelektüellerin ortaya koyduğu *narodnichestvo* hareketidir. Bu hareket toplumsal ve siyasal alanda bir dönüşüm sağlayabilmek için köylülere yani “halka” gidilmesi ve onların eğitilmesi gerektiği inancından doğmuştur. Yani popülizm 19. yüzyılın sonlarında Birleşik Devletler’de ve Rusya’da toplumsal sorunlara bağlı olarak ortaya çıkan bir harekettir. Mudde ve Kaltwasser (2019: 33)’e göre ise 19. yüzyılın sonunda Rusya ve Birleşik Devletler’de ortaya çıkan popülizm hem bir fikir hem de bir rejim olarak demokrasinin yayılmasıyla yakından ilişkilidir. Başka bir ifadeyle Rus popülizmi ve Birleşik Devletlerdeki popülist hareketler demokrasi kavramının gelişmesinde önemli bir adımdır.

Popülizmin daha net anlaşılabilmesi için Rus entelektüelleri tarafından ortaya konan narodnichestvo hareketinin açıklanması gerekmektedir. Taggart (2002: 60)'ın da belirttiği gibi “*Rus popülizmi kırsal yaşam biçiminin romantize edilmesinin ve bu zeminde bir hareket kurma girişiminin en net örneğidir. Onu bu kadar net kılan, köylülerin bir kısım seçkin tarafından, dışarıdan yüceltilmesidir*”. Yani Rusya’da 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan popülizm hareketleri halka doğru atılan adımların ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Bu da Rus popülizmini, popülizm kavramının açıklanması ve daha anlaşılır bir hale getirilmesi açısından kilit bir konuma getirmektedir.

Rus gençlerinin 19. yüzyılda başlatmış olduğu “halka doğru gitme” hareketi Rus popülizminin doğuşu olarak kabul edilmektedir. Rus popülizmi halk anlamına gelen “narod” sözcüğünden türetilen Narodnik ya da Rusçasıyla Narodnichestvo diye bilinmektedir (Toprak, 2013: 25). 19. yüzyılda Rusya’da ortaya çıkan Narodnik hareketleri toplumsal koşullardan bağımsız değerlendirmek mümkün değildir. 1874 yılında Rusya’da ki bir grup genç köylülere yönelik bir hareket başlatmıştır. Bu hareketin amacı bu yıllarda çarlık rejiminin baskısı ve sömürüsü altında olan köylüleri kurtarmak olmuştur. Üniversiteli aydın gençler Rusya’nın kurtuluşunun köylülerde gizli olduğu fikrini benimsemişlerdir. Bu sebeple kendi görüşlerini köylülere ulaştırmak için yola çıkmışlar ve tek tek onlara ulaşmaya çalışmışlardır. Asıl amacı köylüleri harekete geçirerek eski düzeni bozmak olan bu hareket başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Taggart, 2004: 59). Sonuç olarak 19. yüzyılda Rusya’da, çarlık rejimi yönetimi altında ezilen ve sömürülen köylülere yönelik bu sömürüyü engellemek isteyen bir grup Rus genci, onları aydınlatmak ve haklarına ulaşmalarını sağlamak için halka doğru bir hareket başlatmışlardır. Rus gençlerinin başlatmış olduğu bu hareket her ne kadar başarıya ulaşamamış olsa da Rus popülizminin doğuşu olarak kabul edilmektedir.

1.3.2. Latin Amerika Popülizmi: Juan Domingo Peron ve Peronizm

Popülizm, ortaya çıktığı coğrafi bölgelerin toplumsal koşullarından bağımsız değildir. Mouffe (2019)’ye ve Laclau (2007)’ya göre toplumda var olan ekonomik, sosyal ve siyasal bir dizi sorun popülizmin kaçınılmaz önkoşuludur. Latin Amerika popülizmi de bunun en çarpıcı örneklerinden biridir. Mudde ve Kaltwasser (2019: 41)’in belirttiği üzere popülizmin en uzun ve en yaygın hüküm sürdüğü bölge Latin Amerika’dır. Bölgede iktisadi

ve siyasi yönetimin azınlığın tekelinde yoğunlaşması popülist söylemleri çekici hale getirmiştir. Yani Latin Amerika bölgesi popülizmin ortaya çıkması için gerekli olan önkoşullara sahipti. Dolayısıyla popülist söylemler ve popülist aktörler uzun süre Latin Amerika’da varlığını sürdürmüştür.

Latin Amerika’da 20. yüzyılda popülist geleneğin temelini atan kişi, Brezilya’da 1950 seçimlerini kazanan Getulio Vargas olmuştur. Vargas’ın seçimleri kazanmasında, hayat pahalılığının temel sebebi olan sömürücülere karşı mücadele sözü, işçilerin ücretlerine zam ve fiyat denetimine yönelik verdiği sözler etkili olmuştur. Vargas verdiği sözleri tutmaya çalışsa da artan enflasyonun yol açtığı ekonomik sorunlar neticesinde meydana gelen askeri darbeden sonra intihar etmiştir (Taggart,2004: 77-78).

Taggart (2004: 78)’a göre Getulio Vargas her ne kadar Latin Amerika popülizminin temellerini atmış olsa da Latin Amerika deyince akla gelen ilk kişi Juan Domingo Peron olmuştur. Peron, Getulio Vargas’ın popülist söylemlerine ek olarak karizmatik liderliğini de bu sürece katmıştır. Dolayısıyla Arjantin’de ortaya çıkan popülizm karizmatik liderin etrafında şekillenmiştir. Bu durum Latin Amerika popülizminin anlaşılabilirliği için Peron yönetiminin anlaşılmasını kaçınılmaz hale getirmektedir.

1930-1940’lı yıllar arasında zorlu bir süreçten geçen Arjantin’de hükümet seçim yolsuzluğunu sürdürürken ekonomik kriz de büyümeye devam etmiştir. 1940 yılında, İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Arjantin ve ABD ilişkilerinin bozulmasıyla yeni bir kriz patlak vermiştir. Bu kriz, 1943 yılında aralarında Juan Domingo Peron’un da bulunduğu bir grup askerin darbe yaparak iktidarı ele geçirmesiyle sonuçlanmıştır. (Taggart, 2004: 78). Yeni kurulan hükümette Peron, Çalışma Bakanı olarak görev almış ve “emekçi babası” (Işıklı, 2006: 36) unvanına sahip olmuştur.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olan Peron, ücret artışı, kira sınırlaması ve sendikaların tanınması gibi politikalar geliştirmiş böylece hem sendikaların hem de yoksul kesimin desteğini almıştır (Taggart, 2004: 79). Yani Peron’un “emekçi babası” olarak adlandırılmasında görev yaptığı süre zarfı boyunca işçilerin ve emekçilerin yanında yer aldığını belirten kararları ve görüşlerinin olması etkili olmuştur.

1940'lerden 1970'lere kadar Arjantin'de 3 kez başkanlık yapan Peron, popülist düşünceleri hayata geçirerek toplumun dışlanmış kesimlerine ulaşmaya çalışmıştır (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 44). Peron'un 1946 seçimlerinde yapmış olduğu konuşma seçimi kazanmasında kullanmış olduğu popülist söylemin etkisini ortaya koymaktadır. Peron konuşmasında;

“Ben, o halde, hasımlarımdan çok daha demokratım, çünkü onlar demokrasinin görüntüsünü, dışta kalan biçimini savunurlarken, ben gerçek bir demokrasinin peşindeyim. İşçileri, hatta en fakirlerini bile kapitalist zulümden koruyacak daha yüksek bir hayat standardının peşindeyim; oysa kapitalistler proletaryanın sefaletini ve eski seçim hilelerini sürdürmelerini sağlayabilmek için devletin onları bir kenara atmasını istiyorlar... Sonuçta: Arjantin, ülke pahasına iktidara gelen ve yaşayan birçoklarının onu suçladığı uykucu eylemlilik hızında atıl ve durgun kalamaz; Arjantin, sağlıklı ve temiz yaşamlı bir gencin sıkı nabzına tekrar sahip olmalıdır; Arjantin işçi sınıfının genç kanına ihtiyaç duymaktadır” (Laclau, 1998: 205) demiştir.

Peron bu konuşmasını yaptıktan sonra 1946 seçimlerini kazanarak Arjantin'in devlet başkanı olmuştur. Peron'un bu konuşmasında, popülizmin temelinde var olan “halk” kavramının, işçilere ve emekçilere vurgu yaparak ön plana çıkardığını ve bu durumun Peron'un 1946 Arjantin seçimlerini kazanmasında etkin bir rol oynadığını söylemek mümkündür.

Arjantin'de II. Dünya Savaşı'nın yol açmış olduğu ekonomik durgunluğu yaşadığı 1946 yılında devlet başkanı olan Peron, kentli işçilerin refahını arttırmaya çalışmıştır. Hükümetin desteği alınarak sanayi sektöründe sendikalaşma sağlanmış, korporatif temelli bir siyasal yapı inşa edilmiş, sosyal güvenlik sistemi geliştirilerek eğitim tamamen ücretsiz bir hale getirilmiş, geliri düşük kesimler için yerleşim projeleri geliştirilmiş ve ücretli tatil geliştirilmiştir (Işıklı, 2006: 39). Yani işçi sınıfını temel alan bir halk vurgusu inşa eden Peron, işçilerin sosyal ve ekonomik standartlarının iyileştirilmesi yönünde bir dizi atılım yapmıştır. Peron'un işçilerin sosyal ve ekonomik refahına vermiş olduğu önemi 1948

yılında yapmış olduğu “Peronizm nedir?” konulu konuşmasında yer vermiş olduğu “*Ne zaman iyi giyimli ya da ailesini tiyatroya götüreren bir işçi görsem, içten bir memnuniyet duyuyorum. Tıpkı o işçi ben olsaydım hissedeceğim türden bir memnuniyet bu*” (Işıklı, 2006: 39) ifadelerinden anlamak mümkündür.

Peron’un popülizmi özü itibariyle siyasi bakımdan güçsüz olanlar için, onların desteğini alarak yürütülen, ancak bu halk yönetimini pekiştirmek adına güçlü bir merkezileşme eğilimi barındıran karizmatik bir liderlik anlayışına dayanmaktadır. Halkın desteğiyle, halk için anlayışıyla ülke yönetimini sürdüren Peron’un siyasetinin temelinde güçlü bir merkezileşme ve karizmatik liderlik anlayışı bulunmaktadır (Taggart, 2004: 81).

Peronizm yaklaşık beş yıl boyunca hızlı bir büyüme sağlamışsa da 1950’li yılların başlarında Arjantin ekonomisinde yaşanan durgunlaşma ekonomik krize yol açmış ve bu kriz yeni bir askeri darbe ile sonuçlanmıştır. 1955 yılında silahlı kuvvetlerin yönetime el koyması sonucunda Juan Domingo Peron ülkesini terk etmiş ve Arjantin’de 1970’lerin başına kadar yüksek işsizlik oranı, yüksek enflasyon ve askeri diktatörlük yaşanmıştır. 1973’te ülkesine dönen Peron tekrar seçimle iş başına gelse de 8 ay sonra 1974’te hayatını kaybetmiştir (Işıklı, 2006: 39).

1.3.3. 1980 Sonrası Dönemde Popülizm

Popülizm 19. Yüzyılda Rusya’daki Narodnik hareketlerini ve Birleşik Devletlerdeki Halk Partisinin hareketlerini açıklamak için kullanılan önemli bir siyasal kavramdır. Popülizm 20. yüzyıla geldiğinde özellikle Avrupa’daki siyasal oluşumların açıklanmasında kullanılan önemli bir kavram olmuş ve ardından 21. yüzyılda da önemini sürdürmüş ve bütün dünyada siyasal bağlamda kilit bir konumuna yükselmiştir.

Dünya’nın birçok coğrafi bölgesinde gerek eş zamanlı gerek farklı zamanlarda ortaya çıkan popülizm hiçbir zaman aynı anlama sahip olmamıştır. Yani popülizmin dönemsel ve toplumsal bağlamda birçok tanımı yapılabilmekte ve dolayısıyla popülizm farklı anlamlar içerebilmektedir. Bu durumu en iyi açıklayan Mudde ve Kaltwasser (2019: 11)’in “Terim Latin Amerika’da solcu başkanları, Avrupa’da sağda yükselen partileri ve Birleşik

Devletler’ de hem solcu hem de sağcı başkanları tanımlamak için kullanılır” sözleridir. Bu çerçevede 1980 sonrası popülist hareketleri sağ ve sol popülizm olarak iki kısımda ele alarak inceleyeceğiz.

1.3.4. Sağ Popülizm

Popülizm siyasal bağlamda hem sağ hem de sol ideolojik çerçevelerde varlık kazanmıştır. Atay’ın belirttiği gibi (2019: 5) birçok siyasal hareket ve siyasi parti bünyesinde var olabilen popülizm özellikle aşırı sağ hareketler ve partilerle yakın ilişki içerisinde olmuştur. Başka bir ifadeyle gerek sağ ideolojik çerçevede gerek sol ideolojik çerçevede gelişme imkanı bulan popülizm, sol ideolojiden ziyade sağ siyasal ideoloji ile daha yakın ilişki kurmayı başarmıştır.

Sağ ideoloji ile ilgili literatürde oldukça fazla eş anlamlı ya da yakın anlama gelen kelime olduğu dikkat çeken Taggart (2004: 95) bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

“Bu yeni dalgayı tanımlamak için sayısız terim geliştirilmiştir. Ben buna yeni popülizm derken (Taggart1995: 1996), Immerfall (1998) da benzer biçimde ‘neo-popülizm’den bahseder. Berz (1194,1998) ‘radikal sağcı popülistler’ der. Ignazi (1992) ‘yeni sağ partiler’ ifadesini kullanır. Kitschelt (1995) ve Merkl ve Weinberg (1993) ‘günümüz radikal sağı’ der. Başkaları, sağ uçtaki siyasetlerin tümünü kapsayan ‘aşırı sağ’ gibi genel terimler kullanırken (Hainsworth 1992; Harris 1990), kimileri de sadece faşizmin yükselişini temsil eden partileri ele alarak ‘neo-faşizm’e odaklanır.”

Finchelstein (2019: 144-145)’nın belirttiği üzere, sağ ve aşırı sağ neo-klasik popülizm 1970’lerdeki Peronist aşırı sağ yönetiminden, Avrupa’da çoğunlukla muhalefette olan ABD, Filipinler ve Guatemala gibi ülkelerde tek başına, Avusturya, İtalya ve Finlandiya gibi ülkelerde ise diğer partilerle koalisyon ortaklığıyla iktidara gelen sağcı hareketleri ve liderleri ifade etmektedir. Ayrıca Finchelstein (2019: 145)’e göre Türkiye’de Recep Tayyip Erdoğan rejimi ve Macaristan’daki Victor Orban rejimi de neo- klasik popülizm formu içerisinde yer almaktadır. Neo- klasik sağ ve aşırı sağ popülizminin muhalefette bulunan

örnekleri de mevcuttur. İngiltere’de UKIP, Fransa’da Ulusal Cephe, Yunanistan’da aşırı sağ ile Avusturalya’da yabancı düşmanı Pauline Hanson ve İsrail’de Avigdor Lieberman’ın hareketleri örnek olarak verilebilir. Yani sağ popülizm dünyanın pek çok bölgesinde gerek tek başına gerekse koalisyon ortaklığıyla iktidarda kendine yer bulmuştur. Öte yandan sağ popülizmin muhalefette olduğu ülkeler de mevcuttur. Başka bir ifadeyle sağ popülizm birçok coğrafyada iktidar ya da muhalefet temelinde gelişme göstermiştir.

Dünyanın birçok bölgesinde var olmuş olan sağ popülizm Sözen’e göre (2017: 9) bölgesel bağlamda belli farklılıklar göstermiştir. ABD’de Trump, Kanada’da Reform Partisi, Fransa’da Ulusal Cephe ve Avusturya Özgürlük Partisi gibi Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’daki sağ popülizm örnekleri “etnik-milliyetçi” ve “göçmen karşıtı” özellikler sergilerken, Güney Amerika’da ki Peru’da Fujimori, Arjantin’de Menem gibi liderler neoliberal ve klientalist politikalarla ön plana çıkmışlardır. Sonuç olarak 1980 sonrasında küresel çapta gelişme imkanı bulan sağ popülist hareketler ve liderler tek bir ideolojiyle bütünleşmemiş yerel boyutta farklı politikalar benimsemiştir.

Sağ popülizm dünyanın birçok bölgesinde varlık kazanmış olsa da Taggart (2004: 97)’a göre en elverişli kaynak Batı Avrupa’nın çeşitliliğinde bulunmaktadır. Avrupa’da popülist sağ söylemi yükselişe geçiren ve bu söylemin günümüzdeki siyaset tartışmalarında da önemli bir yere gelmesine yol açan nedenler vardır. 1984’ten sonra Doğu Avrupa’da komünizmin çökmesiyle birlikte Avrupalılaşıma ve küreselleşme süreçleri Avrupa’nın hem sosyal hem de siyasal görüntüsünün değişmesine yol açmıştır (Berezin, 2011: 6). Yani komünizmin ardından gelen küreselleşme süreci Avrupa’da sosyal ve siyasal yapıda değişimlere yol açmıştır. Streeck (2017: 182)’e göre küreselleşmeyle birlikte neoliberalizm de gelmiş ve böylece “Büyük Gerileme” süreci başlamıştır.

Avrupa’da yaşanan bu sürece tepki olarak bir güvensizlik ortaya çıkmıştır. Göçmen, suç, hastalık ve işsizlik korkuları kamusal alanda sürekli tekrarlanan konular olmuştur. Avrupa’da yaşanan bu güvensizlik ortamı sağcı popülist partilerin ve hareketlerin gelişmesine olanak sağlamıştır (Berezin, 2011: 6). Başka bir ifadeyle Avrupa’da küreselleşme ve bütünleşme politikaları sonucu yaşanan güven eksikliği sağ popülist partilerin gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Avrupa’da sağ popülizmin gelişmesinin nedenlerinden biri olan küreselleşme Çetin ve Özcan (2018: 59)’a göre, en temel düzeyde ekonomi ile bağlantılı olan mal ve sermayenin serbest dolaşımı anlamına gelmektedir. Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri küreselleşmenin öncüsü olmuşlardır ve dolayısıyla küresel ticaretin sağladığı imkanlardan önemli ölçüde faydalanmışlardır. İlk zamanlar tek taraflı olan bu süreç zamanla az gelişmiş ülkelerde de küreselleşmenin olumlu etkilerinin görülmeye başlanmasıyla birlikte çift taraflı bir sürece dönüşmüştür. Ekonominin küreselleşmesi bilginin, işgücünün ve uluslararası göç hareketlerinin hızlanmasına ve dolayısıyla bu durum zamanla batı ülkelerinde huzursuzlukların çıkmasına neden olmuştur. Yani küreselleşme zamanla batı dünyasının aleyhine yönelik işlemeye başlamıştır. Küreselleşme olgusunun batı dünyasında yarattığı bu huzursuzluk aşırı sağ partilerin doğmasının en önemli nedenlerinden biri olmuştur.

Küreselleşmenin ekonomi üzerinde yaratmış olduğu olumsuz etkileri sağ popülist partiler siyasal söylemlerinde ön plana çıkarmışlardır. Çakır (2011: 15)’ın ifade ettiği gibi sağ popülist partiler küreselleşmenin toplumun homojen toplum yapısını bozduğunu, insanlarda kimlik krizi yarattığını ve ulusal devlet yapısının temeline zarar verdiğini savunmaktadır. Ayrıca “kendi ulusal şirketlerimiz zor duruma düşürülüyor” ve “hükümetlerimiz yabancı bankacıların kontrolü altında” savıyla iktisadi ve siyasi alanda uluslararası tekellerin rollerini milliyetçi bir zeminde eleştirmektedir. Başka bir ifadeyle küreselleşmeyle birlikte mal ve sermayenin uluslararası arenada serbest dolaşımı Avrupalı zengin ülkelerin gelirlerini paylaşması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Avrupa’daki popülist sağ partiler küreselleşmenin yerli ve milli sermayeye zarar vereceği dolayısıyla halkın sosyal ve ekonomik düzeyinde bir düşüşe yol açacağı düşüncesiyle söylemlerini milliyetçi bir zeminde küreselleşme karşıtı bir dil üzerine inşa etmişlerdir.

Bu bağlamda küreselleşmeyle yakın ilişki içinde olan göç olgusunun, toplumdaki huzursuzluğun temel nedenlerinden birini oluşturduğu söylenebilir. Çetin ve Özcan (2018: 63)’a göre küresel eşitsizlik yoksul ülkelere insan göçünün yaşanmasının en önemli nedeni olarak görülebilir. Kırsal bölgelerde büyük sermaye sahiplerinin tarım alanlarını ele geçirmeleri, ormanlık alanları yok etmesi ve çiftçilerin bu büyük sermaye sahibi şirketlerle rekabet edememesi kırsal alanlardaki geleneksel geçim kaynaklarının büyük oranda ortadan kalkmasına neden olmuştur. Kırsal bölgede yaşanan bu sorunlar doğal

olarak kentsel bölgelere yoğun göçlerin yaşanmasına ve ekonomisi zayıf olan bu ülkelerin de göç vermesine neden olmuştur. Başka bir ifadeyle kendi yaşam alanında geçim kaynakları tükenen kırsal bölge nüfusu geçimlerini sağlamak için kentlere göç etmiştir. Ancak ekonomik bağlamda bu kadar nüfusu geçindirebilecek güce sahip olmayan az gelişmiş ülkeler, gelişmiş batı ülkelerine göç vermeye başlamıştır.

Avrupa ülkelerine yaşanan göç olgusu beraberinde bu ülkelerde yabancı karşıtlığı görüşlerin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Çakır (2011: 14)'a göre, sağ popülist söylemler toplumun “homojen yapısının bozulduğu” düşüncesi üzerine inşa edilmiştir. Özellikle Müslüman göçmenlerin dini inanışları, kültürel özellikleri ve kökenleri nedeniyle “çoğunluk toplumu ile bütünleşme yetisine sahip olmadıklarını” savunmaktadır. Ayrıca kentlerdeki suç oranlarının artmasıyla göçmen sayısının “birebir bağlantılı olduğunu” ileri sürmektedir. Ek olarak göçmenlerin “iç güvenliği tehdit ettiği” gerekçesiyle “işsiz, sosyal yardım alan ve suç işlemiş olan yabancıların hemen yurtdışı edilmesi” istenmektedir. Diğer bir ifadeyle aşırı sağ partiler ülkede yaşanan ekonomik ve sosyal sorunların sorumlusu olarak göçmenleri görmektedirler ve bu nedenle yabancı karşıtı bir dil geliştirmişlerdir.

Bu noktada ABD’de sağ popülizmin önemli temsilcilerinden olan Donald Trump örneği de önemlidir. Appadurai (2017: 21)’ye göre özellikle Trump’ın kadın düşmanlığı, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve megalomani içeren söylemleri içinde gizli ve açık mesajlar barındırmaktadır. “Amerika’yı Yeniden Büyük Bir Ülke Yapma” isteği Trump’ın açıkça ortaya koyduğu mesajdır. Ancak Amerikan siyasetinde ve ekonomisindeki hakimiyetlerini siyahilere, Hispaniklere ve diğer göçmenlere kaptırdıkları yönündeki söylemleri ırkçı ve ırksal gizli mesajlarını içermektedir. Yani Amerika’da siyasi düşüncenin sağ kanadında yer alan Trump beyaz Amerikalılar dışındaki etnik kökene sahip grupları neoliberal politikalar karşısında Amerika’nın siyasi ve ekonomik gücünü kaybetmesinin temel sorumlusu olarak görmüş ve bu bağlamda ırkçı ve göçmen karşıtı bir siyasi görüş ortaya koymuştur.

Küreselleşme ve dolayısıyla neoliberal politikaların yarattığı huzursuzluğu ve güven eksikliğinin giderilmesi amacıyla sağ popülist partiler temel stratejilerini bu amaç çerçevesinde şekillendirmişlerdir. Bu bağlamda yeni sağ popülizm Jagers ve Walgrave’ in (Akt. Yetkin, 2010: 97) belirttiği gibi göç, vergiler, suç ve ulusalcılık konularına

odaklanmıştır. Mudde ve Kaltwasser (2019: 47-48) de Avrupa toplumunda var olan güven eksikliği ve hayal kırıklıklarına vurgu yapmakla birlikte onlara göre Avrupa'daki sağ popülist partiler, popülizmi otoriterlik ve yerlilik ideolojileriyle birleştirmişlerdir. Otoriterlik toplumsal inancın sert bir şekilde düzenlenmesini içerirken, “yasa ve düzen” problemleri bağlamında bir vurguyla ifade edilir. Yerlilik ise devletlerde yalnızca “ulus”ların yani yerli olarak ifade edilen grupların yaşaması gerektiğine vurgu yapmakta ve yerli olmayan yani “yabancı” olarak adlandırılan grupların homojen ulus-devlet için bir tehdit olduğu düşüncesini taşımaktadır. Yani Mudde ve Kaltwasser’e göre sağ ideoloji otoriterlik, yerlilik ve popülizm olmak üzere üç temel özelliğe sahiptir.

Sonuç olarak sağ popülist hareketlerin ve partilerin gelişimi de toplumsal ve ekonomik alandan bağımsız değildir. Özellikle küreselleşme olgusuna bağlı olarak toplumda meydana gelen huzur ve güven eksikliği sağ popülist partilerin gelişimine imkan tanımıştır. Zamanla güçlenen sağ popülist partiler toplumun temel sorunu olarak görülen küreselleşme ve küreselleşmeyle bağlantılı olarak göç, yabancı karşıtlığı, suç gibi konularda toplumun görüşleriyle paralel bir şekilde eleştirel bir dil geliştirmiş ve bu alandaki söylemlerini partilerinin temel ideolojileri haline getirmiştir.

1.3.5. Sol Popülizm

Popülizm zaman ve mekandan bağımsız olmayan dolayısıyla bu bağlamda birçok tanımı olan bir kavramdır. Popülizm üzerinde var olan tanımsal belirsizlik sol popülizmde de bulunmaktadır. En genel ifadeyle Mouffe (2019: 19)’ya göre “*sol popülizm, mevcut konjonktürde kolektif bir politik özneyi inşa etmek için uygun bir strateji sunmakta, demokratik bir politikanın kurucu unsuru olan halk egemenliği ve eşitlik idealini geri kazanmada ve derinleştirmede bir güzergah önermektedir.*” Yani sol popülizm ortak politik bir özne oluşturmak, demokrasinin temeli olan halk egemenliğini ve eşitliği tekrar elde etmek ve bunu derinleştirmek için bir yol sunmaktadır. Luke March ise sol popülizmi (Akt.Uslu,2019: 258), “Pekiye, sol popülizm nedir? Sol popülistler ideolojilerinin temelini “erdemli halk, yoz elitler” karşıtlıklarını koydukları için, doktriner saflık ve sınıf bilinci ile daha az ilgilendikleri için, daha lider temelli örgütsel özellikler gösterdikleri için “popülist”;

eşitlik ve günümüzün temel sorunu olarak ekonomik eşitsizlik üzerine vurgularından dolayı da “solcudurlar” şeklinde açıklamıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında uygulanan Keynesçi politikalar, birçok ülkede sosyal hakların genişlemesini, işçilerin önemli haklar elde etmesini sağlamış ve eşitsizlik oranının artmasını engellemiştir. Dolayısıyla demokrasi için önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak 1970’lerde yaşanan ekonomik durgunluk ve artan enflasyon Keynesçi politikanın sınırlarına ulaştığını göstermiş ve sağ kanat Keynesçi politikalara karşı çıkmaya başlamıştır. Sağ kanatın Keynesçi politikalara yönelik ataklarına direnç gösterilemediği için neoliberalizmin önü açılmıştır (Mouffe,2019: 38-39). Yani uygulanan Keynesçi politikalar neticesinde toplumda meydana gelen ekonomik ve sosyal sorunlar sağ siyasal kesimi harekete geçirmiştir. Sol siyasal çevre, sağ kanadın bu atağına cevap veremediği için bu süreç neoliberal politikaların ilerlemesini sağlamıştır. Saraçoğlu (2020: 375)’nin anlatımıyla Batı Avrupa’da İkinci Dünya Savaşı sonrasında iktidarda bulunan sosyal demokratların varlığı, 1970’lerin sonlarına doğru Keynesçi stratejilerin kendi sınırlarına ulaşması neticesinde sona ermiştir. 1980’li yıllarda ise “kalkınmacı” ve “düzenlemeci” uygulamalar beklemeye alınmış, sosyal devlet çözülmeye başlamış ve “yapısal uyum reformları” adı altında neoliberal dönem işlemeye başlamıştır. Yani ikinci dünya savaşından sonraki dönemde güçlü bir siyasal oluşum olan sosyal demokratlar Keynesçi politikaların kendi sınırına ulaşması sonucunda ortaya çıkan ekonomik ve sosyal sorunlar neticesinde gücünü kaybetmiştir. 80’li yıllar ise en genel ifadeyle neoliberal politikaların atağa geçtiği dönem olarak kabul edilmektedir.

80’lerden sonra dünyanın birçok bölgesinde uygulanan neoliberal politikalar 2008 ekonomik krizine kadar herhangi bir meydan okumayla karşı karşıya kalmasa da özelleştirme ve kuralsızlaştırma politikaları işçi sınıfının yaşam şartlarını zorlaştırmış ve krizin ardından uygulanan kemer sıkma politikaları da orta sınıfın çoğunluğunda mağduriyet yaratmıştır. Tüm bunların ardından piyasaların bağımsızlığını ve tüketim toplumunu öven bireyci liberal bakış etkili olmaya başlamıştır (Mouffe, 2019: 24,29-30). Yani her ne kadar uzun yıllar varlığını korumayı başarmış olsa da tıpkı Keynesçi politikalar gibi neoliberal politikalar da kendi sınırına ulaşmış ve 2008’de yaşanan ekonomik kriz neticesinde gücünü kaybetmeye başlamıştır.

Mudde ve Kaltwasser (2019: 51)'e göre Avrupa'daki popülist eylemler önemli ölçüde sağcı olarak kalsa da "Büyük Durgunluk" sol popülizmin atak yapmasına yol açmıştır. Yunanistan'daki ekonomik sorunlar birçok radikal sol grubu, yeni solcu popülist Radikal Sol Koalisyonu'nda (Syriza) birleştirmiştir. İspanya'da ise Öfkeliiler'in (Indignados)'un protestoları, Yapabiliriz (Podemos) partisinin doğmasına yol açmıştır. Bu bağlamda Yunanistan'daki Syriza ve İspanya'daki Podemos partileri Avrupa'daki sol popülist unsurların içeriğinin anlaşılması için incelenmesi gereken önemli örneklerdir.

Yunanistan'daki SYRIZA Radikal solun ilk önemli başarısı olmuştur. SYRIZA (Synaspismos Rizospastikis Aristeras- Radikal Sol Koalisyon), merkez solda bulunan Andreas Papandreu tarafından kurulmuş olan Panhelenik Sosyalist Hareket (PASOK) partisini yerinden ederek iktidara gelmiştir (Ertuğral, 2018: 112). Syriza partisi, Yunanistan'daki Avrokomünist, ekolojist, Maoist ve Troçkist gibi birçok farklı sol grubun bir araya gelerek oluşturduğu bir partidir. Bu sayede Aleksis Çipras tarafından kurulmuş olan Syriza kapsayıcı özelliği olan popülist bir parti olarak Avrupa'da ün kazanmıştır. Ayrıca ekonomik kriz sonrası uygulanan kemer sıkma politikalarına yönelik karşı bir tavır geliştiren Syriza Yunan ve Avrupa siyasetinde önemli bir yere sahip olmuştur (Akbayır, 2020: 65). Başka bir anlatımla Syriza tek bir siyasal ideolojiye bağlı kalan bir parti olmaktan ziyade birçok farklı görüşü içinde barındıran ve bu sayede toplumun geniş bir kesimine ulaşabilen bir parti olmuştur.

Radikal Sol dalganın, ikinci önemli başarısı İspanya'da olmuştur. 2011 yılının başlarında İspanya'da 15-M (15 Mayıs hareketi) (öfkeliiler hareketi) sonucunda oluşan PODEMOS (Panhellinion Sosialistiku Kinema- Pan Helenik Sosyalist Hareket), Avrupa Parlamento seçimlerinde yüzde sekiz oy başarısıyla siyasal dengelerde önemli değişiklikler olmasına neden olmuştur (Ertuğral, 2018: 113). Akbayır (2020: 64)'a göre Podemos popülizmin temelini oluşturan toplumun yozlaşmış seçkinler ile saf halk arasındaki karşıtlık ilişkisi üzerine kurulduğu fikrini kendi siyasal düşüncesine yerleştirmiştir. Ayrıca popülizmin zayıf merkezli bir ideoloji olduğu ve bu bağlamda farklı ideolojilerle ilişkilendirilme gereksinimi duyduğu görüşü de kabul görmüştür. Bu bağlamda Podemos klasik sağ ve sol ayrımı üzerinde çok fazla durmamış ve bu sayede toplumun her kesimine etki edebilmeyi amaçlamıştır. Başka bir ifadeyle, popülizmin klasik görüşlerini kendi siyasal

ideolojisinin temeline oturtan Podemos da tıpkı Yunanistan'daki Syriza partisi gibi siyasal düşüncelerini keskin ideolojiler üzerine kurmaktansa esnek bir tavır sergileyerek toplumun geniş bir kesimine ulaşmayı hedeflemişlerdir.

Almanya'da Die Linke (Sol Parti), Portekiz'de Bloco de Esquerda (Sol Blok), Fransa'da Jean-Luc Melenchon'un La France Insoumise'i (Boyun Eğmeyen Fransa) ve son olarak da Jeremy Corbyn'in liderliğindeki Britanya İşçi Partisi'nin iyi sonuçlar alması benzer gelişmelerin yaşandığı diğer ülke örnekleridir (Mouffe, 2019: 33).

Sol popülizm genel olarak Yunanistan'daki SYRIZA, İspanya'da PODEMOS ve ABD'deki Demokrat Parti'nin başkanı Sanders'i açıklamada kullanılmış olsa da özü itibariyle Latin Amerika'ya aittir (Sözen, 2017: 9). Güney Amerika bölgesinde Venezuela'daki Chavez, Bolivya'daki Morales ve Ekvador'daki Correa yönetimi gibi neoliberalizm ve liberal demokrasi karşıtı hareketler sol popülizmin en önemli örnekleri olarak kabul edilmektedir (Sözen, 2017: 9). Sonuç olarak sol popülizm de tıpkı sağ popülizm gibi dünyanın birçok bölgesinde gelişme imkanı elde etmiştir. Yunanistan'da SYRIZA, İspanya'da PADEMOS sol popülizmin en çok yankı bulduğu hareketler olsa da sol popülizmin temelleri Güney Amerika bölgesindeki popülist hareketlerle atılmıştır.

Tüm bilgiler ışığında iktisadi alanda devletin kontrolünü ve rolünü azaltma ve özgür bir iktisadi alan yaratma amacı taşıyan neoliberal politikaların ekonomik ve sosyal bir dizi sorunun doğmasına yol açtığını söyleyebiliriz. Mouffe (2019: 24)'ye göre "popülist moment" temel olarak neoliberal hegemonyanın yol açtığı politik ve ekonomik dönüşümlere karşı bir direniştir. Bu dönüşümler demokrasinin temel taşı olan 'eşitlik' ve 'halk egemenliği' kavramlarının zedelenmesine neden olmuş ve bu da adına 'post-demokrasi' denilen durumu yaratmıştır. Diğer bir ifadeyle neoliberal politikalar demokrasinin ağır bir darbe almasına yol açmıştır. Bu bağlamda Mouffe'ye göre sol popülizmin temel amacı demokrasiyi radikalleştirmektir. Mouffe (2019: 51)'nin demokrasinin radikalleşmesinden kastı liberal demokrasinin etik-politik ilkelerinin, yani "herkes için özgürlük ve eşitlik" ilkesinin "radikalleşmesi"dir. Yani sol popülizmin ana amacı neoliberal politikalar sonucu zarar gören demokrasinin eşitlik ve özgürlük ilkelerini toplumun geneline ulaşmasını sağlamaktır.

Sağ popülizmin en temel iddiası halk egemenliğini geri getirmek ve demokrasiyi eski durumuna döndürmektir ancak burada kast edilen halk egemenliği “ulusal egemenlik” tir ve bu egemenlik “memleketin asıl sahiplerine” özeldir. Sağ popülistler eşitlik ilkesini genellikle göz ardı ederek, çoğu zaman [ulusal] kimliğe vurgu yaparak toplum için bir tehdit olarak addettikleri göçmenleri ve diğer birçok toplumsal grubu dışarıda bırakan bir “halk” inşa ederler (Mouffe, 2019: 35). Yani sağ popülizmde toplumda yerli halkın dışında kalanlar ötekiler olarak değerlendirilerek sosyal, siyasal ve ekonomik bir dizi sorunun da temel sorumlusu ve sebebi olarak kabul edilirler. Dolayısıyla dışlayıcı bir milliyetçilik anlayışı sağ popülizmin temel karakteristik özelliklerinden biridir. Sol popülizm de ise Moffitt (2022: 60)’e göre solun temelindeki milliyetçilik sağ popülizmde var olan etnik milliyetçilik ya da yerlilik anlayışının aksine genel olarak sivil milliyetçilik görünümündedir. Her ne kadar ulusal kimlik, siyasi açıdan önemli olsa da etnik ya da kültürel homojenlikten ziyade vatandaşlık ve devlet içindeki siyasi katılım temeli üzerine inşa edilmiştir. Yani sol popülizm sağ popülizmde var olan milliyetçiliğin temelinde yer alan etnik ve kültürel türdeşliğin aksine vatandaşlık ve siyasi temelli bir ulusal kimlik anlayışına sahiptir.

Mouffe (2019: 35-36)’ye göre sol popülizm demokrasiyi derinleştirmek ve geliştirmek ister. Bu bağlamda sol popülist bir strateji ortak bir düşmanın karşısına “biz”i yani “halk”ı inşa etmek amacıyla demokratik istekleri ortak bir irade altında birleştirmeye çalışır. Bu amaç, hem güvencesiz/yarınsız orta sınıf, prekarya, göçmenler ve işçi sınıfının talepleri arasında hem de LGBT gibi diğer topluluklar arasında bir eşdeğerlik zinciri kurulmasını zorunlu hale getirir. Bu zincirin temel amacı ise demokrasinin radikalleşmesine olanak tanıyacak yeni bir hegemonyayı inşa etmektir.

Sonuç olarak Mouffe’ye göre neoliberal hegemonya demokrasinin temel taşı olan eşitlik ve özgürlük ilkelerine zarar vermiştir. Ancak zamanla neoliberal politikalar kendi sınırlarına ulaşarak bir dizi sosyal ve ekonomik krizin doğmasına neden olmuştur. Mouffe’ye göre neoliberalizmin yaşadığı bu kriz sol popülizmin yeniden inşa edilmesi için kaçınılmaz bir fırsattır. Bu bağlamda sol popülizmin en temel amacı Neoliberal politikaların zarar verdiği demokrasiyi tekrardan güçlendirmek ve demokrasinin temel taşı olan eşitlik ve özgürlük ilkelerini toplumun geneline ulaştırmaktır. Bu amaçla ilintili olarak sol popülist söylemler dışlayıcı olmaktan ziyade kapsayıcı nitelik taşımaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE POPÜLİZM

Tüm dünyada etkili olan popülist hareketler Türk siyasi tarihinde de varlık bulmuş ve etkili olmuştur. Ancak Türk siyasetindeki ilk popülist hareketlerin ne zaman başladığına yönelik net bir bilgi yoktur. Zafer Toprak (1992: 17)’a göre Türkiye’de popülizmin iki evresi vardır. Bunlardan ilki Tek-Parti döneminin bitmesiyle birlikte sona eren “entelektüel” boyuttur ki Toprak (1992: 17) bu dönemi şu şekilde açıklamıştır:

“Bir ulus-devlet oluşum sürecinde ‘küçük burjuva’ diye nitelendirilebilecek, kapitalist bir yapılanmada gecikmeden ve uyumsuzluktan kaynaklanan, ancak gelenekçi olduğu kadar köktenci öğeleri de içeren, kente düşman köye dost, ulusal değerleri kırdan arayan, sınıfları yadsıyan dayanışmacı bir popülizmi ya da çok daha yaygın bir biçimde bildiğimiz İttihatçı gelenekten kaynaklanan CHP halkçılığı "entelektüel" popülizmdir”

Yani tek parti döneminde var olan popülizmin entelektüel boyutu, CHP’nin halkçılık ilkesiyle yakın ilişki içinde olup kentten ziyade köye odaklanan ve sınıfsal yapıyı ret eden dayanışmacı bir yapı görüntüsü sergilemiştir.

Diğeri ise çok partili döneme geçişten sonra gündeme gelen ve Demokrat Parti’den sonra siyasal yaşamımızla bütünleşen “popülist söylem”dir. Belli dönemlerde Ecevit’in köy-kentlerindeki gibi entelektüel boyut yeniden canlanmış olsa da Özal’dan Demirel’e popülist söylem siyasal netlik kazanmıştır. Demirel’in son seçim dönemlerinde kullanmış olduğu *halkın devleti*, *halkın parlamentosu* ve *halkın hükümeti* çağruları popülist söylemin en tipik örneklerinden biri olarak kabul edilebilir (Toprak, 1992: 18). Yani çok partili döneme geçişle birlikte Türkiye’de söylem temelli bir popülizm anlayışının geliştiğini söylemek mümkündür.

Sonuç olarak Türkiye’de popülizmin gelişim evresiyle ilgili iki temel görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki popülizmin Türkiye’ye Tek Parti dönemindeki halkçılık ilkesiyle birlikte girdiği yönüdeyken diğeri ise çok partili yaşama geçişle birlikte Türkiye’de popülizmin başladığına yöneliktir. Bu bağlamda Türkiye’de popülizmin gelişimi temel olarak tek parti dönemi halkçılık anlayışı ekseninde ve çok partili döneme geçiş sürecinde ele alınacak olsa da II. Meşrutiyet döneminde Türkiye’de etkili olan Narodnik hareketler nedeniyle II. Meşrutiyet dönemi halkçılık hareketlerine de kısaca değinilecektir.

2.1. II. Meşrutiyet Döneminde Halkçılık

Halkçılık kavramı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de oldukça eski bir tarihe ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Türkiye’de halkçılığın II. Meşrutiyet dönemi ile birlikte başladığı konusunda konuya ilişkin literatürde genel bir kabul bulunmaktadır (Niyazi Berkes 1975; İlhan Tekeli 1983; Zafer Toprak 1998 ve Levent Köker 2020). Asım Karaömerlioğlu halkçılığı cumhuriyet döneminde oluşan bir kavram olmaktan ziyade kökleri Osmanlı dönemine kadar uzanan bir kavram olarak tanımlar (2001: 273).

II. Meşrutiyetin Osmanlı’ya kazandırmış olduğu akımlardan biri *halkçılık* olmuştur. Osmanlı halkçıları Rus Narodnik hareketinden ve bu hareketin Balkanlardaki kolu olan halkçılık (popülizm) ve köycülüğten (peasantism) esinlenmişler ve *Türk Ocağı* ile *Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti* etrafında toplanıp, *Türk Yurdu* ve *Halka Doğru* dergilerini çıkarmışlardır (Toprak, 2013: 170; Cezmi Eraslan, 2003: 74). Rusya’daki Narodnik hareketin etkileri bu dönemde görülmüş ve bu hareketin temel felsefesi olan “halka doğru gidiş” çok fazla dile getirilmiştir. Türk Ocağı tarafından yayınlanan *Halka Doğru* dergisinde dönemin önemli fikir adamlarının çoğunluğu yazı yazmış ve dergide aydın ve halk arasındaki farklılaşma tespit edilmiş ve bu duruma eleştiriler getirilerek çözüm önerileri sunulmuştur. Yani Rusya’daki narodnik hareketin etkileri II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı topraklarına kadar sirayet etmiş ve halkçılık akımı bu tarihten itibaren özellikle bu dönemde çıkarılan dergiler aracılığıyla gelişme imkanı bulmuştur.

20. yüzyılda Osmanlı topraklarında yayılan ve burada gelişme imkanı bulan popülizm, Rus popülizmi ile benzer çizgiler taşımaktadır. Toprak (2013: 44)'a göre 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren Türkiye' de gelişme imkanı bulan "halka doğru" hareketi kırsal bölgede yaşayan insanların durumuyla yakın bir ilişki içinde olmuştur. Kapitalist sistem Batı'da kırsal bölgelerde hızlı çözümlere yol açarken Türkiye'de ise kırsal kesim kapitalist sisteme direnç göstermiştir. Türkiye ile benzer şekilde Rusya'da da kapitalizm öncesi yapılar Batı'da ki gibi hızlı bir şekilde değil oldukça yavaş bir şekilde çözülmeye başlamış ve sanayileşme sonrasında bile köylü varlığını devam ettirebilmiştir. Bu sebeple Rus popülizmi ile Türk popülizmi arasında yakın bir bağ vardır. Sonuç olarak Rusya'daki ve Türkiye'deki kırsal kesimin kapitalist sisteme karşı benzer şekilde direnç göstermesi ve kapitalistleşme sürecine yavaş bir şekilde geçmiş olması Rus popülizmi ve Türk popülizmi arasında benzerlik oluşmasını sağlamıştır.

II. Meşrutiyet dönemi halkçılığı içinde Yusuf Akçura ile Ziya Gökalp üzerine kısaca durmak gerekir.

Akçuraoğlu Yusuf ve Hüseyinzade Ali gibi Rusya'dan gelmiş olan Türklerle, Osmanlı Türklerinden olan Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Mehmet Emin (Yurdakul), Ali Canip (Yöntem) ve Halide Edip' in yazılarının olduğu ve ilk sayısı 11 Nisan 1913 yılında çıkan *Halka Doğru* dergisindeki bu isimler Osmanlı kamuoyunda Türk Milliyetçisi olarak tanınmışlardır (Özden, 2006: 90). *Halka Doğru* dergisinde oldukça etkili olan Yusuf Akçura "Biz Halka Doğru diye ad taktığımız bu cerideyi halk için, halka faydalı olmak için çıkarıyoruz" "Halkın, yani köylü ve esnafın, mektepler, cemiyetler yapabilmesi için önüne düşüp yol gösterecek okumuş adamlara ihtiyaç vardı" (Toprak, 2013: 173) diyerek halka doğru gitme fikrini vurgulamıştır. Yine bu dönemde Ziya Gökalp halkçılık düşüncesinin oluşmasında etkili olmuş düşünürlerden biridir. Ziya Gökalp halkı "Türkiye' de 'Halk' unvanını yalnız bir sınıf, inhisarı altına alamaz. Zengin olsun, fakir olsun herkes halktandır. Halkın içinde sınıf imtiyazları yoktur" (Parla, 2009:166) diyerek halkın sınıfsal farklılıklardan uzak ve yasalar önünde eşit haklara sahip kişilerden oluştuğunu belirtir.

2.2. Kurtuluş Savaşı Döneminde Halkçılık

1919 ve 1922 yılları arasında Türkiye'nin toprak bütünlüğünü korumak amacıyla hem askeri hem siyasi alanda verilen mücadele Türk siyasal tarihinde Kurtuluş Savaşı dönemi olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde halkçılık bir anlamda verilen bağımsızlık mücadelesinin halka dayandırılması anlamı taşımaktadır. Dolayısıyla Türk siyasal tarihinde halkçılığın gelişimini anlayabilmek için Kurtuluş Savaşı dönemi özel ve önemli bir yere sahiptir.

Milli Mücadele dönemi halkçılığını Toprak (2020: 157) en genel ifadeyle, “*kuvvetin kudretin, hakimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesi, halkın elinde bulundurulması*” şeklinde açıklamış ve halkçılıkla “*hakimiyet-i milliye esasına müstenid halk hükümeti*” nin amaçlandığını belirtmiştir. Yani milli mücadele dönemi halkçılığının temelinde halka dayanan bir hükümetin kurulması amacı bulunmaktadır. Milli mücadele döneminde ulus-devleti amaçlayan halkçılık kavramı ulusal düşünceyi pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır.

Milli mücadelenin devam ettiği 1920'li yıllarda gerek resmi metinlerde gerekse meclis içindeki tartışmalarda *halk, halkçılık, halk egemenliği, halk hükümeti* gibi kavramlar yer almıştır (Doğan, 2019: 139). Mustafa Kemal ise “halkçılık” ve “halk hükümeti” kavramlarını ilk kez Konya Mebusu Refik Bey ve arkadaşlarının 12 Temmuz 1920'de vermiş oldukları önerge üzerine yapmış olduğu konuşmasında kullanmıştır. Bu konuşmasında:

“Zannederim bugünkü mevcudiyetimizin mahiyeti-i asliyesi, milletin temayülât-ı asliyesini ispat etmiştir; o da halkçılıktır ve halk hükümetidir. Hükümetlerin halkın eline geçmesidir. Efendiler, biz memur sınıfı yaratmak için çalışmayalım ve mutlaka bir memur kadrosu dahilinde bulunanları bir yere koymakla dimağımızı bitap etmeyelim [yormayalım]. İdareyi halka teslim etmek için çalışalım” (Toprak, 2013: 404) ifadelerine yer vermiş

böylece halkçılık ve halk hükümeti kavramlarını ilk kez kullanmış olmuştur.

17 Şubat 1920 tarihli Misak-ı Milli ve 13 Eylül 1920 tarihli Halkçılık Programı Kurtuluş Savaşının en önemli iki belgesi olmuştur. 24 Nisan 1920’de Atatürk tarafından yeni bir hükümetin kurulması için TBMM’ye sunmuş olduğu önergede “halk hükümeti” kavramı kullanılmıştır. Halkçılık Programı, 18 Eylül 1920’de incelenmesi için özel komisyona gönderilmişse de programa yönelik görüş ayrılıkları ve Konya’ da TBMM Hükümetine karşı isyan çıkması üzerine iki ay sonra meclis gündemine alınabilmiştir. Komisyon tarafından, 18 Kasım 1920’ de programın amaç ve öğretisi bölümü “TBMM Beyannamesi” olarak ilan edilirken, diğer bölümü ise Teşkilat-ı Esasiye Kanunu olarak düzenlenmiştir (Güneş, 1997).

Asım Karaömerlioğlu (2006: 40)’na göre Kurtuluş Savaşı dönemi halkçılık anlayışı ile ilgili olarak 1919 yılında kurulmuş olan “Köycüler Cemiyetine” değinmek gerekmektedir. Türk Ocakları çevresinde aktif olan aydınlar tarafından kurulmuş olan ve başkanlığını Halide Edip Adıvar’ın yaptığı bu cemiyetin amacı “halka doğru” gitmek olmuştur. Halide Edip, halkçılığın eylem haline gelmesi gerektiğine vurgu yaparken, Akçura da benzer bir şekilde şehirli aydınların eserlerinde köylülerin kendi hayat pratiklerine dair bir anlam bulamadığını belirtmiştir. Yine Karaömerlioğlu (2006: 41)’nin belirttiği üzere bu cemiyetin en dikkat çekici isimlerinden biri de 1918 yılında 15 hekim arkadaşı ile beraber Batı Anadolu’nun köylerine yerleşerek faaliyete başlayan ve buradaki köylülerle ilişki kurarak onları eğitmek ve yaşam kalitelerini yükseltmek amacına sahip olan Dr. Reşit Galip olmuştur. Sonuç olarak 1919 yılında, dönemin aydın kesimi tarafından kurulmuş olan Köycüler Cemiyeti’nin amacı halka doğru gitmek için yalnızca edebi eserler vermekten ziyade harekete geçmek ve aktif bir şekilde çalışmak olmuştur.

Kısaca Milli Mücadele döneminde halkçılık ilkesi toplumsal eşitlik temeli üzerine inşa edilmiştir. Hem Milli Mücadele dönemi hem de sonrasında halkçılık sınıfsal farklılıkları reddeden milleti kaynaşmış bir bütün olarak gören bir yaklaşım olarak şekillenmiştir.

2.3. Tek Parti Döneminde Halkçılık

Halkçılık Erken Cumhuriyet Döneminin temel ilkelerinden birisi olma özelliğini korumuştur. Cumhuriyet dönemi resmi metinlerinde, 1923'te kabul edilmiş 9 Umde, 1927, 31 ve 35 tarihli CHP Kurultaylarında Halkçılık ilkesi, CHP'nin ana vasıflarından biri olarak kabul edilmiştir. Karaömerlioğlu (2006: 43) cumhuriyet döneminde halkçılığın devam etmekte birlikte bazı değişimler gözlemlendiğini belirtir.

Köker (2020: 146)'e göre, halkçılığın birinci aşamasını oluşturan Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında *“hakimiyet bila kayd-ü şart milletindir”* ve *“halkın kendi mukadderatını bizzat ve bilfiil sahip olması”* gibi formüller ile ifade edilirken halkçılığın ikinci aşaması olan 1930'lu yıllarda ise *“halk için halka rağmen”* formülüyle ifade edilmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisi halkın siyasal yaşama katılması için yeterli görülmüştür. Başka bir ifadeyle Kurtuluş Savaşı döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında hakimiyetin halka dayandırıldığı bir halkçılık anlayışı söz konusuysa 1930'lu yıllarda ise bu durumun neredeyse tam zıttı olan halka rağmen anlayışı benimsenmiştir. Ökmen (1969: 18)'e göre ise halkçılık her ne kadar dönemin sosyal ve siyasal şartlarının etkisiyle ve yöneticilerin farklı tutumlarına göre önemi ve etkililiği değişmiş olsa da Cumhuriyet Halk Partisi kurulduktan sonra Türk siyasal hayatının en önemli düşünce akımı olmuştur.

1931 yılında gerçekleşen CHP'nin üçüncü kurultayında halkçılık ilkesi ayrıntılı bir şekilde tanımlanarak ele alınmıştır:

“İrade ve hakimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hakimiyetin, devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkıyla ifasını tanzim yolunda kullanılması Fırkaca büyük esastır. Kanunların önünde mutlak bir müsavat kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı olarak kabul ederiz.

“Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil ve fakat ferdi ve içtimai hayat için iş bölümü itibariyle muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telakki etmek esas prensiplerimizdendir. A) Küçük çiftçiler. B) Küçük sanayi erbabı ve esnaf, C) Amele ve işçi, Ç) Serbest meslek erbabı D) Sanayi erbabı, büyük arazi ve iş sahipleri ve tüccar, Türk camiasını teşkil eden başlıca çalışma zümreleridir. Bunların her birinin çalışması, diğerinin ve umumi camianın hayat ve saadeti için zaruridir. Fırkamızın bu prensiple istihdaf ettiği gaye sınıf mücadelesi yerine içtimai intizam ve tesanüt temin etmek ve birbirini nakzetmeyecek surette menfaatlerde ahenk tesis eylemektir. Menfaatler, kabiliyet ve çalışma derecesiyle mütenasip olur” (C.H.F., 1931: 31,32).

Bu tanımlamaya bakıldığında ilk olarak halkçılığın *ulusal egemelik, hukuki eşitlik, hiçbir bireye ve kollektiviteye ayrıcalık verilmemesine* değinilmiştir. İkinci olarak halkçılığın asıl içeriğine değinilmiş ve 1931 programında yer alan “sınıf yok, iş bölümü var” şeklinde özetlenen halkçılığın korporatist bir açıklaması yapılmıştır. Bu bağlamda sınıflar arası siyasi mücadele bir kenara sınıflar arası çıkar çatışması ve hatta sınıfların varlığı dahi reddedilen ve meslek zümrelerinin her birinin tek-parti çatısı altında uyum içinde temsil edildiği açıklanan bu korporatist halkçılık anlayışı anti-liberal ve anti-sosyalist bir içeriğe sahip olmuştur (Parla, 2008: 39-40). İlhan Tekeli (1983: 1932) tek parti dönemindeki halkçılık anlayışı ile toplumun ayrı ayrı sınıflardan ziyade iş bölümü ve iç dayanışması yüksek bir yapıya sahip olduğunun kabul edilmesi ile parti yönetimine dayanak oluşturduğunu ifade etmiştir. Yani toplumda ayrı ayrı sınıflar olmadığı için bu sınıfları temsil edecek farklı partilere gerek olmadığından tek parti yeterli görülmüştür.

1931 yılında toplanan CHP Kurultayında alınan önemli kararlardan biri de Türk Ocakları'nın kapatılarak yerine Halkevlerinin açılması olmuştur. 1930 yılında Serbest Fırka deneyiminin beklenmedik derecede ilgi görmesi yeni rejimin tam anlamıyla oturmadığını göstermiştir. Bu durum vatanın ve milletin tehlikede olduğu, rejime karşı düşman olanların emellerinin pekiştirildiği gibi kaygılara yol açmıştır. Bu kaygılar sonrasında CHP'nin 1931 yılındaki üçüncü kurultayında Halkevlerinin kurulmasına karar verilmiştir. 1932'de CHP

spor, kültür ve eğitim alanında faaliyet göstermesi amacıyla Halkevlerini kurmuş olsa da genel olarak Halkevleri'nden CHP'nin prensiplerini yaymasını beklemiştir (Karaömelioğlu, 2006: 56). Bütün halkın siyasi, kültürel ve idari faaliyetleri içinde bulabileceği bir oluşum olan Halkevleri, vatandaşın hem sistemi öğrenmesi hem de bu sistem içinde ilerlemesi için tıpkı bir okul gibi planlanmıştır. Halkevlilerin, köylere giderek köylüye sağlık götürmesi ve köylüden de saf kültürün hem sözlü hem de yaşayan örneklerini toplaması amaçlanmıştır (Eraslan, 2003: 138).

Tekeli ve Şaylan (1978: 83)'a göre Halkevleri tek parti döneminin en önemli aracı olmuş ve Batı'dan getirilecek olan uygarlığın yayılma odakları olarak belirlenmiştir. Halkevlerine, parti ideologları tarafından partiyle paralel olarak köy düzeyine inmesi ve halka Cumhuriyetin devrimlerini benimsetme misyonu yüklenmiştir. "Halka rağmen halk için" çalışacak olan halkevlerinin temel amacı ise halkın özlemlerini yönetime taşımaktan ziyade rejimin amaçlarını halka götürmek olmuştur. Yani Halkevleri tek parti döneminde gerçekleşen devrimlerin yukarıdan aşağıya doğru tek yönlü bir içeriği sahip olduğunun ve dolayısıyla halkçılık anlayışının ne denli değiştiğinin önemli bir örneği olmuştur.

Sonuç olarak tek parti döneminde Türk toplumunun sınıfsız bir yapıya sahip olduğu dolayısıyla sınıflar arası çatışmaların söz konusu olmadığı kabul edilmiş ve toplumda var olan meslek grupları arasında da çıkar çatışmasından ziyade mesleki iş bölümü ve dayanışma anlayışının hakim olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla tek parti dönemi halkçılığı korporatist anlayış üzerine inşa edilmiş ve bu durum bir nevi tek parti dönemi yönetimine meşruluk sağlamıştır. CHP, tek parti olarak yönetimi elinde bulundurduğu dönemlerde eşitlik temeline dayanan ve yönetimin temelini halka dayandırdığı bir halkçılık anlayışı gütmüş olsa da 1930'lu yıllardan sonra bu anlayışta önemli kırılmalar yaşanmıştır. 1931 ve 1935 yıllarında gerçekleşen parti kurultayında özellikle devletçilik ve devrimcilik ilkeleri halkçılık ilkesini önemli derecede sınırlandırmıştır ve yapılacak olan devrimlerde her ne kadar halkın çıkarının gözetileceği belirtilse de bu yeniliklerin gerekirse halka rağmen gerçekleştirileceği vurgulanmıştır. Bu durum Kurtuluş Savaşı döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında var olan halkçılık ilkesinin geçirmiş olduğu değişimi ortaya koymaktadır.

2.4. Demokrat Parti Döneminde Popülizm

Türkiye’de popülizm tartışmalarında DP dönemi gerek ideolojik çerçevesi gerekse uygulamaları açısından popülizmin geçerli olduğu bir dönem olarak kabul edilir (Sunar: 1983). DP, 7 Ocak 1946 yılında kurulmuş ve 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde büyük bir oy alarak iktidar olmuştur. DP kendisini CHP elitizmine karşı halkın, köylünün partisi olarak tanımlamış bu çerçevede politik bir söylem inşa etmiştir. “*Yeter Söz Milletindir*” sloganı DP popülizmi açısından en etkili ve siyasal süreçte en çok kullanılmış slogandır. Bu bölümde DP popülizminin temel uğrak noktalarını saptamaya çalışacağız.

CHP’ den ayrılan bir grup milletvekilinin 7 Ocak 1946’ da DP’yi kurmuş olması yakın dönem Türk siyasal tarihi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Temel politik eksenini tek parti dönemi ve özellikle “milli şef” dönemi eleştirisi üzerine inşa eden DP kısa süre içerisinde yönetimden memnun olmayan toplumun neredeyse bütün kesiminden destek almıştır. DP’nin 14 Mayıs 1950 genel seçimleri de partinin almış olduğu bu desteğin bir göstergesi olmuştur (İnan, 117). 14 Mayıs 1950’ de gerçekleşen seçimlerde, yirmi beş yıldan fazla bir süredir ülkeyi yöneten CHP, hiç beklemediği bir yenilgi yaşamıştır. Bu seçim sonucuna göre 408 milletvekili çıkarmayı başaran DP oyların %53,6’sını almıştır. CHP ise oyların yaklaşık %40’nı alarak 69 milletvekili çıkarmıştır. MP ise oyların %3’ ünü alarak 1 milletvekili çıkarabilmiştir. Ayrıca 9 bağımsız milletvekili seçilmiştir (Ertuğrul, 2011: 85).

DP’nin 1950 seçimlerini kazanmasında kuşkusuz seçim dönemi boyunca yürütmüş olduğu siyasal kampanyalar önemli bir yere sahip olmuştur. Yetkin (2010:139)’e göre *46 Ruh*’na sahip DP’nin siyasal uygulamaları ve siyasal iletişimi incelendiğinde popülist işaretler taşıdığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda DP’nin popülist içeriğinin anlaşılabilmesi için 1950’ deki genel seçim döneminde yürütmüş olduğu siyasal iletişim kampanyasındaki popülist kodların incelenmesi önem teşkil etmektedir.

DP, İttihat ve Terakki Cemiyeti döneminden beri ilk defa ve daha geniş bir şekilde köylere kadar uzanan parti örgütleri aracılığıyla halkın siyasete katılmasına olanak

sağlamıştır. DP, parti programına dahil ettiği “*hükümet ve idare, halktan, halkla beraber ve halk için olmalıdır*” anlayışıyla tek parti döneminin “*halka rağmen halk için*” ilkesinin toplumda yaratmış olduğu anti-bürokratik birikimden faydalanmıştır (Tekeli, 1983: 1932). DP halkın merkezde olduğu, halkın istek ve beklentilerinin göz önünde bulundurulduğu bir halkçılık anlayışı benimsemiştir.

1950 seçimlerinde DP yoğun bir propaganda yürütmüş ve partililer seçmenlerin bulunduğu her yere giderek konuşmalar yapıp kendilerini tanıtmışlardır. DP’li kadın milletvekilleri dahi bu yoğun propogandanın içerisinde yer almış ve halkın sempatisini kazanmışlardır (Yıldırımaz, 2004: 139). Kadın DP üyelerinin, 1950 seçimlerinde ortaya koymuş oldukları çalışmaları Nadir Nadi 7 Nisan 1950’de Cumhuriyet gazetesinde kaleme aldığı “Hatay’ da Muhalefet” adlı yazısında net bir şekilde ifade etmiştir:

“Buralarda Müfide Dıblan Hanım adında birçok erkeklere taş çıkartacak kudrette çalışan bir Demokrat aday var. Beygire atladığı gibi köy köy dolaşiyor, teker teker her vatandaşın kalbini kazanmaya uğraşiyor. Bu gayretli adaya bilhassa köylü kadınlar hayran.” (Yıldırımaz, 2004: 139).

Halkla buluşmalar DP’nin mitinglerle birlikte eş zamanlı olarak başarılı bir şekilde uygulamış oldukları bir taktiktir. Bu amaçla mitinglere giderken köy kahvelerine uğranıp halk ile sohbet edilmiş, grup toplantıları ve konaklamalar için köy evleri tercih edilmiş ve memleket meseleleri hakkında konuşulmuştur. Halka gerçekleşen bu doğrudan buluşmalar sayesinde parti liderleri, gazete haberlerinden tanınan liderler olmaktan çıkıp sıradan birer insan haline dönüşmüşler bu da mitinglerdeki buluşmaları daha bireysel hale getirmiştir (İşler, 2007: 115-116).

Sunar (1983: 2081)’a göre DP, tek parti dönemi halkçılığını elitist ve tarihsel bir proje olma özelliğinden kurtararak ona kitlelerin istek, özlem ve desteklerine yönelik, halkın siyasal katılımına dayanan popülist bir ideoloji olma özelliği kazandırmış ve DP halkçı ideolojiyi popülist bir biçimde yorumlayabildiği için başarılı olmuştur. Kitlelerin demokratik

rejim sayesinde siyasal yaşama aktif bir şekilde katılmasıyla birlikte halkçı ideolojiyi oluşturan ilkeler popülistliğe dönüşmüştür. Yani DP, halkı yücelten ve ona gerçek değerini vermeyi vadeden popülist bir siyasal söylem benimsemiştir (Özkan, 2004: 32). DP liderleri Atatürk döneminde yükselmiş ama İsmet İnönü yönetimi döneminde geri planda kalmış Celal Bayar, Halk Partisi'nden olmasına karşın partiden dışlanmış Adnan Menderes ve tek-partili rejimin baskına karşı demokratik rejimi benimsemeye başlayan Fuat Köprülü gibi kişilerden oluşmuştur (Sunar, 1983: 2079-2080). Ancak Yetkin (2010: 139)'e göre DP her ne kadar Cumhuriyeti kuran seçkin kesimden oluşmuş olsa da lider kadro tarafından bu söylem kısa bir süre içerisinde evrimleştirilerek anti-seçkin bir vurguya dönüştürülmüştür. Bayar da DP'nin anti-seçkin siyaset anlayışını "*Batılılaşma artık devletten millete doğru değil, milletten devlete doğru gerçekleşmektedir*" sözleriyle özetlemiştir (Gülsünler ve Ertürk, 2012: 91). Bu bağlamda DP döneminde Tek Parti döneminde elitist bir görünüme sahip olan halkçılık anlayışından uzaklaşıldığı görülmektedir.

DP siyasi görüşünde muhalefete yer vermemiş olsa da köylü millet ile aydın arasında kurmuş olduğu karşıtlık üzerine geliştirdiği popülist söylemiyle DP liderlerinin temsil ettiği köylüler ile CHP içerisinde yer alan elit kesimin arasında bir farklılık öngörmüştür (Özkan, 2004: 34). Menderes yapmış olduğu bir konuşmasında "*Köylü bizimle olduğu sürece İstanbul'un aydınlarının ne düşündüğünün ne önemi var ki?*" (Özkan 2004: 34) diyerek seçkin karşıtı olduğunu açıkça göstermiştir.

DP'nin anti-seçkin tutumu 1950 genel seçimlerinde uyguladıkları seçim kampanyasında açık bir şekilde görülmektedir. Örneğin DP bir eşya piyngosu düzenlemiş böylece hem seçim kampanyasının masraflarını karşılamış hem de CHP' den farklı olarak halkın desteğinden başka hiçbir gücünün olmadığı vurgulanmıştır. DP'nin böyle bir kaynak arayışına girmiş olması CHP'nin maddi gücü karşısında daha başarılı sonuçlar elde etmesini sağlamıştır. Ayrıca İsmet İnönü'nün makam aracı olarak kullanmış olduğu Cumhurbaşkanlığı limuzinine karşılık Celal Bayar'ın tüm gezilerini "*steysin-cip*" ile yapmış olması DP'nin en büyük simgesel popülist propagandası olmuştur (Yıldırım, 2004: 141-142). Ayrıca siyasal tarihin, en etkili siyasal iletişim araçları arasında yer alan DP'nin 1946 ve 1950 seçimlerinde kullanmış olduğu Selçuk Milar tarafından bulunan "*Yeter Söz*

Milletin” sloganı (Gülsünler ve Ertürk, 2012: 97) da DP’nin anti-elitist görüşünü kanıtlar niteliktedir.

Şekil 1. DP Afişi

(*Yeni Asya*, 14.05.2019).

DP’de var olan anti-seçkin vurgu, siyasal seçkin karşısındaki kesimlerin bir bütün olarak algılanmasıyla paralel bir ilerleme göstermiş ve en sonunda parti bütün milleti temsil eden bir konuma kavuşmuştur. Bu bağlamda milli iradenin temsilcisi olduğunu iddia eden DP, milli irade kavramına dayanarak izlemiş olduğu politikalarına meşru bir temel sağlamıştır (Özkan, 2004: 32).

DP’nin “*Her mahalleye bir milyoner*” sloganıyla özel teşebbüsün destekleyerek kalkınma ve refah sağlama taşıyan ekonomi politikasının özeti niteliğindedir (Aslandaş ve Bıçakçı, 2006: 105). DP’ye göre inkılaplarda sürekliliğin sağlanması kültürel reformların geniş tabana dayalı ekonomik kalkınma ile birleştirilmesiyle gerçekleşebilirdi.

DP kültürel değişimi sosyo-ekonomik kalkınmanın bir türü olarak görmüş ve devrimle gelen bir kültürel değişmeden ziyade sosyo-ekonomik kalkınmayla evrilen bir kültürel değişim anlayışını benimsemiştir. Geniş tabana dayalı ekonomik kalkınma projesi ile ise, ülke genelinde ekonomik kurumsallaşma, özel teşebbüsün gelişmesine özen göstermek ve dışarıya açık bir ekonomik düzen kurmak amaçlanmıştır (Sunar, 1983: 2082). Bu amaçla özel teşebbüsün gelişmesini destekleyen liberal politikalar benimsenmiştir.

DP popülizminde kliental patronaj kavramları sıklıkla vurgulanmıştır. DP'nin kliental ve patronaj politikalarıyla birlikte yeni bir takım ittifak grupları oluşmuştur. Seçimlere “*Yeter Söz Milletindir*” sloganıyla giren ve sürekli olarak *Kasketlilerin Partisi* olduğuna vurgu yapan DP'nin iktidara gelmesiyle siyasal seçkin tabanı genişlemiştir (Yetkin, 2010: 142). 1946 yılında DP'nin kurulmasının ardından başlayan çok partili demokratik yaşamda memur, asker ve eşraftan oluşan seçkin kadroya politikacılar, iş adamları, avukat, doktor, mühendis gibi serbest meslek sahipleri de katılmış ve 1960' a kadar devam eden bu dönemin temel değerleri, hürriyet, eşitlik ve özel teşebbüs olmuştur (Daver, 1965: 532). DP döneminde sıkça başvurulan bir yöntem olan patronajı Tanel Demirel (2021: 120) şu şekilde tanımlamıştır:

“patronaj, siyasetçilerin seçilebilmek için, kamusal nitelikli işleri, kaynakları, belli kişi veya gruplara dağıtmaları anlamında kullanılmaktadır. Kamuya ait olduğu varsayılan kaynakların evrensel/hukuki normlara göre değil de keyfi ve tikelci normlar kullanılarak dağıtılması, böylelikle gücün kötüye kullanılması parti patronajı olarak nitelendirilmektedir” Başka bir

ifadeyle patronaj sistemi, kamu kaynaklarının kullanılarak siyasal desteğin sağlanması amacıyla taşımaktadır.

Tek-partili bürokratik cumhuriyetçilikten, DP dönemine egemen olan popülist cumhuriyete geçişte patronaj sistemi temel araç olmuştur (Sunar, 1983: 2084). Kitlelerin desteğinden güç alan DP, gayri resmi patronaj ilişkilerine ağırlık vermiş ve toplum ve devlet arasındaki bağlantıyı düzenleyen ilişkileri bürokrasinin tekelinden alarak parti patronajına dönüştürmüştür (Sunar, 1983: 2083). DP, kendisini destekleyen birçok kasaba ya da ili Halk Partililer tarafından “seçim fabrikaları” olarak adlandırılan fabrikalarla ödüllendirmiştir. Ayrıca partili doktorlar tarafından düşük gelirli halkın bedava veya ucuza tedavi ettirilmesi kampanyaları düzenlenmiştir (Özkan, 2004: 39-40).

Ekonomik popülizm olarak nitelendirilebilecek olan bu uygulamalar oldukça etki yaratmıştır. DP iktidarının ilk yıllarında orta ve büyük çiftçiler için Marshall Yardımları

aracılığıyla alımı kolaylaştırılan Ziraat Bankası kredileriyle tarım makineleri sağlanmış ve 1948'de 1.750 olan traktör sayısı, 1955'te 40 bini aşmış bu hızlı ivme Adnan Menderes'in Türk çiftçisi üzerindeki algısını başka boyutlara taşımıştır (Yetkin, 2010: 143).

DP dönemi popülizminin en önemli unsurlarından biri din olmuştur. DP din konusunda toplumsal alanda etki yaratacak bazı düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede yapılan ilk uygulama Arapça ezan yasağının kaldırılması olmuştur.

DP, iktidara geldikten sonra muhalefet yıllarında gizlemiş olduğu din siyasetini açığa çıkarmış ve ilk olarak Arapça ezan yasağını kaldırmıştır. Böylece muhafazakar kesim ile yakın bir ilişki kurmayı başarmış ve "dini kurtaran parti" olarak anılmaya başlanmıştır (Nal, 2005: 168). Arapça ezan yasağının kaldırılmasının ardından, türbeler yeniden açılmış, hacca gitmek isteyenlere döviz tahsis edilmiş, devlet radyosunda Kur'an okutulmasına müsaade edilmiş, Diyanet İşleri Başkanlığının bütçesi arttırılmış, veliler çocuklarının dini eğitimden faydalanmaması yönünde imza vermediği müddetçe din eğitimi zorunlu hale getirilmiş, imam hatip okullarının sayısı arttırılmıştır. 1959 yılında da İstanbul'da Yüksek İslam Enstitüsü kurulmuştur (Toprak, 2016: 283). Bu bağlamda DP'nin popülizm politikasında dinin önemli bir yere sahip olduğunu ve yürütmüş olduğu din politikası ile geniş halk kitlesinin desteğini sağlayabildiğini söylemek mümkündür.

DP iktidarının ilerleyen dönemlerinde ekonomik sorunlarla karşılaşması ve fiyat artışlarının ortaya çıkmasıyla birlikte (Tunçay, 1989: 185) DP'nin dinsel politikaları daha da arttırdığı gözlenmiştir. Bu dönemde DP dini duyguları ön plana çıkararak halkı konsolide etmeye çalışmış, Nurcuların anti-laik propagandaları görmezden gelinmiş, radyodaki dini yayınları sayısı arttırılmış ve dini gruplarla ittifak kurulmuştur (Duman, 1996: 39). DP iktidarının son dönemlerde yaşamış olduğu sıkıntıları dini kullanarak aşmaya çalışmıştır. Adnan Menderes'in 17 Şubat 1959'da meydana gelen uçak kazasından sağ kurtulmasını da DP dini söylemlerinde sıklıkla kullanmıştır. Öyle ki Menderes'in bu kazadan sağ kurtulması ilahi bir kurtulmaya bağlanmış ve yüzlerce kurban kesilmiştir. Menderes ise kendisini "*Allah'ın sevdiği insan*" olarak beyan etmeye başlamıştır (Eroğlu, 1990: 146-147).

2.5. Adalet Partisi, Süleyman Demirel ve Popülizm

Türkiye’de popülizm tartışmalarında gerek söylem gerek davranışlar gerekse ortaya koyduğu sloganlarla popülizm tartışmalarında Süleyman Demirel ismi önemli bir yer tutar. 5 Haziran 1964 yılında AP genel başkanlığına seçilen Süleyman Demirel üslubu, konuşma tarzı ve şivesi sayesinde halk adamı olarak nitelendirilmiş ve toplum tarafından kendi içlerinden biri olarak görülmesini sağlamıştır. Cumhuriyet döneminde siyasette etkili olan isimler asker kökenli, büyük toprak sahibi ya da çok genç yaştan itibaren siyasetle uğraşan kişilerden oluşurken, Süleyman Demirel ise bu niteliklerin hiçbirini taşımamaktaydı. Orta halli bir aileden gelen Demirel, eğitimini devlet liselerinde sürdürerek İstanbul Teknik Üniversitesinden inşaat mühendisi olarak mezun olmuştur (Demirel, 2021: 40). Demirel’in mütevazı köylü geçmişini büyük bir beceriyle kullanmış olması gecekondu semtlerinde yaşayan köylü göçmenlerin Demirel’i “kendini yetiştirmiş adam” ve “içlerinden biri” olarak görmelerini sağlamıştır. Ayrıca üslubu, konuşma tarzı ve şivesi sayesinde Demirel “halk adamı” olarak nitelendirilmiştir (Ahmad, 1994: 194). Demirel her fırsatta kendisinin halktan biri olduğunu ve halkın içinden çıktığını vurgulamıştır. Bu bağlamda şu sözleri dikkat çekicidir:

“Aziz vatandaşlarım, benim için nereden çıktı diyorlar, çok basit, bunun için gözlük takmaya bile lüzum yok! İşte senin içinden ben çıktım. Benim babam da eli nasırlı bu toprağın adamı. Ben bu toprağın içinden çıktım. Neresinden bahsediyorsun, ‘eli nasırlı emekçi kardeşim maraba kardeşim’ diye. Nasırlı el burada sahtekarlık yapmaya lüzum yok” (Demirel, 2021: 42).

Bu söylemlerle Demirel, bu seçmen kesimine ulaşabilmiş ve seçimlerde de bunun önemi görülmüştür. 1970’li yıllarda Demirel’ in yanında yer alan yayın organları da Demirel’ in köy kökenli oluşuna atıfta bulunarak “Çoban Sülü” lakabını kullanmış ve Demirel’ in “halktan biri” olduğunu vurgulanmaya çalışmışlardır. (Arslandaş ve Bıçakçı, 2006: 65). Yani Süleyman Demirel’in köy kökenli olması, orta halli bir aileye mensup olması, kendi imkanları ile devlet okullarında okuyup ülkenin önemli üniversitelerinden mezun olarak üst tabakalara erişmiş olması gibi özellikleri, köyden kente göç eden halkın

kendisi ile arasında bir özdeşlik kurmasını sağlamıştır. Dolayısıyla seçim döneminde başarı elde etmesinde bu durum önemli bir rol oynamıştır.

10 Ekim 1965 tarihinde gerçekleşen genel seçimlerde Süleyman Demirel, oyların yaklaşık yüzde 53'ünü alarak tek başına iktidar olmayı başarmıştır. CHP'nin oyları yüzde 29'un altına düşerken seçime giren diğer partilerden MP yüzde 6, YTP yüzde 3.7, TİP yüzde 2.9, CKMP yüzde 2.2 oy toplamıştır (Özdemir, 1989: 216). Zürcher (2011: 363)'e göre bu oy dağılımı AP'nin, DP'nin oylarını kendisine çekmeyi başardığının bir göstergesi olmuştur.

Demirel “modernlik ile milli otantizmin” bağdaşabileceğini başarılı bir şekilde sunabilmiş ve modernliği din kaynaklı gelenek ve değerlerin temizlenmesi olarak gören elit gruba karşı, geleneksel değerlerden uzaklaşmadan da modern olunabileceğini göstermiştir. Mühendis olmuş, Batı'yı görmüş, para kazanmış ve aile ilişkileri ile modern bir çizgiye sahip birinin bununla birlikte geleneksel değerlerinden kopmaması ve Batılılaşmış Türk elitinden farklı olarak halka tepeden bakmaması Türk toplumu için oldukça önemli olmuştur (Demirel, 2021: 42).

Şekil 2. Süleyman Demirel ve Nazmiye Demirel

(*Hürriyet*, 08.07.2020)

Demirel'in bir bayramlaşma töreninde elini sıkırmaya gelen birinin kasketini çıkarmasını “Kasketinizi çıkarmayın. Kasket halkın işaretidir. Utanılacak bir şey değildir.

Biz kasket ve kasketliyi savunmaya devam edeceğiz” sözleriyle engellemesi (Aslandaş ve Bıçakçı, 2006: 133) hem geleneksel değerlerine sahip çıktığının hem de kendisinin halktan biri olduğunun mesajını vererek halk ile özdeşlik kurma çabasına bir örnek olarak verilebilir.

Erdoğan (1998: 25) popülizmin sadece bir “fikirler bütünü” olmaktan ziyade kendini pratiklerde de maddileştirdiğini ve popülist liderlerin yaşam tarzlarının, dil, giyim kuşam ve üsluplarının halkla kurmuş oldukları *dolayumsuz* yakınlık ve özdeşlik ilişkisinin bir göstergesi olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda Demirel’in popülist liderlerin özelliklerine sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bora ve Erdoğan (2003: 636)’ın da belirttiği gibi *“Demirel; Isparta ağzıyla, kısa, basit, betimleyici, soru-yanıt şeklinde cümlelerle konuşarak, ‘halkın’ saf-safiyane duygularını ve zihin dünyasını paylaştığını gösteren bir hitabet kurmuştur. Tam da bu monolog şeklindeki soru-yanıtlar, kendini ‘halk’ ın yerine koyarak ‘aklıselime’ seslenmenin etkili bir yoludur; zira tek homojen basit biz öze sahip bir ‘ortak duyu’ varsayımını içerir. Demirel hitabetinde bu ‘ortak duyu’ yu çoğu zaman küçük üreticinin, köylünün, esnaf ve zanaatkarın anlam dünyasıyla, Gramsci’ nin (1971: 42) deyişyle ‘kalabalıkların kendiliğinden felsefesi’ ile özdeşleştirmiştir”* Başka bir ifadeyle Demirel’in halkın anlayabileceği ve halk ile rahat bir şekilde iletişim kurabileceği basit ve sade bir konuşma tarzını tercih etmiş olması, şiveli konuşması gibi özellikleri onun popülist unsurlar taşıdığına bir göstergesi sayılabilir.

Şekil 3. Süleyman Demirel ve Halk

(Hürriyet, 19.06.2015)

Popülist unsurlar taşıyan AP kendisini “*tahakkümcü devlet elitine karşı, homojen bir bütün olarak tahayyül edilen milletin temsiline soyunmuş bir hareket*” olarak sunmuştur. AP’liler tarafından milletin çalışkanlığına, erdemliğine, dürüstlüğüne ve son sözü söyleme hakkına sahip olduğuna yönelik söylemler sıklıkla kullanılmıştır. Süleyman Demirel’in “*Büyük Türk milletinin dininin istismar edilebilmesi için, milleti çok saf farz etmek, akli seliminden ve vicdanından şüphe etmek gerekir. Millet in aldanabileceğini iddia etmek demektir*” sözleri bu söylemlere iyi bir örnektir (Demirel, 2021: 128).

Demirel kullanmış olduğu anti elitist popülist söylemlerine dini motifleri de başarılı bir şekilde eklemiştir. Demirel 1966 yılında yapmış olduğu bir konuşmasında “bir kimsenin Müslüman olduğunu söylemesinin veya Tanrı’dan bahsetmesinin” dinin siyasal amaçlar için kullanıldığı algısı yarattığını ancak kendisinin böyle düşünmediğini “Her Müslüman Türk göğsünü gere gere Müslüman olduğunu söyleyebilir” sözleriyle ifade etmiştir (Mardin, 2017: 133). Demirel özellikle seçim dönemlerinde açık bir şekilde Nurcu liderlerle yakınlaşarak partinin İslami temelini altını çizmiş ve geleneksel değerlerin yanında olduğunu göstermiştir (Zürcher, 2011: 364). Demirel’ in İslamköy’de doğmuş olması ve babasının hacı olması bile AP’nin İslam sevgisinin bir işareti olarak sunulmuştur (Duman,1996: 49). Ayrıca AP döneminde popülizmin dini motiflerine sıklıkla yer verildiğine dair bir diğer örnek de 1951 yılında sayısı 237 olan dini kültürü desteklemek amacıyla kurulan dini derneklerin sayısının 1967 yılında 510’ a ulaşmış olmasıdır (Mardin, 2017: 137).

2.6. Bülent Ecevit, Ortanın Solu ve Popülizm

Bülent Ecevit, Türkiye’ de popülizmin ve sol popülizmin en önemli isimlerinden biri olarak ele alınabilir. Devletçi bir çizgide yer alan CHP’nin, toplumcu ve halkçı bir söyleme dönüşmesindeki en önemli kavşaklardan biri 1970’lerdeki Ecevit’in söylemleri ve politikaları olmuştur. Ecevit’in *Ortanın Solu* olarak tanımlanan sol popülist söylemle 1973 ve 1977’de seçimlerde yüksek oy alarak CHP’nin, devlet bürokrat partisi olmaktan çıkıp toplum ve halk kesimlerine dönüşünün ifadesi olmuştur. Bu açıdan Ecevit, Türkiye’de sol popülizmin Ekrem İmamoğlu’ndan önceki en önemli isimlerinden birisi olarak kabul

edilebilir. Çalışmamızın bu bölümünde Ecevit'in sol popülizmi, temel söylem ve politik analizlerle ele alınmaya çalışılacaktır.

1965 seçimlerinde Zonguldak milletvekili seçilen Ecevit ile birlikte CHP de muhalefet partisi olmuştur. Bu tarihten sonra Ecevit, “ortanın solu” fikrini benimsemiş ve bu akımın öncüsü olmuştur. CHP’de 18 Ekim 1966’da Genel Sekreterliğe seçilen Ecevit, 1972 yılındaki 5. Olağanüstü Kurultayda CHP Genel Başkanı seçilmiştir (Ecevit,2009). Yani Türk siyasal tarihinin önemli aktörlerinden biri olan Bülent Ecevit’in uzun yıllar devam eden bir siyaset hayatı olmuştur. Bu siyasal sürecin kuşkusuz en önemli noktalarından biri, savunucusu olduğu *Ortanın Solu* hareketi ile parti içinde ve parti imajında yaratmış olduğu değişimler olmuştur. *Ortanın Solu* düşüncesi ise zamanla demokratik sol hareketine dönüşmüştür. Bu bağlamda hem Türk siyasal tarihinin siyasal dönüşümlerinin incelenmesi ve açıklanmasında, hem de popülizmin geçirmiş olduğu evrelerin yorumlanmasında Bülent Ecevit CHP’sinin anlaşılması oldukça önemlidir.

Bülent Ecevit Ortanın Solu çizgisi ile CHP siyasal gelişiminde sol popülizm olarak adlandırılabilir düşünce ve uygulamalara yer vermiştir. 1966 yılında yazmış olduğu Ortanın Solu adlı eseri ile Ecevit (2009: 76) bu kitabında asıl sorunun halkın “benim devletim” diyebileceği bir devlet imajı yaratmak olduğunu savunmuş ve “*CHP halka gitmelidir. Ama halka gittiğinde, yalnız uzatacak eli değil, söyleyecek sözü de olmalıdır. Hatta bir umut ışığı, bir inanç ateşi yakabilmelidir*” demiştir. Bu bağlamda Yaşlı (2020: 9)’nın da belirttiği üzere Ecevit 1965-1980’li yıllarda halkçı/popülist bir siyaset anlayışı izlemiş ve “Halkçı Ecevit” sloganı, 1965-1980 yılları arasındaki Ecevit’in izlemiş olduğu siyasal yolu tek başına anlatmaya ve açıklamaya yetmiştir. Bu dönemde Ecevit, CHP’nin söylemini ve politik programını da halkçılık/popülizm üzerine kurmuştur. Ancak bu popülizmin sol versiyonudur ve bu yüzden “sol popülizm” olarak adlandırılmıştır.

Ecevit’in halkçılık anlayışı ile CHP’nin klasik halkçılık anlayışı arasında “*kopuş-süreklilik*” ilişkisi bulunmaktadır. Ecevit, iki noktada CHP’nin klasik halkçılık anlayışından uzaklaşmıştır. Bunlardan ilki CHP’nin klasik halkçılığındaki “sınıfsız halkçılık” anlayışının aksine Ecevit’in sınıfların varlığını ve sınıf mücadelelerini kabul etmesi diğeri ise, CHP’yi

“devlet partisi” özelliğinden uzaklaştırıp “halk partisi” haline getirmek istemesidir (Yaşlı, 2020: 13). CHP’yi halk partisi yapma yönündeki arzu, Ağtaş (2014: 205)’a göre CHP’nin halklaşması olarak ifade edilen bir süreçtir. Ecevit, popülizmin temel tezlerinden olan halk ile elit grup arasındaki ayrımı çok net bir şekilde ortaya koyar. Ecevit (2009: 12)’e göre Ortanın Solunda yer alanlar:

“Geniş halk topluluklarının yararını, dar zümrelerin çıkarlarına üstün tutarlar. Halkın köklü sınıf duvarlarıyla bölünmesini, insanlık onuruna ve toplumun esenliğine aykırı sayarlar. Ama bunun için bir sınıfın başka sınıfları yok etmesini değil, gelir dağılımında denge ve adalet sağlanarak, insanlığa ve topluma yararlı bütün işlere saygınlık (itibar) kazandırılarak, her türlü ayrıcalıklar (imtiyazlar), her türlü fırsat ve imkan eşitsizlikleri kaldırılarak ve bütün sömürme kapıları kapanarak, sınıflar arasında kaynaşma olmasını, sınıf ayrılıklarının bu yoldan eritilmesini isterler”.

Ecevit’in halkçılık anlayışının kavranabilmesi için önemli olan noktalardan bir diğeri de toplumsal-siyasal alan inşasıdır. Bu bağlamda Ecevit, “halk” ve “halktan olmayan” ile “ezenler” ve “ezilenler” çizgisinde bir toplumsal-siyasal alan inşa etmiş ve halk ile halktan olmayanları şu şekilde tanımlamıştır:

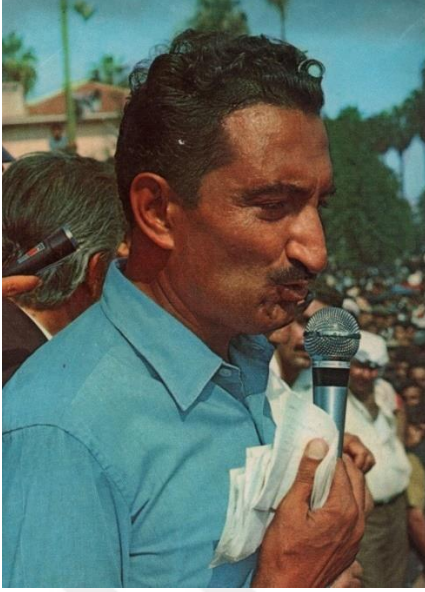
“‘Halk’ kendi emeği ile geçinen, geliri başkasının sömürüsüne dayanmayan, toplumda ayrıcalık gözetmeyen, topluma ve yönetime kendi olanaklarıyla ağırlık koyamayan, ezilen ve sömürülen köylü, işçi, memur, esnaf ve zanaatkarlardan oluşur. ‘Halktan olmayanlar’ ise, kendilerini ayrıcalıklı gören, emeğin artı değerinden eşitsiz pay alan, toplumun yönetimi üzerinde aşırı ağırlığı olan aracılar, tefeciler, büyük toprak sahipleri, tekelci sermaye ve diğer ‘üretken olmayan’ kesimlerden ibarettir (Erdoğan, 1998: 26).

Ecevit’in toplumu, ezenler ve ezilenler, halk ve halktan olmayanlar dikotomisi üzerine inşa etmiş olması onun halkçılık anlayışının, popülizmi “toplumu nihai bir biçimde

‘saf halk’a karşı ‘yozlaşmış seçkinler’ olarak iki homojen ve karşıt kampa ayrılmış olarak ele alan” Mudde ve Kaltwasser (2009: 16)’in düşünceleriyle paralellik taşıdığını göstermektedir. Bu bağlamda Ecevit’ in halkı yorumlaması ve halkı tanımlama biçimi de popülist yönünün bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Müller (2019;15), bir siyasi aktörün popülist kabul edilebilmesi için en önemli ön koşullardan birinin *“seçkinlere dair eleştirel bir tutum”* sergilemek olduğunu savunmuştur. Ona göre bu, bir liderin tek başına popülist sayılması için yeterli olmasa da en önemli önkoşullarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede Ecevit’in söylemlerinin kilit noktalarından biri de halkı hor gören, halka yukarıdan bakan, halka yabancı, aydınların ve onların bürokratik seçkinci, tepeden inmece, tavırlarının eleştirilmesi olmuştur. Ecevit halka inanan, halka saygı duyan, halk ile kaynaşıp bütünleşen solcuları *“gerçek solcu”* olarak tanımlamıştır (Erdoğan, 1998: 29). Kısacası seçkinleri sert bir dille eleştiren Ecevit’in, anti elitist söylemlerle popülist yönünü ortaya koyduğunu söyleyebiliriz.

Popülizmi yalnızca *“fikirler bütünü”* olarak görmeyen Necmi Erdoğan (1998: 25)’a göre popülizm, popülist liderlerin halk ile kurmuş olduğu dolayimsız yakınlık ve özdeşlik ilkesi, yaşam tarzı, dil, giyim kuşam ve üslup ile pratiklerde maddileşmektedir. Bu bağlamda Ecevit, *“‘Karaoğlan’, ‘halk’ı gibi mavi gömlek ve kasket giyer. Sade şatafatsız ve hatta fakir bir hayat sürer; malı mülkü yoktur”* (Erdoğan, 1998: 27). Tanıl Bora (2006: 6)’ya göre Ecevit’in sahip olmuş olduğu bu özellikler, onun *“Halkçı Ecevit”* sloganıyla özdeşleşmesini ve *“halktan yana”* lider olarak sevilmesini sağlamıştır. Halk tarafından kendisine Karaoğlan lakabı verilen Bülent Ecevit’in mavi gömleği, kasketi ve de sade bir yaşam sürmesi popülizmin maddi pratiklerine örnek oluşturmuş ve bu özellikler onun halkın lideri olarak konumlanmasını sağlamıştır.

Şekil 4. Bülent Ecevit

(*Ada Dergi*, 17.01.2021)

14 Ekim 1973 seçimi öncesinde Ecevit'in halka ulaşmak ve halka seslenmek için yeterli vakti olmasa da bu seçimde CHP, 1969 seçimlerine oranla oy oranını %5,9 arttırmış ve %27,4'ten %33,3 çıkartarak 185 milletvekili elde etmiştir (Görücü, 2020: 350). Yani 1972 yılında CHP genel başkanlığına gelen Ecevit, kısa bir süre sonra genel seçimlere girmiş ve her ne kadar kısa bir hazırlık sürecine sahip olmuş olsa da CHP'nin oylarında önemli bir artış yaşanmasını sağlamış ve bu seçimlerde CHP birinci parti olmuştur. Öte yandan 1977 yılında gerçekleşen genel seçimlerde elde edilen sonuçlar da Ecevit CHP'sinin, halkçı/popülist siyasal anlayışının toplum tarafından kabul gördüğünün bir diğer önemli kanıtı olmuştur. 1977 seçimlerinde CHP yeniden ve 1973 seçimlerine oranla daha da yüksek bir oy oranına ulaşmış ve %41,4 oy oranıyla birinci parti olmuştur (Akşin, 2019: 271). Yani gerek 1973 gerekse 1977 yılında gerçekleşen genel seçimlerde her ne kadar CHP tek başına iktidara gelememiş olsa da bu seçimlerden lider parti olarak çıkmış ve ulaşılan seçim sonuçları, Ecevit' in sol popülist anlayışının toplumda karşılık bulduğunun en önemli kanıtları olmuştur.

2.7. Turgut Özal, Liberalizm ve Popülizm

Turgut Özal, Türk siyasi tarihinin kuşkusuz en önemli kilometre taşlarından biri olmuştur. Siyasi hayata atılmadan önce uzun yıllar devlet bürokrasisinde yer almış olan Özal, 1983 yılında gerçekleşen genel seçimlerde genel başkanı olduğu Anavatan Partisi'nin seçimleri kazanmasının ardından başbakan olmuş ve 1989 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür. 1989 yılında ise cumhurbaşkanı seçilerek Türk siyasi yaşamında varlığını devam ettirmiştir. Özal'ın gerek bürokratik yaşamı boyunca gerekse siyasi hayatı boyunca izlemiş olduğu politikalar popülizmin özellikle muhafazakar, sağ popülizmin önemli izlerini taşımıştır. Dolayısıyla Türkiye'de popülizmin gelişimi ve geçirmiş olduğu dönüşümlerin incelenmesinde Turgut Özal önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle çalışmamızın bu bölümünde Özal'ın taşıdığı popülist unsurlar belirlenmeye çalışılacaktır.

20 Mayıs 1983 günü kurulan ambleminde *“bal petekleriyle donanmış Türkiye haritası üzerine bal arısı”* olan Anavatan Partisi ve Turgut Özal 1980'lerin politik ve kültürel iklimi üzerinde oldukça önemli etkiler bırakmıştır. Turgut Özal ANAP'ın temel unsurlarını belirlerken üç noktaya önem verdiklerini belirtmiş ve bu üç noktayı şu şekilde açıklamıştır:

“Bir tanesi, bizim milliyetçi-muhafazakar bir parti oluşumuzdur. Yani biz, eğitim ve kültür meselelerimizde örf ve adetlere, ananelere bağlılığımızı ifade etmişizdir. Milli ve manevi değerlere saygılıyızdır. Bunların yücelmesini isteyen partiyizdir. Onun için bize milliyetçi-muhafazakar bir parti denilebilir ve inanıyoruz ki Türkiye'de halkımızın yüzde 90'ı da bu kanaattedir.

İkinci görüşümüz, iktisadi görüşümüzdür. Biz memlekette iktisadi sistemin serbest rekabet düzeni olmasını ve vatandaşın teşebbüsünün desteklenmesini istiyoruz.

Üçüncü tarafımız, sosyal adaletçiliğimizdir. Biz bu memlekette vaktiyle sosyal adaletçi geçinen partiler gibi değiliz. Bizim sosyal adaletçiliğimiz hayalci değildir. Biz akılcı sosyal adaletçiyiz. Bu memleketin gerçeklerini

biliyoruz. İktisadi gücü olmayan hiçbir memleket sosyal meselelerini halledememiştir.” (Doğan, 1994: 83).

Bora ve Erdoğan (2003: 644)’nın da ifade etmiş olduğu üzere Özal, *“milliyetçi-muhafazakarlığı neoliberalizmleeklemleyen Yeni Sağ’ın tipik bir temsilcisiydi. Onun otoriter nitelikli popülizminin bu çerçevede popülizme getirdiği yeni açılım ‘çağa uygun’ örf ve adetlerini koruyan ‘seçici’ bir modernleşmeye bilhassa ehil bir Müslüman- Türk halkı imgesi inşa etmesidir.”*

6 Kasım 1983’te gerçekleşen seçimlere, Emekli Orgeneral Turgut Sunalp liderliğinde kurulan Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP); Necdet Calp’ın liderliğindeki CHP’nin geleneksel Kemalist kanadına yakın olan Halkçı Parti (HP); ve 1979-1980 yılları arasında ekonomik reform programını başlatan ve mali skandallar sebebiyle görevden alınana dek ekonomiden sorumlu bakan sıfatıyla görev yapan Turgut Özal’ın liderliğinde kurulan ANAP (Anavatan Partisi) katılmıştır (Zürcher, 2011: 406-407). 1983 yılında gerçekleşen genel seçimlere liberal, anti-devletçi bir imaj oluşturarak ve sivil yönetimi vaat eden tek parti olarak katılan ANAP, oyların %45,15’ni alarak tek başına iktidar olmuştur (Ahmad, 1994: 266).

Özal’ın seçim sonrasında önemli bir başarı elde ederek tek başına iktidara gelmesinde kuşkusuz birçok faktör etkili olmuştur. Doğan (1994: 89)’a göre *“Özal’ın rahat hareketleri ve konuşmaları, inandırıcı ama hayalleri zorlayan vaadleri, farklı mesajları ANAP’ın tek başına iktidara gelmesini sağlamıştır. Calp’ın katı bürokrat ve devletçi havasına, Sunalp’ın ağzındaki puroyla takındığı aristokrat tavırlara karşılık, halkın arasına yakası açık gömlek ve tişörtle karışan, eşi Semra Hanım’la el ele dolaşan Özal’ın rahat, esnek ve yenilikçi havası seçmeni cezbetmeye yetmiştir. Halk onu “kendinden biri” olarak görür. Onu sever, benimser.”*

1983 yılında parti kurarak siyasete atılmaya karar veren Özal, eşi Semra Özal’la ABD’ye gitmiş ve 1983 senesinin şubat ayında 114 kilodan 91 kiloya düşmüş olarak geri

dönmüştür. Bollaşmış eski giysileri, güler yüzlü fotoğraflarıyla magazin manşetlerinde yer almıştır. Saç kesiminden gözlük çerçevesine kadar değişik bir Özal görüntüsü oluşturularak kamuoyunda yeni bir Özal *imajı* yaratılmak için çalışmalara başlanmıştır (Cemal, 1990: 40). Bu bağlamda popülizmi “*popülizm, kitlelerle ilişki kurmanın bir yöntemi olarak kelimeler olarak söylemlerin çok daha ötesine geçer ve aksanlar, dil düzeyi, beden dili, jestler ve kıyafet gibi öğelerle ilgilidir*” şeklinde tanımlayan Ostiguy’un (Baykan, 2021: 34) tanımıyla ilintili olarak Özal’ın seçimler öncesinde girişmiş olduğu imaj değişimi çalışmaları onun popülist özelliğini ortaya koymaktadır. Yani Özal, gerçekleşecek genel seçimler öncesinde dış görünüşünde önemli değişiklikler yapmış ve böylece kamuoyunda yepyeni bir Özal imajı çizmeye çalışmıştır.

Seçim dönemi boyunca ve hem başbakanlık hem de cumhurbaşkanlığı görevleri esnasında olabildiğince halkın içinden bir devlet adamı portresi çizmeye çalışmış olan Özal’ın yaşamı da bu portre için oldukça elverişli olmuştur. Zira Zürcher (2011: 408) de, Özal’ın sıradan halkın kendisi ile kolaylıkla özdeşlik kurabileceği türden bir siyasetçi olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Hepsinden önemlisi, o da Demirel gibi, sıradan Türk’ün özdeşleşebileceği türden bir siyasetçiydi; Geri kalmış Doğu Anadolu Bölgesi’nin taşra kenti Malatya’dan geliyordu ve kendi çabalarıyla başarılı olmuş bir kişiydi. Onun mesleki yükselişi, köylülerin, gecekonduda yaşayanların, esnafın ve serbest meslek sahibi diğer kişilerin umut ve yükselme hırslarının somutlaşmış bir ifadesiydi ve Özal bunlara kendi dilleriyle hitap edebiliyordu. Bu kesimi “orta direk” diye tanımlayan seçim sloganını, onları pohpohlamak için icat etmişti.”

Yani Özal da tıpkı Demirel gibi sıradan bir ailenin üyesi olarak dünyaya gelmiş, devletin imkanlarından faydalanarak iyi eğitim görmüş ve bulunduğu noktaya gelmeyi başarmıştır. Bu kuşkusuz sıradan halkın Özal’la arasında bir bağ oluşmasına olanak sağlamıştır.

Özal, sahip olmuş olduğu sıradan halkın içinden gelme imajını başbakan ve cumhurbaşkanı olarak görev yaptığı dönemlerde sergilemiş olduğu tutum ve davranışlarında da muhafaza etmiş ve Cemal (1990: 98)'e göre hiç de *devletlu* olmayan sıradan bir insan görüntüsü vermeye çalışmıştır. Özalların karı-koca el ele dolaşmaları, bazı dönemler kaçamak yaparak Bodrum, Marmaris gibi tatil yörelerinde birlikte görünmeleri, dans etmeleri Türkiye'de alışılmışın dışında görüntüler olmuştur.

Şekil 5. Turgut Özal ve Semra Özal

(*Memleket.com*, 02.10.2011).

Şekil 6. Günlük kıyafetleriyle Turgut Özal

(*Sözcü*, 15.11.2020).

Tokatlı (1999: 113)'ya göre, halk tipi politikacıların tipik bir örneği olan Özal, bir elinde mısır, öbüründe dondurma, şortla, ayağında tokyolar, Bodrum sokaklarında dolaşarak bilinçli bir tutum ve davranış sergilemiş ve eski tip politikacıların tam tersi olduğu mesajını vermeye çalışmıştır.

2,5 yıl süren askeri rejim döneminde televizyon ekranlarında sert bir üslupla yer almış olan Kenan Evren'den sonra Özal'ın üslubu herkes tarafından yumuşak bulunmuştur. Kamuoyunda başarılı bir şekilde Güler yüzlü, "Tonton Amca" imajı oluşturulmuştur (Cemal, 1990: 98). Başka bir ifadeyle Özal, yaratmış olduğu imajla alışılmışın dışına çıkmış ve özellikle 12 Eylül'den sonra iki buçuk sene süren soğuk ve mesafeli ordu yönetiminin ardından oldukça sıradan, samimi ve halkla iç içe bir başbakan imajı çizmiştir.

Özal'ın halk adamı imajı oluşturmak için kullanmış olduğu önemli stratejilerden biri de Arabesk müzik olmuştur. Özbek (2002: 119)'e göre, Arabesk müzik 1980'li yıllarda her ne kadar ilk olarak çoğunlukla gecekondu bölgelerinde tüketilen bir müzik türü olsa da zamanla kitlesi genişlemiş ve hem kırsal alanda hem de kentsel orta ve alt sınıflar arasında da yayılmaya başlamıştır. Yani ilk başlarda köyden kente göç eden kesimin toplanmış olduğu gecekondu bölgelerinde etkili olan arabesk müzik zamanla etki alanını genişletmiş ve toplumun önemli bir kesimine sirayet etmiştir. Yine Özbek (2002; 133-134)'in belirttiği üzere, 1983 yılında iktidara geldikten sonra modern propaganda yöntemlerinden etkin bir şekilde faydalanmış olan ANAP kendi içinde bir araştırma grubu kurmuş ve araştırmaların sonucunda ANAP'tan başka hiçbir partiye oy vermeyen sağlam bir seçmen tabanı keşfedilmiş ve bu grubun adı *Arabesk Grup* olarak saptanmıştır. Bu saptamanın ardından arabesk müzik sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin 1988 yılında, İbrahim Tatlıses' in *Allah Allah* şarkısının sözleri; "*Allah Allah yeni bir çağ bu/ Allah Allah Özal'ın yolu... Çağ atlayan Türkiye yaratmadık mı/ Dört bir yana köprü yol yaptırmadık mı/ Bu güzel yurt uğruna, canım feda yoluna/ Başbakan Özal'ım ölesim gelir ölesim gelir*" şeklinde değiştirilmiş ve referandum propagandasında kullanılmıştır. Başka bir ifadeyle 1980'li yıllarda giderek büyüyen gecekondu kesimi Özal'ın dikkatinden kaçmamış ve yaptığı araştırmalar sonucunda bu kesimin partisinin en sağlam seçmen tabanı olduğunu saptamıştır.

Bu saptamanın ardından Özal bu kesimle daha yakın ilişki kurabilmek amacıyla arabesk müziğin gücünden etkili bir şekilde faydalanmıştır.

Popülizm literatüründe *referandum*'a gönderme yapmak ya da uygulamalı olarak tercih etmek oldukça sık başvurulan bir yöntemdir (Yetkin, 2010: 161). Bu bağlamda Özal'ın hem 12 Eylül sonrası askeri yönetim tarafından siyasal hayattan uzaklaştırılan siyasilerin yasaklarının kalkması için hem de 1989'daki yerel seçimlerin erkene alınması için referandum kararı almış olması onun bir diğer popülist özelliğini ortaya koymaktadır.

Özal'ın gerek bürokratik yaşamı boyunca gerek başbakan ve cumhurbaşkanı olarak görev yapmış olduğu siyasal yaşamı boyunca popülist stratejileri başarılı bir şekilde kullandığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda Özal'ın, özellikle sağ popülizmde sıkça başvurulan dini motifleri de etkin bir şekilde kullanmış olduğu dikkat çekmektedir. Cemal (1990: 166)'e göre, Özal iktidarı laiklik karşıtı akımların, muhafazakar ideoloji ve politikaların gelişmesini kolaylaştıracak tutumlar sergilemiştir. Öyle ki, 1970 yılında 40 olan imam-hatip liselerinin sayısı 1980'de 249'a ve 1988 yılında ise 383'e ulaşmıştır.

Şekil 7. İhram Kıyafetleriyle Turgut Özal

(Sabah, 14.01.2013)

Şekil 8. Turgut Özal, Medine'de Kuba Mescidi'nde namaz kıldırırken

(Sabah, 14.01.2013)

Özal'ın İslami yönünün en önemli örneklerinden biri de Nakşibendi üyesi olan ve 1988'in Mayıs ayında *Nakşi Müridi* olarak vefat eden annesi Hafize Hanımın, Özal hükümeti tarafından çıkarılan bir kararnameyle, Süleymaniye Camii'nde gömülü olan ünlü Nakşi Şeyhi Mehmet Zahid Kotku Efendinin yanına gömülmüş olmasıdır (Cemal, 1990: 158).

Özal, genel başkanı olduğu ANAP'ın parti programında partisinin hem muhafazakar hem de modern bir yönü olduğunu vurgulamış ve bunların partinin temel özellikleri arasında yer aldığını belirtmiştir. Bu bağlamda Özal, başbakan olduktan sonraki ilk yıllarında annesi Hafize Hanım ve oğlu Efe ile birlikte Doğu ve Güneydoğu Anadolu gezisine çıkmış ve Tokatlı (1999: 114)'ya göre başörtülü annesiyle dindar kesime, modern bir görünüşe sahip olan oğlu Efe'yle de gençliğe vurgu yapmıştır. Böylece Özal hem dini muhafazakar yönünü hem de modern yönünü kamuoyuna sergilemiştir. Özal, söylemlerinde de sıklıkla dini vurgulara yer vermiştir:

“Laiklik fertler için değil, devlet içindir. Ve ben bir Müslümanım, iyi bir Müslüman”, “Daha önce namaz kılmasını bile bilmiyordum. Teknik üniversitede öğrendim. Ondan sonra bazı kesintiler oldu. Ama namazımı hiç bırakmadım. 29 yıldır Türkiye’de alışılmış bir cumhurbaşkanlığı şablonu var. O şablona ben pek uymuyorum. Cuma namazlarına her hafta gideceğim”
(Tokatlı, 1999: 107).

Özal'ın söylemlerindeki dini vurguların bir diğeri de uğramış olduğu silahlı saldırı sonrası yaptığı konuşmadır. 18 Haziran 1988 yılında Anavatan Partisinin İkinci Olağan Büyük Kongresinde konuşma yaptığı esnada silahlı saldırıya uğrayıp yaralanan Özal, kargaşa sona erdikten sonra konuşmasına devam etmiş;

“Sözlerime kaldığım yerden devam etmek istiyorum. Sözlerimin başında hemen şunu bilhassa belirtmek istiyorum. Allah'ın verdiği canı ondan başka alacak yoktur. Bizde ona teslim olmuşuzdur” (Doğan, 1994: 176-177) demiştir.

Türk siyaseti literatüründe popülizm kavramının patronaj kavramıyla bir arada düşünülmesi yönünde güçlü bir eğilim mevcuttur (Baykan, 2017: 168). Patronaj ve popülizmi Demokrat Parti'den sonra partilerin vazgeçemeyecekleri temel unsur olarak gören Sunar (1983: 2083)'a göre *“patronaj sistemi, kaynak dağılımı ve gelir bölüşümü politikalarını siyasal desteğe yönelik bir biçimde etkileyen bir yaklaşımdır. Kamusal sübvansiyonların kime yapıldığı, kimlerin teşvik gördüğü, devlet yatırımlarının ve desteğinin nerelere yöneldiği gibi kaynak dağılımı ile ilgili konularda patronaj sistemi belirleyici bir ağırlık taşıyabilir.”* Bu bağlamda Özal döneminde de patronaj ilişkilerinin temel izlerine rastlamak mümkündür.

Özal hükümeti döneminde var olan patronaj ilişkisine verilebilecek en güzel örneklerden biri, Özal hükümetinin, atama yapmadan önce çok nadir olarak partiye danışması, makam ve mevkilere yakın dost ve akrabaların getirilmesi ve bakanın sahip olduğu en önemli özelliğın başbakana karşı sadakatle bağlanması olmuştur (Ahmad, 1994: 271). Özal'ın GAP gezisi sırasında ANAP Genel Başkan Yardımcısı Mustafa Taşar ve partililer arasında geçen diyalog da patronaj ilişkisinin ortaya konması açısından oldukça önemlidir. İlçe olmak istediklerini belirten partililere Taşar, “hele bir referandum sonucunu görelim” demiş ve “Beyim sizi mahcup etmeyeceğiz” yanıtını almıştır. Burada ANAP'ı mahcup etmemek açıkça hayır oyu kullanmak anlamına gelmektedir (Cemal, 1990: 214). Yani ilçe olmak isteyen halka bu isteklerinin yalnızca ANAP'ın çıkarları doğrultusunda oy

vermeleri şartıyla istenilen hizmetin yerine getirileceğinin vurgulanmış olması tipik bir patronaj örneğidir.

Sonuç olarak Özal, siyasi yaşamı boyunca popülist söylemlerden ve popülist unsurlardan etkili bir şekilde faydalanmıştır.

2.10. Recep Tayyip Erdoğan, Anti-Elitizm ve Muhafazakar Popülizm

Sağ ve aşırı sağ neo-klasik popülizm formu içerisinde yer alan Recep Tayyip Erdoğan (Finchelstein, 2019: 145) Türkiye’de popülist unsurların, özellikle sağ, muhafazakar, milliyetçi popülist unsurların bir çoğunu bünyesinde barındıran bir lider olmuştur. Bu nedenle sağ, muhafazakar, milliyetçi popülizmin Türk siyasal yaşamındaki izdüşümlerinin ve uğrak noktalarının saptanmasında Erdoğan özel bir öneme sahiptir. Bu amaç doğrultusunda çalışmamızın bu bölümünde Recep Tayyip Erdoğan’ın gerek davranışlarında gerek söylemlerinde vuku bulan sağ, muhafazakar, milliyetçi popülist unsurlar incelenecektir.

Siyasete dolaylı yoldan ilk adımını İmam Hatip Lisesi öğrencisiyken Milli Türk Talebe Birliği’ ne ziyaretlere giderek atan Erdoğan’ın ilk resmi siyasi görevi Milli Selamet Partisi’nin İlçe Gençlik Kolları Başkanlığı’nı alması ile başlamış ve ardından partinin İl Gençlik Kolları Başkanlığına gelmesiyle devam etmiştir (Yaşar, 2007: 201- 202). 12 Eylül 1980 sonrasında 1983 yılında kurulan Refah Partisi ile tekrar siyasi hayata katılan Erdoğan, 1984 yılında Beyoğlu İlçe Başkanı ve 1985 yılında ise İl Başkanı ve Merkez Karar Yönetim Kurulu (M.K.Y.K) üyesi seçilmiştir (Türkmen, 2007: 12).

27 Mart 1994 Yerel Seçimleri Refah Partisi açısından büyük bir zaferle sonuçlanmış ve Erdoğan bu seçimler sonucunda İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na seçilmiş ve kısa bir süre sonra bütün ülke tarafından tanınır olmuştur. Erdoğan’ın, 6 Aralık 1997 tarihinde Siirt’te yapılan bir toplantı sırasında okumuş olduğu bir şiir nedeniyle hakkında

soruşturma başlamış ve 26 Mart 1999’ da cezaevine girmiştir (Gür, 2003: 18-25). Erdoğan, hapisshaneyeye girdikten kısa bir süre sonra yeni bir parti kurmayı tasarlamış ve 22 Haziran 2001’ de Fazilet Partisi’nin kapatılmasıyla, 14 Ağustos 2001 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi kurulmuş ve siyasi yasağı devam etmesine rağmen Erdoğan, partinin Genel Başkanlığı’na seçilmiştir (Aydın ve Taşkın, 2016: 468).

3 Kasım 2002 seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi oyların %34’ünü alarak mecliste %66’lık çoğunluğu elde etmesine karşın Erdoğan, siyasi yasağı nedeniyle Başbakanlık görevini alamamıştır. Ancak 9 Mart 2003 tarihinde yenilenen Siirt seçimlerinde Erdoğan, %85’lik oy oranıyla milletvekili olmuş ve Abdullah Gül Başkanlığı’ndaki 58. Hükümetin istifasını sunmasının ardından 59. Hükümeti kurarak Türkiye Cumhuriyeti’i Başbakanı olmuştur (Türkmen, 2007: 14).

Erdoğan, 3 Kasım 2002 genel seçimleri yarışında miting meydanlarında Ak Parti’nin, Erbakan’dan ziyade Turgut Özal ve Adnan Menderes’i model alan bir parti olduğunu vurgulamış ve meydanlarda sık sık Menderese olan sevgisini dile getirmiştir. Ayrıca seçim kampanyasını da onun “Yeter söz milletindir” şiarını “Yeter karar milletin” şeklinde değiştirerek kullanmıştır (Yaşar, 2007: 207). Böylece hem partinin siyasi çizgisi ortaya konmuş hem de millet vurgusu ile partinin popülist yönü görünürlük kazanmıştır.

Popülizmin en kapsamlı tanımlarından birini yapan Ostiguy’a göre “*Popülizm, basitçe parti liderlerinin ve kadrolarının kullandıkları seçkinler ve halk tabakaları arasındaki çatışmayı vurgulayan bir söylemsel içeriğe indirgenebilecek bir fenomen olmaktan çok, (giyim kuşamdan, belirli yaşam tarzlarına, belirli aksanlardan popüler söz dağarcıklarının kullanılmasına ve dinsel pratiklere uzanan bir yelpazede) aşağıda olan/aşağıda görülen sosyokültürel pratikleri, değerlerin ve beğenilerin mobilizasyonel söylem ve eylemlerle siyaset sahnesinde yüceltilmesidir.*” (Akt. Baykan, 2021: 34). Yani popülizm yalnızca seçkin ve halk dikotomisi üzerinden açıklanabilecek bir kavram olmaktan ziyade siyasi liderlerin kamusal alanda sergilemiş oldukları tüm tutum ve davranışları ve özellikle halka ait olan ve “aşağı” görülen tüm pratiklerin yüceltilerek siyasal alana taşınmasını kapsamaktadır. Erdoğan’ın kravatsız bir şekilde “prestogal” ceketi ile ülkenin

sokaklarında, mezarlıklarda veya yoksul mahallelerde yürüyüşler yapması halk ile yakınlık kurmasının bir göstergesi olmuştur (Kaya, 2019: 25). Bu bağlamda Erdoğan'ın konuşma tarzı, konuşmalarının içeriği, bedensel duruşu, kamusal alanda sergilemiş olduğu zevkleri ve duyguları, kendisini destekleyenler ile arasındaki popülist bağları güçlendirmiştir (Baykan, 2019: 19).

Şekil 9. Prestogal Ceketiyile Recep Tayyip Erdoğan

(T24, 17.04.2017)

Popülizmde, liderlerin halk ile özdeşlik kurması, “halkın içinden biri” imajını oluşturabilmeleri oldukça önemlidir. Erdoğan'ın, Rize'den İstanbul'a göç eden bir ailenin çocuğu olarak 1954 yılında Kasımpaşa' da dünyaya gelmesi, “Kasımpaşalı Erdoğan'ın”, İmam Hatip mezunu olması, gençlik yıllarında amatör olarak futbol oynaması, hayatının belli bir döneminde babası gibi işçilik yapması onun halktan biri algısının güçlenmesini sağlayan özellikleri olmuştur (Aydın ve Taşkın, 2016: 468). Popülizmin en önemli belirleyici unsurlarından biri olan *bizden biri* (Yetkin, 2010: 181) algısının Erdoğan özelindeki yansımasını yine İnel (2002: 22) şu şekilde aktarmıştır:

“Asaf Savaş Akat'ın yerinde ifadesiyle, Ecevit, Demirel, Baykal ve elbette Derviş, ancak 'halkçı' olabilirlerdi. Erdoğan ise 'halk'tı. Halk olduğunu ayrıca ifade etmesine de gerek yoktu. Beden dilinden diğer tüm özelliklerine

kadar, doğal olarak böyleydi. Türkiye Cumhuriyet tarihinde sivrilmiş siyasal önderler arasında en fazla otantik biçimde 'halk' olan kişiydi."

Halkın içinden gelen halk adamı imajı ile uyumlu olarak, Erdoğan halka hitap etme şeklinde de halkın dilini benimsemiştir. Bu bağlamda 6 Şubat 2006 tarihli konuşmasında Erdoğan bu durumu kendi sözleriyle şöyle ifade etmiştir:

"Ben halkın dilini konuşuyorum. Halkımın dili argoysa, bende argo konuşurum. Beni gaza getirmeye çalışıyorlar. Hayatında bakkal, market yüzü görmeyen, bu dili anlamaz. Ben bunu söyleyince 'Bakkal düşmanı!' diyenler çıkabilir. Bizim lügatımızda muhalefetin tanımı, siyaha beyaz demek değildir. Bunlar 2 kere 2'ye 4 değil, 5 diyorlar. Bunlar matematiği, hakikati zorluyorlar." (Türkmen, 2007: 34).

"Biz siyasetimizi milletimizle birlikte milletin içinden yaparız. Bizi arayan Kocaeli'de bulur, bizi arayan Kastamonu'da bulur, bizi arayan Sivas'ta bulur, bizi arayan Sinop'ta bulur, Amasya'da bulur, Merzifon'da bulur... Biz milletimizle medya üzerinden değil, burada, meydanlarda iletişim kuruyoruz. Biz milletimizle, milletimizin diliyle iletişim kuruyoruz. AK Parti'yi arayanlar rantiyelerde değil, şantiyelerde bulur. Bizim işimiz hizmet, gücümüz millet." (Su ve Demir, 2011: 12) sözleri de Erdoğan'ın halka hitap ederken günlük konuşma dilini benimsemesine verilebilecek önemli örneklerden biridir.

Recep Tayyip Erdoğan söylemlerinde yer alan halk vurgusuna ek olarak siyasi arenadaki tutum ve davranışlarıyla da halka gitmek, halk ile iç içe olmak misyonunu benimsemiştir. Bu amaçla özellikle güçlü bir parti teşkilatı kurulması gerektiğini ve her fırsatta halk ile yakın ilişkiler kurulması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Erdoğan'ın 1 Kasım 2006'daki konuşması bu konu hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktadır:

“Durmak yok. Bütün teşkilatımız, hepimiz seferber olacağız. Büyük kongremizle birlikte adeta 81 vilayete, 923 ilçemizde ve 3 bini aşkın beldemizde çalışmalarımızı yoğunlaştıracacağız. Bu çalışmalarla birlikte, kapıları tek tek çalacağız.” (Türkmen, 2007: 19).

Erdoğan'ın hedeflemiş olduğu parti teşkilatının çalışma düzenini ve disiplinini Sevinç Doğan'ın Ak Parti'nin parti işleyişini ve örgütlenmesini İstanbul'un Kağıthane'ye bağlı Sanayi Mahallesi örneği üzerinden anlattığı çalışmasında net bir şekilde görmek mümkündür. Doğan (2017: 73), Ak Parti teşkilatının seçim dönemlerindeki çalışmalarını şu şekilde aktarmıştır:

“Yerelerde ev gezmeleri ve seçmen ziyaretleri temel faaliyetlerin başında geliyordu. Şirintepe'de son iki haftada ikişerli, üçerli gruplarla gerçekleştirilen seçmen ziyaretlerinde pek çok eve gidilmişti. İlk hafta 450 yeni üye yapılmış, 92 sokak gezilmişti. Sokaklar ilçeden gelen bir kişi, kadın kollarından biri kişi, mahalle yönetimi veya o sokaktaki sandıktan bir kişiden oluşan ekiplerle dolaşılıyordu. Ziyaretler sırasında mutlaka kadın bir partili olmasına dikkat ediliyordu. Evlere bazen küçük hediye paketi, bazen bir çiçekle gidiliyor, Ak Parti ilçeden gelindiği başbakanın ve belediye başkanının selamı olduğu söyleniyor, sonra ilçe başkanının mektubu bırakılıyordu. Ayrıca partiden ya da belediye başkanından herhangi bir talep ya da şikayet olup olmadığı da soruluyordu. Partililer konuşmalardan edindikleri izlenimleri ve ziyaret ettikleri hanelerdeki bilgileri ellerindeki formlara dolduruyordu. Bu anlamda özellikle kadın kollarının düzenlediği ev sohbetleri mahalleliyle kurulan ilişkileri geliştirmenin önemli araçlarıydı. Ziyaretler belirli bir takvim aralığında ve hedef bir sayıya ulaşılan kadar yapılıyordu. Ayrıca seçime yönelik olarak mahallenin en işlek caddelerinde stantlar açılıyor, metro çıkışları ve pazar önlerinde broşür dağıtımı da yapılıyordu. Broşürlerde sağlık, eğitim gibi alanlarda hükümetin yaptığı icraatlara yönelik bilgiler yer alıyordu” Yani Erdoğan, güçlü parti teşkilatı

aracılığı ile halk ile doğrudan ve güçlü ilişkiler kurmayı amaçlamış ve seçim sonuçları da bu amacının başarıya ulaştığının bir göstergesi olmuştur.

Erdoğan'ın zaman zaman yapmış olduğu ev ziyaretleri ve bu ziyaretler esnasında yer sofrasında yemek yemesi, yerde oturarak sohbet etmesi, yine esnaf ya da mahalle gezileri gibi halk ile iletişime geçtiği ziyaretleri esnasında halk ile yakın temas halinde olması Erdoğan'ın halkın içinden gelen, bizden biri olan lider imajını destekler nitelik taşımaktadır.

Şekil 10. Recep Tayyip Erdoğan Yer Sofrasında Yemek Yerken

(Cumhuriyet, 14 Nisan 2021)

Şekil 11. Recep Tayyip Erdoğan Halkla Buluşması

(tccb.gov.tr, 27.03.2019)

3 Kasım 2002 seçimlerinin Ak Parti tarafından kazanılmasının yalnızca Erdoğan ve halk arasında kurulan özdeşlik ilişkisi üzerinden değerlendirilmesi kuşkusuz eksik bir bakış açısı sunacaktır. Erdoğan ve halk arasında inşa edilmiş olan özdeşlik ilişkisine ek olarak dönemin sosyoekonomik yapısı da bu seçimlerin Ak Parti'nin başarısıyla sonuçlanmış olmasında belirleyici rol üstlenmiştir. Bu bağlamda Chantal Mouffe'nin popülizm tanımı oldukça dikkat çekicidir. Mouffe (2019: 23)'ye göre *“Popülizm bir ideoloji değildir ve ona programatik bir içerik atfedemeyiz. Popülizm siyasi bir rejim de değildir. Zamana ve mekana göre çeşitli biçimler alabilen bir politika yapma yöntemidir ve çeşitli kurumsal işleyiş alanlarıyla uyumludur. Politik ve sosyoekonomik dönüşümlerin baskısı altında, hakim ideoloji -giderek çoğalan- doyurulmamış taleplerden [unsatisfied demands] dolayı istikrarsızlaştırıldığında bir 'popülist moment' ten söz edebiliriz.”* Yani Mouffe popülizmi bir siyasi rejim ya da bir ideolojiden ziyade politik bir yöntem olarak görmektedir. Popülizmi “popülist moment” olarak tanımlayan Mouffe'ye göre, popülizmin ortaya çıkabilmesinin ön koşulu, halkın taleplerinin karşılanmasında egemen ideolojinin yetersiz kalmasıdır. Bu doğrultuda 2002 seçimlerinin Ak Parti tarafından kazanılmasında dönemin sosyoekonomik yapısı ve toplumsal koşulları da belirleyici olmuştur. Zira Erdoğan'ın yeni bir parti kurma girişiminde bulunduğu sırada Türkiye' de 2001 krizi patlak vermiş, bankalar, şirketler batmış, birçok insan işini kaybetmiş, halk ekonomiye ve siyasalere olan güvenini kaybetmiştir (Yaşar, 2007: 207). Dolayısıyla bu koşullarda girilen 2002 seçimlerinde mevcut düzenin alternatifi olarak görülen Ak Parti önemli bir başarı elde ederek tek başına iktidara gelmiştir.

Ak Parti'nin 2002 seçimlerinde elde etmiş olduğu başarının ardında yatan sosyoekonomik temeller ve dolayısıyla toplumsal tepki dönemin gazetelerinde de yer almıştır. Radikal Gazetesinde Korkmaz İlkorur *“Seçmen neye tepki gösteriyor?”* başlıklı yazısında bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“O zaman seçmen neye, neden tepki gösteriyor? Neyi tasfiye etmeye çalışıyor? Seçmen elbette ki gündelik yaşamındaki olumsuzluklara, yani iş ve aş yokluğuna tepki gösteriyor. Ama iş ve aş yokluğu da bir sonuç. Kötü yönetimin bir sonucu. O zaman, hiç lafı uzatmadan söyleyelim: Vatandaş,

katılmadığı yönetime ve denetime tepki gösteriyor. Yani katılımını ve denetimini engelleyen güdümlü demokrasiye tepki gösteriyor. Yani o güdümlü demokrasi anlayışını besleyen kamu yönetimine tepki gösteriyor. O kamu yönetimi anlayışını tasfiye etmeye çalışıyor. Türkiye'nin demokratikleşme süreci bu tepki zincirinin doğurduğu örneklerle doludur. Demokrat Parti'nin 1950'deki, Adalet Parti'nin 1965'teki ve ANAP'ın 1983'teki çıkışları hep bu tepkinin sonucudur” (Yaşar, 2007: 215-216).

Yani 2002 seçimleri, salt olarak Ak Parti'nin başarısı olmaktan ziyade Türk halkının toplumsal ve ekonomik sorunlara karşı göstermiş olduğu bir tepkiyi de içermektedir. Bu bağlamda 2002 seçimlerini, Mouffe'nin toplumsal sorunları, popülizmin ortaya çıkmasındaki en önemli ön koşul olarak değerlendirmesinin bir izdüşümü olarak görebiliriz.

Popülizm literatürünün önde gelen isimlerden olan Müller (2019: 36)'e göre bir siyasi aktörün, en önemli popülist özelliklerinden biri *“seçkinlere karşı eleştirel bir tutum”* sergilemesi gerektiğidir. Bu bağlamda Erdoğan'ın da halkın içinden biri imajıyla uyumlu bir şekilde anti elitist bir görüşü benimsediğini söylemek mümkündür. Erdoğan'ın:

“Bir siyasetçide bulunması gereken en önemli özellikler dürüstlük, donanımlı olmak ve halkıyla iç içe olmaktır. Halkına yüksekte bakan siyasetçinin geleceği olamaz. Kariyerden çok karizma önemlidir” (Türkmen, 2007: 18)

ifadelerini kullandığı konuşması anti elitist görüşüne dair ip uçları içermektedir.

Erdoğan'ın 20 Eylül 2013 tarihinde Ak Parti il başkanlığı toplantısında sosyal yardımlar konusuna değinmiş olduğu konuşması da halk ve elitizm dikotomisini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Erdoğan bu konuşmasında;

“Benim milletim bir paket makarnaya, bir çuval kömüre, bir kilo pirince oyunu satmayacak kadar da onurludur, gururludur, şereflidir. Sosyal devlet

kime ne veriyorsa onun hakkı olduğu için veriyor, kim devletten ne alıyorsa hakkı olduğu için alıyor. Bunlar bir yoksulun hanesine girip, bir yoksulun sofrasına oturup, o yoksul hanenin gönül dünyasını paylaşmayı bilmezler. Bunlar bir yoksul çocuğun o küçücük, soğuktan titreyen elini tutmanın ne büyük bir gönül sıcaklığı olduğunu bilmezler” (Yılmaz, 2018: 132).

Erdoğan’ın: *“Başta muhalefet olmak üzere, bazıları çıkıyor benim milletimi, ‘makarnacı, kömürcü, göbeğini kaşıyan adam’ gibi sıfatlarla aşağılamaya çalışıyor. Yoksulun, kimsesizin, garibin devletten aldığı her kuruş anasının ak sütü gibi helal. ... Bunların tarihlerinde hiçbir zaman paylaşma olmadı. İstanbul, Ankara’nın zengin semtlerinden çıkıp Anadolu’nun, Trakya’nın nabzını tutmak bunların siyasetinde yer bulmadı.” (Yılmaz, 2018: 132)*

sözleri de anti elitist bir görüşe sahip olduğuna dair önemli örneklerden biridir.

Popülizm literatüründe *referandum*’ a gönderme yapmak ya da uygulamalı olarak tercih etmek oldukça sık başvurulan bir yöntemdir (Yetkin, 2010: 161). Ak Parti hükümetinin iktidarda bulunduğu süre boyunca, ilki 21 Ekim 2007’de ikincisi 12 Eylül 2010’da sonuncusu ise 16 Nisan 2017’de olmak üzere 3 farklı referandum süreci yaşanmıştır. Ak Parti hükümeti tüm bu referandum süreçlerinden başarıyla geçmiş ve bu sayede halk iradesini referans alan bir yönetim anlayışını esas aldıklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca bu referandum süreçleri Erdoğan’ın biz/halk ve elitler arasında inşa etmiş olduğu dikotominin ve anti elitist düşüncesinin önemli göstergelerinden biri olarak okunabilir.

Türk siyasetinin sağ kanadının temelinde yer alan dinsel-muhafazakar popülizmi miras olarak alan Ak Parti bu geleneğin etkisi ile tüm sosyal, politik sorunları İslamcı bir söylem içerisine yerleştirmiştir (Ateş, 2017: 112). Bu bağlamda kendisini *muhafazakar demokrat* bir parti olarak tanımlayan AKP’nin lideri olarak Erdoğan’ın söylem ve uygulamalarında da dini vurgular sıkça yer almıştır.

Erdoğan'ın söylemlerindeki dini vurgulara gazetelerde yer alan; “*Bütün okullar İmam Hatip yapılacaktır.*” (17.09.1994 Cumhuriyet), “*Elhamdulillah Şeriatçiyiz*” (21.11.1994 Milliyet), “*Ben İstanbul'un İmamıyım*” (08.01. 1995 Hürriyet), “*Referansımız İslam'dır. Tek hedefimiz İslam Devletidir.*” (Kumkale, 2007: 20-21) gibi söylemleri örnek olarak verilebilir.

Erdoğan dönemi din uygulamalarına yönelik en önemli örneklerden biri hiç kuşkusuz sağ muhafazakar kesimin uzun yıllar temel problemi olan başörtüsü yasağı sorununun çözülmüş olmasıdır. 9 Şubat 2008'de mecliste, anayasanın 10. ve 42. Maddelerinin değişikliği üzerine yapılan oylama 411 milletvekili oyuyla kabul edilmiş böylece üniversitelerde öğrencilerin başörtüsü yasağı kaldırılmıştır.

Üniversitelerde başörtüsü yasağının kalkmasının ardından kamuda çalışanlar için de yasal bir düzenlemeye gidilmiş ve 30 Eylül 2013'te Ak Parti tarafından açıklanan Demokratikleşme Paketi'nde hakim, savcı, polis ve asker meslekleri dışındaki kamu çalışanlarına yönelik yasağın kalktığı açıklanmıştır. Ancak mevzuat incelemeleri neticesinde bu meslek gruplarının da bu kanun kapsamına dahil olduğu görülmüştür.

Şekil 12. Türkiye'nin ilk başörtülü kadın Subayı Teğmen Şule Şahbaz.

(*Takvim, 11.02.2022*)

Şekil 13. Kara Harp Okulundan mezun olan ilk başörtülü öğrenci Müberra Öztürk.

(*Te1el*, 01.09.2021)

Şekil 14. Türkiye'nin ilk başörtülü başsavcısı Tuba Ersöz

(*Haber Türk*, 21.06.2020).

Erdoğan'ın dini uygulamalarına verilebilecek en önemli örneklerden biri de kuşkusuz 86 yıl boyunca müze olarak halka hizmet etmiş olan Ayasofya'nın ibadete açılması olmuştur. Ayasofya 24 Kasım 1934 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile müzeye çevrilmiş ve bu karar Ayasofya'yı, İstanbul'un fethinin sembolü ve Fatih'in emaneti olarak gören muhafazakar kesim arasında derin bir sorun yaratmıştır. Tek parti döneminin bitmesiyle birlikte de Ayasofya'nın yeniden cami olması yönünde talepler ve girişimler başlamıştır (İşler, 2020: 306). DP'nin iktidara gelmesiyle birlikte Ayasofya, tüm sağ, muhafazakar kesim için mekânsal bir koda dönüşerek ikonlaşmış ve bir dava haline gelmiştir. Dolayısıyla Osmanlı milliyetçiliğinin önemli bir imgesi olan ve Osmanlı'nın mazisini yansıtan Ayasofya'nın laik kesim tarafından müzeye çevrilmesi, esaretin bir sembolü olarak kabul edilmiştir (Bölükbaş, 2021: 55). Dolayısıyla muhafazakar bellekte dini ve milli bir sembol haline gelen

Ayasofya'nın yeniden ibadete açılması bir anlamda Kemalist laik ideoloji ile bir hesaplaşma anlamı da taşımaktadır.

Ayasofya'nın müzeden camiye çevrilme isteği ve girişimleri, sağ, muhafazakar ideolojinin temsilcisi olan Ak Parti hükümeti tarafından da sürdürülmüştür ve Erdoğan:

“Bizim de gençlik yıllarımızdan beri kalbimizde bir Ayasofya sevgisi vardır. Bu mabedi, kültür hazinesi kimliğine halel getirmeden, vakfiyesine uygun şekilde yeniden ibadete açarak milletimize önemli bir hizmet verdiğimizize inanıyoruz.” (tccb.gov.tr, 10.07.2020) sözleriyle bu isteklerinin tarihi arka planına vurgu yapmıştır.

Ayasofya'nın tekrardan ibadete açılmasını *gecikmiş bir yeniden silkiniş* olarak gören Erdoğan:

“Ayasofya'nın dirilişi, Alparslan'dan Fatih'e ve Abdülhamit'e kadar ecdadın tamamına vefamızın gereğidir. Ayasofya'nın dirilişi, Fatih'in fetih ruhunu şad etme yanında, Akşemsettin'in maneviyatını, Mimar Sinan'ın estetiğini ve zevkini de yeniden gönlümüzde canlandırmaktır. Ayasofya'nın dirilişi, insanlığın özlemle beklediği temeli adalet, vicdan, ahlak, tevhid ve kardeşlik olan medeniyet güneşimizin yeniden yükselişinin sembolüdür” (tccb.gov.tr, 10.07.2020)

sözleriyle de Ayasofya'nın tekrar ibadete açılmasının ardında yatan anlamı ve önemi vurgulamıştır.

Ayasofya, 24 Temmuz 2020' de yoğun bir ilgi ve katılım ile kılınan Cuma namazı ve dualar eşliğinde ibadete açılmıştır. Recep Tayyip Erdoğan da bu açılıшта Kur'an-ı Kerim okumuş ve böylece sağ, muhafazakar, milliyetçi popülist özelliklerinden birini net bir şekilde sergilemiştir.

Şekil 15. Recep Tayyip Erdoğan Ayasofya’da Namaz Kılarken

(tccb.gov.tr, 24.07.2020)

Şekil 16. Recep Tayyip Erdoğan Ayasofya’da Kur’an-ı Kerim Okurken

(tccb.gov.tr, 24.07.2020)

Popülizm, “şahısçı/personalist” bir eğilim ve “yakınlık-ulaşılabilirlik” ya da “*immediacy*” vurgusu ile bilhassa iktidar pratiğinde klientelizm başta olmak üzere birçok siyasal ilişki biçimini besler ve bunlarla yakın bir ilişki içerisine girer (Baykan, 2021:34). Klientalizm, “*siyasal otoritenin dağıtım ölçütlerine göre sunulan birtakım hizmetler ya da mallar karşılığında, siyasal destek talebinde bulunma süreçlerini ve ilişkilerini kapsayan bir*

durumun ifadesidir. Siyasi otoritenin destek toplama amacıyla, çoğunlukla kamu kaynaklarını kullanarak bazı toplumsal katmanlara yönelmesini içerir” (Metin, 2011:182). Başka bir ifadeyle klientalizm devlet kaynaklarının, siyasal destek sağlayabilmek amacıyla siyasi aktörler tarafından belirli kişilerin hizmetine sunulması anlamına gelmektedir.

Türkiye’de basitçe parti seçmen ilişkisi olmaktan ziyade daha kapsamlı bir ilişki ağını içeren Klientalizm, seçkinler düzeyinde nepotizm, kronizm ve kayırma olarak kendini gösterirken daha alt düzeylerde üyelerin işe koyulması, aynı ve nakdi yardımların yapılmasını kapsamaktadır (Baykan, 2021: 39). Ak Parti sosyal yardımları, kendi klientelist ilişki ağını oluşturmak bu ağı meşru bir zemine oturtmak ve neo liberal politikaların herhangi bir engelle karşılaşmadan uygulanmasını sağlamak amacıyla kullanmış ve bu sosyal yardımları çoğunlukla temeli RP döneminde atılmış olan sosyal belediyeçilik anlayışına dayandırmıştır. Klientalizm kavramı da bu bağlamda bu sürecin açıklanmasında kullanılan temel kavramlardan biri olmuştur (Urhan ve Urhan, 2017: 241). Ak Parti’nin belediyeler, parti seçkinleri, merkezi iktidar kaynakları, iş adamları ve geniş seçmen kitleleri arasında kurmuş olduğu klientelistik ilişkilerin medyaya yansımış çok fazla örneklerinin bulunması, Ak Parti dönemi parti-seçmen klientelistik ilişkilerinin hacminin ve çeşitliliğinin önemli bir artış yaşadığının göstergesi oluşturmaktadır (Baykan, 2021: 38-39).

Sonuç olarak 2014 yılına kadar Türkiye’nin başbakanı olarak yer aldığı siyasi hayatına 2014 yılında gerçekleşen halk oylaması sonucu ile cumhurbaşkanı olarak devam eden Erdoğan, gerek kamusal alanda sergilemiş olduğu tutum ve davranışlarında gerek söylemlerinde sağ, muhafazakar, milliyetçi popülizmin birçok veçhesini bünyesinde barındıran bir lider olmuştur. Erdoğan, özellikle biyografik özellikleri neticesinde halk ile kurmuş olduğu özdeşlik ilişkisini izlemiş olduğu popülist politikalarla desteklemiş ve hem başbakanlık hem de cumhurbaşkanlığı seçimlerinde elde etmiş olduğu oy oranları bu politikaların toplumsal bir karşılık bulduğunu kanıtlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmamızın bu bölümünde bölümde araştırmanın, konusu, amacı, önemi, örnekleme, sınırlılıkları ve metodolojisi ayrıntılı bir şekilde sunulduktan sonra nitel araştırma tekniğinden bahsedilerek eleştirel söylem analizi tekniği hakkında bilgi verilmiş ve çalışmada eleştirel söylem analizi tekniğinin tercih edilmesinin nedenleri anlatılmıştır.

3.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Bu çalışma 31 Mart 2019 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı kazanarak Ekrem İmamoğlu'nun Türkiye'de popülist düşüncenin bütün yönlerinin görülür olduğu bir siyaset adamı ve politikacı olduğu tezini esas almaktadır. Çalışma Ekrem İmamoğlu'nun seçim başarısında onun halk ile kurduğu yakın ilişkisinin, hem sol geleneğe hem de sağ, muhafazakar geleneğe ilişkin temel popülist kodları çok etkili biçimde kullanmasının belirleyici olduğu savını temel veri olarak almaktadır.

Bu çalışmanın temel konusu 31 Mart 2019 Türkiye yerel seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nden, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına aday olan ve seçimi kazanarak 27 Haziran 2019'da mazbatasını alıp göreve başlayan Ekrem İmamoğlu'nun seçimi kazanmasının önemli nedenlerinden biri olduğu düşünülen popülist kodların sol, Kemalist, laik versiyonlarına ek olarak sağ, muhafazakar, milliyetçi versiyonlarını saptamaktır.

Araştırmanın problem cümleleri:

S1. Türk siyasetinde popülist unsurlar var mıdır?

S2. Türkiye'de Kemalist, laik ve sol düşünceye ait siyasal söylemlerde popülist unsurlar var mıdır?

S3. Türkiye’de sağ, muhafazakar, milliyetçi, düşünceye ait siyasal söylemlerde popülist unsurlar var mıdır?

S4. 31 Mart 2019 Türkiye yerel seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi’nden aday olan ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçilen Ekrem İmamoğlu seçim sürecinde popülist kodlar kullanmış mıdır?

3.2. Araştırmanın Amacı

31 Mart 2019 yerel seçimlerinde CHP’den İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına aday olan Ekrem İmamoğlu’nun seçim süresince kullanmış olduğu Kemalist, laik, sol ideolojideki temel popülist kodlara ek olarak CHP eksenli bir siyaset içerisinde Ekrem İmamoğlu’nun seçim sürecinde sağ, muhafazakar, milliyetçi ideolojideki temel popülist kodları kullanma biçimlerini saptamaktır.

3.3. Araştırmanın Önemi

Popülizm, hem dünya siyasi tarihinde hem de Türk siyasi tarihinde oldukça geniş yere sahip olan kritik bir kavramdır. Popülizm, özünde yatan belirsizlik nedeniyle hem sağ, hem de sol siyasi ideolojilere eklemlenmeyi başarmıştır. Türk siyasi tarihinde de popülizme ait temel unsurlardan siyasi arenanın hem sağ, muhafazakar milliyetçi hem de Kemalist, laik, sol ideoloji ekseninde yer alan liderler faydalanmıştır. Fakat literatürde popülizmin sağ, muhafazakar, milliyetçi gelenekte daha yaygın olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu kavramın hem Kemalist, laik, sol düşünce hem de muhafazakar, milliyetçi, sağ düşünce bağlamında izdüşümlerinin ortaya konması kavrama biraz daha netlik kazandıracığı gibi aynı zamanda literatüre de bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu çalışma, “Popülizm ve Ekrem İmamoğlu” ilişkisi üzerine alanda yapılmış ilk araştırma olma özelliği taşıması sebebiyle de önem teşkil etmektedir.

3.4. Araştırmanın Hipotezleri (Varsayımları)

H1. Türk siyasal düşünce alanında popülist unsurlar vardır.

H2. Türkiye’de Kemalist, laik, sol düşünce grubuna ait siyasal söylemlerde popülist unsurlar vardır.

H3. Türkiye’de sağ, muhafazakar, milliyetçi, düşünce gruplarının popülist söylemleri vardır.

H4. 31 Mart 2019 Türkiye yerel seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisinden İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına aday olan ve seçimi kazanan Ekrem İmamoğlu seçim sürecinde CHP’nin temel politikalarına ek olarak sağ, muhafazakar, milliyetçi ideolojinin temel kodlarını da etkili bir şekilde kullanmıştır.

3.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın amacıyla ilintili olarak bu çalışmanın evreni 31 Mart 2019 Türkiye yerel seçimlerinde İstanbul Büyük Şehir Belediye Başkanlığına aday olan ve 27 Haziran 2019’da mazbatasını alarak göreve başlayan Ekrem İmamoğlu’nun seçim süresince ve sonrasında televizyon, internet, basılı yayın ve sosyal medyada yer alan söylemlerinde ve halkla bulunduğu mitinglerdeki söylem ve davranışlarında kullandığı popülist kodlardır.

Örnekleme ise 31 Mart 2019 Türkiye yerel seçimlerinde, CHP tarafından Ekrem İmamoğlu’nun İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına adaylığının ilan edildiği 18 Aralık 2018 tarihi ile Danıştay 10. Dairesi tarafından Ayasofya’nın müzeden camiye çevrilmesi kararını onadığı 10 Temmuz 2020 tarihidir.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada Ekrem İmamoğlu'nun 31 Mart 2019 Türkiye yerel seçimlerinde CHP'den İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına adaylığının ilan edildiği 18 Aralık 2018 tarihi ve Danıştay 10. Dairesi tarafından Ayasofya'nın müzeden camiye çevrilmesi kararını onadığı 10 Temmuz 2020 tarihleri arasının incelenmesi çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

3.7. Araştırmanın Metodolojisi

Bu çalışma, sistematik bir şekilde veri toplayabilmek için nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılandırılmıştır. Nitel araştırma, bireyler veya gruplar tarafından sosyal ya da beşeri sorunlara atfedilen anlamları keşfetmeye çalışan bir yaklaşımdır (Bütün, 2017: 4). Karmaşık, değişken ve tartışmalı birçok yöntem ve araştırmaların bulunduğu bir alan olan nitel araştırmaların (Punch, 2014: 132) temel amacı yalnızca veri toplamak değil sistematik süreçlerin uygulanmasıyla soruların cevaplarını bulmaktır. (Berg ve Lune, 2015: 25)

Dil düşüncelerin ifade edilmesini, kişilerarası etkili iletişimin kurulmasını ve aynı zamanda bir eylem yerine getirdiği için bir güç ve denetim aracıdır. Dilin tüm bu amaçlar için kullanımı söylem olarak ifade edilmektedir (Ercan ve Danış, 2019: 527). Yazılı veya sözlü olarak birçok disiplinde kullanılan söylem, karşılıklı iletişimin (yazılı, sözlü, görsel göstergesel; yazar-okuyucu, söyleyen-dinleyici, gösteren-izleyici) temelini oluşturmaktadır (Doyuran, 2018: 304). Worall'a göre; "Söylem, bir iletinin tüm boyutlarını -sadece iletinin içeriğini değil, onu dile getireni (kim söylüyor?), otoritesini (neye dayanarak?), dinleyiciyi (kime söyleniyor?) ve hedefini (neye ulaşmak için söyleniyor?)- kapsar" (Akt. Punch, 2014: 215). İdeolojilerin ifade edilmesinde ve yeniden üretilmesinde kilit bir yere sahip olan söylemler ideolojilerin edinilmesine, pekiştirilmesine, değiştirilmesine ve sürdürülmesine de olanak sağlamaktadır (Van Dijk, 2003). İdeolojilerin oluşumunda önemli bir yere sahip olan söylem aracılığıyla toplumsal iktidar yeniden üretilmektedir (Karaduman, 2017: 31).

Bütünleşik tek bir teori, metot ve uygulama olmaktan ziyade farklı disiplinler ve araştırma gelenekleri ile birlikte yürütülen nitel bir araştırma yöntemi olan söylem analizi de en genel ifadeyle dilin incelenmesi anlamına gelmektedir. Ancak bu dilsel öğelerin basit bir incelemesinden çok sözdizimsel ve şematik sınırların ardında yatan anlam ve içeriğin incelenmesidir (Çelik ve Ekşi, 105). Söylem çözümlemesinin temel amacı farklı iletişim metinlerini inceleyerek bu metinlerin kesişim noktalarının saptayarak metin oluşturma ve etkileşim biçimlerini ortaya koymaktır (Ercan ve Danış, 2019:527).

Eleştirel söylem çözümlemesi ise dilbilim temelli bir yaklaşımla söylemlerin temelinde yatan ideolojiyi ortaya çıkarma yöntemidir. Söylemin çözümlenmesinin neomarksist bir yaklaşım olarak yorumlanabilecek olan eleştirel söylem çözümlemesi bu açıdan politik bir süreci de ifade etmektedir (Büyükkantarcıoğlu, 2006: 105). Eleştirel söylem çözümlemelerinin çağdaş gelişimi ise, temeli 1970'lerde atılan Eleştirel Dilbilimi'ne dayanmaktadır (Kubilay, 2021: 456). 1990'lı yıllarda Amsterdam Üniversitesi'nde toplanan ve içinde Kress, van Dijk, Fairclough, van Leeuwen ve Wodak gibi dilbilimcilerin de yer aldığı bir grup araştırmacı söylemde yer alan toplumsal olguları ve ideolojileri meydana çıkarmak için gerekli çerçevenin temel ilkelerini belirlemişler ve bunu da *eleştirel söylem çözümlemesi* olarak adlandırmışlardır (Büyükkantarcıoğlu, 2006: 122).

Van Dijk, eleştirel söylem çözümlemesini , güç, hâkimiyet, hegemonya, sınıf farkı, cinsiyet, ırk, ideoloji, ayrımcılık, çıkar, kazanç, yeniden inşa, dönüştürme, gelenek, sosyal yapı ya da sosyal düzen gibi temaların ön planda olduğu ve araştırma alanı olarak bu konuların çalışıldığı söylem çözümlemesi yöntemi olarak tanımlarken, Fairclough ise, dili sosyal bir eylem biçimi olarak gören ve söylemin sosyal ve siyasi iktidar öğelerini tartışan disiplinler arası bir çözümleme yöntemi şeklinde tanımlamıştır (Doyuran, 2018: 315).

Eleştirel söylem çözümlemesi, yalnızca dilsel birimlerin incelenmesinden ziyade disiplinlerarası, çok disiplinli, disiplinler ötesi ve çok yöntemli bir yaklaşıma ihtiyaç duyan toplumsal olguların incelenmesini içermektedir (Wodak, 2014: 302, Akt. Ercan ve Danış, 2019: 540). Eleştirel söylem çözümlemesi söylemsel yapılar ile toplumsal ve bilişsel yapılar

arasında bulunan ilişkiyi açığa çıkarmaya çalıştığı için dil kullanımı ile toplumsal gerçekleri eşleştirir (Büyükkantarcıoğlu, 2006: 122).

Yani eleştirel söylem analizinde temel amaç söylemlerin ardında yatan toplumsal gerçekliğin ortaya çıkarılmasıdır. Bu çalışmanın temel amacı ile ilintili olarak Ekrem İmamoğlu'nun televizyon, basılı yayın, internet ve sosyal medyada yer alan söylemleri eleştirel söylem analizi tekniği kullanılarak incelenmiş ve böylece İmamoğlu'nun söylemlerinin temelindeki hem Kemalist, laik, sol hem de sağ, muhafazakar, milliyetçi popülist unsurlar saptanmıştır.

3.8. Veri Toplama ve Analiz Tekniği

Çalışmada 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Ekrem İmamoğlu'nun CHP tarafından İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına adaylığının ilan edildiği 18 Aralık 2018 tarihinden itibaren televizyon, internet, basılı yayın ve sosyal medyada yer alan içeriğinde popülist unsurları taşıyan demeçler toplanmış ve eleştirel söylem analizi tekniği kullanılarak gözden geçirilmiştir.

3.9. Çalışmanın Planı

Beş bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde popülizme dair literatürde yer alan tartışmalar ışığında farklı popülizm tanımlarına yer verilerek genel bir çerçeve çizilmiş ardından popülizmin temel kavramlarına değinilmiştir. Popülizmin ne olduğuna dair genel bir çerçeve çizildikten sonra dünya genelinde ilk popülist hareketlere ve farklı dönemlerde görünürlük kazanan popülist hareketlere ve liderlere örnekler verilerek popülizmin tarihsel gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Böylece popülizm hakkında genel ve kapsamlı bir bilgi sunularak popülizmin siyasal izdüşümleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye ekseninde popülizmin tarihsel gelişimine değinilmiştir. Bu bağlamda II. Meşrutiyet döneminden günümüze değin popülizmin görünürlük kazandığı önemli dönemlere ve siyasal aktörlere yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yürütülmesinde kullanılan temel metot hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde çalışmanın amacıyla ilintili olarak 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na aday olan ve seçimi kazanarak 27 Haziran 2019'da mazbatasını alıp göreve başlayan Ekrem İmamoğlu'nun seçim sürecinde televizyon, internet, basılı yayın ve sosyal medyada yer alan konuşmaları eleştirel söylem analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir. Böylece çalışmanın temel amacı doğrultusunda merkez solda yer alan CHP ekseninde siyaset yapan Ekrem İmamoğlu'nun 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde kullanmış olduğu Kemalist, laik sol ideolojiye ait temel popülist kodlara ek olarak kullanmış olduğu sağ, muhafazakar, milliyetçi ideolojiye ait temel popülist kodlar ortaya konmuştur.

Çalışmanın sonuç bölümünü oluşturan beşinci bölümde ise elde edilen tüm bilgiler ışığında bütüncül bir değerlendirme yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKREM İMAMOĞLU VE POPÜLİZM

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak Ekrem İmamoğlu'nun özel hayatı ve siyasi hayata başlama süreçleri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından çalışmanın temel konusunu oluşturan 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sürecinde çalışmanın örneklemeyle ilintili olarak Ekrem İmamoğlu'nun CHP tarafından İBB başkan adaylığının ilan edildiği 18 Aralık 2018 tarihinden başlayarak Ayasofya'nın müzeden camiye çevrildiği 24 Temmuz 2020 tarihleri arasında Ekrem İmamoğlu'nun televizyon, internet, basılı yayın ve sosyal medyada yer alan konuşmaları eleştirel söylem analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir.

4.1. Ekrem İmamoğlu'nun Hayatı

Ekrem İmamoğlu, 4 Haziran 1970'te ticaretle uğraşan Hasan İmamoğlu ile çiftçilik yapan Hava İmamoğlu'nun oğlu olarak Trabzon'un Akçaabat ilçesine bağlı Cevizli köyünde doğmuştur. İstiklal Savaşı gazisi olan büyük dede, nine, babaanne, dede, anne, baba ve iki amcanın birlikte yaşadığı kalabalık bir ailede büyüyen İmamoğlu, kız kardeşi doğana kadar evin tek çocuğu olmuştur. İlkokulu Trabzon merkezdeki Kanuni Süleyman İlkokulu'nda okuyan İmamoğlu'nun bu dönemdeki en belirgin özelliği, okul arkadaşları tarafından sorumluluk olarak tanımlanmıştır. (Kılıç, 2019: 14). İmamoğlu, İlkokulu bitirdikten sonra Trabzon ve Karadeniz'in ilk özel okulu olan Özel Köşk Lisesini bitirmiştir. Biyografisini yazan Kılıç (2019; 21,22) Ekrem İmamoğlu'nun bu okulu fazla seçkin bulduğu için ortaokul sonrasında Trabzon Lisesinde okumaya karar verdiğini belirterek İmamoğlu'nun okulun 100. Yıl mezunlarından biri olduğunu aktarmıştır.

Trabzon Lisesinde bir dönem futbol oynayan İmamoğlu, ikinci lig takımlarından biri olan Sebat Spor ile sözleşme yapacağı dönemde amcası tarafından Kıbrıs'a götürülmüştür. Burada Kıbrıs Doğu Akdeniz Üniversitesi sınavlarına giren İmamoğlu, inşaat mühendisliği

bölümünü kazanmıştır. Ancak kısa bir süre sonra kaydını Girne Amerikan Üniversitesi İletişim Fakültesi İşletme bölümüne aldırıştır.¹

Şekil 17. Ekrem İmamoğlu Kıbrıs Limasol Spor Kulübünde

(Haberler.com, 01.04.2019)

Kıbrıs'a geldikten sonra da futbola devam eden İmamoğlu, henüz 17 yaşındayken Kıbrıs'ın Türk Ocağı Limasol Spor Kulübü'nün kalecisi seçilmiş ve "Uçan Çuval" lakabını almıştır. Takım arkadaşı Ogün Güntem İmamoğlu'nun bu dönemlerini şu sözlerle anlatmıştır:

"Uçan çuval da desek, hepimize güven veriyordu. Çünkü iyi bir sporcuymuş. Her şeyden önce centilmendi. Temiz bir kişiliği vardı. O dönemde Kıbrıs'a gelen öğrencilerin çoğu ukalaydı. Ekrem'i gidip de memleketinde görene kadar nasıl bir aileden geldiğini anlayamamıştım. Zira orta halli bir ailenin çocuğu gibi mütevazıydı." (Kılıç, 2019:26).

O dönemlerde Kıbrıs Türk Ocağı Spor Kulübü'nün başkanı Aysol Cibo ise, İmamoğlu'nu şu sözlerle anlatmıştır:

¹ Ekrem İmamoğlu'nun hayatını büyük oranda Şirin Mine Kılıç'ın "Benim Sevgili Başkanım Ekrem İmamoğlu" çalışmasından yararlanarak ele aldık.

“Bana takımında Ekrem adında bir kaleci var, idmanlara katılmak istiyor dediler. Gelsin deneyelim dedim. Ekrem’i aldık, çok da başarılı oldu, kulübe hemen ısındı. Ekrem bizde oynamaya başladıktan bir süre sonra Trabzon’dan gazeteciler gelip bizimle röportaj yaptılar. Hepsi Ekrem’in tanıdığıydı. Varlıklı bir ailenin çocuğu olmasına rağmen bunu bize hiç hissettirmemişti. Ekrem, garibanların hayatla mücadelesini burada öğrendi. Türk Ocağı Limasol Spor Kulübü, yabancı kulüplerden gelenleri pek içine almazdı. Ama Ekrem’i çok sevdiler, çok iyi arkadaşlık kurdular. Maça çıkmadan önce motivasyon konuşması yapardık, Ekrem’in gözleri dolardı. Ülkesine, milletine, dinine bağlı bir çocuktur. Bizimle zaman geçirdikçe, bizi tanıdikça, bizim değerlerimizi anladıkça bizden çok etkilendi. Bizim gibi sosyal demokrat oldu. Biz birbirimize her zaman destek olurduk ne solcuyduk ne sağcı ama sosyal demokrattık.” (Kılıç, 2019:26-27).

1987 yılında İmamoğlu ailesinin İstanbul’a taşınmasının ardından Ekrem İmamoğlu da 1990 yılında Kıbrıs’taki eğitim ve spor hayatını noktalamış ve İstanbul Üniversitesi İngilizce İşletme Bölümüne yatay geçiş yapmıştır. Böylece babasıyla birlikte çalışmaya başlamıştır. (Kılıç, 2019:29). İki yıl KKTC’ de eğitim aldıktan sonra İstanbul Üniversitesi İngilizce İşletme bölümüne yatay geçiş yapan İmamoğlu mezun olduktan sonra yine İstanbul Üniversitesinde İnsan Kaynakları ve Yönetim bilim dalında Yüksek Lisans eğitimi almıştır.

İnşaat ve taahhüt işleri yapan aile şirketinde Yönetim Kurulu Başkanlığı da yapmış olan İmamoğlu, 1992 yılında çalışma hayatına başlamıştır. Üniversite yıllarında iş hayatına atılan ve aile şirketlerinde çalışan İmamoğlu bir dönem çeşitli spor kulüplerinde de yöneticilik yapmıştır. Öğrencilik yıllarında amatör olarak sürdürdüğü spordan daha sonraki yıllarda da bağlarını koparmamış ve Trabzonspor Futbol Kulübü, Trabzonspor Basketbol Kulübü ve Beylikdüzüspor Kulübü’nde yöneticilik yapmıştır.

Ekrem İmamoğlu, 1994 yılında eşi Dilek Kaya ile tanışmış ve 18 Kasım 1995 tarihinde evlenen İmamoğlu çiftinin bu evlilikten üç çocukları olmuştur.

4.1.1. Ekrem İmamoğlu'nun Siyasal Süreci

Ekrem İmamoğlu siyasal olarak muhafazakar sağ siyasal gelenek içinde yer alan bir ailenin üyesi olarak siyasal sosyalleşme dediğimiz süreci yaşamıştır. Siyaset ile iç içe olan ve birçok farklı siyasi düşünceyi içinde barındıran bir ailenin üyesi olan Ekrem İmamoğlu'nun büyük dedesi ve dedesi Demokrat Partili, bir amcası Necmettin Erbakan hayranı diğer amcası MHP'lidir. Babası Hasan İmamoğlu ise Anavatan Partisi'nde siyaset yapmış ve 1984-87 yılları arasında Trabzon Merkez İlçe Başkanlığı'nı yürütmüştür. Anne tarafından CHP'li bir kökene sahip olan İmamoğlu bir dönem babasının etkisinde kalarak ANAP gençlik kollarında görev almış ve bu nedenle de ilk oyunu ANAP'a vermiştir. DYP'den milletvekili olan kayınbiraderi için DYP'ye de oy verdiği de belirtilmektedir. (Kılıç, 2019: 34).

Sağ muhafazakar bir ailede yetişen İmamoğlu, siyasal hayatına CHP içinde devam etmiştir. Siyasi hayatına CHP'de devam etme gerekçesini İmamoğlu şu şekilde açıklamıştır:

“Ben cumhuriyetin değerlerine inanan, İstiklal gazisi bir dedenin torunu olarak Atatürk sevgisiyle büyümüş, Türkiye'nin her değerini bilen, hisseden, 5-6 yaşından beri din eğitimi almış, inançlı, herkese eşit bakabilen biriyim. Evet, muhafazakâr bir aileden geliyorum ama sosyal demokrat değerlerle üniversitede tanıştım. Bu değerleri benimsedim, inandım. 2008 yılında siyaset yapmak için gerekçelerim vardı ve adresim CHP'dir dedim. Başka siyasi partilerden teklif aldım ama hiç düşünmedim.” (Hürriyet, 18.12.2018)

Ekrem İmamoğlu 2008 yılında CHP'ye üye olduktan sonra 2009 Yerel Seçimlerinde Beylikdüzü Belediye Başkan Aday Adaylığına başvurmuşsa da CHP'nin adayı Ekrem İmamoğlu değil, Prof. Dr. Vecdet Öz olmuştur. Ancak seçim CHP için başarısızlıkla sonuçlanmış ve ilçedeki 96 bin 872 oydan Ak Parti oyların yüzde 32,10'nu, CHP yüzde 30,60'nı, MHP ise 23,30'unu almıştır. 16 Eylül 2009 tarihinde ise Ekrem İmamoğlu Beylikdüzü CHP ilçe başkanı olarak atanmış ve göreve başlamıştır.

4.1.2. Ekrem İmamoğlu'nun CHP Beylikdüzü İlçe Başkanlığı Dönemi

CHP MYK tarafından Beylikdüzü ilçe başkanı olarak atanan Ekrem İmamoğlu, küçük bir ofis, önemli miktarda bir borç ve çoğunluğu aktif olmayan 500 üyelik bir yönetim devralmıştır. Dolayısıyla İmamoğlu ilk olarak yeni bir ilçe yönetimi kurma kararı almış ve İl Başkanlığı ve Genel Merkez tarafından onaylanan 15 kişilik bir yönetim oluşturulmuştur (Kılıç, 2019: 52-53). Ekrem İmamoğlu, 200 binden fazla nüfusa sahip ilçenin 15 kişilik bir yönetim ekibiyle yönetilmesini mantıklı bulmamış ve bu nedenle kısa süre içerisinde Örgütlenme Komisyonu, Eğitim Komisyonu, Bilişim Komisyonu, Yerel Yönetim İzleme Komisyonu, Siyasi Gündem ve Strateji İzleme Komisyonu, Eylem, Etkinlik ve Planlama Komisyonu, STK ve İş Dünyası Komisyonu, İş-İstihdam Komisyonu, Sağlık Komisyonu ve Hukuk Komisyonu kurulmuştur. Böylece İmamoğlu partiye ve ilçe yönetimine yönelik aidiyet duygusunu güçlendirmeyi amaçlamıştır (Kılıç, 2019: 55).

İlçe yönetiminde ilk defa uygulanmış olan komisyon uygulamasına ek olarak ayrıca içerisinde eski belediye başkanları, başkan yardımcıları, il ve ilçe yöneticileri gibi deneyimli kişilerin yer aldığı 15 kişilik bir Danışma Kurulu da oluşturulmuş ve belirli aralıklarla toplanan bu kurul her konuda ilçe yönetimine destek olmuştur. Kurulan komisyonlar dışında Kadın Kolları ve Gençlik Kolları da aktif hale getirilmiştir. Gençlik Kollarında yaşanan üye sorunu da dışarıdaki, “sokaktaki” CHP’li gençlere çağrılar yapılarak çözülmüş ve önceden 20 üyesi olan Gençlik Kollarının üye sayısında önemli bir artış sağlanmıştır (Kılıç, 2019:56-57).

Eski İlçe Gençlik Kolları Başkanı Uğur Dağ, İmamoğlu’ndan sonra partide yaşanan değişimi:

“O zamanki çalışma arkadaşlarım arasında benden başka kimse Ekrem Bey ile çalışmak istemedi. Ekrem Bey’in düşünceleri onlara ters gelmişti. Başta ben de ona muhaliftim, çünkü kafa yapımız uymuyordu. Biz CHP’nin biraz daha solunda düşünen gençlerdik. Şimdi kendisine çok hak veriyorum. Ekrem

Bey her kesimden oy almak istiyordu. Bizim derdimizse yalnızca soldan oy almaktı, sağ kesime kapalıydık. 2014'te 18-30 yaş arası genç üye sayımız 1000'e yaklaştı. Seçim döneminde 139 gönüllü genç çalıştık. Bizim iki katımız büyüklüğünde ilçelerle karşılaştırdığımızda bu büyük bir rakam. Çünkü kimse para ile çalışmadı, hepimiz gönüllüydük. Bu kadar insanın yemek yemesi, servislerle sağa sola koşturması, ailelerinden izin alması külfettir. İşin maddi boyutu var, manevi boyutu var. Bunları tamamıyla karşılayabilecek potansiyeldegdik. Ekrem Bey burada bize bu imkanı tanıdı, bir dediğimizi iki etmedi. Pankart istedik fazlasıyla yaptırdı. Bir otobüs istedik iki tane gönderdi. Ekrem Bey yokken, Beylikdüzü gibi bir yerde CHP'nin seçim kazanması bana ütopya gibi gelirdi. 30 kişi toplantı yapıyorduk, gelmiyorlardı. Şimdi örgüt toplantılarına sığmıyoruz.” sözleriyle anlatmıştır (Kılıç, 2019: 58).

CHP Beylikdüzü Kadın Kolları eski Başkanı Muazzez Akbaba ise Ekrem İmamoğlu'ndan sonra küçük bir kadın grubuyla yola çıktıklarını ve işe mahallelerden başladıklarını söylemiş ve Kadın Kollarında meydana gelen değişimi şu şekilde aktarmıştır:

“Dışarıdaki kitleyle buluşmamız gerekiyordu. Başta beş-altı kadındık ama zamanla sayımız katlanarak arttı. CHP'ye oy verip, partiye üye olmayan kadınları ilçemize almaya çalıştık. Başardık da. Daha sonra seçim kampanyalarında günlük görevlerle karşı karşıya kaldık, ev ev gezdik. Ekrem Bey'in çalışanların önünü açan tarzı, engeller koymaması benim için çok önemliydi. Her konuda destek verdi. Aslında örgüt yapısı bir bütündür, kadın ve erkek aynı anda örgütlenebilir. Bizim farkımız, örgütlenmelerde kadın ve erkeği ayrı yerlere koymamız oldu. Kadın kollarının en büyük faydası, özellikle kampanya dönemlerinde kadınların her yere girip çıkma becerisini aktive etmeleridir. CHP genelinde kadınların emek verip çalıştığını ama, görevlendirmede daha çok erkeklerin yer aldığını görürsünüz. Biz Beylikdüzü'nde bunu yaşamadık. Ekrem Bey kadınların emeğine, iş gücüne,

çalışmasına saygı duydu. Yapılandırmalarda da kadınlara yer vererek bunu gösterdi.” (Kılıç, 2019: 59).

27 Aralık 2009’da büyük bir katılımı ile gerçekleştirilen CHP Beylikdüzü İlçe Başkanlığı ilk genel kurulunda “Beylikdüzü’nün seçilmiş ilk ilçe başkanı” Ekrem İmamoğlu seçilmiştir (Kılıç, 2019: 59).

Ekrem İmamoğlu’nun seçim sonrası çalışmalarında Kılıç (2019: 60)’ın aktardığı üzere hafta sonları halk buluşmaları düzenlenerek siyasi konuşmalarla halkın CHP’yi tanınması ve anlaması amaçlanmıştır. Yine sosyal medyanın gücünden de etkili bir şekilde faydalanılarak genç gönüllülerden oluşan bir ekiple Twitter sohbetleri başlatılmış, İlçe Başkanlığı ve Ekrem İmamoğlu’nun Facebook sayfası ve web sitesi üzerinden bilgi aktarımı yapılmış, gerçekleşen tüm etkinlikler kayda alınarak kısa süre içerisinde Youtube’a yüklenmiş, İmamoğlu’nun attığı bütün adımlar anında halka duyurulmuş ve sosyal medya üzerinden atılan her mesaja cevap verilerek sorunlara çözüm aranmıştır.

Güçlü bir taban politikası inşa etmek isteyen Ekrem İmamoğlu mahalle örgütlenmesine önem vermiştir. Her mahallenin ihtiyaçları doğrultusunda görev tanımlamaları yapılmış ve her mahalleye kendi yönetim modelini oluşturma özgürlüğü verilmiştir. Mahalle örgütlenmesinin tamamlanmasının ardından “sandık çevresi sorumluları” bulunmuş ve CHP İl Yönetimi tarafından ilçelerden “sokak sorumluları” atamaları istense de ilçenin yapısına uygun olacak şekilde “planlı yapılaşma” sayesinde çoğu mahallede “sokak” yerine “blok” sorumlusu ataması sistemi getirilmiştir (Kılıç, 2019: 63).

Beylikdüzü İlçe Başkanlığı döneminden itibaren “Halk için değil, halka rağmen” yapılacak siyasetin bir fayda getirmeyeceğinin bilinciyle adım atan İmamoğlu, CHP’nin halk ile güçlü bir iletişim kurmasında önemli bir adım olan “Dayanışma Evleri”ni açmıştır (Kılıç, 2019: 64).

Dayanışma Evleri'nin ilki haziran ayında CHP'nin en zayıf olduğu ve vatandaşın gelir seviyesinin çok düşük olduğu Yakuplu mahallesinde açılmıştır ve Yakuplu Mahallesinin o dönem koordinatörü olan Güler İren Yakuplu Dayanışma Evi aracılığı ile halka sunulan hizmetleri şu şekilde anlatmıştır:

“Biz CHP'yiz ve size yardım etmeye geldik, dedik. Hukukçumuz vardı, vatandaşın getirdiği sorunlara yol gösterici olurduk. Sağlık konusunda yönlendirdik, sağlık hattı açtık. Yaptıklarımız kulaktan kulağa yayıldı. 15 günde bir kadınlarla gün yaptık, sohbet edip sıkıntıları paylaştık. Haber kadınlarla daha iyi yayılır. Evlatları askere giden, maddi durumu olmayan ailelere aracı olduk, belediyeden yardım yaptırдық. İlk olarak MHP'li bir aileye yardım yapıldı. Çalışmaları daha çok AK Partili ve MHP'li kadınlarla götürmeye, bizi tanımalarını sağlamaya çalıştım. Dayanışma Evi'nde her yıl ortalama 3 bin civarında insanı ağırladık. Mevlilere çok katıldım. Sela verildiği zaman dinler, birisi vefat etse cenazesine giderdik. Ekrem Bey de mutlaka cenazelere katılırdı. Gecenin üçünde memleketlerine cenaze gönderdiğimizi bilirim. Bize cenaze aracı ya da tabut için başvuran kimseyi geri çevirmedik. Ekrem Bey ailelere maddi konularda da destek oluyordu. Düğünleri, nişanları hiç atlamazdık.” (Kılıç, 2019: 64-65).

Yakuplu Dayanışma Evi'nden sonra ikincisi Gürpınar da olmak üzere Marmara, Dereağzı ve Kavaklıda da Dayanışma Evleri açılmıştır. Hangi partiden olduğu sorulmaksızın gelen herkese kapıları açık olan Dayanış Evlerinde hem ihtiyacı olanlara yiyecek, giyecek ve çeşitli ev eşyası gibi malzemeler ücretsiz dağıtılmış hem de isteyen herkese bu evler nişan, kına, düğün, sünnet, taziye gibi özel günler için kullanıma açılmıştır (Kılıç, 2019: 65). Kısa bir zaman sonra birçok insan tarafından ziyaret edilen bu dayanışma evlerinin CHP'nin üye sayısının artmasına katkı sunmasının ötesinde seçmen ve parti arasında duygusal bir bağ kurulmasını sağlamıştır (Kılıç, 2019: 65-66).

Ekrem İmamoğlu'nun ilçe başkanı olduktan sonra ilk seçim süreci olan 12 Eylül 2010 referandum kampanyası çerçevesinde yapıcı bir siyaset dili benimsenmiştir.

Referandum günü İmamoğlu o gün oy verme işleminin yapılacağı okulların tamamına gitmiş, sandık kuyruğundaki seçmenlerle konuşmuş ve onlara “Hayırlı olsun... İnşallah hepimiz için hayırlı olur” gibi bilinçaltına etki edecek cümleler kurarak son ana kadar mücadelesini sürdürmüştür (Kılıç, 2019: 74). Referandum Türkiye genelinde yüzde 57,77 “Evet” e karşı yüzde “42,12 “Hayır” ile sonuçlanmışsa da Beylikdüzü’ndeki seçmenin yüzde 46’sı “Evet”, yüzde 54’ü ise “Hayır” demiş ve böylece İstanbul’da belediye yönetiminin AKP’de olduğu ve referandum sonucunun “Hayır” çıktığı tek ilçe Beylikdüzü olmuştur.

CHP Beylikdüzü İlçe Örgütünün adı “seçim” olan ilk deneyimi ise 12 Haziran 2011 Genel Seçimleri olmuştur. CHP seçimden, Beylikdüzü’nde oyların yüzde 37,11’ni alarak birinci parti çıkmıştır. AKP ise oyların yüzde 35,53’ünü alırken MHP yüzde 11,81 oy oranına ulaşabilmiştir. Seçim sonrası CHP İl Başkanlığı’ndan gelen verilere göre CHP, Beylikdüzü ilçe sınırlarında 2007 genel seçimlerine oranlar oylarını 8 puanın üzerinde arttırmıştır. Yine CHP İstanbul İl Başkanlığı tarafından hazırlanan bir raporda Beylikdüzü’nde CHP’nin 2007 genel, 2009 yerel ve 2011 genel seçimlerinde istikrarlı bir oy artışı olduğu belirtilmiştir (Kılıç, 2019: 79).

4.1.3. Ekrem İmamoğlu Beylikdüzü Belediye Başkanlığı Seçim Süreci

2008 yılında siyasete girme kararı alan ve siyasi hayatına CHP’de başlayan ve 27 Aralık 2009 tarihinde CHP Beylikdüzü İlçe Başkanı seçilen Ekrem İmamoğlu CHP Beylikdüzü ilçe örgütünü kurulan komisyonlar ve dayanışma kurullarına ek olarak gençlik kolları ve kadın kollarını aktif hale getirmiş; aktif, sistemli ve planlı bir yönetim anlayışı benimsemiş ve bu bağlamda halk ile iç içe bir siyaset yürütmüştür.

Ekrem İmamoğlu 1 Aralık 2013 tarihinde yapılan ön seçimde Beylikdüzü Belediye Başkan Adayı olmuştur. Ekrem İmamoğlu belediye başkanlığı seçim kampanyasını “İmamoğlu varsa çözüm var”, “İmamoğlu çalışacak, Beylikdüzü değerine kavuşacak” sloganlarına dayandırmıştır (Özkan, 2019: 47).

31 Mart 2014 tarihinde yapılan yerel seçim sonuçlarına göre, 172 bin 949 seçmenin olduğu Beylikdüzü'nde seçime yüzde 90'ın üzerinde katılım sağlanmış ve Ekrem İmamoğlu yüzde 50,8 oy oranı ile Beylikdüzü Belediye Başkanı seçilmiştir. 31 Mart 2014 tarihinde yerel seçim sonuçları Türkiye genelinde önemli tartışmalara yol açarken en çok konuşulan konulardan biri de İstanbul'un küçük ilçesi Beylikdüzü'nde CHP'nin elde ettiği başarı olmuştur. Çünkü CHP İstanbul'da AK Parti iktidarında olan yalnızca 1 ilçeyi yani Beylikdüzü'nü önemli bir farkla kazanmıştır (Kılıç, 2019: 101).

Ekrem İmamoğlu'nun seçim başarısını insan sevgisi, çalışkanlık ve hazır olma durumuna bağlayan Beylikdüzü İlçe Başkanı Taşkın Özer:

“Kurban Bayramı'nda herkes ailesiyle arkadaşlarıyla akrabalarıyla vakit geçirirken... Hatırlıyorum Ekrem Bey dalıyordu sokaklara, parklara... Ekrem Bey'le birlikte çoluğa çocuğa oyuncak ve harçlık dağıtıyorduk. İnsanlarımızın bayramını kutluyorduk... Bunları yaparsan tabii sonuç alırsın. Bunu 5 yıl yaptı Ekrem Bey. İlçe Başkanı olarak atandığı gün başladı. Yoktan yere bir ilçe örgütü yarattı. 5 bin üyeye ulaşmamızı sağladı. Gece gündüz insanların derdine derman olmaya vakfetti kendini. Bunları rol icabı yapmıyordu. 'Böyle yapayım da seçimi kazanayım' diye değildi davranışlarının nedeni yani. Hakikaten öyle bir insan olduğu için öyle davranıyordu” (Kılıç, 2019: 106-107) sözleriyle de İmamoğlu'nun başarısının ardındaki gerçekleri anlatmıştır.

2014-2019 yılları arasında Beylikdüzü Belediye Başkanı görevini icra eden İmamoğlu bu dönemde İstanbullulara Türkiye'deki en büyük kent içi parkı olan Yaşam Vadisi'ni kazandırmıştır. Yaşam Vadisi'nde Beylikdüzü Caz, Beylikdüzü Klasik müzik festivalleri düzenleyerek insanların burada 7/24 vakit geçirebileceği unsurlarla bu alanın gelişmesini sağlamıştır. 30 Ağustos ve 9 Eylül tarihleri arasında toplumun tüm kesimini birleştirmek ve milli, manevi ve kültürel açıdan önemli değerlerin güçlenmesini sağlamak amacıyla geleneksel hale getirilen *Barış ve Sevgi Buluşmaları* düzenlemiştir. Daha önceden inşa edilmiş olan Beylikdüzü'ne ait ek hizmet binasını yıkarak yerine bir kültür merkezi inşa

etmiştir. İlçenin bir semtinde yer alan terk edilmiş durumda olan eski bir çarşı ve düğün salonunu “Zübeyde Ana Sosyal Yaşam Merkezi” adı altında çok amaçlı bir merkeze dönüştürmüştür. Altyapı sorunlarına yönelik çalışmalar da yapan İmamoğlu ayrıca Beylikdüzü’ne okul, kreşler, spor tesisleri, öğrenci yurdu, camiler, cemevi, sosyal tesisler ve birçok park kazandırmıştır (Özkan, 2019: 50-51).

4.1.4. Ekrem İmamoğlu’nun İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Aday Seçilme Süreci

28 Mart 2004 tarihinde gerçekleşen yerel seçimlerde Ak Parti adayı olarak İBB başkanı seçilen Kadir Topbaş 22 Eylül 2017 tarihinde yapmış olduğu bir basın toplantısıyla İBB başkanlığından istifa ettiğini açıklamıştır. Kadir Topbaş’ın İBB başkanlığı görevinden istifa ettiğini açıklamasının ardından bu pozisyona CHP tarafından Ekrem İmamoğlu aday gösterilmiştir. 28 Eylül 2017 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi’nde yapılan oylamada Ekrem İmamoğlu 125 oy alırken Ak Parti adayı Mevlüt Uysal 179 oy almış ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçilmiştir.

31 Mart 2019 yerel seçimleri için CHP’nin İBB Başkan Adayının kim olacağı yönünde kamuoyunda tartışmalar devam ederken Kemal Kılıçdaroğlu’nun, 12 Kasım 2018’de Hürriyet gazetesi yazarı İpek Özbey’e vermiş olduğu röportajında Özbey’in “*Adı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı için geçen güçlü portrelerden biri de Beylikdüzü Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu... Aklınızdaki aday mıdır?*” sorusuna;

“Ekrem Bey çok başarılı bir başkan. Beylikdüzü’nün çehresini değiştirdi, tam bir modern kent havasına büründürdü Beylikdüzü’nü... Yeni yeni büyüyen bir ilçeydi Beylikdüzü. Son derece planlı, modern şehircilik anlayışına uygun bir kentleşmeyle büyümesini, gelişmesini sağladı İmamoğlu. Kendisine oy veren vermeyen ayırımına gitmedi, herkese eşit hizmet götürdü. Uyuşturucu batağı olan yerleri kültür merkezine dönüştürdü. Bütün aileler son derece memnun. Bu sabah kendisiyle konuştuk, okula yeni başlayan her çocuk parka kendi adına bir ağaç dikmiş. Ağaçlar da çocuklarla büyüyecek. Kent kültürü budur. 80 yaşına geldiğinde ‘Bu ağacı ben diktim’ diyecek. Unutmayın AK Partili

belediyelerde yaşayan vatandaşlarımız hafta sonlarını CHP'li belediyelerin bulunduğu yerlerde geçiriyorlar, Beylikdüzü de bunlardan biri” sözleriyle

yanıt vermesi CHP'nin İBB başkan adayının Ekrem İmamoğlu olacağı ihtimalini güçlendirmiştir.

31 Mart yerel seçim tarihi yaklaşırken CHP Genel Başkan'ı Kemal Kılıçdaroğlu adaylar üzerinde çalışmaya başlamış ve bu amaçla Ekrem İmamoğlu, Ankara'ya çağırılmıştır. Kemal Kılıçdaroğlu, Ekrem İmamoğlu'na kendisini büyükşehir aday olarak göstermek istediğini söylemiştir. Ekrem İmamoğlu'nun uygun görülmesi durumunda bir dönem daha Beylikdüzü'nde başkanlık yapmak istediğini belirtmesi üzerine Kılıçdaroğlu “Düşün, bir daha görüşeceğiz” demiştir. Daha sonra birçok kişi tarafında ziyaret edilen Ekrem İmamoğlu yavaş yavaş ikna olmuştur. Kemal Kılıçdaroğlu'nun genel merkezdeki davetine katılan ve burada Kılıçdaroğlu'nun anlattıklarından etkilenen Ekrem İmamoğlu, Kılıçdaroğlu'nun “Adayımız sizsiniz” demesi üzerine “Hayırlı olur inşallah” diyerek İstanbul'a dönmüştür.

Ekrem İmamoğlu'nun CHP'nin İBB Başkan Adaylığı konusunda basında çeşitli haberler yer alırken CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu 13 Aralık 2018 tarihinde Ekrem İmamoğlu'nun ailesini kahvaltıda ziyaret etmiş ve kahvaltıda yaşananlar basında şu şekilde yer almıştır:

“Kahvaltıda, Kılıçdaroğlu, Ekrem İmamoğlu'nun babası Hasan İmamoğlu'na “Oğlunuzu istemeye geldik” dedi. Eski bir siyasetçi olan, Özal döneminde ANAP Trabzon il Başkanı olan baba İmamoğlu da bunun üzerine “Zaten Akçaabat'tan bir kız aldınız. (Kılıçdaroğlu'nun gelini Trabzon Akçabatlı) Bir de oğlan veririz, olur” yanıtını verdi. İmamoğlu'nun annesiyle de sohbet eden Kılıçdaroğlu, “Siz ne düşünüyorsunuz?” diye sordu. Hava İmamoğlu ise “Kardeşi 9 yıl sonra doğdu. O yüzden uzun süre tek çocuk sevdim ben. Sevdirse sevinirim, üzülürse çok üzülürüm” deyince, araya baba Hasan İmamoğlu girdi. Hasan İmamoğlu, “Kız evinde naz olur, burası oğlan

evi. Oğlanı istemeye gelmişler, naz etme” dedi. Bu renkli diyalogların evde kahkahalara neden olduğu öğrenildi.” (Odatv,13 Aralık 2018)

Şekil 18. Kemal Kılıçdaroğlu'nun Ekrem İmamoğlu'na ev ziyareti

(odatv, 13.12.2018)

Şekil 19. Kemal Kılıçdaroğlu ve Ekrem İmamoğlu ailesi

(odatv, 13.12.2018)

CHP'de 18 Aralık 2018 tarihinde Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu başkanlığında önce “Merkez Yönetim Kurulu” (MYK) toplanmış, daha sonra “Parti Meclisi” (PM), toplanmıştır. Belirlenen adayları toplantı sonunda CHP Genel Başkan Yardımcısı Seyit Torun, düzenlenen basın toplantısıyla paylaşmıştır. Belli olan belediye başkan adayı sayısının 68 olduğunu belirten Torun, İstanbul'da Ekrem İmamoğlu'nun aday gösterildiğini

açıklamıştır. Ekrem İmamoğlu İBB başkan adaylığının resmi olarak açıklanmasının ardından Twitter hesabından da şu paylaşımı yapmıştır:

Şekil 20. Ekrem İmamoğlu İBB adaylık açıklaması Twitter paylaşımı

(İmamoğlu, 2018).

Ekrem İmamoğlu'nun, CHP'nin İBB başkan adaylığı resmi olarak açıklandıktan sonra seçim hazırlıklarına başlanmış ve yaklaşık üç ay boyunca devam eden bir siyasal iletişim kampanyası yürütülmüştür. Kampanya sürecinde Ekrem İmamoğlu'nun İBB başkan adaylığı kesinleşmeden önce yapılan araştırmalar ışığında bir çerçeve ve yol haritası çizildiğini söylemek mümkündür.

İmamoğlu'nun İBB başkan adaylığı resmi olarak açıklanmadan önce İmamoğlu'nun siyasal iletişim kampanyasından sorumlu Necati Özkan tarafından son bir yılda yapılmış çalışmaların verileri ışığında Ekrem İmamoğlu ve Binali Yıldırım'ın İstanbullu seçmenler arasındaki tanınırlık oranı üzerine bir durum analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre Ekrem İmamoğlu'nun İstanbullu seçmenler tarafından tanınma oranının %14,4 iken olası rakibi Binali Yıldırım'ın ise tanınırlık oranının %93,8 olduğu saptanmıştır (Özkan, 2019: 64). Ekrem İmamoğlu'nun aday gösterilmesi durumunda ise İstanbullu seçmenlerin %35'i Ekrem İmamoğlu'na oy verebileceğini söylerken, %54'lük kesim ise Binali Yıldırım'a oy verebileceğini belirtmiştir (Özkan, 2019: 64-65).

8-9 Aralık tarihlerinde Konda'nın İstanbul'da yapmış olduğu araştırmaya göre ise %37,5'lik bir orana erişebilen Millet İttifakı'nın oy oranının HDP'nin oylarının eklenmesi durumunda %44'e ulaşabileceği saptanırken, Cumhur İttifakı'nı oluşturan Ak Parti ve MHP'li seçmenlerin oy oranının ise %52,4' lük bir orana sahip olduğu saptanmıştır (Özkan, 2019: 82-83). Bu sonuçlar *Millet İttifakı* dışında kalan diğer tüm partilerden özellikle Ak Parti ve MHP seçmeninden oy alınamaması durumunda seçimin kazanılmayacağına bir göstergesi olmuştur. Yapılan araştırmalar neticesinde Ekrem İmamoğlu'nun tanınırlık oranının düşük olduğunun ve Konda'nın yapmış olduğu araştırmaya göre Millet İttifakı'nın oy oranının İBB başkanlığı seçimlerini kazanılması için yeterli olmayacağına saptanması sonucunda İmamoğlu seçim stratejisini tüm İstanbulluları kapsayacak şekilde şekillendirmiştir. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu *Cumhur ittifakı* ve *Millet İttifakı*'ndan farklı olarak, 16 milyon seçmene sahip İstanbulluların tümünü kapsayacak şekilde ayrımcılık ve dışlayıcılıktan uzak, birleştirici bir dil inşa ederek “İstanbul İttifakı” tanımlaması yapmıştır.

27 Aralık 2018'de Haliç Kongre Merkezi'nde yapılan lansman konuşmasında Ekrem İmamoğlu İstanbul İttifakı sözcüğü ile seçim stratejisini oldukça geniş bir bloğa dayandırmıştır. Ekrem İmamoğlu'nun erken dönem konuşmalarında yer alan geniş ölçekli İstanbul halkı kavramı ile *halka hizmet etmek hakka hizmet etmek* sözleri ile seçim stratejisinde sağ popülizmin söylemlerine başvurduğu görülmüştür.

“Bugün burada hep birlikte bir tarihi yolculuğa çıkıyoruz. İstanbul ittifakıyla sonunda zafere ulaşacağız. Bu ittifakın içinde tüm kesimler, İstanbullular var. Bu yolculuğun sonunda kazanan İstanbul olacaktır” sözleri ve yine aynı konuşmasında yer alan;

“...Beylikdüzün'de başardığımı İstanbul'da başaracağım. Benim için halka hizmet etmek Hakk'a hizmet etmektir.” (Gazete Duvar, 27.12. 2018).

Ekrem İmamoğlu, seçim kampanyasını halk ile bütünleşebileceği, onlarla doğrudan, sıcak ve samimi bir iletişim kurabileceği ve bu sayede kendini halka doğrudan anlatabileceği bir strateji üzerine kurmuştur. Bu çerçevede sokakları, pazar alanlarını vb. gezmeye başlamış halk ile birebir ve doğrudan iletişim kurmaya çalışmıştır. Kitlelerle diyalogunda birincil grup

normlarına sıklıkla başvuran İmamoğlu “*tamam canım annem, canın sağ olsun sevgili teyzem, kurban olurum hacım*” vb. gibi iletişim pratikleri sayesinde halk ile çok yüksek bir bağlantı kurmuştur.

16 Ocak 2019 Sultanbeyli’de bir semt pazarında 60 yaşındaki Mahruze Keleş ile İmamoğlu arasında geçen diyalog İmamoğlu’nun kullanmış olduğu samimi, doğal ve içten diline örnek olarak verilebilir. İmamoğlu’nun CHP adayı olduğunu öğrenen Keleş arasında şu diyalog geçmiştir:

Mahruze Keleş: *Sen Tayyip Erdoğan'a bağlı değilsen, sana oy yok. Sana börek, kete yaparım ama oy vermem.*

Ekrem İmamoğlu: *Senden oyunu değil, duanı istiyorum. Seçimi kazanacağım ve 1 ay içinde evinize geleceğim. Böreklerinizi, ketelerinizi yiyeceğim, enerji alıp, 5 yıl deli gibi çalışacağım.* (Sözcü, 07.06.2019).

Yine 31 Mart 2019 seçim çalışmaları kapsamında Gaziosmanpaşa’ya giden Ekrem İmamoğlu ve yaşlı bir amca arasında şöyle bir konuşma geçmiştir:

Yaşlı Amca: *İmamoğlu soy ismini almayla İmamoğlu olunmuyor. Beylikdüzü'nde Kılıçdaroğlu'yla birlikte iki camiye temel attınız, taş koymadınız üzerine.*

Ekrem İmamoğlu: *Kim diyor onu inanma onlara, kurban olurum hacım. Bak ben sana bir şey söyleyeyim mi; yalan diyenlere inanma gel gözünle gör. Oy istemiyorum senden. Sen tecrübeli bir amcasın, hatta sen gel camileri tek tek gezdireyim ister misin? Hatta gel sabah namazında başlayalım yatsı namazına kadar bütün camileri gezdirelim uygun olur mu?* (Son Dakika, 30.01.2019) bu konuşma da İmamoğlu’nun basit, sade, yalın ve samimi iletişimine örnek olarak verilebilir.

Şekil 21. Ekrem İmamoğlu ve Yaşlı Amca

(Son Dakika.com, 31.01.2019).

Şekil 22. Ekrem İmamoğlu ve Mahruze Keleş

(Takvim, 30.03.2019).

Kampanya sürecinde parti örgütünün öneminin bilinciyle CHP il yönetimine ek olarak İmamoğlu ilçe örgütleri, ilçe adayları, o adayların ekipleri ve meclis üyesi adayları ile birçok kez bir araya gelmiş ve böylece onların da kampanyaya dahil olmasını sağlamıştır. Aynı şekilde Millet İttifakının ortağı olan İyi Parti'nin İl başkanlığı, ilçe örgütleri ve ilçelerdeki adaylarıyla da bu tür koordinasyon toplantıları düzenlenmiştir.

Seçim kampanyası sürecinde seçmenlerin temel sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara çözüm üretmek amacıyla uzman ve akademisyenlerden oluşan bir grup oluşturulmuş ve bu grup “şehirdeki mevcut durumun analizi, olumsuz tarafların tespiti ve yetersiz İBB hizmetlerine ilişkin eleştiriler” i belirleyerek işe başlamışlardır. Uzman ve

akademisyen grup tarafından geliştirilen ve içinde sağlık, güvenlik, eğitim, spor, kültür, çevre, gıda, turizm, ulaşım, kentsel planlama, kentsel dönüşüm; çocuk, gençlik, kadın, engelli, yaşlı grupların ihtiyaçları ve kent yoksulluğu ile mücadele gibi 25 farklı konu başlığı üzerinde çalışılan sorunların çözümü için geliştirilen çözüm önerileri İmamoğlu'nun onayı alındıktan sonra kampanyanın rasyonel tarafında iletişim ürünlerine dönüştürülmüştür (Özkan, 2019:108-115).

Ekrem İmamoğlu 28 Şubat 2019 tarihinde düzenlenen "İstanbul Çözümleri Tanıtım Toplantısında" da İstanbul'un ekonomi, kültür, sanat, ulaşım gibi somut sorunları üzerine odaklanmış ve bu sorunlarla nasıl mücadele edileceğine yönelik hedeflerini anlatmıştır.

Kampanya süresince birçok kez basın toplantısı düzenleyen ve bu toplantılarda İstanbul'un somut sorunlarına yönelik çözüm önerilerini ileten İmamoğlu yine bu amaçla 11 Mart 2019'da Taksim'deki The Marmara Hotel'de düzenlenen basın toplantısında da "Kent Yoksulluğu" konusundaki görüşlerini belirtmiş ve İmamoğlu Sofra Destek Paketi, Geçim Destek Paketi, Eğitim Destek Paketi ve Evlilik Destek Paketi başlıkları altında projelerini İstanbullulara sunmuştur (Haber Türk, 11.03.2019).

Daha sonra tüm çözüm önerileri büyük bir kataloğa, 10 ayrı broşüre, mektuplara, el ilanlarına ve açık havaya dönüştürülmüştür. Hazırlanan yaklaşık 30 billboard, il ve ilçelerin sosyo-ekonomik yapılarına uygun düşecek şekilde kullanılması planlanmış ve neredeyse her hafta, segmente edilmiş mesajların olduğu kampanya başlamıştır (Özkan, 2019: 117).

Ocak ayının sonundan Şubat ayının ortalarına kadar olan sürede tüm reklam filmleri çekilmiştir. İki ana bölümden oluşan reklam bölümlerinde ilk olarak "Çeyrek asırdır İstanbul'u yöneten anlayışın" şehirde yol açtığı sorunlara odaklanılmış ve İstanbulluların her gün yaşamış oldukları bir sorun tanımlanmıştır. Filmin ikinci bölümünde ise "Ben Ekrem İmamoğlu" diyerek izleyiciyi selamlayan İmamoğlu, İstanbulluların sorunlarını nasıl çözeceğini anlatmıştır. Bütün filmlerde uygulanan bu yöntem sayesinde Ekrem İmamoğlu'nun izleyici tarafından tanınması amaçlanmış ve nitekim İmamoğlu, Aralık

ayının başlarında yapılan araştırmada %14,4'lük bir tanınma oranına sahipken, seçimden bir hafta önce yapılan araştırmaya göre İstanbul seçmeni tarafından tanınırlık oranını %94'e ulaştığı saptanmıştır (Özkan, 2019: 118).

31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde İstanbul'daki seçim sandıklarını korumak ve Millet İttifakı'nın adayı Ekrem İmamoğlu'nu desteklemek amacıyla bir grup gönüllü tarafından "İstanbul Gönüllüleri" grubu kurulmuştur (wikipedia.org). Ekrem İmamoğlu'nun çağırısı ile gruba neredeyse 15 bin kişi başvuru yapmış ve 31 Mart seçim gününde her okulda bir İstanbul Gönüllüsü olacak şekilde çalışmalar yürütölmüştür. Bu amaçla tüm gönüllülerle iletişime geçilerek bir araya gelinmiş ve sistem anlatılmıştır. 31 Mart gecesi ise İstanbul'daki 1919 okuldan Büyükşehir sonuçları hızlı bir şekilde merkeze bildirilmiştir (istanbulgonulluleri.org).

31 Mart 2019'da oylar kullanıldıktan sonra saat 16:30 civarında Seçim Koordinasyon Merkezi'nde toplanılmış ve Ekrem İmamoğlu "*Tarihi bir sonuca ortak olacak kahramanlar sizlersiniz*" diyerek kampanya merkezinde çalışanları motive etmiştir (Özkan, 2019: 135).

Sandıkların kapanmasının ardından hızlı bir şekilde okul bilişim sorumlularından, CHP intranet alt yapısından ve üçüncü bir kaynak olarak CHP Genel Merkez aracılığıyla YSK'dan veriler gelmeye başlamıştır. Bu verilere göre İmamoğlu önde çıkmış ve her ilçede önde olma durumu istikrarlı bir şekilde devam etmiştir (Özkan, 2019: 135).

31 Mart günü YSK'nın yayın yasağı kalktıktan sonra Anadolu Ajansı verileri televizyon ve internette yayılmaya başlamıştır. CHP verilerinden farklı olarak bu verilerde İmamoğlu'nun değil, Binali Yıldırım'ın önde gösterilmesi nedeniyle o andan itibaren bir kriz yönetimine başlanmış ve Ekrem İmamoğlu ilk kez saat 20:30 civarında bir konuşma yaparak sayma sürecini ve girilen verileri yakından takip ettiklerini, seçim yasağı henüz kalkmadan Anadolu Ajansı(AA) tarafından ilginç şekilde veri girişi yapıldığını söylemiş YSK'yı ve Anadolu Ajansı'nı *son derece nazik ve sorumlu* (vurgu bize ait) bir şekilde titiz olmaya davet

etmiştir (Özkan, 2019: 136). Bu açıklamasından kısa bir süre sonra tekrar ekran karşısına çıkan İmamoğlu;

"Hepinizi huzurunda yaptığım açıklamanın teyidi için yeniden karşınızdayım. Son verimiz yüzde 36,5 bizim veri tabanımızda 52,2'si Ekrem İmamoğlu.

Dediğim gibi dengeli bir şekilde devam ediyor. Diğer yerde ise yüzde 2'ye düştü. Benim açıklamamdan sonra veri girişi azaldı. Yüzde 16 civarında henüz açılmamış sandık var. Manipülasyon var" (Ajans Dijital, 31.03.2019) diyerek CHP'nin

verileri ile YSK'nın açıkladığı verilerin uyuşmadığını söylemiş ve böylece süreci yakından takip ettiğinin sinyallerini vermiştir

Sabah 07:30'a kadar tam 12 kez canlı yayın yapmış olan İmamoğlu son derece yumuşak bir üslupla ve kararlı bir şekilde *"Bu şehrin insanlarına, çocuklarına, kadınlarına, gençlerine hesap veremezsiniz. Utanılacak bir şey yapmayın!"* diyerek uyarıda bulunmuş ve gece boyunca yalnızca kendi hakkını arayan bir siyasetçi değil aynı zamanda milletin huzuru için hiç kimseyi kırmamaya çalışan bir lider görüntüsü çizmiştir (Özkan,2019: 136-137).

Seçim gecesi henüz oy sayımı tamamlanmamışken Ak Parti İBB başkan adayı Binali Yıldırım kameralar karşısına geçmiş ve Yıldırım:

"Bu saat itibarıyla İstanbul seçim sayıları, gayri resmi sonuçları 31 bin 124 sandıkta tamamlanmış bulunuyor. Bu sonuca göre İstanbul'da seçimi kazandık" açıklaması yapmıştır (Sözcü, 31.03.2019).

Binali Yıldırım'ın açıklaması üzerine tekrar kameraların karşısına geçen Ekrem İmamoğlu;

"Bu bir tarafın kazanma bir tarafın kaybetme seçimi değildir. Ben takdir tebrik etmeyi bilirim, aynı şekilde tebrik edilmeyi de beklerim. Zira sürecin en hassas bir şekilde neticelenmesi için görev yapan arkadaşlara teşekkür ediyorum. Emniyet mensuplarına teşekkür ediyorum" demiştir. (Yeni Soluk, 31.03.2019).

Şekil 23: Ak Parti Billboard Görşeli

(T24, 01.04.2019)

Şekil 24: Ak Parti Afışı

(Cumhuriyet, 01.04.2019)

1 Nisan 2019'da YSK başkanı Sadi Güven YSK binası önünde gazetecilere yaptığı açıklamada, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimine ilişkin, "Şu an itibariyle Ekrem İmamoğlu 4 milyon 159 bin 650 oy ile önde. Binali Bey'in 4 milyon 131 bin 761 oyu sisteme tanımlanmış vaziyette. İtiraz süreçleri devam ediyor" (CNN Türk, 01.04.2019) demiştir.

31 Mart seçim gecesinin ardından Ak Parti ve MHP seçim sonuçlarının şaibeli olduğu ve bu nedenle tekrarlanması gerektiği yönünde açıklamalar yapmışlardır. Seçim sonuçlarının tartışıldığı bu süreçte Ekrem İmamoğlu, İstanbul'daki seçmenlerle buluşma çalışmalarını sürdürmeye devam etmiştir. Sosyal medyada çok viral olan ve her şey çok güzel olacak Ekrem Abi sloganının ortaya çıktığı süreç İmamoğlu'nun seçim stratejisi açısından oldukça etkili bir slogana dönüşmüştür.

15 Nisan'da Bakırköy'deki bir miting sırasında 15-16 yaşlarındaki Berkay Gezgin ile İmamoğlu arasında geçen diyalog seçimin bundan sonraki süreçte yepyeni bir boyut kazanmasına neden olmuştur. Bu gezi esnasında seçim otobüsünün ardından koşan Berkay Coşkun'un; *"Ekrem Abi, Ekrem Abi. Her şey güzel olacak Ekrem Abi!"* sözleri duyulmuş ve İmamoğlu da *"Aynen, aferin sana delikanlı. Her şey çok güzel olacak. Çocuğa bak her şey çok güzel olacak diyor. Bu inanç bize yeter"* diye cevap vermiştir (Özkan, 2019: 164). Ekrem İmamoğlu daha sonra bu görüntüleri Twitter hesabında da paylaşmıştır.

Şekil 25. Berkay Gezgin ve Ekrem İmamoğlu

(Gezgin, 2019)

Şekil 26. Ekrem İmamoğlu'nun Berkay Gezgin Paylaşımı

(İmamoğlu, 2019)

31 Mart seçimlerinden 17 gün sonra 17 Nisan 2019 tarihinde YSK tarafından yapılan basın açıklamasında Ekrem İmamoğlu'nun 4 milyon 169 bin 765, Binali Yıldırım'ın ise 4 milyon 156 bin 36 oy aldığı ilan edilmiştir. Resmi açıklamanın ardından Ekrem İmamoğlu İl Seçim kuruluna giderek mazbatasını almıştır. Ardından devir teslim töreni için Saraçhane'deki belediye binasına gelmiş ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevini Mevlüt Uysal'dan devralmıştır.

Şekil 27. Ekrem İmamoğlu, Mevlüt Uysaldan İBB başkanlığını devralırken.

(Hürriyet, 17.04.2019).

17 Nisan 2019’da mazbatasını alan Ekrem İmamoğlu, 18 Nisan 2019’da göreve başlamıştır. Ekrem İmamoğlu mazbatasını alıp göreve başladıktan sonra halk ile buluşmalarına devam etmiş ve ilk olarak 21 Nisan tarihinde “İstanbul’a Yeni Bir Başlangıç” adını taşıyan miting düzenlenmiştir. Yüzbinlerce insanın katıldığı mitingde “Hak, hukuk, adalet” ve “Ekrem Başkan” sloganlarıyla Ekrem İmamoğlu ve ailesi sahneye çıkmıştır. Atatürk, silah arkadaşları ve şehitler için 1 dakikalık saygı duruşunun ardından İstiklal Marşı okunmuştur. Daha sonra ise bir imam eşliğinde dualar okunmuştur (BBC, 21.04.2019).

Şekil 28. Ekrem İmamoğlu’nun Maltepe Mitingi

(BBC, 21.04.2019)

Ekrem İmamoğlu göreve geldikten kısa süre sonra çalışmalarına başlamıştır. İmamoğlu’nun dikkat çeken icraatlarından ilki kamu binalarından sökülmüş T.C. ibaresi ile ilgili bir girişimde bulunmuş ve "İstanbul Büyükşehir Belediyesi" tabelasına “T.C.” harflerini yeniden ekletmiştir (Cumhuriyet, 30.04.2019)

Şekil 29. İBB çalışanları İBB binasına T.C. harflerini eklerken

(Cumhuriyet, 30.04.2019)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi çalışanlarının 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü'nü kutlayan İmamoğlu, Saraçhanedeki İBB binasının avlusunda bir konuşma yapmış ve "İBB'de çalışan herkes alın terini bu şehrin yaşamına sunmalıdır." ifadelerini kullanmıştır. Daha sonra konuşmasını Yunus Emre'nin bir sözüyle bitiren İmamoğlu, "Bölüşürsek tok oluruz, bölünürsek yok oluruz" demiştir (T24, 30.04. 2019).

Ekrem İmamoğlu görevde bulunduğu süre içerisinde kent yoksulluğu ile de mücadeleye başlamış ve bu amaçla Mayıs başında Ulaştırma Dairesi Başkanlığı'na öğrenci kartlarının aylık bedelinin 85 TL'den 50 TL'ye düşürülmesi, 0-4 yaş arası çocuğu olan annelerin taşıma kartına ücretsiz sahip olması, 0-12 yaş arası çocukların bedelsiz yolculuk yapmaları, resmi günler, milli ve dini bayramlarda ise toplu taşımanın ücretsiz olması yönünde çalışmaların başlaması için bir yazı göndermiştir. Yine İmamoğlu'nun talimatıyla Ramazan pidesinde fiyat artışı yapılmamış ve 300 gr. İstanbul Halk Ekmek pidesinin 1 TL'den satılmasına karar verilmiştir (Özkan, 2019: 173).

Ekrem İmamoğlu, İBB başkanı olarak çalışmalarına başlamışken Ak Parti ve MHP kanadından seçimin iptal edilmesine yönelik YSK üzerindeki baskılar arttırılmıştır. 6 Mayıs 2019 tarihinde Yüksek Seçim Kurulu 31 Mart seçimlerinin oy çokluğu ile "sandık kurulu başkan ve üyelerinin kanunun açık hükmüne rağmen kamu görevlisi olmaması" gerekçesiyle iptal edildiğini ve seçimlerin 23 Haziran 2019 Pazar günü tekrar edileceğini açıklamıştır.

YSK'nın seçimin iptal edildiğini açıklamasının ardından Ekrem İmamoğlu, 6 Mayıs 2019'da saat 22:30' da Beylikdüzü Yaşam Vadisi'nde halk ile buluşmuş ve hem toplum hem de sosyal medyada viral olan "tarihi" konuşmasında "*Yolumuz uzun heyecanımız yüksek. Gençliğimiz var*" sözüyle 31 Mart seçimlerinin siyasal sloganını ortaya koymuştur.

"Yolumuz uzun heyecanımız yüksek. Gençliğimiz var! Biz adalete susamış, demokrasiye inancı tam Türk gençliğiyiz! Bu millete, özgürlüklerine, demokrasisine, kimse ama kimse engel olmaz. Bu ülkede karar vericiler 'gaflet dalalet ve hatta ihanet içinde olabilirler. Ama biz asla vazgeçmeyeceğiz. Asla vazgeçmeyeceğiz! Belki canınız sıkkan ama umudunuzu yitirmeyin, buradayız! Asla vazgeçmeyin..." (Özkan, 2019: 185) sözlerine yer vermiştir.

Ekrem İmamoğlu'nun konuşmasının ardından "İstanbul Gönüllüleri'nin" sayısında da önemli bir artış yaşanmış ve yaklaşık 100 bin kişi İstanbul seçiminde sandıklarda görev almak istemiştir (T24, 08.05.2019).

31 Mart seçimlerinin iptalinin ardından Ekrem İmamoğlu ve çalışma ekibi seçime ilişkin yeni stratejiler belirlemiştir. "İstanbul'un israf düzeni değişecek, Her şey çok güzel olacak!" sloganlarına ek olarak "İmamoğlu varsa umut var" sloganı ön plana çıkarılmıştır. 22 Mayıs 2019 Hilton Bomonti Otel'de düzenlenen Kampanya Koordinasyon Toplantısında Ekrem İmamoğlu yaklaşık bir ay sürecek olan seçim kampanyasında nasıl bir yol izleneceğini ve tekrar seçilmesi durumunda vaatlerini açıklamıştır.

23 Haziran tarihinde tekrarlanacak olan İBB başkan adaylığı için Ekrem İmamoğlu tıpkı 31 Mart seçimlerinde olduğu gibi tekrardan sokakları, mahalleleri, pazar alanlarını gezerek esnafı ziyaret ederek yani halk ile doğrudan iletişim kuracağı alanlara giderek seçim kampanyasını sürdürmüştür. 20.06.2019 tarihinde BBC'de yer alan "Millet İttifakı'nın CHP'li İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Ekrem İmamoğlu seçim kampanyasında, seçmenlerle "yakın temas" kurmaya odaklanan bir strateji yürütüyor"

sözleri ile hem Ekrem İmamoğlu'nun 23 Haziran seçim kampanyasında yürütmüş olduğu mitingler hakkında hem de İmamoğlu'nun bu mitingler esnasında sergilemiş olduğu tutum ve davranışları hakkında bilgi verilmiştir. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu'nun tıpkı 31 Mart 2019 seçim çalışmalarında olduğu gibi 23 Haziran 2019 seçimlerinde de halk ile temastan kaçınmayan, sıcak, samimi ve doğal bir tutum sergilediği gözlemlenmiştir.

23 Haziran 2019 tarihinde oy kullanma işlemi bittikten sonra seçime ilişkin veriler gelmeye devam ederken Ak Parti İBB başkan adayı Binali Yıldırım *"Şu an itibarıyla seçimleri rakibim Ekrem İmamoğlu önde götürmektedir. Kendisini tebrik ediyorum, başarılar diliyorum"* diyerek seçimin resmi olmasa bile mevcut bilgiler çerçevesinde tamamlandığını ifade etmiştir.

Ekrem İmamoğlu CHP seçim koordinasyon merkezinde düzenlenen basın toplantısında seçimin henüz sonuçlanmadığını bu nedenle sandık görevlilerinin sonuçlar netlik kazanana kadar görevlerinin başında kalması gerektiğini ifade etmiş ve:

"Bugün 16 milyon İstanbullu demokrasiye olan inancımızı, adalete olan güvenimizi tazelemiştir. Bunu yalnız bana oy verenler değil, seçimleri büyük olgunluk ve sükunet içinde geçiren bütün vatandaşlarımız sağlamıştır. Her birine yürekten teşekkür ediyorum..." (Hürriyet, 24.06.2019) açıklamasını yapmıştır.

YSK'nın 23 Haziran seçim sonuçları ile ilgili resmi kararı ise 11 Temmuz'da Resmi Gazetede açıklanmıştır. Buna göre; kayıtlı seçmen sayısı 10 milyon 560 bin 963, sandık sayısı 31 bin 186, oy kullanan seçmen sayısı 8 milyon 925 bin 166, katılma oranı yüzde 84,51 ve geçerli oy sayısı ise 8 milyon 925 bin 566 olarak belirtilmiştir. Seçmen oylarının 4 milyon 742 bin 82'sini alan CHP yüzde 54,22'lik oranla en yüksek oy toplayan parti olmuştur. 3 milyon 936 bin 68 oy toplayan AKP yüzde 45 oranıyla ikinci, 47 bin 832 oy alan Saadet Partisi üçüncü, 13 bin 962 oy alan Vatan Partisi ise dördüncü parti olmuştur. Ayrıca, seçime katılan 17 bağımsız aday toplamda 6 bin 622 oy almıştır (Resmigazete.gov.tr)

Seçim sonuçlarına göre 2,5 ay içinde Ak Parti, MHP ve SP'den yaklaşık 800 bin oy CHP'ye kaymış ve Ekrem İmamoğlu 31 Mart seçimlerindeki 14 binlik farkı yaklaşık 807 bine çıkarmıştır (Özkan, 2019: 226).

4.2. Ekrem İmamoğlu ve Temel Popülist Parametreler

Popülizm son dönemde gerek dünyada gerekse ülkemizde bir yükseliş trendinde bulunmaktadır. Gerek batıda gerekse ülkemizde popülist politikalar hem sağ, muhafazakar, milliyetçi ideolojilerce hem sol, Kemalist, laik ideolojilerce benimsenmiştir. Popülizm bu açıdan ince merkezli bir ideoloji olarak kolaylıkla hem sağ popülizm içerisinde hem de sol popülizm içerisinde kendine yer bulabilmektedir. Türkiye 1994 yerel seçimlerinden itibaren sağ, muhafazakar partilerin yükselişe geçtiği bir döneme tanıklık etmiştir. 1994 Türkiye yerel seçimlerinde RP İstanbul'da oyların %25,19'nu alırken Ankara'da da %27,34'lük oy oranına ulaşmıştır. Ardından 24 Aralık 1995 genel seçimlerinde RP önemli bir sıçrama yaparak %21,38 oy oranı ile birinci olmuş ve Türkiye'nin siyasal hayatında önemli bir değişim başlamıştır. 3 Kasım 2002 tarihinden bugüne kadar ise Ak Parti Türk siyasi hayatında belirleyici ve güçlü bir parti olarak etkisini sürdürmektedir.

1994'ten 2019'a kadar İstanbul, Türkiye'de sağ, muhafazakar parti, kurum, cemaat, dini grupların en etkili ve güçlü olduğu illerden biri olmuştur. Ak Parti tüm yerel seçimlerde İstanbul'da rahat bir seçim süreci geçirmiş ve seçimleri kolaylıkla kazanmıştır. 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimleri salt bir yerel seçim süreci olmaktan çıkmış ülkenin genel siyasal konjonktürünün de yer aldığı bir konuma evrilmiştir. Ak Parti 1994'ten bu yana İstanbul seçimlerinin kazanılmasını çok önemserken CHP de İstanbul'da uzun bir aradan sonra ilk kez seçimleri kazanmayı çok önemsemiştir.

Ekrem İmamoğlu özellikle sağ popülist unsurları çok etkin bir şekilde kullanarak toplumun ilgisini kolaylıkla çekmiş ve seçimde var olan seçkin elit bürokratik CHP algısını kolaylıkla aşmış muhafazakar ve milliyetçi seçmene rahat bir şekilde ulaşmıştır. Diğer yandan neoliberal muhafazakar popülizmin yaratmış olduğu toplumsal tahribata karşı adalet,

hak, emek gibi kavramlarla sol popülist söylemlerle sol alanı etkilemiştir. Yine Türkiye'ye özgü bağlamda HDP ve Kürt seçmeni açısından da İmamoğlu söylemleri ve yaklaşımları ile rahat bir etki alanı oluşturmuş bu kesimi de kendi içine almıştır. Ekrem İmamoğlu Türkiye'de var olan ve kabul edilmiş siyasal söylemleri ters düz ederek 1970'lerde Ecevit'in *Ortanın Solu* ile yaratmış olduğu toplumsal desteği daha da geniş kesimlere ulaştırmış ve başarılı olmuştur. Bu bağlamda Mouffe'nin sol popülizmin, neoliberal muhafazakar yıkımın ortadan kaldırılması için gerekli olduğu tezi bizim de çalışmamızın ana tezleri arasında yer almaktadır.

Bu çalışmada Ekrem İmamoğlu'nun seçim sürecindeki başarısının temel nedeni olarak Türkiye'ye özgü bağlamda daha çok sağ, muhafazakar, milliyetçi popülist unsurları çok iyi kullanmış olmasının etkili olduğu tezini ele alıyoruz. Ekrem İmamoğlu sağ popülist unsurlar kadar adalet, eşitlik, özgürlük gibi sol popülist unsurları da etkin bir şekilde kullanmıştır. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu'nun seçim sürecinde kullanmış olduğu hem sol popülizme ait temel izdüşümleri hem de sağ popülizme ait temel izdüşümleri sistematik bir şekilde ortaya koyabilmek amacıyla Mudde ve Kaltwasserin (2019:20) *halk, seçkinler ve genel irade* kavramsallaştırması kullanılarak İmamoğlu'nun popülist çerçevesi ortaya konmaya çalışılacaktır. Ayrıca Mudde ve Kaltwasser'in kavramsal çerçevesine ek olarak Türk sağının temel motifleri arasında yer alan *din, tarih ve milliyetçilik, tavır, davranış ve dili* (Bora, 2016: 9-28) içeren sembolik yakınlık ve bağlar çerçevesinde de Ekrem İmamoğlu'nun popülist yönleri analiz edilmeye çalışılacaktır.

4.2.1. Halk

Popülizmin temel kavramlarından biri olan "halk" kavramı da tıpkı popülizmin kendisi gibi özü itibariyle muğlak bir yapıya sahiptir. Her ne kadar halk kavramının net bir tanımını yapmak zor olsa da popülizm açısından önemli bir yere sahiptir. Laclau'nun (2015: 162) da ifade etmiş olduğu üzere siyasal söylemlerde "halk"a yönelik hitapların var olması o söylemi popülist bir söylem yapmak için yeterli olmasa da göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Dolayısıyla bir liderin popülist yönünün ortaya konulabilmesi için söylemlerindeki halka yönelik ifadelerin ve vurguların belirlenmesi kaçınılmazdır.

Mudde ve Kaltwasser (2019: 20) de Laclau ile örtüşen bir şekilde popülizmdeki halk kavramının muğlak bir yapıya sahip olduğunu ifade etmekle birlikte “*egemen olarak halk*”, “*sıradan insanlar*” ve “*ulus*” bileşenlerinden oluşan bir kavram olduğunu belirtmişlerdir. Egemen olarak halk “*halk tarafından, halk için, bir halk yönetimi*” anlayışı ile halkı hem siyasal gücün kaynağı hem de yöneticiler olarak görürken, “*sıradan insanlar*” bileşeni seçkin bir bakış açısının aksine sıradan insanların kültürel özelliklerine değer vermeyi içermektedir. “*Bir ulus olarak halk*” kavramında ise bir ülkede yaşayan tüm yerli olanların oluşturduğu topluluğa yönelik bir ima vardır. Yani toplumda bir arada yaşayan gruplar o toplumun halkı olarak kabul edilmektedir.

Bu bağlamda çalışmamızın bu bölümünde çalışmanın örneklemleri ile ilintili bir şekilde Ekrem İmamoğlu'nun CHP'nin İBB başkan adayı ilan edildiği 18 Aralık 2018 tarihinden başlayarak Ayasofya Müzesi'nin camiye dönüştürüldüğü 24 Temmuz 2020 tarihine kadar olan dönemde Ekrem İmamoğlu'nun söylemlerinde ve tavırlarında yer alan halk vurgusu saptanmaya çalışılacaktır.

Ekrem İmamoğlu, İBB başkan adaylığının CHP tarafından resmi olarak açıklanmasının ardından seçim çalışmalarına başlamıştır. Bu süreçte İmamoğlu saha çalışmalarını ön planda tutmuş ve halk ile doğrudan iletişim kurabileceği bir strateji izlemiştir. Dolayısıyla İmamoğlu söylemlerinde ve tavırlarında halka yönelik vurgulardan sıkça faydalanmıştır.

Mudde ve Kaltwasser'in popülizmin halk unsurunun temel bileşenlerinden biri olan *egemen olarak halk* anlayışında halk siyasal gücün temelinde görülmektedir ve bu bağlamda halkın siyasal kararlarda söz sahibi olduğu bir bakış açısı söz konusudur. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu gerek seçim dönemlerinde gerek seçimi kazandıktan sonraki süreçlerde söylemlerinde sıkça halk ile birlikte bir yönetim anlayışı benimseyeceğini vurgulamıştır.

Ekrem İmamoğlu'nun, 27 Aralık 2018 tarihinde Haliç Kongre merkezinde gerçekleşen lansman toplantısındaki konuşmasında halk kavramını “İstanbulularla birlikte” şeklinde açıklayarak tüm İstanbul'u temsil etme iddiasını taşımıştır.

“İstanbul'un toplumsal ve kültürel çeşitliliğini, rengarenk canlılığını koruyup geliştirmeye özen gösteren, herkese hoşgörüyle yaklaşan, birlikte tartışan, birlikte karar alan, birlikte yöneten bir anlayış vaat ediyoruz. Ben İstanbul'un, İstanbulularla birlikte, İstanbul'dan yönetmenin sözünü veriyorum...” (Dailymation, 2019).

31 Mart yerel seçimleri için Bayrampaşa'yı ziyaret eden ve buradaki halk ve esnaf ile buluşan İmamoğlu, seçim turu esnasında bir kahvehaneyi ziyaret etmiş ve satranç oynayan insanları izleyerek onlarla sohbet etmiştir. İmamoğlu masadan kalktığı sırada bir muhabirin:

“İstanbul'u şu anda şah mı, yoksa vezir mi yönetiyor? Veya siz yönettiğinizde nasıl yöneteceksiniz?” sorusu üzerine

İmamoğlu: *“Ben şah, vezir anlamam. Ben piyonlar gibi düşünen halk ile yöneteceğim. Şah ve vezir yok. Bizim vatandaşla yönetmeyle derdimiz var. Şah ve vezir bizi ilgilendirmiyor”* yanıtını vermiştir (Cumhuriyet, 19.03.2019). İmamoğlu'nun bu söylemlerinde de halkın egemenliğini temel

alan bir yönetim anlayışına sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Ekrem İmamoğlu “Yeni Bir Başlangıç” mitinginde yapmış olduğu konuşmada *“Hiç kimse kendisini bu şehrin dışlanmış görmeyecek”* diyerek hem katılımcı bir demokrasi anlayışını hem de her bir bireyin yurttaş olma hissini yaşadığı bir yönetim anlayışını savunmuştur.

“İstanbul'da artık yeni nesil yerel demokrasi anlayışı hakim olacak. Bu kentte yaşayanlar, bu kenti yönetenler kadar söz ve karar sahibi olacak. İstanbul'u

ilgilendiren tüm önemli kararlar herkesin gözü önünde, bilgisi dahilinde, herkesin fikri, önerisi, eleştirisi altında şekillenecek...” (Sözcü, 22.04.2019).

Halk kavramının “bir ulus olarak halk” bileşeninde ise tüm yerli olanların oluşturduğu topluluğa yönelik bir ima vardır. Örneğin “Hollanda halkı”, “Brezilya halkı” gibi (Mudde ve Kaltwesser, 2019: 22). Yani toplumda bir arada yaşayan gruplar o toplumun halkı olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu’nun seçim kampanyasını 16 milyon seçmene sahip İstanbul’un tümünü kapsayacak biçimde şekillendirerek *Millet İttifakı* ve *Cumhur İttifakından* farklı olarak “*İstanbul İttifakı*” tanımlaması yapmış olması İmamoğlu’nun, Mudde ve Kaltwesser’in “*Bir Ulus Olarak*” halk anlayışı ile örtüşen bir halk inşa ettiğini göstermektedir. Özkan (2019: 83)’a göre bu aynı zamanda “ben” değil “biz” demenin “hepimiz” demenin de farklı bir yolu olmuştur. Başka bir ifadeyle İmamoğlu, İstanbul’da yaşayan insanlar arasında din, dil, ırk, mezhep, köken, siyasi vb. herhangi bir ayırım yapmaktan ziyade İstanbul’da yaşayan herkesi kapsayan bir dil benimsemiştir. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu’nun konuşmalarındaki *16 milyon İstanbullu, İstanbulluların hepsi, İstanbul’daki herkes* gibi vurguların Mudde ve Kaltwesser’in *bir ulus olarak halk* anlayışı ile ilintili olduğunu söylemek mümkündür.

Ekrem İmamoğlu’nun Esenler Dörtüol Meydanındaki konuşması da bu anlamda önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu konuşmasında İmamoğlu:

"Bu ülkenin en fazla huzura ihtiyacı var, bu şehirde öyle. Bu şehrin adil bir şehir olmaya ihtiyacı var, adaletle yönetilen, herkese eşit davranan, herkesin bu benim belediyemdir, bu benim şehrimdir diyen, bir siyasi partinin emriyle değil, 16 milyon insanın emriyle bu şehir yönetilmeli. 2 siyasi parti ittifak yapmış olabilir. Ben CHP adayım, kardeşim İYİ Partinin adayı. Ama ben ve Esenler Belediye Başkan adayı Mustafa Bey bütün herkesin oyuna talibiz. CHP'nin de İYİ Parti'nin de AK Parti'nin de MHP'nin de Saadet Partisi'nin de oyuna talibiz. Değerli dostlar bunu şunu için söylüyorum biz huzura talibiz" (Beyaz Gazete, 19.02.2019) sözlerine yer vermiştir.

31 Mart 2019 yerel seçimleri turunda Yeşilyurt Spor kulübünde eski siyasetçiler ile buluşan İmamoğlu burada bütün İstanbul'da yaşayanların sözcüsü olacağını vurgulamıştır. İmamoğlu bu konuşmasında “*Bir kişinin hükmüne*” vurgusu ile İstanbul'da katılımcı bir yönetim anlayışını öne çıkarmıştır:

“Sadece bir siyasi anlayışa, hatta bazen sadece bir kişinin hükmüne ya da talimatına tavır olarak ancak o yönle yürüyen birisi olmak değil, tam aksine ben 16 milyonun insanın ne söylediğine bakan, herkesin fikrini almaya çalışan, burada yaşayan her kesimin, her inancın, her anlayışın karşılık bulduğu her anlayışın, saygın bir makamın emanetçisi olduğumun farkında olan bir belediye başkanı olacağım.” (Sözcü, 23.03.2019).

17 Nisan 2019'da YSK tarafından Ekrem İmamoğlu'nun İBB başkanlık seçimlerini kazandığının resmi olarak açıklanmasının ardından mazbatasını alıp devir-teslim töreni için belediyenin binasına gelen İmamoğlu törenden önce yaptığı açıklamada 16 milyon insan vurgusu ile birlikte hak, hukuk adalet gibi sol popülist değerleri de vurgulamıştır. İmamoğlu konuşmasında bir kişiye bir gruba hizmet değil 16 milyona hizmet sözüyle katılımcılık noktasında kesin tavır almıştır:

“Bugün mazbatamızı teslim aldık. Çok onur duyuyorum, mutluyum, gururluyum. Öncelikle şunu ifade edeyim. Ben bu mazbatayı 16 milyon insanımız adına devraldım. Hiç kimsenin birbirinden farkı olmaksızın, hiç kimsenin birbirinden üstünlüğü olmaksızın tüm hemşerilerim adına onurunu yaşıyorum. Asla vazgeçmediğimiz değerlerimiz var. Haktan, hukuktan, adaletten asla vazgeçmedik. Toplumun demokrasiye olan inancından ve buna dönük mücadelesinden asla vazgeçmedik.

Kimsenin hakkını yemedik. Bu belediyede çalışan herkes, bir kişiye, bir gruba, partiye hizmete değil, 16 milyon insana hizmet etmeye bugün itibariyle başlamıştır” (Hürriyet, 17.04.2019).

21 Nisan 2019 Maltepe Mitingindeki konuşmasında İmamoğlu'nun halkçılık konusundaki en etkili açıklamalarının yer aldığı konuşmadır. Burada farklı kimliklerin, farklı etnik öğelerin, farklı dini grupların bir arada ve özgürce yaşadığı çok kimlikli ve çok kültürlü bir şehir imgesini vurgulamıştır. İmamoğlu'nun sol popülizminin görünürlük kazandığı bu konuşmada üst bir kimlik olarak yurttaşlık vurgusu öne çıkmıştır:

“...Yok artık Türk'ü, Kürd'ü, Lazı, Çerkez'i, Yahudisi, Rum'u, Ermenisi, Bu şehirde herkes İstanbullu! Bu memleket için herkes teminattır! Biz hep birlikte Türk milletiyiz. Biz bu şehirde yaşanan her inanca saygılıyız! Her inancı eşit ve makbul kabul ediyoruz. Bizim için cami, cemevi bir. Kimse kimsenin inancını ölçmesin. Kimse kimsenin inancı üzerinden siyaset yapmaya kalkmasın. Bu şehir, bu millet asla buna müsaade etmez. Bizim için sinagog, kilise, havra bir. Bizim için azınlık yok. Sizler de bizdensiniz, bizimsiniz!”
(Sözcü, 21.04.2019).

Ekrem İmamoğlu'nun bu konuşmasında İstanbul'da yaşayan herkese eşit davranılacağı vurgusu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda İmamoğlu bu konuşmasında İstanbul'un heterojen bir yapıya sahip olduğunu belirterek bu farklılığın fırsata dönüştürüleceğini vurgulamıştır. Ayrıca İmamoğlu Türk, Kürt vb. gibi etnik kökenlerin üzerinde ve yine cemevi, havra vb. gibi dini söylemleri ile de dini kimliklerin üzerinde bir halk vurgusunu bariz bir şekilde ortaya koymuştur.

6 Mayıs 2019'da YSK'nın İBB başkanlık seçimlerini iptal edildiğini açıklamasının ardından Beylikdüzü Yaşam Vadisi'nde açıklama yapan İmamoğlu:

“Ben niye kabul görmedim söyleyeyim mi size? Söyleyeyim mi niye kabul görmediğimi? Söyleyeyim, söyleyeyim... Ne dedim ben? Bir kişiden talimat almayacağım dedim; 16 milyon insandan talimat alacağım! Ne dedim ben? Bana hizmet etmeyin dedim; bana değil 16 milyon insana hizmet edeceksiniz dedim! Artık Büyükşehirde israf yok dedim. 15 günde elde ettiğimiz bilgilerle

alacağımız tedbirlerle sizin haklarınızı nasıl koruyacağımı bildiğim için israfa artık izin yok dedim. Onun için beğenmediler.” (Özkan, 2019: 185).

Ekrem İmamoğlu'nun bu sözlerinde de Türkiye'de var olan siyasal otoriteye karşı bir tepkinin ön plana çıktığı görölmektedir. İmamoğlu, özellikle israf vurgusu ve halkın çıkarlarını koruyacağına dair vurgu ile etkin bir halkçı söylem inşa etmiştir.

Ekrem İmamoğlu, Beylikdüzü'nde yaptığı konuşmada bu kez Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli gibi kültürel sembollerin öne çıktığı değerlere vurgu yaparak sağ, muhafazakar, milliyetçi popülist kodları burada kullanmıştır:

“...Kim olduğunun önemi yok, etnik kökeni yok, insan var insan. Biz insana saygıyla inanca saygıyla, bu şehrin çocukları için, gençleri için, bu şehrin vicdanı kadınları için, beyefendileri için, kısacası herkes için geldik. Yıkın bütün ön yargıları, zihninizdeki ön yargıları yıkın. Hiç kimsenin yaşanı, biçimi, giyimi, kuşanı bizi ilgilendirmiyor. Herkesi kucaklamaya geldik. Biz bu şehirde inançlara saygı için, insanlara sevgiyi, bu topraklarda derinliği hatırlatmaya geldik. Biz Mevlana'yı, Yunus Emre'yi Hacı Bektaş Veli'yi hatırlatmaya geldik. Biz bu şehirde herkesin inancına saygı duyan, bu ülkenin, şehrin gelişmesi için akıllı, bilimi tercih eden Alevi'si, Sünni'si yok herkesi kucaklamaya geldik” (Mynet, 23.06.2019).

Tüm bu örneklerde Ekrem İmamoğlu'nun söylemlerinde sosyal, siyasal, etnik ve dinsel kimliklerin üzerinde bir halk inşa ettiği bariz bir şekilde görölmektedir. Ekrem İmamoğlu seçim gezilerinde de bu söylemleriyle paralel bir tutum sergilemiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan farklı inanca mensup kesimleri de ziyaret etmeyi ihmal etmemiştir.

Fener Rum Patriği I.Bartholoemeos'u ziyaret eden ve çıkışta basın mensuplarıyla konuşan İmamoğlu:

"...İstanbul'un aslında ne kadar dünya merkezi olduğunu hissedebilmek lazım. Bu anlamda İstanbulluların çok değerli bir kentte yaşadığını anlatmak lazım. Çok mutluymuz. İstanbul'da yaşayan herkesin her anını yaşamayı ve hissetmeyi çok istiyorum. Umuyorum bundan sonra böyle bir İstanbul'da olacağız hep birlikte" ifadelerini kullanmıştır (Sözcü, 25.12.2018).

Ekrem İmamoğlu Rum Patriğini ziyaret ettikten sonraki sözlerinde İstanbul'un hem dinsel hem de etnik çeşitliliğinin İstanbul'a katmış olduğu değeri ve önemi vurgulayarak tüm bu değerlere sahip çıkılacağını belirtmesi dinsel ve etnik kimlikler üzerinde bir halk inşasının önemli bir örneğidir.

Şekil 30. Ekrem İmamoğlu, Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi ziyareti

(Sözcü, 25.12.2018)

Şekil 31. Ekrem İmamoğlu, Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesi ziyareti

(Sözcü, 25.12.2018)

Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nden sonra Beyoğlu'nda bulunan Süryani Katolik Patrikliği'ni ziyaret eden İmamoğlu buradan da Süryani Ortodoks Kadim Meryem Ana Kilisesi'ne geçmiş ve metropolit ve patrik vekili Yusuf Çetin'in çalışmaların nasıl geçtiği sorusuna İmamoğlu:

“Çalışmalar oldukça yoğun geçiyor. İstanbul tabii çok önemli bir şehir. Bir dünya şehri İstanbul. Biz de tüm zenginliğini yaşıyoruz. Bu zenginliği tüm İstanbullular olarak yaşıyoruz. İyi ki varız ve iyi ki hep birlikteyiz” cevabını vermiştir. Ekrem İmamoğlu'nun bu sözlerinde yine İstanbul'un dinsel çeşitliliğinin toplumda bir ayrımcılık ya da eşitsizlik yaratmasının aksine toplumsal ve kültürel bir zenginlik oluşturduğuna yönelik bir söylem ön plana çıkmaktadır.

Popülizmde Yetkin (2010: 181)'e göre *bizden biri* algısı popülizmin en temel unsurlarından biridir. Bu bağlamda Mudde ve Kaltwasser'in popülizmin temel bileşenlerinden biri olan *sıradan insanlar* unsurunda halka ait olan değerlerin siyasal alanda yüceltilmesi ve bu sayede popülist liderlerin halk ile özdeşlik kurabilmesi ve “halkın içinden biri” imajını oluşturabilmesi önemlidir. Bu doğrultuda Ekrem İmamoğlu'nun Trabzon'un küçük bir köyü olan Cevizli köyünde doğmuş olması, bu köyde altında ahırların bulunduğu 60 metrelik bir evde yaşamış olması, aynı zamanda tarım yapan bir ailenin üyesi olması ve geleneksel Türk aile yapısının bir yansıması olarak büyük dede, nine, babaanne, dede, anne, baba, iki amca ve kız kardeşiyle birlikte kalabalık bir ailede büyümüş olması İmamoğlu'nun

bizden biri algısını destekleyen ve halkın kendisi ile özdeşlik kurmasını sağlayan önemli unsurlardan biri olmuştur.

Ekrem İmamoğlu'nun seçim dönemlerinde halk ile doğrudan temas kurabileceği sokak, mahalle, esnaf, pazar ziyaretleri yapması dönem dönem İstanbullu ailelerin evlerine konuk olması ve bu ziyaretleri esnasında halk ile sohbet ederken basit, yalın ve sade bir dil kullanmayı tercih etmesi, belli zamanlarda şive ile konuşması, halk ile fiziksel temastan kaçınmayarak onlara dokunması, sarılması, yaşlıların ellerini öpmesi gibi davranışlar sergilemesi İmamoğlu'nun halk nezdinde *bizden biri* imajını desteklemiştir. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu'nun, CHP'nin toplumda var olan seçkinci ve ulaşılmaz imajını yıkarak geniş toplumsal kesimlere ulaşmayı başardığı söylenebilir.

İmamoğlu'nun gerçekleştirmiş olduğu ziyaretleri esnasında sergilemiş olduğu tutum ve davranışlarıyla insanların değerlerine önem verdiğini göstermiş olması bizden biri algısını güçlendiren en önemli özelliklerinin başında gelmektedir. Bu bağlamda İmamoğlu'nun yapmış olduğu ev ziyaretleri esnasında evlerine konuk olduğu aileler ile birlikte yer sofrasında yemek yemesi bu ilişkiye verilecek önemli örneklerden biridir.

Şekil 32. Ekrem İmamoğlu iftar yemeğinde

(*Haber Türk*, 14.05.2019)

Ekrem İmamoğlu'nun 14.05.2019 tarihinde Bayrampaşa Hali'nde tanışmış olduğu CebraİL Gümüštepe'nin Esenler Kemer Mahallesi'nde bulunan evine giderek ailesini ziyaret

etmiş ve aile ile birlikte iftar yapmıştır (Haber Türk, 14.05.2019). Gümüştepe ailesi ile iftar yemeği yiyen İmamoğlu'nun abartı ve gösterişten uzak yemeklerin yer aldığı yer sofrasında yemek yemiş olması sıradan insanın değerlerine verdiği öneme verilebilecek önemli örneklerden biridir.

Beylikdüzü'nde yaşayan Kılıçalp ailesinin evine konuk olan İmamoğlu'nun yine aile üyeleri ile birlikte yer sofrasında iftarını açması İmamoğlu'nun halkın değerlerine ve kültürüne uzak olmadığını bir göstergesidir.

Şekil 33. Ekrem İmamoğlu yer sofrasında

(Cnn Türk, 23.05.2019)

Chantal Mouffe (2019) sol ideoloji kanadında yer alan partilere yönelik halkın temel ve somut sorunlarına eğilmekten ziyade özgürlük, eşitlik vb. gibi soyut sorunlara daha fazla eğildiği yönünde temel bir eleştiri getirirken sağ ideoloji kanadında yer alan partilerin daha somut ve temel toplumsal sorunlara odaklandığını belirtmektedir. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu'nun 27 Aralık 2018'de Haliç Kongre Merkezi'nde gerçekleşen aday tanıtım toplantısında İstanbul için:

1. “İstanbul’un trafik ve ulaşım sorununu çözmek.
2. İstanbul’daki kent yoksulluğu ile mücadele etmek ve pahalı yaşamı ucuzlatmak.

3. *İstanbul’da doğru kentsel planlama ile çevre, imar ve deprem sorunlarını çözmek.*
4. *İstanbul’un işsizlik sorununu çözmek, yeni ekonomi ve yaratıcı endüstriler için İstanbul’u bir çekim merkezine dönüştürmek.*
5. *İstanbul’un yaşam kalitesini yükseltmek, kültür, sanat ve spor faaliyetlerini İstanbul’un tamamına yaymak”* (Cumhuriyet, 27.12.2018)

olarak belirlenen beş temel somut hedefinin olduğunu açıklaması ve seçim stratejisini bu somut sorunlar üzerine inşa etmiş olması İmamoğlu’nun sağ popülist unsurlardan faydalandığını göstermektedir. Ekrem İmamoğlu halkın somut sorunlarına eğilerek halktan kopuk olmayan halkı anlayan, bilen ve bu sorunlara çözüm sunabilecek bir siyasal lider imajı çizmeyi başarmış ve bu durum İmamoğlu’nun halkın nezdinde bizden biri algısının güçlenmesini sağlamıştır.

Ekrem İmamoğlu görevde bulunduğu süre içerisinde kent yoksulluğu ile de mücadeleye başlamış ve bu amaçla Mayıs ayında Ulaşım Daire Başkanlığı’na aylık öğrenci kartı bedelinin 85 liradan 50 liraya düşürülmesi, 0-4 yaş arası çocuklu annelerin ücretsiz taşıma kartına sahip olması, 0-12 yaş arası çocukların ücretsiz yolculuk yapmaları, dini, milli ve resmi bayram günlerinde toplu taşımanın ücretsiz olması yönünde çalışmaların başlaması için bir yazı göndermiştir. Yine İmamoğlu’nun talimatıyla Ramazan pidesinde fiyat artışı yapılmamış ve 300 gr. İstanbul Halk Ekmek pidesinin 1 TL’den satılmasına karar verilmiştir (Özkan, 2019: 173). Yani Ekrem İmamoğlu’nun seçimi kazandıktan sonra gerçekleştirmiş olduğu icraatları verilen vaatlere sadık kalındığının bir kanıtıdır.

Sonuç olarak Ekrem İmamoğlu’nun seçim kampanyası döneminde “16 milyon İstanbullu” vurgusunun ön plana çıktığı görülmektedir. İmamoğlu 16 milyon İstanbullu vurgusu ile din, dil, ırk, mezhep, siyasi vb. herhangi bir ayırım yapmadığını vurgulamaya çalışmıştır. İmamoğlu söylemlerindeki bu vurguyu zaman zaman açık bir dil ile ifade ederken belli dönemlerde de “Tüm İstanbullular”, “İstanbul’daki herkes” gibi vurgulardan da faydalanarak ifade etmiştir.

İmamoğlu seçim kampanyası döneminde ve sonraki süreçlerde söylemlerindeki bu kapsayıcı halk diline uygun bir şekilde halk buluşmaları gerçekleştirmiştir. Bu doğrultuda farklı dinlerin liderlere düzenlemiş olduğu ziyaretler, CHP seçmenin azınlıkta olduğu bölgelerde yapmış olduğu mitingler, İstanbul'un dört bir yanında gerçekleştirmiş olduğu halk buluşmaları da İmamoğlu'nun söylemlerinde yer alan "16 milyon İstanbullu" vurgusuna pratiklerde de sadık kalındığının önemli bir göstergesi olmuştur.

4.2.2. Elitler/ Seçkinler

Popülizmin temel kavramlarından biri olan seçkinler/ elitler kavramı da çok yönlü tanıma sahiptir. Mudde ve Kaltwasser (2019: 23)'e göre seçkinleri tanımlamanın birçok ölçütü bulunmakla birlikte ilk ve en önemlisi iktidar temelinde yapılan tanımlamadır ve ekonomi, siyaset, medya ve sanatta önde gelen konumda bulunan kişiler seçkin olarak kabul edilmektedir. Mudde ve Kaltwasser (2019: 23)'e göre birçok popülist tüm bu seçkin grupları, yalnızca eleştirmez aynı zamanda halkın "genel iradesi" ne karşı çıkan homojen ve yozlaşmış grup olarak görür. Başka bir ifadeyle popülist bir lider, halkın genel iradesine zarar veren toplumun seçkin gruplarını hem eleştirmekte hem de onların yozlaşmış olduğu düşüncesini savunmaktadır. Mudde ve Kaltwasser (2019: 16) popülizmin özünde bulunan seçkin karşıtlığını şu şekilde açıklamıştır; "*popülizm, toplumu nihai bir biçimde 'saf halk'a karşı 'yozlaşmış seçkinler' olarak iki homojen ve karşıt kampa ayrılmış olarak ele alan ve siyasetin, halkın volonte generale (genel irade) sinin bir dışavurumu olması gerektiğini ileri süren ince merkezli bir ideoloji*"dir. Yani en genel ifadeyle popülizmin temelinde seçkin ve halk dikotomisi yer almaktadır.

Jagers ve Walgrave (2005: 4) de benzer şekilde anti-elitizmi, popülizmin merkezine koymuş olan araştırmacılarıdır. Mudde, Kaltwasser, Jagers ve Walgrave ile benzer düşüncelere sahip olan Jan-Werner Müller (2019: 15)'e göre de bir siyasi aktörün popülist kabul edilebilmesi için "*seçkinlere dair eleştirel bir tutum*" alması gerekmektedir. Bu bir liderin tek başına popülist sayılması için yeterli olmasa da en önemli önkoşullardan biridir. Yani anti elitist anlayışa sahip olmak bir liderin popülist yönünü ortaya koymak için yeterli tek kriter olmasa da olmazsa olmaz özelliklerinden biridir.

Bu bağlamda çalışmamızın bu bölümünde çalışmanın örnekleme ile ilintili bir şekilde Ekrem İmamoğlu'nun CHP'nin İBB başkan adayı ilan edildiği 18 Aralık 2018 tarihinden başlayarak Ayasofya Müzesi'nin camiye dönüştürüldüğü 24 Temmuz 2020 tarihine kadar olan dönemde İmamoğlu'nun söylemlerinde, tavır ve davranışlarında yer alan seçkin-elit karşıtı unsurlar saptanmaya çalışılacaktır. Her ne kadar çalışmanın örnekleme içerisinde yer almasa da Ekrem İmamoğlu'nun seçkin karşıtı yönünün net bir şekilde ortaya konulabilmesi amacıyla çalışmada İmamoğlu'nun çocukluk ve gençlik dönemine dair örneklere de yer verilmiştir.

Ekrem İmamoğlu'nun küçüklüğüne dair anlatılan hikayelerde İmamoğlu'nun maddi açıdan iyi bir konumda olan bir ailenin üyesi olmasına karşın küçüklüğünden beri seçkin karşıtı bir tutum benimsemiş olduğuna yönelik bir vurgu vardır. Dolayısıyla Ekrem İmamoğlu'nun seçkin karşıtı bir dünya görüşüne sahip olduğuna dair genel bir görüş olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu'nun kuzeni Volkan İnan'ın kendisi hakkında söylemiş olduğu; *“Çocuk Esirgeme Kurumu okulumuzun hemen karşısındaydı. Aslında çocukların anne babası vardı ama yoksullardı, köylerde yaşıyorlardı, çocuklarına bakamıyorlardı. Biz her şeyimizi onlarla paylaşırdık, çikolata alsak onlara da alırdık, beraber oynardık, başka bir dünyanın çocukları olduğunu hiç düşünmezdik. Ekrem de onlarla bağını hiçbir zaman koparmadı ve hala da görüşüyor.”* (Kılıç, 2019: 18) sözleri Ekrem İmamoğlu'nun küçük yaşlardan itibaren anti seçkin bir görüşe sahip olduğunun bir göstergesidir.

Ekrem İmamoğlu İlkokuldan mezun olduktan sonra Trabzon Cumhuriyet Ortaokulu'nda okumak istemiş olsa da babası onu Trabzon'un ve Karadeniz'in ilk özel okulu olan Özel Köşk Lisesi'ne göndermeye karar vermiştir. Ekrem İmamoğlu'nun hayatını anlattığı kitabında Kılıç, İmamoğlu'nun okulu fazla seçkin bulduğu için Lise hayatına Trabzon Lisesi'nde devam ettiğini belirtmiştir. Bu durum Ekrem İmamoğlu'nun varlıklı bir ailenin üyesi olması ve maddi durumu iyi olan bir çevreye sahip olmasına rağmen elitist bir bakış açısına sahip olmadığını önemli göstergelerinden biridir.

Kıbrıs'ın Türk Ocağı Limasol Spor Kulübü'nün kalecisi olduğu dönemde takım arkadaşı olan Ogün Gündem Ekrem İmamoğlu'nu; *"Uçan çuval da desek, hepimize güven veriyordu. Çünkü iyi bir sporcuymuş. Her şeyden önce centilmendi. Temiz bir kişiliği vardı. O dönemde Kıbrıs'a gelen öğrencilerin çoğu ukalaydı. Ekrem'i gidip de memleketinde görene kadar nasıl bir aileden geldiğini anlayamamıştım. Zira orta halli bir ailenin çocuğu gibi mütevazıydı."* (Kılıç, 2019:26) sözleri ile anlatmıştır. Ogün Gündem'in anlatımından Ekrem İmamoğlu'nun sade, gösterişsiz dolayısıyla anti seçkin bir yaşam tarzı olduğunu net bir şekilde anlamak mümkündür.

31 Mart yerel seçimleri kapsamında Tuzla'da bir semt pazarını ziyaret ederek halk ile buluşan ve kısa bir konuşma yapan Ekrem İmamoğlu konuşmasında;

"İnsanlar yönetenlerden usandı. Yönetici dediğin tevazu içinde olacak, kibirden uzak olacak ve topluma sıcaklığıyla yaklaşan kişiler olacak. Biz bunun temsilcisiyiz..." ifadelerine yer vermiştir (Sputnik Türkiye, 23.01.2019).

İmamoğlu bu sözlerinde yöneticilerin halk ile arasına ulaşılmaz bir mesafe inşa ederek seçkin bir görünüme büründüklerinin altını çizerek yöneticilerin *tevazu sahibi, kibirden uzak* olması gerektiğini vurgulamıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sonuçları ile ilgili tartışmalar devam ederken Ekrem İmamoğlu Saraçhane'deki merkez binada görev yapan İBB çalışanları ile bir araya gelmiştir. İmamoğlu'nun İBB çalışanlarına yönelik konuşmasında da vakıf, dernek ve cemaat vurgusu ön plana çıkmıştır. İmamoğlu:

"... Bana, kişilere, partilere, kurumlara, derneklere, vakıflara, cemaatlere... Bunlara hizmet yok. Kendi özelinizde hizmet ediyorsanız, bu sizinle orası arasında. Beni ilgilendirmez. Ama burada çalışanların emeğiyle elde"

edeceğimiz bir sürecin tek amacı olacak; İstanbul şehrine hizmet etmek”
(Odatv, 19.04.2019) sözleri ile din merkezli bir seçkin

karşıtı anlayışı ortaya koymuştur. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu cemaat, vakıf, dernek vb. grupları halkın üzerinde elitist bir grup olarak kodlamış ve bu kodlamasında başarılı olan İmamoğlu'nun toplumsal açıdan geniş bir destek ve olumlu tepki aldığı görülmektedir.

Haber Türk'te canlı programa katılan ve Didem Arslan'ın sorularını yanıtlayan Ekrem İmamoğlu vakıf, dernek ve cemaatler ile ilgili düşüncelerini şu şekilde netliğe ulaştırmıştır:

“... Büyükşehir belediyesinin kaynaklarını birkaç vakfa niye aktaralım? Her vakfın, derneğin, kamu yararına kurumun geniş, faydalı çalışmaları var. Vakfa, derneğe değil sadece torpile karşıyım.” (Sol, 27.06.2019).

Ekrem İmamoğlu bu konuşmasında asıl karşı çıktığı durumun vakıf, cemaat ve derneklerden ziyade bu kurumlar üzerinden çıkar elde eden kişi ya da gruplar olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda İmamoğlu'nun yine din merkezli bir seçkin kesim inşa etmiş olması ve dini kendi çıkarları için kullanan kişi, grup ve kurumları toplumun elit kısmı olarak kodlaması ön plana çıkmaktadır.

18 Nisan 2019'da İBB başkanlığı görevine başlayan Ekrem İmamoğlu ilk mesai gününde gün içerisinde tek tek odaları gezerek belediye personeli ile tanışmıştır. İmamoğlu mutfak bölümünü gezerken *“Yemekte bugün ne var”* diye sormuş, *“Musakka var, sizin için de antrikot yaptık”* yanıtını alınca *“Birine musakka, birine antrikot olmaz. Bir dahakine aynısı olacak”* demiştir. (Gazete Duvar, 18.04.2019). İmamoğlu ilk çalışma gününde mutfak personeli ile yapmış olduğu bu konuşmada herkes ile aynı yemeği yiyeceğini söyleyerek kendisinin kimseden bir farkı olmadığını vurgulamış böylece anti elitist bakış açısını ortaya koymuştur.

21 Nisan 2019'da gerçekleşen “Yeni Bir Başlangıç Buluşması'nda” Ekrem İmamoğlu:

“Vatandaşla arasına fiziki ve duygusal engeller koyan siyasetçilerin devri kapanmıştır. Vatandaşa karşı kibirle yaklaşan, vatandaşa karşı sevgisiz, saygısız davranan siyasetçilerin devri kapanmıştır. Vatandaş, bu ülkenin efendisidir. Siyasetçiler, yöneticiler bu ülkenin hizmetkarlarıdır. Bundan böyle herkes yerini bilecek, herkes haddini bilecek” (Sözcü, 21.04.2019).

sözleri ile Türk siyasetinde uzun yıllar var olan siyasi anlayışın elitist görüntüsüne gönderme yaparak kendisinin İBB yönetiminde halk ile yönetenler arasında var olan fiziki ve duygusal sınırların kaldırılması ile anti seçkin bir yönetim anlayışının hakim olacağını net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu, büyük ölçüde *“elitist, tepeden, bürokratik, anti-liberal ve anti-demokratik”* görünümde olan tek parti dönemi CHP halkçılığı (Karaömerlioğlu, 2006: 49) anlayışını aşarak sağ, muhafazakar, milliyetçi seçmene de ulaşmayı başarmıştır.

Ekrem İmamoğlu yine “Yeni Bir Başlangıç Buluşması” Mitinginde konuşmasının sonlarına gelirken:

“Vatandaşa karşı mahcubiyet duygusunu yitirmemiş, gururdan, kibirden uzak yöneticilerin görev yapacağı bir İstanbul ve Türkiye için, asla vazgeçmeyin! Türkiye'nin yeni normalinin demokrasi, barış, birlik ve kardeşlik olması için, omuz omuza vermekten, mücadele etmekten asla vazgeçmeyin!” (Sözcü, 21.04.2019) ifadelerine yer vermiştir.

Ekrem İmamoğlu 6 Mayıs 2019 tarihinde YSK'nın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin iptal edildiğini açıklaması üzerine 23 Haziran 2019 tarihinde

gerçekleşecek seçimler için çalışmalarına başlamış ve 22.05.2019 tarihinde kampanyasının yeni yol haritasını koordinasyon toplantısında açıklamıştır. İmamoğlu:

"YSK'nın kararıyla herkes net olarak gördü. İstanbul'da israf düzeninden yararlananlar hak, hukuk, adalet, vicdan tanımıyor. Bu düzen sadece bir avuç insan için var. Sadece o küçük mutlu azınlığın çıkarına tüm İstanbul Belediyelerini kullanıyorlar" (AA, 22.05.2019).

Ekrem İmamoğlu'nun bu konuşmasında israf düzeni üzerinden bir seçkin konumlandırması yapması ön plana çıkmaktadır. İBB kaynaklarından faydalanan kesimi *bir avuç insan* olarak tanımlayan İmamoğlu'nun bu seçkin kesimi 16 milyon insanın hakkını ve emeğini sömüren, halk yoksullaşırken zenginleşen, halk yoksulluk ve zor durumdayken şatafat içinde yaşayan ve toplumda azınlıkta bulunan grup olarak konumlandığı görülmektedir.

Ekrem İmamoğlu'nun 23 Haziran 2019 İstanbul seçimleri için vaatlerini açıklaması amacıyla 11 Haziran 2019 tarihinde "İstanbul'da Hayatı Kolaylaştıracak Çözümler" başlıklı bir basın toplantısı düzenlenmiştir. Bu basın toplantısında İmamoğlu, *bir avuç insan* vurgusu ile halk ve seçkinler arasındaki farkı çok net ortaya koymuştur:

"...Bir de hepimizin ürettiği, hepimizin dışından tırnağından arttırdığı, vergileriyle emekleriyle büyüttüğü bu memleketin, İstanbul'un nimetlerinin üzerine konan, onu bir rant kapısı haline getiren bir avuç insan var. İstanbul'da halkın çıkarlarına değil, o bir avuç insanın çıkarlarına çalışan organize bir 'israf düzeni' var..." (Sözcü, 11.06.2019).

İmamoğlu, bu konuşmasında da 16 milyon İstanbullu karşısında israf düzeninden faydalan ve toplumda azınlıkta olan kesimi seçkinler olarak konumlandırmıştır. İmamoğlu bu *bir avuç insan* olarak tanımladığı seçkin grubun toplumun azınlığını oluşturduğunu

vurgulamış ve toplumun büyük kesiminin İstanbul belediyesinin imkanlarından faydalanmadığını yalnızca çok küçük, ayrıcalıklı kesimin bu imkan ve olanaklardan faydalanarak çeşitli çıkarlara ulaşabildiğini vurgulamıştır. Yani Ekrem İmamoğlu seçkin konumlandırmasını toplumdaki azınlığı kapsayan *bir avuç insan* yani “onlar” ve tüm halkı içine alan “biz” dikotomisi üzerine inşa etmiştir.

“İsraf Düzenine Karşı Çözüm Önerileri” adlı basın toplantısındaki konuşmasını Ekrem İmamoğlu:

“Oysa 23 Haziran milletin duruma el koyduğu bir tarih olacak. 23 Haziran İstanbulluların yeni ve sahici bir siyaset istediğinin ilanı olacak. Yoksulları ‘daha ne istiyorsun’ diyerek aşağılayanlara, işsizleri elinin tersiyle itenlere, İstanbullular çok güzel, çok zarif, çok anlamlı bir uyarıda bulunacak. 23 Haziran’dan sonra hiç kimse, vatandaşın dertlerini görmezden gelerek, kibirli siyaset yapmayacak” (Sözcü, 11.06.2019) sözleri ile sonlandırmıştır.

Ekrem İmamoğlu bu konuşmasında halkın işsizliği ve yoksulluğu konusunda çözüm üretemeyen siyasal seçkinlerin halk ile arasında var olan mesafeye vurgu yapmıştır.

Ekrem İmamoğlu halka yönelik konuşmalarında seçkin karşıtı söylemlerden sıklıkla faydalanmasının yanı sıra kamuoyu önünde sergilemiş olduğu tutum ve davranışlarında da anti elitist yönünü ortaya koymuştur. Ekrem İmamoğlu’nun seçim çalışmalarında ve seçimden sonraki süreçlerde sokak sokak, mahalle mahalle gezerek vatandaşlarla yakın temas kurması, pazar gezilerinde halk ve esnaf ile buluşarak onların sorunlarını dinlemesi, bu ziyaretleri esnasında içten ve samimi tavırlar benimsemiş olması, özellikle Ramazan ayı içerisinde konuk olduğu ailelerin evlerinde onlarla birlikte sade ve gösteriştan uzak sofralarda iftarını açmış olması İmamoğlu’nun kamuoyu önünde sergilemiş olduğu seçkin karşıtı tavırlarının en bariz örnekleridir.

Şekil 34. Ekrem İmamoğlu semt pazarda

(*Milliyet*, 31.01.2019)

Şekil 35. Ekrem İmamoğlu yer sofrasında

(*CNN Türk*, 2019).

Sonuç olarak Ekrem İmamoğlu seçkin / elit karşıtlığını gerek söylemlerinde gerek kamuoyu önünde sergilemiş olduğu tutum ve davranışlarında ortaya koymuştur. Bu bağlamda İmamoğlu seçkinleri 16 milyon insanın emeğini, hakkını sömüren, halk yoksullaşırken zenginleşen toplumda azınlıkta bulunan *bir avuç insan* olarak tanımlamıştır. İmamoğlu'nun halkın çıkarlarının dışında yer alan bu seçkin kodlamasının toplumsal açıdan geniş bir destek aldığı ve başarılı olduğu görülmektedir. Ayrıca Ekrem İmamoğlu dini değerler içerisinde zenginleşen güç ve statü sahibi olarak toplumdan kopan kesimleri kul hakkı kavramı ile dinsel bir söyleme büründürmüş ve bunun üzerinden daha etkili bir anti elitist söylem geliştirmiştir. İmamoğlu elitist kavramının Türkiye'deki yaygın kullanımının batılı laik ve kentli vurgusunu İstanbul'daki 16 milyon halk ve az sayıdaki çıkar grupları

dikotomisine yaslayarak klasik anti elitist bakış açısını “baş aşağı” çevirmiştir. Özellikle muhafazakar İslami çevrelerin sermaye ve kapitalizm ile giderek bütünleşmeleri sürecinde İmamoğlu'nun din üzerinden kurduğu anti elitist söylem oldukça etkili olmuştur.

4.2.3. Genel İrade

Popülizmde liderler halkı yasaları yapma ve uygulamaya gücü yeten Rousseau'nun cumhuriyetçi ütopyasına başvurmaktadırlar. Dolayısıyla popülist liderlerin doğrudan demokrasinin mekanizmalarından olan referandum ve plebisit gibi uygulamaları desteklemesi şaşırtıcı değildir (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 28). Bu bağlamda popülizmde genel irade halkın yalnızca belirli seçim dönemlerinde yönetime katılmasından ziyade yönetimin her anında halkın istek, beklenti ve düşüncelerinin ön planda tutulması anlamına gelmektedir.

Ekrem İmamoğlu 31 Mart 2019 Türkiye yerel seçimlerinde İBB Başkanlığı Aday kampanyası süresince İstanbul'u yönetirken halk temelli, halkın genel iradesinin ön planda tutulduğu bir yönetim anlayışı benimseyeceğini vurgulamıştır. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu'nun özellikle söylemlerindeki *16 Milyon İstanbullu* vurgusu popülizmin *Genel İrade* kavramıyla yakın ilişki içindedir. İmamoğlu 16 milyon İstanbullu söylemleri ile İstanbul'da yaşayan halk arasında din, dil, mezhep ayırımından uzak, İstanbulluların tümünü içine alan bir dil benimsemiş ve 16 milyon insanın iradesinde bir yönetim anlayışı benimseyeceğini vurgulamıştır.

31 Mart 2019 yerel seçimleri turunda Yeşilyurt Spor kulübünde eski siyasetçiler ile buluşan İmamoğlu:

“Sadece bir siyasi anlayışa, hatta bazen sadece bir kişinin hükmüne ya da talimatına tavır olarak ancak o yönle yürüyen birisi olmak değil, tam aksine ben 16 milyonun insanın ne söylediğine bakan, herkesin fikrini almaya çalışan,

burada yaşayan her kesimin, her inancın, her anlayışın karşılık bulduğu her anlayışın, saygın bir makamın emanetçisi olduğumun farkında olan bir belediye başkanı olacağım” açıklamasını yapmıştır. (Sözcü, 23.03.2019).

Ekrem İmamoğlu bu sözlerinde yine halk katılımlı, halkın genel iradesinin ön planda tutulduğu bir yönetim anlayışı benimseyeceğini ön plana çıkarırken aynı zamanda Türkiye’de var olan siyasal otoriteye gönderme yaparak kendisinin hiçbir otoriteye bağlı kalmayacağını vurgulamıştır.

17 Nisan’da YSK tarafından Ekrem İmamoğlu’nun İBB başkanlık seçimlerini kazandığının resmi olarak açıklanmasının ardından mazbatasını alan ve devir teslim töreni için Saraçhane’deki belediye binasına gelen İmamoğlu törenden önce yaptığı açıklamada 16 milyon insan vurgusu ile birlikte hak, hukuk adalet gibi sol popülist değerleri de vurgulamıştır. İmamoğlu konuşmasında bir kişiye bir gruba hizmet değil 16 milyona hizmet sözüyle katılımcılık noktasında kesin tavır almıştır:

“Bugün mazbatamızı teslim aldık. Çok onur duyuyorum, mutluyum, gururluyum. Öncelikle şunu ifade edeyim. Ben bu mazbatayı 16 milyon insanımız adına devraldım. Hiç kimsenin birbirinden farkı olmaksızın, hiç kimsenin birbirinden üstünlüğü olmaksızın tüm hemşerilerim adına onurunu yaşıyorum. Asla vazgeçmediğimiz değerlerimiz var. Haktan, hukuktan, adaletten asla vazgeçmedik. Toplumun demokrasiye olan inancından ve buna dönük mücadelesinden asla vazgeçmedik.

Kimsenin hakkını yemedik. Bu belediyede çalışan herkes, bir kişiye, bir gruba, partiye hizmete değil, 16 milyon insana hizmet etmeye bugün itibariyle başlamıştır” (Hürriyet, 17.04.2019).

23 Haziran 2019’da tekrar gerçekleşecek olan İBB başkanlığı seçimi öncesi son kez Üsküdar’da gerçekleşen mitingde İmamoğlu halka:

"Ben bu şehri 16 milyon insanla yönetmeye geliyorum. Hem de partisini bile sormayacağım. İnsan diyeceğiz insan. Git partiye üye ol öyle gez demeyeceğiz, demeyeceğiz, demeyeceğiz. Yeni bir dönem başlayacak. Size söz veriyorum" diye seslenmiştir (T24, 22.06.2019).

Ekrem İmamoğlu bu sözleri ile İstanbul halkının genel iradesini vurgularken aynı zamanda Türkiye’de var olan keskin siyasal kutuplaşmalara bir gönderme yapmış ve halka hizmet anlayışlarında herhangi bir siyasal ayrıştırmaya gidilmeyeceğini ve halkın hiçbir şekilde siyasal kutuplaşmanın içine dahil edilmeyeceğini vurgulamıştır.

4.2.4. Din

Dini söylemler ve kamuoyu önünde sergilenen dine yönelik tutum ve davranışlar toplumun muhafazakar kesiminin bu unsurları benimseyen partilerle özdeşlik kurmasını sağlayan önemli unsurlardan biridir. Türk siyasi tarihinde de özellikle sağ, milliyetçi, muhafazakar partiler tarafından dine yönelik söylemlerin, dini tutum ve davranışların sıklıkla benimsendiği görülmektedir. Dolayısıyla dini söylemler ve dini tutum ve davranışlar sağ popülizmin temel karakteristik özelliklerinin başında yer almaktadır.

Bu bağlamda çalışmamızın bu bölümünde çalışmanın örneklemleri ile ilintili bir şekilde Ekrem İmamoğlu’nun CHP’nin İBB başkan adayı ilan edildiği 18 Aralık 2018 tarihinden başlayarak Ayasofya Müzesi’nin camiye dönüştürüldüğü 24 Temmuz 2020 tarihine kadar olan süreçte İmamoğlu’nun dini söylemleri ve kamuoyu önünde sergilemiş olduğu tutum ve davranışlarında yer alan dini vurgular saptanmaya çalışılacaktır.

Ekrem İmamoğlu siyasi süreci boyunca sağ, milliyetçi, muhafazakar popülist unsurlardan faydalanmış ve toplumun bu düşünceyi benimseyen kesimine de ulaşmayı başarmış bir siyaset adamıdır. İmamoğlu her ne kadar siyasi yaşamına merkez solda yer alan CHP ile başlamış ve bu parti ile devam ediyorsa olsa da muhafazakar bir aileden gelmektedir.

Büyük dedesi ve dedesi Demokrat Partili, bir amcası Necmettin Erbakan hayranı diğer amcası MHP'li olan Ekrem İmamoğlu'nun babası ise Anavatan Partisi'nde siyaset yapmış ve 1984-87 yılları arasında Trabzon Merkez İlçe Başkanlığı görevini yürütmüştür. İmamoğlu'nun kendisi de bir dönem babasının etkisiyle ANAP gençlik kollarında görev almıştır (Kılıç, 2019: 34).

Muhafazakar bir ailede büyüyen Ekrem İmamoğlu 5-6 yaşlarından itibaren din eğitimi almaya başlamış ve ilkokul birinci sınıfta Kur'an okumayı öğrenmiştir.

Şekil 36: Ekrem İmamoğlu Kur'an kursunda

(Demokrasi Haber, 27.12.2018)

Şekil 37: Ekrem İmamoğlu Kur'an kursunda

(Jurnalci.com, 20.04.2019)

Ekrem İmamoğlu'nun küçüklüğünden beri dini değerlerine bağlı biri olduğunu bir muhabirinin kendisine sormuş olduğu *"Bugün Cuma namazı kılan ve yoğun programına rağmen cenaze namazına katılan bir Ekrem İmamoğlu gördüm. Normal yaşantınızda Cuma namazına gidiyor musunuz?"* sorusuna verdiği cevapta net bir şekilde görmek mümkündür.

İmamoğlu: *"Şimdi konuşmayayım bazı şeyleri. Birileri sonradan öğrenmiş olabilir bazı şeyleri ama ben hayatımdaki ibadet ve inanç biçimimi kendimi bildiğimden beri yaşayan biriyim. Allah ile benim aramda... Hiç girmeyelim oralara"* (Cumhuriyet, 28.01.2019) yanıtını vererek dini değerlere olan

bağlılığının temellerinin çok küçük yaşlara dayandığını vurgulamıştır.

18 Aralık 2018'de CHP tarafından İBB başkan adaylığının resmi olarak açıklamasının hemen ardından basın açıklaması yapan İmamoğlu konuşmasında şu ifadelere yer vermiştir:

"...Beylikdüzü'nde herkesin kalbini kazandığımız gibi, tüm İstanbulluların kalbini kazanmaya geldiğimizi söylüyorum. Hayırlı olsun. Allah beni kimseye mahcup etmesin" (Hürriyet, 18.12.2018).

Ekrem İmamoğlu'nun bu konuşmasını *"hayırlı olsun"* ve *"Allah beni kimseye mahcup etmesin"* sözleri ile bitirmiş olması İmamoğlu'nun konuşmalarında yer alan dini söylemlerine verilebilecek önemli örneklerden biridir.

31 Mart yerel seçimleri kapsamında Esenler Meydanında vatandaşlara seslenen İmamoğlu:

"Kimsenin imanına inancına laf söylenmez. Ben burada bulunan hiçbir kardeşimin milli duygularını ölçmem, ölçmem. Haddim değil, hakkım değil."

İnancını da ölçmem hakkım değil. O Allah ile kul arasında. Haşa benim haddim değil, hiç kimsenin hakkı değil. Böyle bir alet bulunmadı. Benim inancımı da benim, dini duygularımı ve milli duygularımı ölçecek adam daha anasının karnından doğmadı. Ben de kimsenin bu duygularını ölçmem, ölçmem. Hakkım ve haddim değil” ifadelerini kullanmıştır (Sözcü, 19.02.2019).

Ekrem İmamoğlu konuşmasının bu bölümünde biryandan İstanbul’da yaşayan halkın dini inançlarına müdahale etmeyen bunu sorgulamayan bir belediye başkanı imajı çizerken diğer yandan da kendi dini inancına yönelik getirilen eleştirilere *“benim inancımı da benim dini duygularımı ve milli duygularımı ölçecek adam daha anasının karnından doğmadı”* sözleri ile sert bir tepki göstererek dini değerleri konusundaki hassasiyetini ortaya koymuştur.

27 Aralık 2018’de Haliç Kongre Merkezi’nde gerçekleşen lansman tanıtım toplantısında konuşan Ekrem İmamoğlu konuşmasında *“Beylikdüzü’de başardığımı İstanbul’da başaracağım. Benim için halka hizmet etmek Hakk’a hizmet etmektir.”* sözlerine yer vermiştir (Gazete Duvar, 2018). CHP’nin İBB başkan adayı olarak yapmış olduğu bu ilk konuşmasında Ekrem İmamoğlu’nun halka hizmet etmek anlayışındaki dini vurgu ön plana çıkmaktadır.

31 Mart seçim gecesi oy sayımı devam ederken birçok kez kameralar karşısına geçerek açıklamalardan bulunan İmamoğlu saat 22:00’da yapmış olduğu açıklamada;

“Maaşlarını devletten alan Anadolu Ajansı’nı göreve davet ediyorum. Bu milli bir görevdir. Lütfen hata yapmayınız. Ben kimsenin hakkını yemedim, kendi hakkımı da yedirmem.” (Haber Türk, 2019) ifadelerine yer vermiştir.

Ekrem İmamoğlu İslamiyet'in temel öğretilerinden biri olan *Kul Hakkı* anlayışına bir gönderme niteliği taşıyan bu sözleri ile seçim gecesi yaşananların kendisine yönelik bir hak yeme durumu taşıdığını vurgulamıştır.

17 Nisan 2019'da mazbatasını alan ve 18 Nisan 2019'da İBB başkanı olarak göreve başlayan Ekrem İmamoğlu ilk mesai gününde:

“Bugün, bütün çalışma arkadaşlarımla, İBB çalışanlarımızla, kadromuzla Bismillah diyoruz. Hayırlısıyla inşallah güzel hizmetlerimize başlayacağız. Çok işimiz var. İstanbul'un birçok konusu var. Tespit ettiklerimiz var. Sahada tespit edeceklerimiz var. İstişarelerimiz, brifinglerimiz olacak” (Sözcü, 18.04.2019) açıklamasını yapmıştır.

Ekrem İmamoğlu'nun bu konuşmasında *“Bismillah”* diyerek işe başladığını vurgulması ve *“hayırlısıyla inşallah”* ifadelerini kullanmış olması dini söylemlerine örnek olarak verilebilir.

Ekrem İmamoğlu 21 Nisan 2019'da İstanbul Maltepe'de düzenlenen *Yeni Bir Başlangıç* mitinginde halk ile buluşup geçen süreç hakkında değerlendirmeler yapıp İstanbul halkı için vaatlerinden bahsettikten sonra nasıl bir yönetim anlayışına sahip olacağı hakkında bilgi vermiş ve;

“Allah utandırmasın! Allah, sözlerimin ağırlığı altın boynumu eğdirmesin. Sözlerime son verirken, bu Pazar günü şehrin her bir ilçesinden buraya geldiğiniz için... farklı siyasi düşünceden olsanız bile beni onurlandırdığınız için... Sizlere minnettar olduğumu bir kez daha dile getirmek istiyorum. Teşekkürler İstanbul, teşekkürler Türkiye. Hepinizi çok seviyorum. Hepinizi kucaklıyorum. Hepinizi sevgiyle, saygıyla muhabbetle selamlıyorum.” (Özkan, 2019: 293) sözleri ile konuşmasını noktalamıştır.

İmamoğlu'nun konuşmasının sonunda “*Allah utandırmasın*” ve “*Allah sözlerimin ağırlığı altında boynumu eğdirmesin*” ifadelerine yer vermiş olması konuşmalarındaki dini söylemleri açısından dikkat çekicidir.

6 Mayıs 2019 tarihinde YSK'nın 31 Mart 2019'da yapılan yerel seçimin İstanbul'da iptal edildiğini açıklaması üzerine Beylikdüzü'nde Yaşam Vadisi'ne geçerek burada bir konuşma yapan İmamoğlu:

“...Ben Sultanbeyli'deydim. Sultanbeyli'ye söz vermiştim. Beni ilçemdeki insanlar tanır. Ben Ramazan'da iftarlarımı bu şehrin insanların sofralarında, masalarında, yer sofralarında açarım. Onlarla bir olurum. Çünkü inanırım ki Ramazan ayı birleşme ayı. Ramazan ayı buluşma ayı. Ramazan ayı en güzel duygularınızla arınma ayı, aydınlanma ayı. Ramazan ayı kul hakkı yememe ayı...” (Özkan, 2019: 294) sözlerine yer vermiştir.

Bu konuşma hem İmamoğlu'nun İslamiyet'in en değerli ayı olarak kabul edilen Ramazan ayına vermiş olduğu değeri ortaya koymakta hem de Ramazan ayı içerisinde yapmış oldukları hakkında bilgi içermektedir. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu bu sözleri ile özellikle sağ, muhafazakar, milliyetçi kesimin önem vermiş olduğu İslami değerleri kendisinin de benimsediğinin mesajını vererek bu kesim ile özdeşlik kurmayı başarmıştır.

Halk ile konuşmalarında dini söylemlerden sıkça faydalanarak muhafazakar yönüne vurgu yapan İmamoğlu kamuoyu önünde sergilemiş olduğu tutum ve davranışlarda da sağ, muhafazakar, milliyetçi popülizmin içerisinde değerlendirilen dini unsurlardan sıkça faydalanmıştır.

31 Mart 2019 yerel seçimlerini kazanarak 18 Nisan 2019'da göreve başlayan Ekrem İmamoğlu'nun, 21 Nisan 2019 İstanbul Maltepe'de düzenlenen *Yeni Bir Başlangıç* mitinginde konuşmasına başlamadan önce bir imam eşliğinde dualar okunması

İmamoğlu'nun sağ, muhafazakar, milliyetçi popülizmden faydalandığının önemli bir göstergesidir.

Şekil 38. Maltepe Mitingi

(BBC, 21.04.2019)

Şekil 39. Ekrem İmamoğlu Yasin okurken.

(Türkiye Haber Ajansı, 17.03.2019)

Henüz ilk okuldayken Kur'an okumayı öğrenen Ekrem İmamoğlu Yeni Zelanda'da Cuma namazı anında bir camiye gerçekleştirilen İslamofobik saldırı sonucu hayatını kaybedenler için Eyüp Sultan Cami'nde mevlit okutmuş ve kendisi de Yasin okumuştur (Türkiye Haber Ajansı, 17.03.2019). Ekrem İmamoğlu'nun Yeni Zelanda'da gerçekleştirilen cami saldırısı sonucu ölen vatandaşlar için mevlit okutması ve özellikle kendisinin de bu mevlitte Yasin okumuş olması muhafazakar yönünün netlik kazanmasını sağlayan önemli örneklerden biri olmuştur.

Söylemlerinde sıklıkla Ramazan ayının hem dini önemine hem de kendi nezdinde var olan önemine değinen Ekrem İmamoğlu Ramazan aylarında İstanbullu vatandaşların evlerine konuk olarak onlarla birlikte iftar yapmıştır.

Şekil 40. Ekrem İmamoğlu ve Köse ailesi

(Tele 1, 30.05.2019).

Şekil 41. Ekrem İmamoğlu ve Sarar ailesi

(Sözcü, 20.05.2019).

Muhafazakar bellekte dini ve milli bir sembol haline gelen ve 86 yıldır müze olarak halka hizmet eden Ayasofya'nın müzeden camiye dönüştürülme süreci Türkiye'de bir dönem birçok tartışmaya yol açmıştır. Ekrem İmamoğlu ise Ayasofya müzesinin camiye dönüştürülmesi hakkındaki düşüncelerini:

“Ayasofya, benim aklımda ve vicdanımda 1453'den beri cami. Aynı zamanda İstanbul medeniyetinin dünyaya mal olmuş bir değeri. Benim tüm

konuşmalarındaki ifadem 'Ayasofya Camii'dir' Herkes tarayabilir..."
(Sözcü, 13.07.2020) sözleri ile ifade etmiştir.

Ekrem İmamoğlu, Kadıköy İstanbul Kitapçısı'nda düzenlenen "Hatıralarla Karşılaştırılmalı Nutuk" kitabının tanıtımının ardından basın mensuplarının sorularını yanıtlamış ve yarın Ayasofya'nın ibadete açılmasından sonra kılınacak ilk Cuma namazı için Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından davet edilip edilmediği yönündeki soruya:

"Ankara'dan hangi bakanlık ya da devletin hangi kurumu İstanbul'da hangi açılışı yaptıysa ya da hangi tören yapıldıysa bana hiçbir davet gelmedi bugüne kadar" açıklamasında bulunmuş ve İmamoğlu ardından:

"Benim çalışma arkadaşlarımdan isteyen rahatlıkla gidebilir. Ben yarın Ankara'dayım. Hacı Bayram Veli Camii'nde olacağım. Hacı Bayram Veli Türkiye'mizin geçmişinde Anadolu topraklarında önemli düşünürlerinden, tasavvuf şairi bir kimliktir. Her gittiğimde Ankara'da orada cuma namazı kılarım, benim için çok ulvidir." (Sözcü, 23.07. 2020) sözlerine yer vermiştir.

Ayasofya'daki cami açılışına davet edilmediğini açıklayan Ekrem İmamoğlu Cuma namazını kılmak için Ankara'da Hacı Bayram Camine giderek Cuma namazını burada kılmıştır (Yeniçağ, 24 Temmuz 2020).

Şekil 42. Ekrem İmamoğlu Cuma namazı kılarken

(Yeniçağ, 24 Temmuz 2020).

Ekrem İmamoğlu Atatürk'ün ölümünün 81. yıl dönümünde Gazi Mustafa Kemal Atatürk için Bezm-i Alem Valide Sultan Camii'nde mevlüt okutmuş, ardından gazetecilere açıklama yapmıştır. İmamoğlu:

"Bu ruhun önderi Mustafa Kemal Atatürk'tür. Milli duruşumuzu bir arada göstereceğimiz anlar var. Bunlar çok değerli, kol kola ve omuz omuza olmamız, geçmişimizi hatırlamamız ve geleceğe de umutla yürüyüşümüz çok önemlidir. Bugün de atamızın 81. ölüm yıl dönümü. Atamızı hem anlayarak hem de dua ederek anmanın günü." (En Son Haber, 10.11.2019) demiştir.

Şekil 43. Ekrem İmamoğlu Atatürk'ün Mevlit' inde

(En Son Haber, 10.11.2019)

Şekil 44. Ekrem İmamoğlu Atatürk'ün Mevlit' inde

(*En Son Haber*, 10.11.2019)

Sonuç olarak Ekem İmamoğlu Türk siyasi yaşamına merkez solda yer alan CHP ile başlamış bir siyasetçi olmasına rağmen muhafazakar bir aileden gelen ve muhafazakar özellikleri benimseyen bir siyasetçidir. Bu bağlamda kişisel özelliğinin bir parçası olan muhafazakar yönünü gerek İBB başkanlığı seçim sürecinde gerek İBB başkanı seçildiği dönemden sonraki süreçlerde sergilemekten çekinmeyen İmamoğlu sağ, muhafazakar, milliyetçi partilere mal edilen dini söylemleri, tavır ve davranışları benimsediğini kamuoyu önünde göstererek toplumun sağ, muhafazakar, milliyetçi kesimine de ulaşmayı başarmıştır.

4.3.5. Tavır, Davranış, Dil

Pierre Ostiguy'a göre *“Popülizm, basitçe parti liderlerinin ve kadrolarının kullandıkları seçkinler ve halk tabakaları arasındaki çatışmayı vurgulayan bir söylemsel içeriğe indirgenebilecek bir fenomen olmaktan çok, (giyim kuşamdan, belirli yaşam tarzlarına, belirli aksanlardan popüler söz dağarcıklarının kullanılmasına ve dinsel pratiklere uzanan bir yelpazede) aşağıda olan/aşağıda görülen sosyokültürel pratiklerin, değerlerin ve beğenilerin mobilizasyonel söylem ve eylemlerle siyaset sahnesinde yüceltilmesidir.”* (Akt. Baykan, 2021: 34). Yani popülizm yalnızca seçkin ve halk dikotomisi üzerinden açıklanabilecek bir kavram olmaktan ziyade siyasi liderlerin kamusal alanda sergilemiş oldukları tüm tutum ve davranışları ve özellikle halka ait olan ve “aşağı” görülen tüm pratiklerin yüceltilerek siyasal alana taşınmasını kapsamaktadır.

Bu bağlamda çalışmamızın bu bölümünde çalışmanın örnekleme ile ilintili bir şekilde Ekrem İmamoğlu'nun CHP'nin İBB başkan adayı ilan edildiği 18 Aralık 2018 tarihinden başlayarak Ayasofya Müzesi'nin camiye dönüştürüldüğü 24 Temmuz 2020 tarihine kadar olan dönemde Ostiguy'un popülizm tanımıyla bağlantılı olarak İmamoğlu'nun halk ile arasındaki popülist bağların güçlenmesine katkı sağlayan söylemleri, söylemlerinin içeriği, duruşu, beden dili, jest ve mimikleri, kamusal alanda sergilemiş olduğu zevkleri ve tutumları saptanmaya çalışılacaktır.

Ekrem İmamoğlu söylemlerinde yer alan halk vurgusu ile paralel bir şekilde gerek seçim dönemlerinde gerekse daha sonraki dönemlerde halkın içinde bir siyaset anlayışı benimsemiştir. Halk ile doğrudan ve aracısız bir şekilde iletişim kurmak amacıyla sokak sokak mahalle mahalle gezmiş pazar alanlarına giderek esnaf ziyaretleri gerçekleştirmiş dönem dönem İstanbulluların evlerine de konuk olmuştur. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu'nun performans repertuarının popülizmi *“popülizm, kitlelerle ilişki kurmanın bir yöntemi olarak kelimeler olarak söylemlerin çok daha ötesine geçer ve aksanlar, dil düzeyi, beden dili, jestler ve kılık kıyafet gibi öğelerle ilgilidir”* şeklinde açıklayan Ostiguy'un (Baykan, 2017: 180) tanımıyla bağlantılı bir şekilde basit, sade, yalın temeller üzerine kurulduğunu ve bu bağlamda bu tutum ve davranışları ile İmamoğlu'nun geniş halk kitlelerine ulaşmayı başardığını söylemek mümkündür.

Ekrem İmamoğlu gerçekleştirmiş olduğu sokak, mahalle gezileri, pazar ziyaretleri ve esnaf ziyaretleri esnasında halk ile doğrudan ve aracısız bir ilişki kurmuş ve insanlarla temastan kaçınmamıştır. Ayrıca İmamoğlu bu ziyaretleri esnasında sıcak ve doğal bir iletişim dili benimsemiştir. Ekrem İmamoğlu'nun bu özelliğini Özkan (2019: 101): *“İnsanlarla kolay ilişki kurabilen, insanların gözünün içine bakarak, rahatça onları sevdiğini söyleyebilen ve onları kucaklayabilen bir siyasetçi olan İmamoğlu insanlarla iletişim kurarken de oldukça samimi ve doğal bir dil benimsemiştir. ‘Sana asla oy vermem’ diyen seçmenlere dahi ‘tamam canım annem, canın sağ olsun sevgili teyzem’ diyerek kendine has diliyle yanıt vermiştir”* sözleri ile ifade etmiştir. Ekrem İmamoğlu gerçekleştirmiş olduğu bu ziyaretler ve ziyaretler esnasında sergilemiş olduğu tutum ve davranışları ile

klasik CHP'nin toplum üzerinde var olan entelektüel, seçkin ve ulaşılmaz algısını yıkarak geniş toplumsal kesimlere ulaşmayı başarmıştır.

Ekrem İmamoğlu'nun gerçekleştirmiş olduğu halk ziyaretlerinde kullanmış olduğu basit, sade ve yalın dil ön planda olmuştur. Bu bağlamda 16 Ocak 2019 Sultanbeyli'de bir semt pazarında 60 yaşındaki Mahruze Keleş ile İmamoğlu arasında geçen şu diyalog;

Mahruze Keleş: Sen Tayyip Erdoğan'a bağlı değilsen, sana oy yok. Sana börek, kete yaparım ama oy vermem.

Ekrem İmamoğlu: Senden oyunu değil, duanı istiyorum. Seçimi kazanacağım ve 1 ay içinde evinize geleceğim. Böreklerinizi, ketelerinizi yiyeceğim, enerji alıp, 5 yıl deli gibi çalışacağım. (Sözcü, 07.08.2019) İmamoğlu'nun kullanmış olduğu samimi, doğal ve içten diline örnek olarak verilebilir.

Şekil 45. Ekrem İmamoğlu Mahruze Keleş buluşması

(Takvim, 30.03.2019).

Şekil 46. Ekrem İmamoğlu ve yaşlı amca buluşması

(Sondakika.com, 30.01.2019).

Yerel seçim çalışmaları kapsamında Gaziosmanpaşa'ya giderek esnaf ve halkı ziyaret eden Ekrem İmamoğlu ile yaşlı bir amca arasında şöyle bir konuşma geçmiştir:

Yaşlı Amca: *İmamoğlu soy ismini almayla İmamoğlu olunmuyor. Beylikdüzü'nde Kılıçdaroğlu'yla birlikte iki camiye temel attınız, taş koymadınız üzerine.*

Ekrem İmamoğlu: *Kim diyor onu inanma onlara, kurban olurum hacım. Bak ben sana bir şey söyleyeyim mi; yalan diyenlere inanma gel gözünle gör. Oy istemiyorum senden. Sen tecrübeli bir amcasın, hatta sen gel camileri tek tek gezdireyim ister misin? Hatta gel sabah namazında başlayalım yatsı namazına kadar bütün camileri gezdirelim uygun olur mu? (Son Dakika, 30.01.2019).*

Bu konuşma da İmamoğlu'nun bu konuşmada yaşlı amcaya *hacım* ve *amca* diyerek hitap etmesi halk dilini benimsediğini bir göstergesidir. Yine bu konuşma esnasında yaşlı amcanın omzuna elini koyarak konuşması İmamoğlu'nun halk ile kurmuş olduğu aracısız ve doğrudan iletişime örnektir.

Ekrem İmamoğlu'nun Üsküdar'da Pazar ziyareti sırasında Ak Parti seçmeni olduğunu ifade eden Ali Kasap ile arasında geçen diyalog da halk buluşmalarında sıcak ve samimi bir iletişim dili benimsediğinin önemli örneklerinden biridir.

Ali Kasap: “Ben 16 senedir AK Partiye oy veriyorum, CHP'ye oy vermem. Ben Trabzon Sürmeneliyim, 1974 senesinde gaz kuyruklarında bekledim, 1992 yılında Fikirtepe'de dükkanım vardı o zaman maske ile gidip geliyordum dükkana ben nasıl oy vereyim. Senin şahsına veririm sorun yok, ama CHP'ye vermem. Bu yeni mi başladı aynı zihniyet.”

Ekrem İmamoğlu: “30 sene geçti kurban olduğum. Sayın Cumhurbaşkanı ilk kazanıldığı zaman partinin teşkilatı bile giderek bazı mahallerde çöp topladığını biliyorum. Güzel işler yapmıştır, o devir bitti. Şimdi eksik yapanlar, yanlış yapanlar var değiştirin gitsin”

Ali Kasap: “Binali Yıldırım mı yanlış yapıyor?”

Ekrem İmamoğlu: “Yanlış yapanlar var dedim, Binali Bey rakibim yolu açık olsun. Ben diyorum ki, ben ondan hızlı koşarım, ben diyorum ki ondan çok çalışırım, ben diyorum ki ondan daha maharetliyim.”

Ali Kasap: “Yaparsın da senin arkandakiler yaptırmaz. Kılıçdaroğlu bana rakip çıkacak der seni aşağıya alır” demesi üzerine Ekrem İmamoğlu gülerek ve yaşlı amcaya sarılarak: “Öyle bir insan değil, sırf senin için kazanacağım şimdi daha da güçlendim” yanıtını vermiştir. (Beyaz Gazete, 26.02.2019).

Şekil 47. Ekrem İmamoğlu ve Ali Kasap Konuşması

(Beyaz Gazete, 26.02.2019).

Ekrem İmamoğlu'nun yaşlı amcayla konuşurken *kurban olduğum* demesi ve kendisi gibi Trabzonlu olan Ali Kasap ile şive ile konuşması halk dili ile konuştuğunun bir göstergesidir. İmamoğlu'nun yaşlı amcanın sorularına gülerek yanıt vermesi, ona sarılarak ve elini tutarak konuşması halk ile kurmuş olduğu sıcak, samimi ve doğal iletişimine verilecek önemli örneklerden biridir.

23 Haziran 2019 seçimleri için Gaziosmanpaşa'da gerçekleşen mitingde Ekrem İmamoğlu daha önce 4 tansiyonla 4 kilometre seçim otobüsünü takip etmesiyle sosyal medyada gündem olan Müzeyyen Teyze'nin miting alanında olduğunu görmesi üzerine onu seçim otobüsünün üzerine almış ve İmamoğlu: “*Gel kurban olurum, gel. Senin güzel yüzünü öpeyim, gel*” sözleriyle Müzeyyen Teyze'yi karşılamış ve bir süre Müzeyyen Teyze'ye sarılarak konuşmasına devam ettikten sonra İmamoğlu:

“Ya şu güzellik, şu yürekler oldukça, şu mini minnacık çocukların bakışları oldukça, şu güzel hanımefendileri, beyefendilerin duaları oldukça ya siz ne yapabilirsiniz ya. Allah aşkına. Kurban olayım anacığım, bana dua etmeye devam et. Sana kurban olurum” sözleri ile duygularını ifade etmiştir (Sözcü, 14.06.2019).

Şekil 48. Ekrem İmamoğlu ve Müzeyyen Teyze Buluşması

(Sözcü, 14.06.2019).

Ekrem İmamoğlu'nun Müzeyyen Teyze ile konuşurken *kurban olurum anacığım, senin güzel yüzünü öpeyim, bana dua et sana kurban olayım* sözleri ön plana çıkmaktadır. Bu sözler İmamoğlu'nun halk diliyle konuştuğunun önemli örneklerinden biridir. Ekrem İmamoğlu'nun Müzeyyen Teyze ile konuşurken de yine elini tutması ve ona sarılması halk ile kurmuş olduğu doğrudan ve içten ilişkinin bir göstergesidir.

Seçim çalışmalarını “*saha kampanyası*” üzerine inşa etmiş olan Ekrem İmamoğlu pazar, mahalle, ev ve sokak gezileri esnasında esnafa ve halka kendini doğrudan anlatabilme ve halkın sorunlarını da aracısız bir şekilde dinleme şansı elde etmiştir. Bu seçim ziyaretleri esnasında İmamoğlu'nun seçmiş olduğu kıyafetleri de önem teşkil etmektedir. Zira İmamoğlu bu ziyaretlerinin birçoğunda sade ve günlük bir giyim tarzı tercih etmiştir. Bu sayede yine halkın nezdinde bizden biri algısının güçlenmesini sağlayarak halka ulaşmayı başarmıştır.

Şekil 49. Ekrem İmamoğlu semt pazarında lahana satışı yaparken.

(*Haber Türk, 31.01.2019*)

31 Mart seçim çalışmaları kapsamında Ekrem İmamoğlu vatandaşlar ve esnaf ile sohbet etmek için Sultangazi’de kurulan bir pazara gitmiş ve bir pazarcının tezgahına çıkarak vatandaşlara lahana satmıştır (Haber Türk, 31.01.2019). Ekrem İmamoğlu'nun bu pazar ziyaretini hem günlük sıradan bir kıyafet ile gerçekleştirmiş olması hem de pazarcının

tezgahına çıkararak satış yapması İmamoğlu'nun ziyaretleri esnasında doğal bir tutum sergilediğinin bir göstergesidir.

Şekil 50. Ekrem İmamoğlu metroda

(Cumhuriyet, 01.01.2019)

Ekrem İmamoğlu Milli Piyango bana çıkarsa metrobüs alacağım diyen Bahattin Çağrış isimli vatandaş ile metrobüste yolculuk yapmıştır. Bu yolculuk esnasında İmamoğlu yine sade bir kıyafet giymeyi tercih etmiş ve Çağrış ile konuşurken ona dokunmaktan ve temastan kaçınmamıştır.

Şekil 51. Ekrem İmamoğlu yer sofrasında

(CNN Türk, 23.05.2019)

Beylikdüzü'nde yaşayan Kılıçalp ailesine misafir olan ve aile üyeleri ile birlikte iftarını açan İmamoğlu'nun bu ziyaretine de kravatsız ve beyaz bir gömlek ve pantolon giyerek gitmiş olması da İmamoğlu'nun halk buluşmalarında gösteriştan uzak giyim kuşam tarzına verilebilecek örneklerden biridir.

Sonuç olarak Ekrem İmamoğlu'nun gerek seçim dönemlerinde gerekse seçimi kazandığı dönemden sonra halk ile aracısız bir iletişim kurmak amacıyla sokakları ve mahalleleri gezmesi, esnaf ziyaretleri gerçekleştirmiş olması, bu geziler esnasında halk ile yakın temas halinde olması, halka hitap ederken basit, sade ve yalın bir dil benimsemesi, bu ziyaretleri sırasında sergilemiş olduğu tutum ve davranışları ile halkın kendisiyle özdeşlik kurabilmesini sağlamıştır. Böylece tek parti dönemi halkçılığında var olan “*elitist, tepeden, bürokratik, anti-liberal ve anti-demokratik*” (Karaömerlioğlu, 2006: 49) anlayıştan uzaklaşarak CHP'nin halkın bilinçaltında yer etmiş olan *elit, ulaşılmaz* algısının yıkıldığını söylemek mümkündür.

4.3.6.Tarih-Milliyetçilik

Sağ, muhafazakar, milliyetçi popülizmin en önemli bileşenlerinden biri de tarihi değerlere yönelik atıfların sıkça kullanılmasıdır. Bu bağlamda sağ, muhafazakar, milliyetçi partiler tarafından Türk tarihindeki önemli kişi ve olayların manevi değerinin ve öneminin ön planda tutulduğu söylemler, tutum ve davranışlar ön plana çıkmaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde çalışmanın örneklemini ile ilintili bir şekilde Ekrem İmamoğlu'nun CHP'nin İBB başkan adayı ilan edildiği 18 Aralık 2018 tarihinden başlayarak Ayasofya Müzesi'nin camiye dönüştürüldüğü 24 Temmuz 2020 tarihine kadar olan dönemde Ekrem İmamoğlu'nun söylemlerinde, tavır ve davranışlarında yer alan Türk tarihine yönelik vurgular saptanmaya çalışılacaktır.

Ekrem İmamoğlu'nun gerek söylemlerinde gerek İBB başkanı olduktan sonra gerçekleştirmiş olduğu icraatlarında dünya tarihinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış

olan İstanbul'un tarihi ve manevi değerine ve önemine yönelik söylemlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda 18 Nisan 2019'da İBB başkanlığı görevine başlayan Ekrem İmamoğlu'nun:

"Bu kent kutsal bir kenttir, maneviyatı, duaları, birikimleri, tecrübeleri vardır. Bunları kucaklamak olağanüstü bir derinlik ister. Tekrar hayırlı olsun, bu şehre yapacağımız hizmetler bu şehre kalıcı ve güzel izler bıraksın"
(Gazete Duvar, 18. 04. 2019) açıklaması İmamoğlu'nun İstanbul'un tarihi ve

manevi değerinin önemine yönelik önemli vurgularından biridir.

21 Nisan 2019'da Maltepe'de düzenlenen mitingde, dünyanın en eski askeri bandolarından biri olan ve sağ, muhafazakar, milliyetçi kesim için oldukça önemli bir anlam ifade eden "Osmanlı Yeniçeri Askeri Bاندosu'nun" gösteri yapmış olması dikkat çekici olmuştur. Ayrıca ilk kez bir CHP mitinginde Mehter Takımı'nın gösteri yapmış olması da oldukça önemlidir (En Son Haber, 21.04. 2019)

Şekil 52. Mehter Takımı

(En Son Haber, 21.04.2019).

Maltepe Mitinginde halka seslenen İmamoğlu konuşmasının bir bölümünde yer vermiş olduğu;

"Bu kentin kadim değerleriyle, maneviyatıyla, tarihsel birikimiyle, binlerce yıl öncesinden Fatih Sultan Mehmet'e, cumhuriyetimizin kuruluşundan

bugüne kadar demokratik ruhuyla, evrensel değerleri buluşturan ve gelecek nesillere aktaracağımız, köklü bir sosyal dönüşümü harekete geçirmeyi amaçlıyorum. Bunların zaman alacağını, bir anda gerçekleşmeyeceğini biliyorum. Eninde sonunda varacağımız menzil bu!” (Sözcü, 21.04.2019)

ifadeleri İmamoğlu'nun milli tarihine vermiş olduğu önemi ve değeri ortaya koymaktadır.

“KİPTAŞ Silivri 4. Etap Sosyal Konutları'nın” noter eşliğinde gerçekleşen kura çekilişinin ardın gündeme dair bansın mensuplarının sorularını yanıtlayan Ekrem İmamoğlu, Fatih Sultan Mehmet'in tablosunun İBB tarafından satın alınmasına yönelik gelen israf eleştirilerine:

“Çok değerli, ülkemize ait olduğunu hissettiğim, bu şehirde olmasını gerekli bildiğim bir eserin dünya çapındaki bir müzayededeki satışına katıldık ve aldık. Benim maneviyatımı ölçecek bir para miktarı yok. Onlar, bizim yaptığımız israfın adını bile anamazlar” yanıtını vermiştir (Ufuk Gazetesi, 26.06.2020).

Ekrem İmamoğlu İBB tarafından Fatih Sultan Mehmet'in tablosunun satın alınmasına dair Cumhuriyet gazetesinden İpek Özbey'in kendisine yönelmiş olduğu; *“Yine kısa bir süre önce Fatih tablosunu satın almanız da başka bir tartışma konusu oldu. Değişik çevreler sizi farklı yönlerden eleştiriyor. Öyle mi, “muhafazakâr tabana şirin görünme çabanız” var mı?”* sorusuna da;

“... Örneğin arkadaşım bana “Londra'da müzayedede Fatih Sultan Mehmet'in portresi satılacak. Keşke alsak” dediğinde “Hemen alıyoruz” dedim. Duraksamadan söyledim, ben Fatih Sultan Mehmet'i seviyorum yani. Hiçbir zaman sakınmadım, söyledim. Bir de doğduğum şehir itibarıyla fetih çocuğuyum. Çünkü Trabzon, fetihi çok farklı anar. Fatih Sultan Mehmet'in fethettiği bir şehirdir Trabzon. Ben öyle büyüdüm. Bir tutkum var, seviyorum.

Hiçbirini bir kesime şirin gözükmek için yapmıyorum.” (Cumhuriyet, 13.07.2020) sözleri ile yanıt vermiştir.

İmamoğlu'nun konuşmasının bu bölümünde Fatih Sultan Mehmet'in bir taraftan Türk tarihi açısından değeri ve önemine vurgu yaparken diğer taraftan kendi özelindeki önemini de net bir şekilde vurgulamıştır.

Ekrem İmamoğlu toplumun sağ, muhafazakar, milliyetçi kesim için özel bir yere sahip olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin kurucu genel başkanı Alparslan Türkeş'in ölüm yıldönümünde resmi Twitter hesabından Türkeş'in 22. Ölüm yıldönümü sebebiyle bir anma mesajı yayınlamıştır.

Şekil 53. Ekrem İmamoğlu'nun Alparslan Türkeş Paylaşımı

(İmamoğlu, 2019).

Ekrem İmamoğlu'nun Alparslan Türkeş'in ölüm yıldönümü nedeni ile yapmış olduğu paylaşım da İmamoğlu'nun tarihe ve geçmişe yönelik bakış açısını görmek açısından önem teşkil etmektedir.

Semte adını veren tarihi Kazlı Çeşme ziyaretinde İmamoğlu tarihi çeşmenin restorasyonunu Zeytinburnu Belediyesi tarafından yapıldığını belirttiikten sonra şunları söylemiştir;

“Burayı onarmış, teşekkür ediyoruz; tadil etmiş, güzel bir hale getirmiş ve onun yetki alanında. Bize de suyunu akıtmak nasip oldu. Bu iletişimle hemen hemen bütün tarihi çeşmelerin suyunu akıtmak istiyoruz. İnsanlar bunu başka yerlere koysa da bu aslında tarihe saygı. Yarın 29 Mayıs; İstanbul'un fethi. Tarihe saygı, bu tür uygulamalarla, tarihi anlamakla, onu hissetmekle ve yarınlara bunu geçirmekle olur. Çeşmenin kültürümüzdeki yerini anlatmakla olur. O bakımdan bu uygulamamız devam edecek. Beni de memnun ediyor. İnşallah bütün sularını akıtırız aziz İstanbul'un. (Sözcü 28.05.2020)

Şekil 54. Ekrem İmamoğlu tarihi Kazlı Çeşme Ziyareti.

(Sözcü 28.05.2020)

Şekil 55. Ekrem İmamoğlu'nun İstanbul'un fethinin yıldönümü mesajı
(İmamoğlu, 2019)

İstanbul Valiliği tarafından "İstanbul'un Fethi'nin 567. Yıldönümü Kutlama Programı" adlı törene katılan Ekrem İmamoğlu, törenin ardından şu cümlelerle duygularını ifade etmiştir:

"Fethin 567'nci yıldönümünde, Fatih Sultan Mehmet Han'ın huzurunda dualarımızı ettik. Fetih, bizim için çok anlamlı. İstanbul'umuzun fethi, bizim bu topraklardaki varlığımızdır, bu kadim dünya kentinin bize emanet edildiği andır. Bu itibarla dünya adına, bu kadim topraklara en güzel şekliyle sahip çıkmamız; burada kardeşliğe, her türlü inancın bir arada yaşamasına fırsat tanımayı ilke edinerek, Fatih Sultan Mehmet Han'ın bu mirasına, en güzel şekilde layık olma çabamız, fetihden alacağımız en değerli derslerdir..."
(Sözcü, 29.05.2020).

Şekil 56. Ekrem İmamoğlu, Fatih Sultan Mehmet Türbesi'nde

(Cumhuriyet, 29.05.2020)

Ekrem İmamoğlu, Saraçhane'deki İstanbul Büyükşehir Belediyesi başkanlık makamında Gazeteci Yazar Yılmaz Özdil ve Osmanlı Hanedanının son şehzadesi ve II.Abdulhamit'in torunu olan Ertuğrul Osman Osmanoğlu'nun eşi Zeynep Osman ile bir araya gelmiştir.

Şekil 57. II. Abdülhamid'in torunun eşi Zeynep Osman ve Yılmaz Özdil'in Ekrem İmamoğlu Ziyareti

(T24, 05.08.2019)

Her ne kadar çalışmalarımızın örnekleminin dışında kalmış olsa da Sultanahmet'teki Sıbyan Mektebi ve Turşucuzade Konağı'nın restore edilmesi ve Süleymaniye Camii Külliyesi'nin terk edilmiş binalarının restore edilmesi Ekrem İmamoğlu'nun tarihi ve milli

değerlere vermiş olduğu önemi göstermek açısından ilgi çekici örnekler olması nedeniyle çalışmamızda yer almıştır.

Şekil 58. Ekrem İmamoğlu Sıbyan Mektebi ve Turşucuzade Konağı paylaşımı
(İmamoğlu, 2022)

Şekil 59. Ekrem İmamoğlu Süleymaniye Camii Külliyesi paylaşımı
(İmamoğlu, 2021)

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Popülizm her ne kadar alanyazında çalışmaları bulunan araştırmacılar tarafından üzerinde fikir birliğine varılmış ortak bir tanımdan yoksun olsa da bu durum popülizmin gerek dünya siyasetinde gerek Türk siyasetindeki öneminde bir azalmaya yol açmamaktadır. Aksine popülizmin temel parametreleri popülizmi siyasal alanda oldukça önemli bir konuma yükseltmektedir. *Halk, anti elitizm ve genel irade* kavramlarının ön planda olduğu ve kökeni 19. yy'la kadar uzanan popülizm tarihsel olarak üç temel aşamadan geçmiş ve günümüze kadar varlığını devam ettirmeyi başarmıştır. Popülizm, 19 yy'da Rusya'daki Narodnik hareketler ve aynı yüzyılda Amerika'daki Halkın Partisi hareketleri ekseninde görünürlük kazanmıştır. 1930 ve 1960'lı yıllarda ise popülizm özellikle Güney Amerika'da, Arjantin'de Peron ve Brezilya'da Vargas liderliğinde varlık kazanmıştır. 1980'li yılların sonlarında ise ideoloji eksenli bir gelişim gösteren popülizm sağ popülizm ve sol popülizm ekseninde temel parametrelere sahip olmuş ve günümüz siyasetinin yorumlanmasında da kilit bir konuma gelmiştir.

Birçok siyasal oluşum ve siyasi partiler bünyesinde varlık kazanan popülizm genellikle aşırı sağ hareket ve partiler ile ilişkili ele alınmaktadır. 1984 yılından sonra Doğu Avrupa'da komünizmin çökmesiyle Avrupalılaşıma ve küreselleşme hareketleri Avrupa'nın sosyal ve siyasal görüntüsünde değişmelere neden olmuştur. Yaşanan bu süreç Avrupa'da bir güven problemine yol açmıştır. Küreselleşme sürecinin ardından Avrupa'da sosyal, siyasal ve ekonomik bir dizi sorun meydana gelmiş ve bu sorunlar neticesinde göçmen, suç, hastalık ve işsizlik gibi konuları sık sık gündeme gelmeye başlamıştır. Komünizmin çöküşü ve küreselleşme sürecinin yol açtığı toplumsal ve ekonomik sorunlar neticesinde gelişen sağ popülist partiler toplumsal sorunların temel sorumlusu olarak toplumun bozulan homojenliğini görmüşlerdir. Bu bağlamda sağ popülist partiler göç, yabancı karşıtlığı, suç gibi konularda eleştirel bir bakış açısıyla dışlayıcı bir dil geliştirmiş ve bu alandaki söylemlerini partilerinin temel ideolojileri haline getirmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın ardından uygulanmaya başlayan Keynesçi politikalar 1970'li yıllarda kendi sınırlarına ulaşmış ve ekonomik durgunluk ve enflasyon şeklinde baş göstermeye başlamıştır. Siyasal alanın sağ kesiminde bulunan partiler Keynesçi politikalara karşı çıkmaya başlamış ve sağ kanadın ataklarına direnç gösterilememesi neoliberal politikaların önünü açmıştır. Keynesçi politikaların kendi sınırlarına ulaşmış olması Batı Avrupa'da iktidarı elinde bulunduran Sosyal Demokratların gücünü kaybetmesine yol açmış ve 1980'li yıllarda neoliberal politikalar işlemeye başlamıştır. Neoliberal politikalar ise 2008 yılında ortaya çıkan ekonomik kriz sonrasında gücünü kaybetmeye başlamıştır. Yaşanan bu sorunlar sol popülizmin tekrar atak yapmasını sağlamış dünya genelinde sol popülist partilerin ve oluşumların doğmasına yol açmıştır. Sol popülizm literatürünün önde gelen araştırmacılarından Chantal Mouffe (2019)'ye göre sol popülizmin temel amacı neoliberal politikaların zarar verdiği demokrasi kavramını yeniden güçlendirerek eşitlik ve özgürlük ilkelerinin toplumun geneline ulaşmasını sağlamaktır. Bu amaçla sol popülistler dışlayıcı bir dilden uzak kapsayıcı bir dil benimsemektedirler.

Dünya siyasetinde oldukça eski bir tarihe ve karmaşık bir yapıya sahip olan popülizm kavramının Türk siyasal tarihine girişi konusunda da net bir bilgi olmamakla birlikte Zafer Toprak (1992: 17)'a göre Türkiye'de popülizmin gelişimi iki evreden oluşmaktadır. Bunlardan ilki tek parti dönemi CHP halkçılığı ilkesi etrafında şekillenen ve tek parti dönemi ile birlikte sona eren entelektüel dönemdir. Diğeri ise çok partili döneme geçiş sürecinden sonra DP sonrasında siyasal yaşamımızda varlık kazana popülist söylemdir. Bir anlamda Türkiye'de popülizm halkçılık çizgisinde ilerlemiştir ve Asım Karaömerlioğlu (2001: 273)'na göre halkçılık ilkesinin kökleri Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır.

II. Meşrutiyet dönemi halkçılık hareketleri 19. yy.'da Rusya'daki Narodnik hareketler ışığında şekillenmiş ve bu hareketin temel ilkesi olan Halka Doğru Gitmek fikri II. Meşrutiyet dönemi Osmanlı aydınları tarafından da benimsenerek dönemin dergilerinde işlenmeye başlamıştır. Aydın ve halk arasında var olan farklılaşmalar incelenerek bu durum eleştirilmiştir. 1919 ve 1922 yıllarını kapsayan Kurtuluş Savaşı döneminde de halkçılık önde gelen ilklerden olmuştur. Bu dönemde halkçılık anlayışı verilen milli mücadelenin ve bağımsızlık savaşının halka dayandırılması anlamına gelmektedir.

Halkçılık ilkesi Türkiye’de tek parti döneminde de varlığını sürdürmüştü olsa da bu dönemde belli değişimlere ve dönüşümlere uğramıştır. Bu dönemde Milli Mücadele döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında egemenliğin halka dayandırıldığı halkçılık anlayışından uzaklaşarak *halk için halka rağmen* anlayışı benimsenmeye başlamıştır. Tek Parti dönemi *halk için halka rağmen* halkçılık anlayışı 1946 yılında DP’nin kurulması ve ülkenin çok partili döneme geçiş yapmasıyla birlikte yeniden dönüşüme uğramıştır. DP’nin *Yeter Söz Milletindir* sloganı en etkili popülist söylemi olmuştur. DP 1950 seçimlerinde popülist yönünü ortaya koymuş ve temel politikasını tek parti dönemi milli şef döneminin eleştirisi üzerine inşa etmiştir. Bu dönemde tek parti dönemi *halk için halka rağmen* anlayışından uzaklaşmış ve parti programına “*hükümet, idare halktan halkla beraber ve halk için olmalıdır*” ilkesi dahil edilerek siyasette halkın önemi ön plana çıkarılmıştır.

10 Kasım 1965 Türkiye genel seçimlerini kazanarak iktidara gelen AP Genel Başkanı Süleyman Demirel popülizmin görünürlük kazandığı önemli isimlerden biri olmuştur. Demirel’in özellikle Cumhuriyet dönemi Türk siyasetinde etkili olan asker kökenli, büyük toprak sahibi ya da çok genç yaşlardan itibaren siyasetle iç içe olan birisi olmaması dolayısıyla mütevazı ve sıradan bir aile geçmişine sahip olması halkın Demirel’i “içlerinden biri” olarak görmesini sağlamıştır. Demirel’in özellikle üslubu, konuşma tarzı, şivesi, kamuoyu önünde sergilemiş olduğu tutum ve davranışları onun “halk adamı” olarak nitelendirilmesini sağlamıştır.

1973 ve 1977 Türkiye Genel Seçimlerinde Bülent Ecevit’in Genel Başkanlığını üstlendiği CHP her ne kadar tek başına iktidara gelemese de oy oranında önemli bir artış yaşamıştır. Türk siyasal tarihi açısından önemli bir kavşak olan bu tarihlerde Bülent Ecevit, *Ortanın Solu* söylemleri ile CHP’yi devletçi görünümünden uzaklaştırarak toplumcu ve halkçı bir söyleme kavuşturmayı başarmıştır. Dolayısıyla Bülent Ecevit, Türk siyasal tarihinde özellikle sol popülist unsurların görünürlük kazandığı isim olmuştur.

1983 yılında Türkiye’de genel seçimleri Anavatan Partisi’nin kazanmasının ardından partinin Genel Başkanı Turgut Özal başbakan olmuş ve 1989 yılına kadar görevini sürdürmüştür. 1989 yılında ise Turgut Özal Cumhurbaşkanı seçilerek siyasal yaşamına

devam etmiştir. Turgut Özal'ın siyasal yaşamı boyunca izlemiş olduğu politikalar özellikle muhafazakar, milliyetçi, sağ popülizmin önemli izlerini taşımıştır. Ayrıca Özal'ın gerek başbakanlık gerek cumhurbaşkanlığı dönemi boyunca kamusal alanda rahat tavırlar sergilemesi, günlük ve rahat kıyafetler tercih etmesi, eşi Semra Özal ile olan doğal davranışları Özal'ı, siyasetin resmi ve soğuk görüntüsünden uzaklaştırarak halktan biri görünümüne sahip olmasını sağlamıştır.

Türkiye'de popülist unsurların özellikle muhafazakar, milliyetçi, sağ popülist unsurların birçoğunu bünyesinde barındıran isim Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. Erdoğan'ın özellikle konuşma tarzı, bedensel duruşu, kamusal alanda ortaya koymuş olduğu zevkleri ve duyguları halkın kendisiyle özdeşlik kurmasını sağlayarak halk ile arasındaki popülist bağların güçlenmesini sağlamıştır. Erdoğan özellikle güçlü bir parti teşkilatlanmasına vermiş olduğu önem neticesinde toplumun büyük bir kesimine ulaşmayı başarmıştır. Siyasal yaşamı boyunca uygulamış olduğu politikalar ise toplumun özellikle muhafazakar, milliyetçi, sağ kesimi ile bütünleşebilmesini sağlamıştır.

Bu çalışmada popülizme ilişkin genel kavramsal bir çerçeve çizildikten sonra dünyada ve Türkiye'de popülizmin görünürlük kazandığı temel siyasal partiler ve siyasal liderin sahip olmuş olduğu temel popülist unsurlar ortaya konmaya çalışılmıştır. Popülizmin bu kavramsal ve tarihsel gelişimi ışığında çalışmanın temel amacı ile ilintili bir şekilde 31 Mart 2019 Türkiye Yerel Seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adayı olan Ekrem İmamoğlu'nun seçimleri kazanmasında esas olarak muhafazakâr, milliyetçi, sağ popülizme ait temel unsurları etkili ve başarılı bir şekilde kullanmasının etkili olduğu düşüncesi çalışmamızın temel tezi olmuştur. Ekrem İmamoğlu'nun seçim sürecinde toplumla kurduğu yüksek iletişim, özellikle muhafazakar-milliyetçi seçmenlere ulaşmada etkili olan enstrümanlara sahip olması, uzlaştırıcı ve toplumun "içinden biri" gibi davranmasının seçimleri kazanmasında önemli parametrelerden biri olduğu bu çalışmanın temel tezlerinden birini oluşturmaktadır.

Popülizm üzerine literatürde birçok tanım yapılmış ve her araştırmacı popülizmi belli kavramları ön plana çıkararak açıklamaya çalışmıştır. Her ne kadar bu kavramlar belli

özellikleri çerçevesinde kesişen ve farklılaşan özellikler sergilese de popülizmin açıklanması ve yorumlanması açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada literatürde var olan kavramsal çeşitlilik dolayısıyla daha sistemli ve çalışmamız açısından daha işlevsel olduğuna inanılan Mudde ve Kaltwasser (2019: 20)'in *halk, seçkinler ve genel irade* kavramsallaştırmasından yola çıkılmış ve Ekrem İmamoğlu'nun seçim öncesi ve sonrası dönemlerde görünürlük kazanan popülist yönleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca Ekrem İmamoğlu'nun 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde İBB başkanlığını kazanmasında muhafazakar, milliyetçi sağ popülist unsurları etkin ve etkili bir şekilde kullanmış olmasının önemli bir rol oynadığı tezinden yola çıkıldığı için İmamoğlu'nun sağ popülist yönlerinin ortaya konulabilmesi amacıyla Türk sağının temel motifleri içerisinde yer alan *din, tarih ve milliyetçilik, tavır, davranış ve dil* (Bora: 2016: 9-28) kavramlarından da faydalanılarak Ekrem İmamoğlu'nun popülist yönleri analiz edilmeye çalışılmıştır.

CHP'nin İBB Başkan Adayının Ekrem İmamoğlu olduğunu açıkladığı 18 Aralık 2018 tarihinden itibaren İmamoğlu, seçim çalışmalarına başlamış ve seçim kampanyasını halk ile doğrudan iletişim kurabileceği saha kampanyası üzerine inşa etmiştir. Dolayısıyla İmamoğlu söylemlerinde ve tavırlarında halk vurgusundan sıkça faydalanmıştır. Bu bağlamda İmamoğlu seçim çalışmaları süresince İstanbul'u sokak sokak gezmiş, semt pazarlarına giderek esnaf ve halk ile aracısız bir şekilde iletişim kurarak hem onlara kendini anlatmış hem de halkın sorunlarını dinlemiştir.

Ekrem İmamoğlu seçim kampanyası süresince seçimleri kazanması durumunda halk katılımlı bir yönetim anlayışı benimseyeceğini ön plana çıkararak İstanbul'da alınacak kararlarda halkın bilgi ve onayına başvurulacağını söyleyerek halkın görüşlerinin, istek ve beklentilerinin önemini vurgulamıştır. Böylece İmamoğlu tek parti döneminde CHP'nin *halk için halka rağmen* halkçılık anlayışından uzaklaşarak "*halk ile birlikte*" bir halkçılık anlayışına sahip olduğunu göstermiştir.

Ekrem İmamoğlu birçok farklı dini ve etnik grubun bir arada yaşadığı İstanbul'da bu kültürel çeşitliliğin bir zenginlik olarak görülmesi gerektiğini vurgulayarak tüm etnik ve dini grupların özgürce yaşadığı bir şehir imgesi ön plana çıkarmış ve "Tüm İstanbullular",

“İstanbul’daki herkes”, “16 milyon İstanbullu” söylemleri ile yurttaşlık vurgusunu üst bir kimlik olarak inşa etmiştir. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu’nun halkçılık anlayışında, neoliberal politikaların demokrasinin özgürlük ve eşitlik ilkesine zarar verdiğini düşünen ve sol popülizmi demokrasinin radikalleşmesi olarak kabul eden Mouffe’nin popülizm anlayışıyla örtüşen sol popülist özellikleri görünürlük kazanmıştır.

Ekrem İmamoğlu seçim döneminde halk ile yakın ilişki kurabilmek amacıyla gitmiş olduğu esnaf ziyaretleri ve halk buluşmaları esnasında *Anacığım, amcam, hacım, kurban olurum* gibi sözlerin ön plana çıktığı günlük konuşma dilini kullanmayı tercih etmiş ve dönem dönem kendisi gibi Trabzonlu olan vatandaşlarla şive ile konuşmuştur. Ekrem İmamoğlu’nun halk buluşmaları esnasında ön plana çıkan özelliklerinden biri de vatandaşla temastan kaçınmaması olmuştur. İmamoğlu’nun bu görüşmeler esnasında yaşlıların ellerini öpmesi, vatandaşa dokunarak konuşması, küçük çocukları kucağına alarak sevmesi halk ile özdeşlik kurmasını sağlayan özelliklerinden biri olmuştur. Bu bağlamda İmamoğlu bir yandan halkın içinden biri imajını desteklerken diğer yandan popülizmin önemli kavramlarından biri olan anti elitist yönünü de ortaya koymuştur.

Ekrem İmamoğlu özellikle İstanbul’daki israf düzeni üzerinden bir seçkin konumlandırması yapmıştır. İBB kaynaklarından faydalanan kesimi *bir avuç insan* olarak tanımlayan İmamoğlu bu seçkin kesimi 16 milyon insanın hakkını ve emeğini sömüren, halk yoksullaşırken zenginleşen, halk zor durumdayken şatafat içinde yaşayan ve toplumda azınlıkta bulunan grup olarak konumlandırmıştır. Ayrıca Ekrem İmamoğlu dini değerler içerisinde zenginleşen güç ve statü sahibi olarak toplumdaki kopan kesimleri kul hakkı kavramı ile dinsel bir söyleme büründürmüş ve bunun üzerinden daha etkili bir anti elitist söylem geliştirmiştir. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu’nun anti elitist yönünü büyük ölçüde *bir avuç insan* ve halk dikotomisi üzerine inşa ederek klasik anti elitist bakış açısını “baş aşağı” çevirdiği görülmektedir.

Ekrem İmamoğlu’nun İBB Başkanlığı seçimlerini kazanmasında kullanmış olduğu sol popülist kodlar ekili olmuş olsa da seçimlerin kazanılmasında önemli yer tutan unsurlardan bir diğeri de sağ popülizme ait temel popülist kodları etkin bir şekilde kullanmış

olmasıdır. Bu bağlamda Ekrem İmamoğlu İBB başkanlığı seçim sürecinde ve sonraki süreçlerde Türk sağının temel motifleri arasında yer alan *din, tarih ve milliyetçilik, tavır, davranış ve dili* (Bora, 2016: 9-28) içeren popülist unsurları sıkça kullanmış ve bu sayede toplumun sağ, muhafazakar, popülist kesimi ile daha rahat bir ilişki ağı inşa ederek onlarla arasında bir özdeşlik kurmayı başarmıştır.

Ekrem İmamoğlu siyasi yaşamına her ne kadar merkez solda yer alan CHP’de başlamış ve bu partide devam ediyor olsa da muhafazakar bir ailede yetişmiş ve dolayısıyla dini değerleri benimseyen biri olmuştur. Küçük yaşlarda Kur’an kursuna giden ve din eğitimi alan İmamoğlu dini, muhafazakar yönünü gerek söylemlerinde gerek kamuoyu önünde sergilemiş olduğu tutum ve davranışlarında ortaya koymuştur. Ekrem İmamoğlu, konuşmalarında “Hayırlısıyla İnşallah”, Allah’ın izniyle”, “Bismillah”, “Halka hizmet Hakk’a hizmet” gibi dini söylemleri sıkça kullanmıştır. İmamoğlu’nun Cuma namazlarına katılması, yurt dışında ölen vatandaşlar için mevlit okuması, düzenlenen mevlitlerde Yasin okuması, Ramazan ayında vatandaşların evlerine konuk olarak onlarla birlikte orucunu açması gibi davranışları İmamoğlu’nun söylemlerinde yer alan dini vurguların tutum ve davranışlarında da görünürlük kazanmasını sağlamıştır.

Ekrem İmamoğlu sağ, muhafazakar, milliyetçi kesim için oldukça önemli bir anlam ifade eden tarihi söylemlerden ve uygulamalardan sıkça faydalanmıştır. Seçim kampanyası döneminde halk buluşmalarında İstanbul’un milli, manevi ve tarihi önemini sıkça dile getirmiş ve bu şehrin Fatih Sultan Mehmet’in bir emaneti olduğunu vurgulayarak İstanbul’un tarihi önemini ön plana çıkarmıştır. Yine İBB başkanı olduktan sonra Fatih Sultan Mehmet’in tablosunu müzayede satın alarak İstanbul’un fatihine verdiği önemi ön plana çıkarmıştır. Ekrem İmamoğlu’nun seçimi kazandıktan sonraki ilk mitinginde mehter takımının yer almış olması hem ilk kez bir CHP mitinginde mehter takımının yer almış olması bakımından hem de İmamoğlu’nun tarihi değerlere verdiği önemi görmek açısından önem teşkil etmektedir. İmamoğlu’nun İBB başkanlığı yaptığı süre boyunca birçok tarihi yapı restore edilerek günümüzde varlığını korunması sağlamıştır.

Sonuç olarak Ekrem İmamoğlu'nun popülist söylemleri etkili bir şekilde kullanması 31 Mart 2019 Türkiye yerel seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerini yüksek bir oy farkıyla kazanmasında önemli bir rol oynamıştır. Ekrem İmamoğlu hem sol popülist unsurların adalet, eşitlik, özgürlük gibi kavramlarını vurgulamış hem de sağ muhafazakar, milliyetçi popülizmin unsurları olan din, gelenek, tarih, dil gibi birincil ilişkilere bağlı öğeleri etkili bir şekilde kullanmıştır. Ekrem İmamoğlu'nun kısa sürede çok büyük bir etki yaratması ve seçimleri kazanmasında sol ve sağ popülist söylemleri birbirine eklemleyerek etkili ve sahici bir şekilde topluma aktarmasının kitlelere ulaşmasında rol oynadığını söyleyebiliriz. Ayrıca çalışma neoliberal kriz zamanlarda popülist momentin iktidara ulaşmada etkili ve gerekli olduğu düşüncesini savunan Chantal Mouffe'nin tezinin de bir örnek olarak gerçekleşmesi açısından ele alınıp okunabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (1994). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. Yavuz Alogan (çev.). Sarmal
Yayınevi: İstanbul.
- Ahmad, F. (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*. Ahmet Fethi (çev.). Hil
Yayın: İstanbul.
- Ajans Dijital (2019), "Hak yemedim, hakkımı da yedirmem"
<http://ajansdijital.net/hak-yemedim-hakkimi-da-yedirmem-22069h.htm> (Son Erişim
Tarihi: 19.05.2022).
- Akbayır, B. (2020). Fransa'da Sol Popülizm: La France Insoumise Partisi Örneği.
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim
Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı, Karabük.
- Akşin, S. (2019). *Kısa Türkiye Tarihi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul
- Akyüz, İ. (2017). Türkiye'de uygulanan din politikaları için bir tipoloji
denemesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 143-164.
- Anadolu Ajansı (2019). "CHP'nin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adayı
İmamoğlu: 16 milyon İstanbullu kazandı",
[https://www.aa.com.tr/tr/politika/chpnin-istanbul-buyuksehir-belediye-baskan-
adayi-imamoglu-16-milyon-istanbullu-kazandi/1454207](https://www.aa.com.tr/tr/politika/chpnin-istanbul-buyuksehir-belediye-baskan-adayi-imamoglu-16-milyon-istanbullu-kazandi/1454207) (Son Erişim Tarihi:
29.04.2022).
- Anadolu Ajansı (2019). "İmamoğlu seçim kampanyası yol haritasını açıkladı"
[https://www.aa.com.tr/tr/politika/imamoglu-secim-kampanyasi-yol-haritasini-
acikladi/1484441](https://www.aa.com.tr/tr/politika/imamoglu-secim-kampanyasi-yol-haritasini-acikladi/1484441) (Son Erişim Tarihi: 19.05.2022).
- Appadurai, A. (2017). "Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir

- Tartışma”. H. Geiselberger (haz.). içinde *Demokrasi Yorgunluğu* (s.17-30). Aslı Biçen, Orhan Kılıç, Merisa Şahin, Ahmet Nüvit Bingöl (çev.). Metis Yayınları: İstanbul.
- Aslandaş, A.S. ve Bıçakçı, B. (2006). *Popüler Siyasi Deyimler Sözlüğü*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Atay, E. (2019). Brexit Örneğinde Avrupa’da Yükselen Aşırı Sağın Popülist Söylemleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu Abant İzzet Baysak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Bolu.
- Ateş, K. (2017). “AKP, Dinsel Popülizm ve Halk-olmayan” *Mülkiye Dergisi*, 41 (1), 105-129.
- Aydın, S. ve Taşkın, Y. (2016). *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Baykan, T. S. (2017). “Halkçılık ve Popülizm: Türkiye Vakası ve Bir Kavramın Kullanımları”. *Mülkiye Dergisi*, 41 (1), 157-194.
- Baykan, T.S. (2019). “Türkiye’de ideolojik ve programatik olmayan parti-seçmen bağları üzerine kavramsal bir tartışma: popülizm, personalizm, patronaj”. *Toplum ve Bilim Dergisi*, (147) 10-46.
- Baykan, T.S. (2021). “Türkiye’de otoriterliğin uzun süresi üzerine: Çifte vesayet sistemi, siyasal partiler düzeni, popülizm ve klientelistik parti-seçmen bağları”. *Toplum ve Bilim Dergisi*, (158), 27-52.
- BBC (2019), “İstanbul'a Yeni Bir Başlangıç Buluşması' - İmamoğlu: İstanbul'a yeni nesil belediyecilik, yeni nesil yerel demokrasi hakim olacak” <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-48003078> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- Berezin, M. (2011). *Neoliberal Zamanlarda Liberal-Olmayan Politikalar*. Enis Köksaldı (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

- Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Hasan Aydınçev.). Eğitim Yayınevi: Konya
- Beyaz Gazete (2019). “İmamoğlu'nun Halk Buluşması Mitinge Dönüştü”, <http://beyazgazete.com/haber/2019/2/19/imamoglu-nun-halk-bulusmasi-mitinge-donustu-4923281.html> (Son Erişim Tarihi: 09.05.2022).
- Beyaz Gazete (2019). “Yaşlı adamdan İmamoğlu’na, “Senin şahsına veririm, ama CHP’ye oy vermem”, <http://beyazgazete.com/video/webtv/guncel-1/yasli-adamdan-imamoglu-na-senin-sahsina-veririm-ama-chp-ye-oy-vermem-671779.html> (Son Erişim Tarihi: 05.05.2022).
- Bora, T. (2006). “Ecevit’teki Şeytan Tüyü” *Birikim Aylık Sosyalist Kültür Dergisi*, S. 212, s. 5-10.
- Bora, T. ve Erdoğan, N. (2003), “Muhafazakar Popülizm” Tanıl Bora ve Murat Gültekingil (ed.). *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakarlık*. Cilt 5. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bora, T. (2016). “Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeler”. İnci Özkan Kerestecioğlu ve Güven Gürkan Öztan (der.). içinde *Türk sağı: Siyasal Düşünce Tarihi Açısından Bir Çerçeve Denemesi* (s.9-28). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bölükbaşı, Y. Z. (2021). Etno-Seküler Tasarımdan Etno-Dinsel Tasavvura:“Mahzun Mabed” Den Camii Kebire Ayasofya’nın Dönüşümü. *Milliyetçilik Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 47-78.
- Büyükkantarcıoğlu, N. (2006). *Toplumsal Gerçeklik ve Dil*. Multilingual Yayınları, İstanbul.
- Cemal, H. (1990). *Özal Hikayesi*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- CNN Türk (2019), “YSK Başkanı Sadi Güven'den açıklama” <https://www.cnnturk.com/turkiye/son-dakika-ysk-baskani-sadi-guven-aciklama-yapiyor> (Son Erişim Tarihi: 13.05.2022).

Cumhuriyet (2018). “Ekrem İmamoğlu vaatlerini açıkladı: 5 büyük somut hedefim var”

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekrem-imamoglu-vaatlerini-acikladi-5-buyuk-somut-hedefim-var-1183079> (Son Erişim tarihi: 11.05.2022).

Cumhuriyet (2019). “CHP'nin İstanbul adayı Ekrem İmamoğlu 'Cuma Namazı' sorusuna

böyle yanıt verdi: Allah ile benim aramda”
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/chpnin-istanbul-adayi-ekrem-imamoglu-cuma-namazi-sorusuna-boyle-yanit-verdi-allah-ile-benim-aramda-1220626> (Son Erişim Tarihi, 12.05.2022).

Cumhuriyet (2019). “Ekrem İmamoğlu: 16 milyon İstanbullu hakkını arar”.

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekrem-imamoglu-16-milyon-istanbullu-hakkini-arar-1709816> (Son Erişim tarihi: 10.05.2022).

Cumhuriyet (2019). “Ekrem İmamoğlu: Metrobüsle ilgili özel bir sürprizimiz olacak”

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekrem-imamoglu-metrobusle-ilgili-ozel-bir-surprizimiz-olacak-1187764> (Son Erişim Tarihi: 12.05.2022).

Cumhuriyet (2019). “Ekrem İmamoğlu'nun ilk mesai günü

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekrem-imamoglunun-ilk-mesai-gunu-1351426> (Son Erişim Tarihi: 11.05.2022).

Cumhuriyet (2019). “İmamoğlu büyük miting için tarih verdi”

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/imamoglu-buyuk-miting-icin-tarih-verdi-1302458> (Son Erişim Tarihi: 28.04.2022).

Cumhuriyet (2019). “T.C., İBB'ye geri döndü”

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/tc-ibbye-geri-dondu-1370534> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

Cumhuriyet (2020). “En iyi CHP’li benim!”

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/en-iyi-chpli-benim-1751154> (Son Erişim Tarihi: 17.05.2022).

- Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi ve Programı, (1931), Ankara: T.B.M.M. Matbaası.
- Çakır, M. (2011). “Neoliberalizmin Egemenlik Aracı Sağ Popülizm Avrupa’daki Sağ Popülist Parti ve Hareketler”. *Kozmopolit. com*, 1-93.
- Çelik, H. ve Ekşi, H. (2008). “Söylem Analizi”. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27 (27), 99-117.
- Çetin, İ. ve Özcan, M. (2018). “Popülist Siyaseti Besleyen Cemaatleşme ve Ötekiler”. *Sosyoloji Dergisi*, (37), 53-79.
- Dailymotion (2019). “Ekrem İmamoğlu / 27 Aralık 2018 / Tanıtım Toplantısı”, <https://www.dailymotion.com/video/x6zl8w0> (Son Erişim tarihi: 09.05.2022).
- Daver, B. (1965). “Az Gelişmiş Ülkelerde Siyasi Elit”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 20 (02). https://doi.org/10.1501/SBFder_0000000561
- Demirel, T. (2021). *Adalet Partisi İdeoloji ve Politika*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Dijk, Teun Van (2003). *Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım*. (Hazırlayan: Barış Çoban, Zeynep Özarlan). *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji*. İstanbul: Su Yayınları.
- Doğan, E. (2019). “II. Meşrutiyet Döneminden Cumhuriyet’in Kuruluş Yıllarına Halkçılık Fikrinin Gelişimi”. *İnsan ve İnsan*, 6 (20), 131-144. DOI: 10.29224/insanveinsan.523292
- Doğan, K. (1994). *Turgut Özal Belgeseli*. Türk Haberler Ajansı Yayınları, Ankara.
- Doğan, S. (2017). *Mahalledeki AKP Parti İşleyişi, Taban Mobilizasyonu ve Siyasal Yabancılaşma*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Doyuran, L. (2018). “Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneğinde)” *Erciyes İletişim Dergisi* 5 (4), 301-323.

- Duman, D. (1996). Çok Partili Dönemde Türkiye’de İslamcılık. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Ecevit, B. (2009). *Ortanın Solu*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Empirical study of political parties’ discourse in Belgium”. *European Journal of Political*
- En Son Haber (2019). “Ekrem İmamoğlu, Atatürk için mevlit okuttu”
<https://www.ensonhaber.com/gundem/ekrem-imamoglu-ataturk-icin-mevlit-okuttu>
(Son Erişim Tarihi, 19.05.2022).
- En Son Haber (2019). “İmamoğlu'nun İstanbul mitinginde 'Mehter' sürprizi”
<https://www.ensonhaber.com/politika/imamoglunun-istanbul-mitinginde-mehter-surprizi> (Son Erişim Tarihi: 17.05.2022).
- Eraslan, C. (2003). *Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk*. Kumsaati Yayınları: İstanbul.
- Ercan, G. S. ve Danış, P. (2019), “Söylem, Söylem Çözümlemesi ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Tanımları Ve Kapsamları”. *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 527-552.
- Erdoğan, N. (1998). “Türk Solunda Popülizm: Ecevit ve Dev-Yol”. *Toplum ve Bilim Dergisi*, S.78, s. 22-38.
- Erdoğan, N. (2014). “1970’ler Sol Popülizm Üzerine Notlar”. Tanıl Bora ve Murat Gültekingil (ed.) *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Sol Cilt 8*. İletişim Yayınları: İstanbul
- Eroğlu, C. (1990). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. İmge Kitapevi Yayıncılık: Ankara.

- Ertuğral, Y. ve Keçeci, A.İ. (2018). “Popülizmle Dönüşen Avrupa ve Türkiye- AB İlişkilerinin Geleceği”. E.C. Sokullu (ed.). içinde *Yükselen Aşırı Sağ’a Karşı Alternatif Olarak Radikal Sol: Birleşik Krallık’ta Corbyn Liderliğindeki İşçi Parti Deneyimi*. (s. 97-143).
- Ertuğrul, N. İ. (2011). *Cumhuriyet Tarihi El Kitabı*. ODTÜ Yayıncılık: Ankara.
- Finchelstein, F. (2019). *Faşizmden Popülizme*. Ali Karatay (çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Gazete Duvar (2018), “İmamoğlu: İstanbul ittifakıyla zafere ulaşacağız”,
<https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2018/12/27/chp-istanbul-adayini-tanitiyor>
(Son Erişim Tarihi: 05.03.2022).
- Gazete Duvar (2019). “İmamoğlu'ndan 'ilk mesai' mesajı!”
<https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2019/04/18/imamoglundan-ilk-mesai-mesaji>
(Son Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- Gazete Duvar (2019). “İmamoğlu'ndan 'ilk mesai' mesajı!”
<https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2019/04/18/imamoglundan-ilk-mesai-mesaji>
(Son Erişim Tarihi: 17.05.2022).
- Gazete Kadıköy (2019), “İmamoğlu: 23 Haziran’da emanetimizi almaya geliyoruz”
<https://gazetekadikoy.com.tr/gundem/imamoglu-23-haziranda-emanetimizi-almaya-geliyoruz>
(Son Erişim Tarihi: 03.05.2022).
- Gezgin, B. [Berkay]. (2019, 22 Haziran). Hayatımın son gününe kadar bu kampanyanın sloganına ilham kaynağı olmanın onurunu yaşayacağım. Belki yarın oyumuzla sana destek veremeyeceğiz ama benim gibi milyonlarca çocuğun bu ülkenin geleceğine dair umudu oldun. İyi ki varsın Ekrem abi, [Tweet]. Erişim adresi:
<https://mobile.twitter.com/berkaygezgin/status/1142477933258379265>
- Görücü, Ç. (2020). “Türkiye’nin 1970’li Yılları”. M. K. Kaynar (haz.). içinde *CHP: Değişim, Umut, Hayal Kırıklığı*. (s.339-365). İletişim Yayınları, İstanbul.

Gülsünler, M., ve Ertürk, H. (2012). “Demokrat Parti'nin 1946-1950 Yılları Arasındaki Halkla İlişkiler Stratejileri”. *Selçuk İletişim*, 7(3), 90-99.

Güneş, İ. (1997). *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920- 1923)*. Kültür Yayınları, Ankara

Gür, K. (2003). *Esaretten Zirveye*. MDS Yayınları: İstanbul.

Haber Türk (2019), “Ekrem İmamoğlu, yoksullukla mücadele yöntemini açıkladı”,

<https://www.haberturk.com/ekrem-imamoglu-yoksullukla-mucadele-yontemini-acikladi-2399428> (Son Erişim Tarihi: 21.05.2022).

Haber Türk (2019), “Son dakika... Ekrem İmamoğlu mazbatasını aldı”

<https://www.haberturk.com/son-dakika-chp-li-kaynaklar-imamoglu-mazbatasini-alacak-2435782> (Son Erişim Tarihi: 11.05.2022).

Haber Türk (2019). “CHP adayı Ekrem İmamoğlu semt pazarında lahana satışı yaptı”.

<https://www.haberturk.com/chp-adayi-ekrem-imamoglu-semt-pazarinda-lahana-satisi-yapti-2337304> (Son Erişim Tarihi: 12.05.2022).

Haber Türk (2019). “Ekrem İmamoğlu vatandaşlarla iftar açtı”

<https://www.haberturk.com/ekrem-imamoglu-vatandaslarla-iftar-acti-2464042> (Son Erişim tarihi: 11.05.2022).

Haber Türk (2019). “İmamoğlu'ndan açıklama: Veriler yeniden kontrol edilmeli”

<https://www.haberturk.com/imamoglu-ndan-aciklama-veriler-yeniden-kontrol-edilmeli-2419960> (Son Erişim Tarihi: 14.05.2022).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/07/20190711-5.pdf>

Hürriyet (2007). “Erdoğan: Halkım kimi isterse o Cumhurbaşkanı olacak”,

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogan-halkim-kimi-isterse-o-cumhurbaskani-olacak-6844968> (Son Erişim Tarihi, 27.05.2022).

Hürriyet (2018), “CHP’nin İstanbul adayı Ekrem İmamoğlu, Hürriyet’e konuştu: Beni tanıyınca çok sevecekler”, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/chpnin-istanbul-adayi-ekrem-imamoglu-hurriyete-konustu-beni-taniyınca-cok-sevecekler-41053981> (Son Erişim Tarihi: 09.05.2022).

Hürriyet (2018), “Kemal Kılıçdaroğlu: Nesini taklit edelim?”, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ipek-ozbey/kemal-kilicdaroglu-nesini-taklit-edelim-41015921> (Son Erişim Tarihi: 09.03.2022).

Hürriyet (2018), “Son dakika... CHP'nin İstanbul adayı Ekrem İmamoğlu oldu”, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-chpnin-istanbul-adayi-ekrem-imamoglu-oldu-41056209> (Son Erişim Tarihi: 08.10.2022).

Hürriyet (2019), “Ekrem İmamoğlu: Yeni başlangıç hayırlı olsun” <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ekrem-imamoglundan-secim-sonuclariyla-ilgili-ilk-aciklama-41252949> (Son Erişim Tarihi: 03.06.2022).

Hürriyet (2019), “Son dakika... Ekrem İmamoğlu mazbatasını aldı” <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-ekrem-imamoglu-mazbatasini-aldi-41186076> (Son Erişim Tarihi: 11.05.2022).

Işıklı, A. (2006). “Neoliberalizmin Latin Amerika Serüveninde Kırılmalar”. *Mülkiye Dergisi*, 30 (251), 21-57.

İmamoğlu, E. [Ekrem]. (2018, 18 Aralık). İstanbul’un geleceği ve İstanbulluların mutluluğu için yola çıkıyoruz. Beni bu göreve layık gören partime, genel başkanımıza ve tüm İstanbullulara içtenlikle teşekkür ediyorum. [Tweet] Erişim adresi: https://twitter.com/ekrem_imamoglu/status/1075038145853472770

İmamoğlu, E. [Ekrem]. (2019, 29 Mayıs). Aslanan toprakları değil gönülleri fethetmektir, tıpkı Fatih Sultan Mehmet Han gibi. İstanbul'un fethinin yıl dönümünde Fatih Sultan Mehmet Han'ın istediği gibi her kültürden, her inançtan insanın adil ve özgür bir şekilde yaşayacağı bir şehir için mücadele ediyoruz. [Tweet] Erişim adresi: https://twitter.com/ekrem_imamoglu/status/1133603511013392389

- İmamoğlu, E. [Ekrem]. (2019, 4 Nisan) Türk siyasi hayatının önemli kişiliklerinden Alparslan Türkeş'i vefat yıl dönümünde rahmetle anıyorum. [Tweet] Erişim adresi https://twitter.com/ekrem_imamoglu/status/1113696628182065152
- İmamoğlu, E. [Ekrem]. (2019, 9 Mayıs). İstanbul'un çocukları, cesur yürekli gençleri için çok çalışacağız. Sevgili Berkay gibi parlak zihinli gençlerimizi vatanımızda tutacak şartları oluşturmak en büyük gayretimiz olacak. [Tweet]. Erişim adresi: https://twitter.com/ekrem_imamoglu/status/1126477373879345152
- İmamoğlu, E. [Ekrem]. (2021, 17Eylül). Bu eser Mimar Sinan'ındı, yıllarca unutulmuştu. Süleymaniye Camii Külliyesi'nin metruk halde bırakılmış 464 yıllık dükkanlarını restore ediyoruz. [Tweet] Erişim adresi https://twitter.com/ekrem_imamoglu/status/1438923303142428682
- İmamoğlu, E. [Ekrem]. (2022, 3 Nisan) İki tarihi yapıyı daha restore edip İstanbul'a kazandırdık. Sultanahmet'teki Sıbyan Mektebi ve Turşucuzade Konağı artık İstanbulluların hizmetinde. [Tweet] Erişim adresi https://twitter.com/ekrem_imamoglu/status/1510533673237590016
- İnan, S. Demokrat Parti Dönemi (1950–1960). *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, 117-141.
- İnsel, A. (2002). “Olağanlaşan demokrasi ve modern muhafazakarlık” *Birikim Dergisi*, (163/164), 21-28.
<https://www.istanbulgonulluleri.org/hikayemiz>
- İşler, A. (2020). Ayasofya'nın Tekrar Camiye Dönüştürülmesi Meselesi ve Fetih Kutlamaları (1950-1970). *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 301-307.
- İşler, E. K. (2007). “Demokrat Parti'nin halkla ilişkileri üzerine bir inceleme” *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (24), 111-128

- Jagers, J. and Walgrave, S. (2005). "Populism as political communication style An *Science*, 1-20.
- Kanal Ben, (2019), "Ekrem İmamoğlu'ndan ilk açıklama"
<https://www.kanalben.com/politika/ekrem-imamoglundan-ilk-aciklama-h519688.html> (Son Erişim Tarihi: 03.05.2022).
- Karaduman, S. (2017). "Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif". *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 4 (2), 31-46.
- Karaömerlioğlu, A. (2001). "Tek Parti Döneminde Halkçılık" Tanıl Bora ve Murat Gültekingil (ed.) *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm. Cilt 2. İletişim Yayınları: İstanbul*
- Karaömerlioğlu, A. (2006). *Orada Bir Köy Var Uzakta Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem. İletişim Yayınları, İstanbul.*
- Kaya, A. (2019). "Avrupa'da popülist sağın yükselişi: Popülizm nedir?". *Euro Politika Dergisi*, 5-33.
- Kılıç, Ş.M. (2019). *Benim Sevgili Başkanım Ekrem İmamoğlu. Hümanist Kitap Yayıncılık: İstanbul.*
- Köker, L. (2020). *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi. İletişim Yayınları: İstanbul.*
- Kubilay, Ç. (2021). "Türkiye'de İletişim Çalışmaları Alanında Eleştirel Söylem Çözümlemeleri: Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme" *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 38, 455-476
- Kumkale, T.T. (2007). *Devr-i Tayyip. Pegasus Yayınları: İstanbul.*
- Laclau, E. (1998). *İdeoloji ve Politika. Hüseyin Sarıca (çev.). Belge Yayınları: İstanbul.*
- Laclau, E. (2007). *Popülist Akıl Üzerine. Nur Betül Çelik (çev.). Epos Yayınları: Ankara*

- Laclau, E. (2015). *Marksist Teoride İdeoloji ve Politika*. Faruk Gültekin (çev.). Doruk Yayınları. İstanbul.
- Mardin, Ş. (2017). *Türkiye 'de Din ve Siyaset*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Medya Tava (2019), “Ekrem İmamoğlu: YSK yarın en doğru kararı verecektir”
https://www.medyatava.com/haber/ekrem-imamoglu-ysk-yarin-en-dogru-karari-verecektir_166583 (Son Erişim Tarihi: 05.05.2022).
- Metin, O. (2011). “Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar”. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1 (28), 179-200.
- Moffitt, B. (2020). *Popülizmin Küresel Yükselişi Performans, Siyasal Üslup ve Temsil*. Onur Özgür (çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Moffitt, B. (2022). *Popülizm* Yasin Öner (çev.). Liberus Yayınları: İstanbul.
- Mouffe, C. (2019). *Sol Popülizm*. Aybars Yanık (çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Mudde, C. ve Kaltwasser, C. R. (2019). *Popülizm Kısa Bir Giriş*. S. Erdem Türközü (çev.). Nika Yayınevi: Ankara.
- Müller, J.W. (2019). *Popülizm Nedir?* Onur Yıldız (çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.
- My Net (2019), “Ekrem İmamoğlu, Beylikdüzü'nde zafer konuşması: Atatürk Cumhuriyeti'nin projesiyim”, <https://www.mynet.com/ekrem-imamoglu-beylikduzu-nde-zafer-konusmasi-yapiyor-110105516706> (Son Erişim Tarihi: 03.06.2022).
- Nal, S. (2005). Demokrat Parti'nin 1950-54 dönemi din siyaseti. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 60-3
- NTV (2019), “Ekrem İmamoğlu, projelerini anlattı”
<https://www.ntv.com.tr/2019-yerel-secim/ekrem-imamoglu-projelerini-anlattı,dFHldzsFOUCps-MLFfqf7g> (Son Erişim Tarihi: 21.05.2022).

Oda Tv (2018), “Kılıçdaroğlu: Oğlunuzu istemeye geldik”,

<https://www.odatv4.com/siyaset/kilicdaroglu-oglunuzu-istemeye-geldik--13121836-152113> (Son Erişim Tarihi: 08.10.2022).

Oda Tv (2019). “Gerginlik sürerken İmamoğlu belediye çalışanlarını topladı: Kişilere, partilere, kurumlara, derneklere, vakıflara, cemaatlere hizmet yok”

<https://odatv4.com/siyaset/gerginlik-surerken-imamoglu-belediye-calisanlarini-topladi-kisilere-partilere-kurumlara-derneklere-vakiflara-cemaatlere-hizmet-yok-19041918-159813> (Son Erişim Tarihi: 17.05.2022).

Orhan, Ö. (2012). “J.J. Rousseau’da genel irade kavramı”. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (14), 1-25 ISSN 1306-9535.

Ökmen, N. (1969). *Halkçılık Üzerine*. Latin Matbaası: İstanbul.

Özbek, M. (2002). *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*. İletişim Yayınları, İstanbul.

Özdemir, H. (1989). “Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980” Sina Akşin (yay. yön.) içinde *Siyasal Tarih 1960-1980*. (s.191-265). Cem Yayınevi, İstanbul.

Özden, M. (2006). “Türkiye’de Halkçılığın Evrimi 1908-1918”. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (16), 89-100.

Özkan, F. (2004). “1950’lerin Popülizm Açısından Bir İncelemesi”. *Journal of Historical Studies*, (2), 32-47.

Özkan, M. (2019). *Kahramanın Yolculuğu*. Kapital Medya Hizmetleri, İstanbul.

Parla, T. (2008). “Kemalist Tek-Parti İdeolojisi ve CHP’nin Altı Ok’u”. Türkiye’de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları/ Cilt 3 Deniz Yayınları: İstanbul.

Parla, T. (2009). *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye’de Korporatizm*. Deniz Yayınları: İstanbul.

Punch, K. F. (2014). *Sosyal Araştırmalara Giriş*. Dursun Bayrak, H. Bader Aslan ve Zeynep Akyüz (çev.). Siyasal Kitapevi: Ankara.

Rousseau, J. J. (2012). *Toplum Sözleşmesi*. Vedat Günyol (çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.

Saraçoğlu, C. (2020). “Siyaset Bilimi, Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler”, G. Atılğan ve E. A. Aytekin (haz). içinde *Siyasal İdeolojiler Sosyal Demokrasi*. (s.363-378). Yordam Kitap: İstanbul.

Sol (2019). “İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu Habertürk TV’de katıldığı canlı yayında, 'Vakfa, derneğe değil torpile karşıyım' dedi. İstanbul’da yüzlerce yıllık tarikatların olduğunu söyleyen İmamoğlu, ‘Üç tane vakfi, beş tane vakfi çek al olmaz’ dedi.” <https://haber.sol.org.tr/turkiye/imamoglu-yuzlerce-yillik-tarikatlar-var-uc-bes-vakfi-cek-al-olmaz-265444> (Son Erişim Tarihi: 17.05.2022).

Son Dakika (2019), “Belediye Başkan Adayı İmamoğlu ile Vatandaş Arasında İlginç Cami Diyalogu”, <https://www.sondakika.com/haber/haber-belediye-baskan-adayi-imamoglu-ile-vatandas-11692335/> (Son Erişim Tarihi: 21.05.2022).

Sözcü (2018). “Ekrem İmamoğlu farklı inanç mensupları ile bir araya geldi” <https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/ekrem-imamoglu-farkli-inanc-mensuplari-ile-bir-araya-geldi-2860290/> (Son Erişim Tarihi: 09.05.2022).

Sözcü (2019), “Binali Yıldırım’dan ‘kazandık’ açıklaması!” <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/son-dakika-yildirimdan-aciklama-4243294/> (Son Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Sözcü (2019), “İmamoğlu, ‘Sana kete yaparım ama oy vermem’ diyen Mahzure teyzeyi ziyaret etti”, <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/imamoglu-sana-kete-yaparim-ama-oy-vermem-diyen-mahzure-tezveyi-ziyaret-etti-5270891/> (Son Erişim Tarihi: 23.03.2022).

Sözcü (2019). “Ekrem İmamoğlu’ndan Beylikdüzü’ne duygusal veda” <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/ekrem-imamoglundan-beylikduzune-duygusal-veda-4100137/> (Son Erişim Tarihi: 09.05.2022).

Sözcü (2019). “Ekrem İmamoğlu’ndan dikkat çeken ziyaretler”,

<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/ekrem-imamoglundan-dikkat-ceken-ziyaretler-3008213/> (Son Erişim Tarihi: 28.04.2022).

Sözcü (2019). “Ekrem İmamoğlu’ndan Erdoğan’a siz daha fazla yorulmayın!”.

<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/keske-tarafsiz-bir-cumhurbaskanimiz-olsa-4123531/> (Son Erişim Tarihi: 10.05.2022).

Sözcü (2019). “İmamoğlu, İstanbul için çözümlerini tek tek açıkladı”

<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/istanbula-ihanet-edenlere-artik-bu-kent-emanet-edilemez-5105327/> (Son Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Sözcü (2019). “İmamoğlu: İnancımı, dini ve milli duygularımı ölçecek adam anasının

karnından doğmadı” <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/imamoglu-inancimi-dini-ve-milli-duygularimi-olcek-adam-anasinin-karnindan-dogmadi-3594287/> (Son Erişim Tarihi: 14.05.2022).

Sözcü (2019). “İmamoğlu’ndan ‘Müzeyyen Teyze’li miting: Ya bu sevgi oldukça siz ne

yapabilirsiniz ya!” <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/imamoglundan-muzeyyen-teyzeli-miting-ya-bu-sevgi-oldukca-siz-ne-yapabilirsiniz-ya-5153823/> (Son Erişim Tarihi: 09.05.2022).

Sözcü (2019). “Maltepe’de coşkulu buluşma | İmamoğlu: Kişilere, partilere, derneklere,

vakıflara asla ama asla hizmet yok” <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/istanbula-yeni-bir-baslangic-bulusmasinda-her-sey-hazir-4506655/> (Son Erişim Tarihi: 05.05.2022).

Sözcü (2020). “Ekrem İmamoğlu’ndan flaş Ayasofya Camii açıklaması”

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/ekrem-imamoglundan-flas-ayasofya-camii-aciklamasi-5927965/#:~:text=İBB%20Başkanı%20Ekrem%20İmamoğlu%2C%20“Ayasofya,da%205%20vakit%20ezan%20okunuyor> (Son Erişim Tarihi: 15.05.2022).

Sözcü (2020). “İmamoğlu, ‘Ayasofya için davet geldi mi?’ sorusunu yanıtladı”

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/imamoglu-ayasofya-icin-davet-mi-sorusunu-yanitladi-5948047/> (Son Erişim Tarihi: 15.05.2022).

Sözcü (2020). “İmamoğlu, İstanbul’un fethi kutlamalarına katıldı, dua okudu”

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/imamoglu-istanbulun-fethi-kutlamalarina-katildi-dua-okudu-5843423/> (Son Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Sözcü (2020). “İmamoğlu’ndan ‘tarihi çeşme’ yanıt”

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/imamoglundan-tarihi-cesme-yanit-5841607/> (Son Erişim Tarihi: 19.05.2022).

Sözen, Y. (2017). Demokrasi, Otoriterlik ve Popülizmin Yükselişi. *Boğaziçi*

Üniversitesi–TÜSİAD Dış Politika Forumu Batı Dünyasında Yükselen Sağ Popülizm ve Uluslararası Sisteme Etkileri.

Sputnik (2019). “İmamoğlu: Madem sayıyı bu kadar az görüyorlar, kendileri neden 3

bin oyla kazandık' diye açıklama yaptı?”

<https://tr.sputniknews.com/20190408/imamoglu-madem-bu-sayiyi-bu-kadar-az-goruyorlar-kendileri-neden-3-bin-oyla-kazandik-diye-aciklama-yapti-1038666740.html> (Son Erişim tarihi: 10.05.2022).

Sputnik News (2019). “İmamoğlu, Tuzla'da semt pazarını gezdi: Göreceksiniz tüm

İstanbul bizi tanıdıkça çok sevecek” <https://tr.sputniknews.com/20190123/ekrem-imamoglu-tuzla-semt-pazari-1037253400.html> (Son Erişim Tarihi: 16.05.2022).

Sputnik Türkiye (2019). “İmamoğlu: 11 ilçede geçersiz oyların sayımı bitti, aradaki fark

19 bin 552” <https://tr.sputniknews.com/20190404/ekrem-imamoglu-yerel-secim-oy-sayimi-1038617898.html> (Son Erişim Tarihi: 17.05.2022).

Streeck, W. (2017). “Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir

Tartışma” H. Geiselberger (haz.). içinde *Neoliberal Kapitalizm İçin Sonun Başlangıcı: Bastırılmış Geri Dönüş* (s.182-198). Aslı Biçen, Orhan Kılıç, Merisa Şahin, Ahmet Nüvit Bingöl (çev.). Metis Yayınları: İstanbul.

- Su, T. ve Demir, E. (2011). *111 Maddede RTE Sözlüğü Bir Başbakan'ın Türk Siyasetine Damga Vuran Sözleri*. Akis Kitap Yayıncılık: İstanbul.
- Sunar, İ. (1983). Demokrat Parti ve Popülizm. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (C 8, 2076- 2087). İstanbul: İletişim Yayınları.
- T24 (2019), “İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı İmamoğlu, İBB çalışanlarının 1 Mayıs'ını kutladı” <https://t24.com.tr/haber/istanbul-buyuksehir-belediye-baskani-imamoglu-ibb-calisanlarinin-1-mayis-ini-kutladi,819042> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- T24 (2019), “İstanbul Gönüllüleri: Yaklaşık 100 bin kişi İstanbul seçiminde sandıklarda görev almak istedi” <https://t24.com.tr/haber/istanbul-gonulluleri-yaklasik-100-bin-kisi-istanbul-seciminde-sandiklarda-gorev-almak-istedi,820181> (Son Erişim Tarihi: 03.05.2022).
- T24 (2019). “II. Abdülhamid'in torunun eşi Zeynep Osman ve Yılmaz Özdil'in Ekrem İmamoğlu Ziyareti”, <https://t24.com.tr/haber/2-abdulhamid-in-torunu-zeynep-osman-dan-imamoglu-na-umudumuz-oldunuz,833666> (Son Erişim Tarihi: 15.05.2022).
- Taggart, P. (2004). *Popülizm*. Barış Yıldırım (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Tekeli, İ. (1983). Türkiye'de Halkçılık. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (C 7, 1929-1936). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekeli, İ. ve Şaylan, C. (1978). “Türkiye'de Halkçılık İdeolojisinin Evrimi”. *Toplum ve Bilim Dergisi* (6-7), 44-111.
- Tokatlı, O. (1999). *Kırmızı Plakalar Türkiye'nin Özal'lı Yılları*. Doğan Kitapçılık, İstanbul.

- Toprak, Z. (1992) “Popülizm ve Türkiye’deki Boyutları, “Tarih ve Demokrasi - Tarık Zafer Tunaya’ya Armağan, İstanbul; Cem Yayınları; Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği, s. 41-65
- Toprak, Z. (2013). *Türkiye’de Popülizm 1908-1923*. Doğan Kitap: İstanbul.
- Toprak, Z. (2020). *Atatürk Kurucu Felsefenin Evrimi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Tunçay, M. (1989). “*Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*”. S. Akşin (yay. yön.) içinde *Siyasal Tarih 1908-1923*.(s.27-81). Cem Yayınevi: İstanbul.
- Türkiye Haber Ajansı (2019). “CHP İstanbul Adayı İmamoğlu Eyüp Camii’nde Yasin Okudu” <https://www.turkiyehaberajansi.com/chp-istanbul-adayi-imamoglu-eyup-camii-nde-yasin-okudu/115263/> (Son Erişim Tarihi: 14.05.2022).
- Türkmen, T. U. (2007). *Recep Tayyip Erdoğan’la Türkiye’nin Yeni Yol Haritası*. Brifing Yayınları: İstanbul.
- Ufuk Gazetesi (2020). “İmamoğlu: Maneviyatımı Ölçecek Bir Para Miktarı Yok” <https://www.ufukgazetesi.net/imamoglumaneviyatimi-olcecek-bir-para-miktari-yok.html> (Son Erişim Tarihi: 17.05.2022).
- Urhan, G. ve Urhan, B. (Der). (2017). Meryem Koray ve Aziz Çelik: *Himmet, Fıtrat, Piyasa, AKP Döneminde Sosyal Politika*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Uslu, H. F. (2019). “Riskleri ve vaatleriyle sol popülizm”. *İmgelem*, 3(5), 255-271.
- Uyar, H. (1998). *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*. Boyut Yayıncılık: İstanbul.
- Williams, R. (2018). *Anahtar Sözcükler*. Savaş Kılıç (çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Yaşar, A. (2007). *Yeter Söz Milletin*. Popüler Kitaplar: İstanbul.
- Yaşlı, F. (2020). “*Halkçı Ecevit*” *Ecevit, Ortanın Solu, CHP (1960-1980)*. Yordam Kitap Yayınevi: İstanbul.

Yeni Soluk (2019), “Ekrem İmamoğlu: Takdir tebrik etmeyi bilirim, aynı şekilde tebrik edilmeyi de beklerim” <https://yenisoluk.com/ekrem-imamoglu-takdir-tebrik-etmeyi-bilirim-ayni-sekilde-tebrik-edilmeyi-de-beklerim> (Son Erişim Tarihi: 13.05.2022).

Yeniçağ Gazetesi (2019). “Ekrem İmamoğlu Yasin okudu”

<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/-227183h.htm> (Son Erişim Tarihi, 12.05.2022).

Yetkin, B. (2010). *Popülizm ve Özal-Erdoğan*. Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları: Konya.

Yıldırım, S. (2004). “1950 Seçimleri ve Propaganda”. *İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, (6), 131-157.

Yılmaz, Z. (2018). *Yeni Türkiye'nin Ruhu Hınç, Tahakküm, Muhtaçlaştırma*. İletişim Yayınları, İstanbul.

Zürcher, E. J. (2011). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. Yasemin Saner (çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.

www.tccb.gov.tr

www.resmigazete.gov.tr